

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
YEREL YÖNETİMLER, KENT VE ÇEVRE ÇALIŞMALARI
BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

GÖÇ YÖNETİMİNİN YENİ AKTÖRLERİ
OLARAK YEREL YÖNETİMLER: İSTANBUL
ALAN ARAŞTIRMASI

Merve AĞCA

2501150907

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Sevim BUDAK

İSTANBUL – 2019

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS
TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN;

Adı ve Soyadı : MERVE AĞCA Numarası : 2501150907
Anabilim Dalı / Anasanat Dalı / Programı : YEREL YÖNETİMLER KENT VE ÇEVRE ÇALIŞMALARI Danışmanı : DOÇ. DR. SEVİM BUDAK
Tez Savunma Tarihi : 04.09.2019 Saati : 14:00
Tez Başlığı : " GÖÇ YÖNETİMİNİN YENİ AKTÖRLERİ OLARAK YEREL YÖNETİMLER: İSTANBUL ALAN ARAŞTIRMASI "

TEZ SAVUNMA SINAVI, İÜ Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 36. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜNE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. NURCAN ÖZGÜR BAKLACIOĞLU		Kabul
2- DOÇ. DR. SEVİM BUDAK		KABUL
3- DR. ÖĞR. ÜY. ÜLKÜ ARIKBOĞA		Kabul

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. YEŞER YEŞİM ÖZER YÜRÜR		
2- DOÇ. DR. ALİM ARLI		

ÖZ
GÖÇ YÖNETİMİNİN YENİ AKTÖRLERİ OLARAK YEREL
YÖNETİMLER: İSTANBUL ALAN ARAŞTIRMASI
MERVE AĞCA

Türkiye geçmişten günümüze çok sayıda göçmen ve mülteciye ev sahipliği yapmıştır. Son dönemde ise transit ülke olmanın yanı sıra hedef ülke olma özelliği de kazanmıştır. 2011 yılından itibaren Suriye’den gelen büyük göç dalgası ile birlikte Türkiye son 4 yıldır dünya üzerinde en fazla göçmen ve mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumuna gelmiştir. Kentsel alanlarda yaşamak kamplarla karşılaştırıldığında sağladığı olanaklar noktasında da göçmen ve mültecilere daha cazip gelmekte ve geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaklaşık %97’si kentlerde yaşamaktadır. 30 Mayıs 2019 tarihi itibarıyla İstanbul 545.992 geçici koruma kapsamındaki Suriyeli’ye ev sahipliği yapmaktadır ve geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin barındığı iller listesinde birinci sırada gelmektedir. Kayıtlı olmayanlar veya İstanbul dışında başka bir ilde kayıtlı olmalarına rağmen İstanbul’da yaşayan Suriyeliler ile birlikte bu sayının daha da arttığı görülmektedir.

Mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasında birincil rolü oynayan belediyeler de yerel düzeyde göçmen ve mültecilerle en yakın temasta bulunan kurumlar arasında yer almaktadır. Yerelin ihtiyaçlarını yakından tanıyan belediyeler gerek sosyal yardım gerekse sosyal uyum nezdindeki çalışmalarıyla göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunmaktadır. Bu bağlamda belediyeler süreç yönetimi noktasında en önemli aktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tez çalışması ve bu kapsamda anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen alan araştırması ile belediyelerin göç yönetimi alanında kurumsal yapılarına ilişkin bir incelemede bulunulması hedeflenmektedir. Bu bağlamda belediyelerin göç alanındaki çalışmaları çerçevesinde organizasyonel yapıları, göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulundukları alanlar, işbirliği ağları ve politika geliştirme süreçlerindeki rolleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Yerel Yönetimler, Göç, Göç Yönetimi, Göç Politikası,
Suriyeliler

ABSTRACT
LOCAL GOVERNMENTS AS NEW ACTORS OF MIGRATION
MANAGEMENT: ISTANBUL FIELD RESEARCH
MERVE AĞCA

Turkey has been the home for wide range of immigrants and refugees from past to present. Recently, Turkey has become a target country in addition to being a transit country. With the great wave of immigration from Syria started in 2011, over the last 4 years Turkey has been harbouring the largest number of refugees in the world. Compared to living in camps, living in urban areas is more attractive to migrants and refugees in terms of the opportunities it provides and accordingly about 97% of Syrians in Turkey live in cities. By 30 May 2019, Istanbul is home to 545,992 Syrians under temporary protection and ranks first in the list of provinces where Syrian are under temporary protection reside. It is observed that this number has increased even more with the Syrians living in Istanbul although they are not registered in Istanbul or are registered in another province. Local governments/municipalities, which play a primary role in providing local and collective needs, are among the institutions that have the closest contact with migrants and refugees at the local level. Local governments/municipalities, who are familiar with local needs, provide services for migrants and refugees through their social assistance and social cohesion activities. In this regards, local governments/municipalities are one of the most important actors in process management. It is aimed to make an examination of the institutional structures of the local governments/municipalities in the field of migration management with this thesis and the field research conducted using the survey method. In this context, the organizational structure of the local governments/municipalities in the field of migration, the areas in which they provide services for migrants and refugees, their cooperation networks and their roles in policy development processes are discussed.

Keywords: Local Governments, Migration, Migration Management, Migration Policy, Syrians

ÖNSÖZ

Bu tez çalışması 2011 yılında başlayan Suriye kaynaklı kitlesel göç ile birlikte göç alanında hizmet sunumunda bulunmaya başlayan yerel yönetimlerin göç alanındaki faaliyetlerini incelemektedir. Bu bağlamda Suriyelilerin gelişiyile birlikte göçün yönetilebilmesi noktasında önemli bir aktör olarak karşımıza çıkan belediyelerin göç çalışmalarındaki organizasyonel yapı, hizmet alanları, işbirliği ağları ve politika geliştirme süreçlerindeki rolleri çerçevesinde kurumsal yapılanmalarının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

Öncelikle tez süreci boyunca engin bilgisi ve tüm içtenliğiyle beni yönlendiren ve desteklerini esirgemeyen değerli hocam ve tez danışmanım Doç. Dr. Sevim BUDAK'a büyük bir teşekkür borçluyum.

Kıymetli görüşleriyle çalışmamı zenginleştiren ve yol gösteren MBB Genel Sekreteri Dr. M. Cemil ARSLAN'a, MBB Göç Politikaları Merkezi Direktörü Burcuhan ŞENER'e ve çalışmamın merkezinde yer alan MBB Göç Platformu üyesi belediye temsilcilerine değerli katkılarından dolayı çok teşekkür ederim. Yoğun çalışma tempolarında bana vakit ayıran İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Murat ŞENTÜRK'e ve Marmara Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Dr. Öğr. Üyesi Ülkü ARIKBOĞA'ya, çalışmalarıyla ilham veren Türk Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. M. Murat ERDOĞAN'a, fikirleriyle katkıda bulunan çalışma arkadaşım Dr. Ervin SEZGİN'e desteklerinden dolayı çok teşekkür ederim.

Sevgisi, sabrı ve inancıyla beni destekleyen sevgili eşim Mustafa KOCAKOÇ'a, eğitim hayatım boyunca her zaman yanımda olan sevgili annem Fatıma AĞCA'ya ve sevgili babam Tahsin AĞCA'ya sonsuz teşekkür borçluyum. Bu süreçte manevi desteklerini hissettiren aileme ve dostlarıma müteşekkirim.

İSTANBUL, 2019

MERVE AĞCA

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇ YÖNETİMİ SÜREÇLERİNİN TARİHSEL, KAVRAMSAL VE HUKUKİ BOYUTLARI	5
1.1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve	5
1.1.1. Göç Olgusu ve Göçmenlikle İlgili Tanımlar	11
1.1.2. Göçmenlerin Statüsüne İlişkin Tanımlar	14
1.1.2.1. Geçici Koruma	14
1.1.2.2. Uluslararası Koruma	15
1.1.2.3. Şartlı Mülteci	15
1.1.3. Göç Yönetimi	15
1.2. Göçmen ve Mültecilerle İlgili Yasal ve İdari Düzenlemeler	17
1.2.1. Uluslararası Düzenlemeler	18
1.2.1.1. 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi	18
1.2.1.2. 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi	20
1.2.1.3. 1951 Cenevre Anlaşması ve 1967 Ek Protokolü	20
1.2.1.4. 1966 Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi	23
1.2.1.5. 1984 İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme	24
1.2.2. Göçmen ve Mültecilerle ilgili Ulusal Hukuki ve İdari Düzenlemeler	24
1.2.2.1. 2510 sayılı İskan Kanunu’nda Göçle İlgili Düzenlemeler	27
1.2.2.2. 1994 İltica Yönetmeliği ve Mülteciler	29
1.2.2.3. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu	30

1.2.3. Kalkınma Planlarında Göç	32
1.2.4. Göç ve Mültecilik Konularında Birleşmiş Milletler Küresel Mutabakatları....	34
1.2.5. Budapeşte Süreci ve İstanbul Bildirisi	37
1.3. Türkiye'nin Göç Tarihi ve Göç Politikaları	38
1.3.1. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri ve Göç Yönetimi	39
1.3.1.1. II. Dünya Savaşı ve Sonrasında Türkiye'ye Göçler ve Göç Yönetimi	40
1.3.1.2. 1980 Yılından Günümüze Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri ve Göç Yönetimi.....	41

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE KAYNAKLI GÖÇÜN YÖNETİMİNDE AKTÖRLER	46
2.1. Suriye Kaynaklı Göçe Genel Bakış.....	46
2.1.1. Suriye Kaynaklı Göç Sürecinde Transit Ülke Olarak Türkiye	52
2.1.2. Suriyelilerin Hukuki Statüsü	56
2.1.3. Türkiye'deki Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı.....	60
2.1.4. İstihdam Piyasasında Suriyeliler	66
2.1.5. Suriyelilerle İlgili Yerel Halktan Gelen Tepkiler.....	69
2.1.6. Suriyelilerin Sınır Dışı Edilmesine İlişkin Tartışmalar	73
2.2. Göç Yönetiminde Paydaşlar	77
2.2.1. Kamu Kurumları	78
2.2.1.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	78
2.2.1.2. Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD)	80
2.2.1.3. TBMM Bünyesinde Göçmen ve Mültecilere İlişkin Çalışmalar.....	81
2.2.1.4. Bakanlıkların Göçmen ve Mültecilere Yönelik Çalışmaları	82
2.2.2. Uluslararası Aktörler	84
2.2.2.1. Suriye Krizinde Türkiye ve Avrupa Birliği.....	85
2.2.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (UNHCR)	90
2.2.2.3. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)	92
2.2.2.4. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO).....	92
2.2.2.5. BM Kalkınma Programı (UNDP).....	94
2.2.2.6. BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF).....	94

2.2.2.7. AB Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi (ECHO)	95
2.2.2.8. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD).....	96
2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları	97
2.2.3.1. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları	98
2.2.3.2. Yerel Sivil Toplum Kuruluşları.....	99
2.2.3.3. Suriyeliler Tarafından Kurulan Sivil Toplum Kuruluşları	101
2.2.3.4. Türk Kızılay	101
2.2.4. Üniversiteler	102
2.2.5. Yerel Yönetimler.....	104

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇ YÖNETİMİ..... 105

3.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda Göçmen ve Mülteciler	106
3.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nda Göçmen ve Mülteciler	107
3.3. Belediyelerin Göçmen ve Mültecilerle İlgili Çalışmalardaki Rolü.....	108
3.3.1. Merkezi Yönetim Çalışmalarında Yerel Yönetimlerin Rolü	109
3.3.2. Şehircilik Şurası Şehirleşme, Göç ve Uyum Komisyonu Çalışmaları	109
3.3.3. 2018-2023 Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planında Yerel Yönetimler.....	111
3.4. Belediyelerin Suriye Kaynaklı Göçe Bakışları	114
3.5. Belediyelerde Göçmen ve Mültecilerle İlgili Çalışma Yürüten Birimlerin Kurumsal Yapılanmaları	117
3.6. Sınra Yakın Bölgelerde Belediyelerin Suriyelilere Yönelik Çalışmaları	122

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ YÖNETİMİNİN YENİ AKTÖRLERİ OLARAK YEREL YÖNETİMLER: İSTANBUL ALAN ARAŞTIRMASI 127

4.1. Araştırmanın Temel Soru ve Hipotezleri	127
4.2. Araştırmanın Yöntemi.....	128
4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtlılıkları	130
4.4. Araştırma Sonuçları.....	131
4.4.1. Belediyelerin Göçmen ve Mültecilerle İlgili Çalışma Yürüten Birimlerinin Organizasyonel Yapısı	133
4.4.2. Belediyelerin Göçmen ve Mültecilere Yönelik Hizmetleri.....	137

4.4.3. Kurumlar Arası İlişkiler ve Ağlar	144
4.4.4. Göç Konusunda Politika Geliştirme Süreçleri ve Belediyeler	146
4.5. Genel Değerlendirme	148
SONUÇ	154
KAYNAKÇA	160
EKLER	188

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı.....	49
Tablo 2: Suriyelilerin Suriye’den Ayrılış Nedenleri	51
Tablo 3: Suriyelilerin Türkiye’yi Seçme Nedenleri.....	51
Tablo 4: 1’e 1 Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistiki Bilgiler.....	56
Tablo 5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı	63
Tablo 6: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı	67
Tablo 7: İstanbul'daki Belediyelerin Kurumsallaşma Dereceleri.....	153

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: 2018 Yılında İkamet İzni ile Türkiye’de Bulunan Yabancılar.....	44
Şekil 2: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler	48
Şekil 3: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler.....	50
Şekil 4: Ege'de Düzensiz Göçmen Akını.....	52
Şekil 5: 2014-2018 yılları arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yerleştirilmesi..	53
Şekil 6: Türkiye-AB Mutabakatı Hakkında Haber.....	54
Şekil 7: Mülteci Anlaşması Yorumu	55
Şekil 8: Kilis Belediye Başkanı Hasan Kara imzalı pankart	61
Şekil 9: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı	62
Şekil 10: İstanbul İlçelerinde Suriyeli Mültecilerin Yoğunluğu Haritası.....	65
Şekil 11: 2011-2017 Yılları Arasında Çalışma İzni Alan Suriyeli Sayısı	68
Şekil 12: Suriyelilere Plaj Yasağı.....	71
Şekil 13: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Suriyelilerle İlgili Açıklaması	72
Şekil 14: Suriyelilerin Sınır Dışı Edilmesiyle İlgili Haber.....	74
Şekil 15: Türkiye'deki Suriyelilerle İlgili Çizim ve Sosyal Medya Paylaşımları.....	74
Şekil 16: Suriyelilerin Sınır Dışı Edildiğine Dair İddia.....	75
Şekil 17: Suriyelilerin Eylem Yapmasına İlişkin Açıklama.....	76
Şekil 18: GİGM Teşkilat Şeması.....	79
Şekil 19: İstanbul'da Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İlçelere Göre Dağılımı	127
Şekil 20: Belediyelerde Göç Alanında Çalışan Personel Dağılımı	135
Şekil 21: Belediyelerde Göç Alanında Çalışan Personelin Yabancı Dil Bilgisi	135
Şekil 22: Belediyelerde Göç Birimi Kurulması Durumunda İstihdam Edilmesi Önerilen Personel Grupları	136
Şekil 23: Göç Alanında Çalışan Personellerde Bulunması Beklenen Özellikler	136
Şekil 24: Göçmen ve Mültecilere Yönelik Sunulan Hizmetler	137
Şekil 25: Göçmen ve Mültecilere Yönelik Hizmet Sunumunda Karşılaşılan Sorunlar	138

Şekil 26: Suriyelilerin Türkiye’de Kalmalarıyla İlgili Belediye Temsilcilerinin Görüşleri.....	138
Şekil 27: Göçmen ve Mültecilere Yönelik Hizmet Sunumunda Belediye Temsilcilerinin Görüşleri	139
Şekil 28: Kamu Kurumları ile İşbirlikleri.....	144
Şekil 29: İşbirliği Yapılan STK’lar ve Uluslararası Kuruluşlar	145
Şekil 30: Göç Konusunda Belediyelerin Dahil Olduğu Proje Alanları	145
Şekil 31: Ulusal Göç Politikası Belirlenmesi Sürecinde Belediyelerin Rolü	147

KISALTMALAR LİSTESİ

AB: Avrupa Birliği

AÇSHB: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

AFAD: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı

AK Parti: Adalet ve Kalkınma Partisi

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

ÇSGB: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

ECHO: AB Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi

GİGM: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

ICMPD: International Centre for Migration Policy Development-
Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi

ILO: International Labour Organization - Uluslararası Çalışma Örgütü

IOM: International Organization for Migration - Uluslararası Göç Örgütü

İŞKUR: Türkiye İş Kurumu

MBB: Marmara Belediyeler Birliği

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TEPAV: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TOBB: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

UNHCR: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

YÖK: Yükseköğretim Kurulu

GİRİŞ

Türkiye 2011 yılı Nisan ayından itibaren Suriye’den gelen büyük göçle birlikte son dört yıldır en fazla Suriyeli’yi barındıran ülke konumuna gelmiştir. 8 yıldır Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin kalıcılıklarının artmasıyla birlikte acil durum müdahalesi ve temel ihtiyaçların karşılanması dışında göç yönetimi noktasında orta ve uzun vadeli politikalar geliştirilmesi de bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Suriye kaynaklı göçle birlikte bu alandaki ihtiyaç daha da belirginleşmiş; yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte alınan önlemlerle birlikte çeşitli yasal ve idari düzenlemelerde bulunulmuştur. Göç olgusunun uluslararası niteliği ve sınır aşırı etkileri nedeniyle göç yönetiminde sorumluluğun politika yapıcılar olarak devletler nezdinde ele alındığı görülmektedir. Bu minvalde göçün yönetilmesinde merkezi hükümet konunun asıl sorumlusu ve temel aktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bununla birlikte ulusal politikanın yanı sıra yerelde yapılan çalışmalar da büyük önem arz etmektedir. Göç süreçlerinde faaliyet gösteren aktörler ele alındığında merkezi hükümetin yanı sıra uluslararası organizasyonlar, yerel, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının da aktif bir biçimde varlıklarını sürdürdükleri ve çeşitli çalışmalar yürüttükleri görülmektedir. Konunun bir diğer paydaşı olan ve mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasında birincil sorumlular olarak karşımıza çıkan belediyeler de göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürütmektedir. Kitlesel niteliği ve pek çok alanı etkilmesi nedeniyle göç yönetimi alanında çok paydaşlı bir işbirliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda politika yapım süreçlerinde merkezi hükümete önemli bir rol düşerken insani yardım alanında sivil toplum kuruluşlarının önemli bir tecrübeye sahip oldukları görülmektedir. Nitekim yereldeki ihtiyaçlarla yüz yüze olan belediyeler de yereldeki hareket kabiliyetleri ve pek çok alanda hizmet sağlayıcı olarak yerelde topluluklara yakınlıkları nedeniyle göç konusunda da önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. 8 yıldır Türkiye’de yaşamakta olan ve geri dönmeyecekleri yapılan araştırma sonuçlarında da sıkça dile getirilen Suriyeliler ve gelecekte karşılaşılması muhtemel göç hareketleriyle ilgili olarak uzun vadeli stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda göç konusunda çalışmalar yürüten belediyelerin sistemli bir çalışma biçimi geliştirmesi ve göç alanında kurumsallaşmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bazı belediyelerde göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunan “göç” birimlerinin varlığına rastlanırken belediyelerin bu alanda faaliyette bulunan

birimlerinin değişiklik gösterdiği ve herhangi bir standartlaşma yoluna gidilmediği gözlemlenmektedir.

Birincil hizmet sağlayıcılar olarak göçmen ve mültecilerle doğrudan temasta bulunan yerel yönetimlerin göç yönetimi alanındaki kurumsal yapılanmalarını incelemeyi amaçlayan bu çalışma dört bölümden oluşmakta olup ilk bölümde göç konusuna ilişkin teoriler ele alınarak konunun daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla göç, göçmen, mülteci, geçici koruma, uluslararası koruma vb. kavramların tanımlamaları yapılmaktadır. Göç yönetimi ile ilgili olarak Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ve Suriye kaynaklı göçle birlikte değişen yasal ve idari düzenlemeler hakkında bilgi verilerek Türkiye'nin ulusal düzeyde göç politikası incelenmekte; bu bağlamda Cumhuriyet'in ilanından bu zamana Türkiye'nin aldığı kitlesel dış göç süreçleri incelenerek Türkiye'nin göç tarihi üzerinde durulmaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise 2011 yılından günümüze Suriye'den gelen göç süreci hakkında detaylı bilgilere yer verilmekte ve göç yönetiminin aktörleri olarak merkezi yönetim ile birlikte sahada çalışmalar yürüten uluslararası organizasyonlar ve sivil toplum kuruluşlarına değinilmektedir. Üçüncü bölümde yerel yönetimlerin bu alandaki yetki ve sorumluluk alanları ile göç yönetimindeki rolleri ortaya konmaktadır. Son olarak dördüncü bölümde belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimlerinin kurumsal yapılanmalarının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilen alan araştırmasının sonuçlarına değinilmektedir. Çalışma kapsamında belediyelerin göç yönetimi alanındaki rollerinin ele alınması ve kurumsallaşmalarının incelenmesi hedeflenmektedir.

18 Şubat 2019-30 Mayıs 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilen alan araştırması kapsamında İstanbul ölçeğinde 39 ilçe belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimleri ve yerel düzeyde etkili bir göç yönetiminin gerçekleştirilebilmesi amacıyla göç birimlerinin kurumsallaşmasına yönelik bir incelemede bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarında kurumsallaşmanın tanımlanması ve ölçülmesi ile ilgili olarak

- Belediye bünyesinde göç alanındaki çalışmaların hangi birimler tarafından yürütüldüğü,

- Birimler arası koordinasyon,
- Diğer kurumlarla işbirlikleri,
- Göç ile ilgili veri kaydı ile belediyenin göç konusuna sistematik bir biçimde yaklaşıp yaklaşmadığı gibi konuların analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Bu kapsamda çalışmanın amacına ulaşabilmesi için İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürüten birim temsilcilerine yönelik olarak oluşturulan anket formu ile birlikte aşağıdaki sorulara da cevap aranmıştır:

1. Belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyette bulunan özel bir birimin olup olmadığı, hangi faaliyetlerin yürütüldüğü, belediyelerin kurumsal yapısı içerisinde göç yönetiminin yeri ve önemi,
2. Göçmen ve mültecilere yönelik faaliyet ve hizmetlerin düzeyi ve kalitesi,
3. Belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyette bulunan birimlerin İstanbul Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, ulusal/uluslararası sivil toplum kuruluşları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişki düzeyleri,
4. Ulusal bir göç politikası oluşturulmasında yerel yönetimlerin rollerinin olup olmadığı.

Gerçekleştirilen alan araştırması ile İstanbul belediyeleri bünyesinde bulunan göç birimleri ve göç çalışmalarının yürütüldüğü ilgili birimlerde istihdam edilen personelin mesleklere göre dağılımları, yabancı dil bilgisi, göç birimi kurulması durumunda istihdam edilmesi önerilen personel grupları ve ilgili personelin sahip olması beklenen özelliklere ilişkin sorular yönetilmiştir. Diğer yandan göçmen ve mültecilerle ilgili hizmet sunumunda bulunulan alanlar ile hizmet sunumunda karşılaşılan zorluklara da değinilen anket formunda belediye temsilcilerinin hizmet sunumuyla ilgili görüşlerine ilişkin sorulara da yer verilmiş ve Suriyelilerin Türkiye’de kalmalarıyla ilgili belediye temsilcilerinin görüşleri alınmıştır. Araştırma çerçevesinde kamu kurumları, özel sektör, sivil toplum ve uluslararası kuruluşlarla ilişki düzeylerinin yanı sıra belediyelerin göç alanında ulusal ve uluslararası proje ve fonlara erişim kapasiteleri de incelenmiştir. Göç konusunda politika geliştirme süreçlerinde belediyelerin

kendilerini konumlandırma biçimlerinin de ele alındığı alan araştırmasında ulusal göç politikası belirlenmesi sürecinde belediyelerin rolüyle ilgili olarak belediye temsilcilerine sorular yöneltilmiştir.

Yapılan anket çalışması ile belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaları ve yöntemleri ele alınarak kurumsal açıdan ihtiyaç ve mevcut durum analizi yapılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda anket çerçevesinde elde edilecek sonuçların yerel/ulusal politika yapım süreçleri ile yerel yönetimler ve göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşları, kamu kurumları ve diğer araştırmacıların çalışmalarına katkı sağlaması beklenmektedir. Ayrıca araştırma sonuçlarının belediyelerin kurumsal kapasite gelişimlerine yönelik çalışmalar yürüten yerel yönetim birlikleri ile ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına da katkı sağlaması hedeflenmektedir.

Çalışmada Marmara Belediyeler Birliği (MBB) bünyesinde Uluslararası İşbirliği Uzmanı, Göç Politikaları Merkezi Uzmanı ve Göç Platformu Yürütücüsü pozisyonlarında 2.5 yıllık çalışma sürecinde katılmış olduğum çalıştay ve toplantılar ile belediyelerle gerçekleştirdiğim görüşmelerden elde edilen tecrübeler de yer verilmektedir. Bu minvalde çalışma süresince anket çalışmasına ek olarak katılımcı gözlem ile birlikte söylem analizinde bulunularak yapılan anket çalışması ve alan araştırması ile niceliksel değil niteliksel bir çalışma ortaya konmaktadır.

Çalışma kapsamında genel çerçevede göçmenliğe atıf yapılacak olsa da ana çerçeve daha çok 2011 yılı sonrası Suriye kaynaklı göçe odaklanacağı için geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilere yönelik geliştirilen hizmetler ve diğer çalışmalar ele alınacaktır. Hukuki bağlamda Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi çekince nedeniyle mülteci olarak nitelendirilmeyen, statüleri “geçici korunan” olan Suriyelilerle ilgili olarak göçmen/mülteci/sığınmacı gibi kavramlar çalışma kapsamında sosyolojik olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda belediyeler ve/veya medya tarafından kullanılan misafir/göçmen/mülteci/sığınmacı gibi kavramlar aynen aktarılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE GÖÇ YÖNETİMİ SÜREÇLERİNİN TARİHSEL, KAVRAMSAL VE HUKUKİ BOYUTLARI

“Uluslararası göç konusunun Türkiye açısından farklı bir boyut kazanması, asıl olarak, Avrupa Birliği sürecinde ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği üyelik müzakerelerinin başladığı 2005 yılı sonrası dönem, uluslararası göç konusundaki sorunlu alanların mercek altına alınarak, bu alanda somut ve kapsamlı düzenlemelerin yapıldığı bir süreci başlatmıştır.” (Özer, 2011:75) Göç yönetimi sürecinde önemli adımlardan biri olarak karşımıza çıkan Yabancılar ve Uluslararası Kanunu da (YUKK) AB’ye uyum sürecinin baskısı ile atılmış bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer, 2011:86). Göç olgusu toplum üzerindeki etkilerinin yanı sıra yönetsel anlamda da bir takım problemlere yol açmaktadır. Avrupa ülkelerinin geçmişte yaşadıkları göç süreçleri sonrasında göç yönetimi alanında daha sistemli bir bakış açısıyla yeni yönetim biçimleri geliştirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda Avrupa’ya göç eden kişiler oldukça sistematik bir yaklaşımla sıkı kurallara tabi tutulmaktadır. Türkiye’de ise göç yönetimi henüz yeni yeni gelişme süreci içerisine girmiştir. Çalışma kapsamında göç yönetimi alanında Türkiye tecrübesi özellikle Suriye kaynaklı göç ve belediyelerin alandaki çalışmaları bağlamında ele alınacaktır.

1.1. Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve

Göçler başladıkları ilk zamandan bu yana insanlık tarihinin bir parçası olmuştur. Castles, Haas ve Miller, Göçler Çağı isimli eserde göçü genel olarak “sosyal, ekonomik ve politik değişimlerden kaynaklanan ve hem göç veren hem de göç alan bölgelerdeki toplumun bütününe etkileyen bir kolektif eylem” olarak tanımlamışlardır (Castles, Haas, Miller, 2014: 25). 1945 ve bilhassa 1980’li yılların ortalarından itibaren uluslararası göçün taşıdığı önem ve hacmi artmıştır (Castles, Miller 2008:7). Bu bağlamda 1970’lerin ortalarından bu zamana hızlanarak büyüyen küreselleşme süreci içerisinde de uluslararası göç, kilit bir dinamik olarak yerini almıştır. Sermaye ve yatırımların yanı sıra kültürel ürünler, fikirler ve insanların sınırlar arası dolaşımı ile ticaret hacminin artması ve ulus aşırı ağların yaygınlaşması küreselleşmenin en çarpıcı özellikleri olarak değerlendirilmektedir (Castells,2008:8).

Ekonomide meydana gelen değişiklikler, iklim değişikliği, doğal afetler vb. çevresel faktörler, yoksulluk, siyasal mücadeleler ve şiddet içeren çatışmalar sonucunda yeni göç akımları ortaya çıkarken dünya üzerinde uzun zamandır mevcudiyetini koruyan göç mevhumu da yeni formlar kazanarak varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Göçlerin nedenleri incelendiğinde iradi ve zaruri göçler olarak ikiye ayrıldıkları gözlemlenmektedir. Diğer yandan göçler bireysel ve gruplar halinde göçler olarak farklılaşmaktadır. Günümüzde göç mevhumu küresel bir karakter kazanırken aynı zamanda kitlesel bir nitelik de kazanmaktadır. Bu noktada göçler bir yandan politik olarak güçlükleri beraberinde getirmekte diğer yandan uluslar nezdinde de hükümet politikalarının önemini artırmaktadır. Bu bağlamda göç süreçlerinin hızlanması ve hacim olarak artış göstermesi neticesinde kategorik olarak göçün farklılaştığı görülmektedir. “Geleneksel olarak, hükümetlerin göç hareketlerini durdurma ve kontrol etme çabalarına rağmen -veya sık sık bu yüzden- göç zincirleri bir tür hareket ile başlayıp öteki biçimlerde devam etmektedir.” (Castles, Miller 2008: s. 12). Diğer yandan ulusal politikalar, ikili ilişkiler ve bölgesel dinamikler ile devletlerin ulusal güvenlik politikaları giderek uluslararası göç süreçlerinden etkilenmeye başlamaktadır. Bu durum göçün giderek siyasallaştığı gerçeğini de gözler önüne sermektedir. (Castles, Miller, 2008: s.12-13).

Göç süreçlerinin başlangıçtaki nedenlerinin kalıcılık ya da geçicilik amacı güdüp gütmmediği fark etmeksizin genellikle göçmenlerin yerleşimci olmalarıyla sonuçlandığı görülmektedir. Göçmenlerin kalıcı hale gelmeleriyle birlikte göçün kaynak ve hedef ülkelerini birleştiren ve hem kaynak ülke hem de hedef ülke nezdinde belirgin değişikliklerin meydana gelmesine sebep olan göç ağları ortaya çıkmaktadır. Bu minvalde göçler demografik, toplumsal ve ekonomik yapıları etkileyerek bu yapıların değişmelerine sebep olmakta; beraberinde getirdiği kültürel farklılıklarla birlikte ulusal kimliğin sorgulanmasına yol açmaktadır (Castles, Miller 2008:7). Bu düzlemde, göç olgusu küresel dinamikler üzerinde de etkili olan en önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir.

Uluslararası göç konusunun son zamanlara dek hükümetler tarafından merkezi düzenlemde konumlandırılmış siyasi bir konu olarak ele alınmadığı gözlemlenmektedir. Göçmenler sürekli yerleşimciler, yabancı işçiler veya mülteciler gibi çeşitli alt kategorilere ayrılırken göçmen ve mültecilerle temasta olan yetkili birimlerin de göç

birimleri, iş ve işçi büroları, yabancılar polisi, kalkınma odaklı kurumlar ve eğitim kuruluşları gibi farklı özel birimler oldukları görülmektedir. Buna karşılık 1980'lerin sonlarına doğru uluslararası göç konusu daha fazla ilgi görmeye başlamış ve popüler hale gelmiştir. Bu düzlemde göçün ulusal kimliğe yönelmiş bir tehdit olarak algılanması söz konusu olmuştur. 1990 yılı ve devamında ise aşırı sağcı grupların göç konusundaki söylemleri ile birlikte göç konusu siyaset sahnesinin merkezine taşınmıştır.

Göç konusu genel olarak pek çok ülke tarafından toplumsal düzen ve kültürel normlar çerçevesinde entegrasyon veya asimilasyon kavramları ile birlikte değerlendirilmektedir. Diğer yandan merkezi hükümet politikalarının hangi yönde olduğu farketmeksizin göçle birlikte meydana gelen insani hareketliliğin toplumun çeşitli kesimlerinde tepkiye neden olduğu açık biçimde görülmektedir. Nitekim göç olgusu sıklıkla çok boyutlu toplumsal değişim ve ekonomik yapılanmayı da beraberinde getirmektedir. Bu noktada yasadışı göç ve insan trafiği gibi önemli hususlarla da karşı karşıya kalınmaktadır.

Uluslararası göç hareketlerini açıklamaya çalışan ekonomik ve sosyolojik temelli pek çok kuram bulunmaktadır. Çalışma kapsamında ekonomi odaklı göç yaklaşımları yerine sosyolojik açıdan da göç konusunu açıklamaya odaklanan kuramlar ele alınmaktadır. Bu bağlamda, “Göç Kanunları Teorisi”, “Kesişen Fırsatlar Kuramı” “İtme-Çekme Teorisi”, “Merkez Çevre Kuramı”, “Göç Sistemleri Teorisi” ve “İlişkiler Ağı Teorisi” ele alınacaktır.

Göç Kanunları Teorisi: Ravenstein'ın 1885 yılında yayınlanan çalışması bu alandaki ilk çalışma olma niteliği taşımaktadır. 1885-1889 yılları arasında “Göç Kanunları” (The Laws of Migration) isimli makalesinde göç ve mesafe, göç ve basamakları, yayılma ve emme süreci, göç zincirleri, doğrudan göç, kır kent yerleşimcileri farkı ve kadın erkek farkı olarak 7 kanunda göçü ele almaktadır. Buna göre göçmenlerin çoğunluğunun daha çok kısa mesafeli göçleri tercih edecekleri ifade edilmektedir. Bu bağlamda göçmenlerin büyük bir kısmı daha çok kısa mesafeli ve ticaret merkezlerine doğru yoğunlaşan göçleri tercih etmektedir. Süreç dahilinde kırsal alanlarda boşalan yerleşim alanlarına yeni yerleşimcilerin gelişiyle birlikte basamaklı bir göç süreci ortaya çıkmaktadır. Göç basamakları ile kentin gelişmiş alanlarına doğru gerçekleşen göçler sonrasında bu alanların yeni göçmenlerle doldurulacağı, böylelikle

bir basamak düzeneğinin ortaya çıkacağından bahsedilmektedir. Bu noktada kente yakınlık ve avantajların elde edilmesi göçün basamaklı yapısını ifade etmektedir (Çağlayan:2006:69). Yayılma ve emme sürecine bakıldığında ise kentin sağladığı avantajlardan faydalanma isteği ve sanayinin gelişmiş olduğu bölgelere göçün daha fazla olması kentte bir yayılmayı beraberinde getirmektedir. Diğer yandan sanayi bölgelerindeki yoğunlaşma da göçün sanayi merkezlerince emilmesi olarak tanımlanmaktadır. Ravenstein'ın ekonomi temelli teorisinde insanlar nüfusun yoğun olduğu alanlardan nüfusun daha az olduğu yerlere göç etmeyi tercih etmektedir. Bu bağlamda yayılma ve emme süreci gelir düzeyinin düşük olduğu alanlardan gelir düzeyinin daha yüksek olduğu yerlere doğru göç etme eğilimini göstermektedir (Sirkeci ve Cohen, 2015: 10). Göç alan yerlerin aynı zamanda göç vermesi durumu ise Ravenstein tarafından göç zinciri olarak adlandırılmaktadır (Çağlayan 2006:70). Nitekim itici ve çekici faktörlerden hareketle, iki ya da daha fazla ülke arasında gerçekleşen göç süreçleriyle bir zincir ortaya çıkabileceğini savunulmaktadır. Diğer yandan kent merkezlerinde sanayi ve ticaret odağında meydana gelen büyüme ile birlikte kırdan kente doğru bir göç süreci yaşanmaktadır. Doğrudan göç kanununda uzun mesafeli göçlerin büyük ticaret merkezlerine doğrudan göçler şeklinde gerçekleştiğine değinilirken takiben diğer kanunlarda kırsal kesimde yaşayan kişilerin kentlerde yaşayanlara nazaran daha fazla göç etme eğiliminde oldukları belirtilmektedir. Göç konusunda kadın ve erkek farkı ise Ravenstein tarafından kadınların kısa mesafeli göçlere, erkeklerinse yurt dışı gibi uzun mesafeli göçlere daha fazla eğilim gösterdikleri şeklinde açıklanmaktadır (Çağlayan, 2015: 90-91, Özdemir, 2008: 16).

Kesişen Fırsatlar Kuramı: 1940 yılında Samuel A. Stouffer tarafından bahsedilen “Kesişen Fırsatlar Kuramı”na göre göç edilecek mesafe ve göç edilmesi düşünülen bölgedeki imkanların fazlalığı yapılacak tercih noktasında belirleyici olmaktadır. Bu bağlamda göç edilecek bölgedeki iş, sosyal yaşam ve eğitim imkanları göç etme kararını da etkileyen temel dinamikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Event Lee ise Stouffer'ın teorisini ilerleterek 1966 yılında “İtme-Çekme Teorisi”ni ortaya koymuştur. Lee'nin teorisine göre göçün başlangıcı olacak yer ile göç edilecek yerdeki fırsat ve maliyetler arasındaki ilişki ve göç edecek kişinin durumu itibarıyla karşılaşması muhtemel fırsatlar ve zorluklar göç edilmesi noktasında belirleyicidir.

Buna göre insanların, gidecekleri ülkede elde edecekleri faydanın göç sırasında maruz kalacakları maliyetten daha yüksek olması durumunda göç etmeyi tercih edecekleri neticesi çıkarılmaktadır (Chiswick, 2000).

Merkez Çevre Kuramı: Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank ve Samir Amin tarafından 1970’li yıllarda gündeme getirilen “Merkez Çevre Kuramı” ise az gelişmiş ve gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkileri ele almaktadır. Marksist bir bakış açısının hakim olduğu kuram 1980’li yıllarda Sassen ve Castles tarafından geliştirilmiştir. Merkez Çevre Kuramına göre ekonomik temelli bir yaklaşımla ikiye ayrılan dünyada merkez ve çevre arasında bir bağımlılık ilişkisi söz konusudur. Kolonyal dönemdeki bağlar merkez ve çevre ayrımının temelini oluşturmakla birlikte modern dönemde bu ayrım kapitalizm ve ulus devlet temelinde gerçekleşmektedir (Çağlayan, 2006:79). sermaye için ucuz emek gücünün yer değiştirmesi kaçınılmaz bir biçimde göç süreçlerine neden olmaktadır. Ham madde ve emeğin piyasadaki dolaşımı ve dış ülkelere doğru gerçekleşen akış da merkez çevre kuramı altında ele alınmaktadır (Abadan-Unat 2002’den aktaran Çağlayan, 2006:80). Emek göçü ve ucuz iş gücünün gelişmemiş ülkelere gelişmiş ülkelere doğru akışı merkez çevre kuramı bağlamında yer almaktadır. Bu bağlamda dünya üzerinde tek bir sistem değil görüntüleri farklı “dünya sistemleri”leri olduğunu söyleyen Wallerstein’a göre eşitsiz ekonomik ve siyasal güç dağılımının yaşandığı dünya sistemlerinde yaşanan krizler göç süreçlerine neden olmaktadır (Çağlayan: 2006:79). Bu bağlamda uluslararası göç kapitalist sistemin bir getirisi ve doğal sonucudur.

Göç Sistemleri Teorisi: Akin Mabogunje öncülüğünde 1970’lerde geliştirilen “Göç Sistemleri Teorisi” ise çok yönlü ve bütüncül bir bakışla kültürel, ekonomik ve tarihsel ilişkileri araştırarak makro ve mikro düzeyde göç olgusunu ele almaktadır. Bu noktada makro düzeyden kasıt devletler arası ilişkiler ve siyasi yapılar olarak karşımıza çıkarken mikro düzey aile ve cemaat bazındaki ilişkiler ve ağlardır. Ülkeler ve topluluklar arasında geçmişte kurulan ilişkiler sonrasında göç süreçlerini etkilemektedir. Birbiriyle aralarında göç akışı olan iki veya daha fazla ülke arasında göç sistemi oluşturulmaktadır. Bu düzende “enformel ağlar hem göçmenleri hem de göçmen olmayanları karmaşık bir toplumsal roller ve kişisel olmayan ilişkiler ağına bağlamaktadır.” (Boyd,1989’dan aktaran Çağlayan, 2006).

Petersen’in Göç Tipolojisi: William Petersen ise göç türlerini 5 kategori altında incelemiştir. Çevre koşullarının itici faktör olduğu “ilkel (primitive) göçler”, sosyal durumdan kaynaklanan ve göç etme ya da etmeme noktasında tercihte bulunulması mümkün olmayan “zoraki göçler” ve sosyal baskıya rağmen göçmenlerin tercih yapma şanslarının bulunduğu “yönlendirilmiş göçler” itici faktörlerden kaynaklanan göç türleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Petersen tarafından geliştirilen diğer iki göç türü ise zorlayıcı ve itici bir sebebe bağlı olmayan ve bireysel nitelikteki “serbest (free) göç” ve ulaşım ağlarının da gelişmesiyle ve daha önce göç eden serbest göçmenlerin de bir takım bilgileri aktarmalarının kolaylaşması neticesinde ortaya çıkan “kitlese (mass) göç” tür. (Çağlayan: 2006: 75-76).

İlişkiler Ağı Kuramı: “İlişkiler Ağı Kuramı” ile Massey göçün kaynak ve hedef ülkeler arasında göçmenler tarafından kurulan sosyal ilişkiler neticesinde göç süreçleri üzerinde bir etki ve benzerlik yaratabileceğini savunmaktadır. Göç ağları göçmenlerin yerleşim süreçlerinde göç ettikleri ülke ve şehirde cemaat oluşumuna önemli bir katkı sağlamaktadır. Göçmenler kendi sosyal ağları yardımıyla dernek, dükkan, iş yeri, kafe ve restoran gibi kendi kültürlerini de içeren ve onlara özgü sosyal ve altyapısal hizmet sağlayıcı rolleri üstlenmektedir (Massey vd. 2014: 28). Göçmenler arasında kurulan ilişkiler göç süreçlerinde de kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır. Göçmenler nezdinde göçün risklerini ve maliyetini azaltması açısından ilişki ağları önem arz etmektedir.

Castles ve Miller göçün küreselleşmesi, hızlanması, farklılaşması, kadınsallaşması ve siyasallaşması yönünde tespitlerde bulunmuştur (Castles ve Miller, 2008:13). Bu bağlamda küreselleşme çağı ve teknolojidaki ilerlemelerle birlikte bilginin, malların, hizmetlerin ve insanların hareketliliği de artmış; göç süreçleri kolaylaşarak hız kazanmış ve yeni biçimler kazanmaya başlamıştır. Daha önce aile birleşimi noktasında önemli figürler olarak karşımıza çıkan kadınların 1960 ve sonrasında emek göçünde de önemli bir rol oynamaya başladıkları ve görünürlüklerinin arttığı gözlemlenmektedir. Bu noktada göçün kadınsallaşmasının söz konusu olduğu görülmektedir. (Castles, Miller, 2008: s.12-13).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1945-1973 döneminde göçle ilgili karakteristik bir özellik olarak endüstriyel ülkelere olan emek göçleri karşımıza çıkarken 1973 sonrası petrol kriziyle birlikte göç biçimlerinde değişiklikler yaşandığı görülmektedir.

1980 sonrası dönemde ise küreselleşme süreci ile birlikte malların, sermayenin, hizmetlerin, bilgi ve teknolojinin dolaşımı kolaylaşarak hız kazanırken insan hareketliliğinin de hızlanması söz konusu olmuş ve süreç dahilinde ulus devletlerin göç yönetimi kapasiteleri noktasında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından yıllık olarak yayınlanan Küresel Eğilimler Raporu verilerine göre 2017 yılı sonu itibarıyla dünya genelinde 40 milyonu kendi ülkeleri içerisinde yaşanan çatışma ve zulüm sebebiyle 68.5 milyon insan zorla yerinden edilmiştir (UNHCR, 2017:2). İlgili verilere göre bu kişilerin 25.4 milyonu mülteci, 3.1 milyonu ise sığınmacı olarak nitelendirilmektedir.

Genel yapısı itibarıyla daha çok demografik bir olgu olarak ele alınsa da göç olgusu sosyolojik bir olgudur ve nüfus dışında pek çok alanda da çeşitli etkilere sahiptir. Bu bağlamda göç, toplumssal dinamiklerin tüm boyutlarını etkileyen ve kendi içerisinde de yeni dinamikler geliştiren bir süreçtir. Göç olgusu hem göç veren hem de göç alan ülkeyi ve bu ülkeler arasındaki ilişkileri etkilemektedir. Göçün yönetilebilmesi için nedenlerinin ve sonuçlarının anlaşılacak doğru bir biçimde analiz edilmesi gerekmektedir.

1.1.1. Göç Olgusu ve Göçmenlikle İlgili Tanımlar

Göç: Göç “Uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmek ve süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir.” biçiminde tanımlanmaktadır (IOM, 2009:22). Bu düzlemde mülteciler, yerinden edilmiş kişiler ve ekonomik göçmenler de adı anılan nüfus hareketleri içerisinde değerlendirilmekte ve sürece dahil edilmektedir. Göç olgusu aynı zamanda büyük sosyal etkiler yaratan toplumsal bir hareketliliği de ifade etmektedir (Çağlayan, 2015: 193). IOM tarafından kabul edilen tanımlamada "Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçmesi veya bir devlet içinde yer değiştirmesidir." denmektedir (IOM, 2013). Bu minvalde göç; süreç, yapı veya hangi motif çerçevesinde gerçekleştiğine bakılmaksızın insan hareketliliğini temel alan demografik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kitlesel göç: Kitlesel göç, Uluslararası Göç Örgütü tarafından yüksek sayılarda ani insan hareketi olarak tanımlanmaktadır. (IOM, 2013:43)

Düzensiz göç: IOM düzensiz göç konusunda ülkeler tarafından benimsenmiş ortak bir göç tanımı olmadığını belirtirken düzensiz göçü “Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler” olarak tanımlamıştır (IOM, 2009:26). Bununla birlikte düzensiz göç ve yasa dışı göçün tam olarak aynı süreci tanımlamadığı, yasa dışı göçün daha çok insan kaçakçılığı ve insan ticareti ile bağlantılı olarak kullanıldığı da IOM tarafından ifade edilmektedir.

Göçmen: “Kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü, 2019). “Uluslararası düzeyde genel kabul gören bir göçmen tanımı bulunmamaktadır. Göçmen teriminin, “kişisel rahatlık” amacıyla ve dışarıdan herhangi bir zorlama unsuru olmaksızın ilgili kişinin hür iradesiyle göç etmeye karar verdiği durumları da kapsadığı kabul edilmektedir.” (IOM, 2013:22) Göçmen kavramı ele alındığında daha çok mevcut sosyal ve ekonomik durumun daha iyiye evrilmesine yönelik bir iradenin mevcudiyetinin ön plana çıktığı görülmektedir.

Muhacir: Muhacir kavramı Osmanlı’dan devralınan dinsel kaynaklı bir göç kavramı olarak karşımıza çıkmakta ve hicret eden manasında kullanılmaktadır. 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskan Kanunu’ndan önce de kayıtlarda mülteci kavramının kullanımına rastlansa da tanımlama noktasında belirsizlikler olduğu görülmektedir. 14 Haziran 1934 tarihli 2510 sayılı İskan Kanun’unda muhacirlik kavramı yeniden tanımlanmıştır. Bu bağlamda 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 yılında eklenen protokolle birlikte İskan Kanunu’nda yapılan düzenlemeler sonrasında muhacir yerine göçmen kavramının kullanıldığı görülmektedir.

Sığınmacı: “Başka bir ülkeye veya yere sığınmış olan kişi, sığınık, mülteci. Yabancı bir ülkede iltica etmeden önce belirli bir süre kalan kimse” (Türk Dil Kurumu Sözlüğü (TDK), 2019) veya “ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde bir ülkeye mülteci olarak kabul edilmek isteyen ve mültecilik statüsüne ilişkin yaptıkları başvurunun sonucunu bekleyen kişiler” (IOM, 2013) “ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya

korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı” (İltica Yönetmeliği, 1994)¹ olarak tanımlanan sığınmacılar başvurularının olumsuz yönde neticelenmesi durumunda ülkeyi terk etmek zorundadırlar. İnsani veya diğer gerekçeler nedeniyle ülkede kalma izni verilmemesi halinde sığınmacıların ülkede düzensiz bir durumda bulunan herhangi bir yabancı gibi sınır dışı edilebilmeleri söz konusudur.” (IOM, 2013:49)

Bu minvalde 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan şartları sağlamasına rağmen mülteci statüsü almak için bekleyen kişiler sığınmacı olarak değerlendirilmektedir. Sığınmacılar nihai yasal statüleri açıklanıncaya kadar mültecilerin sahip oldukları haklara sahip bulunmaktadır. Dolayısıyla zorla geri gönderilmeleri söz konusu değildir (UNHCR, 2015; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), 2013:25).

Mülteci: Hukuki bir statü olan mültecilik “İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi” olarak tanımlanmaktadır. (Cenevre Sözleşmesi, 1951). 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne Türkiye tarafından konulan coğrafi çekince nedeniyle sözleşme kapsamında Türkiye yalnızca Avrupa’dan gelen göçmenlere mülteci statüsü vermektedir.

Kent mültecisi: Araştırma kapsamında kullanılan ve Suriyelilerin Türkiye’ye kitlesel göçü ile birlikte sıkça kullanımına rastlanan kent mültecileri kavramı sanılanın aksine kamplarda değil de kent merkezlerinde yaşayan göçmen ve mültecileri tariflemektedir. 25 Mart 1997 tarihinde yürürlüğe giren “UNHCR Comprehensive Policy on Urban Refugees” (Kent Mültecileri Üzerine Kapsamlı Politika) Belgesi ile kent mültecilerine yönelik bir politika ortaya konmuştur. İlgili sözleşmede kent mültecilerine yönelik bir tanım olmadığına da değinilmiştir. İlgili sözleşmede kent mültecileri “kentsel alanlarda yaşayan ve desteğe ihtiyaç duyan mülteciler” olarak tanımlamıştır. 2009 yılında sözleşmenin yeniden düzenlenmesi ile birlikte kent

---

¹ Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiyeden İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

mültecileri tanımının kapsamının da genişletilmesi söz konusu olmuştur. Bu minvalde kent mültecileri kavramı “kentsel alanlarda yaşayan ve desteğe ihtiyaç olan mülteciler” anlayışının yanı sıra “kentsel alanlardaki mültecilerin korunması ve sorunlarının çözülmesi” bağlamında pratik bir esneklikle genişletilmiştir (UNHCR, 2009:2).

Non Refoulement (Geri Göndermeme İlkesi): “Mültecilerin devletler tarafından, hayat ve özgürlüklerinin tehdit edilebileceği ülke veya topraklara herhangi bir şekilde geri gönderilmelerini yasaklayan temel mülteci hukuku ilkesi. Non-refoulement ilkesi uluslararası teamül hukukunun bir parçasıdır ve bu nedenle, 1951 sözleşmesine taraf olsun, olmasın tüm devletler açısından bağlayıcıdır.” (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı-AFAD, 2019)

1.1.2. Göçmenlerin Statüsüne İlişkin Tanımlar

1.1.2.1. Geçici Koruma

Geçici koruma; “menşe ülkelerine dönemeyen üçüncü ülke kişilerinden kaynaklanan kitlesel bir akının meydana gelmesi ya da derhal meydana gelebilecek olması durumunda, özellikle söz konusu kişilerin ya da koruma gerektiren diğer kişilerin yararına olarak, sığınma sisteminin etkin işleyişi üzerinde olumsuz etki yaratmadan sığınma sisteminin işletilememesi riski varsa, bu kişilere acil ve geçici koruma sağlamak amacıyla sağlanan istisnai özellikteki prosedür” olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2013:19).

2011 yılında Suriye’de yaşanan olaylar sonrasında Türkiye’ye göç eden Suriyelilerin yasal statüsü, Türkiye’nin 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihli Ek Protokole coğrafi açıdan çekince koyması nedeniyle geçici korunan olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 91. maddesi gereğince Bakanlar Kurulu tarafından Suriyelilerin Türkiye’ye kitlesel göçü sonrasında 13 Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) çıkarılmış ve ilgili yönetmelikle birlikte ülkesinden ayrılmaya zorlanan ve geri dönmesi mümkün olmamakla birlikte uluslararası koruma başvurularının da bireysel olarak incelenmesi mümkün olmayan kitlelerin Türkiye’ye kabulü, ülkede kalışları, hak ve yükümlülükleri ve ülkeden çıkışlarına kadarki sürece dair düzenlemelerde bulunulmuştur. GKY kapsamında geçici koruma kayıt işlemlerinin tamamlanmasının ardından valilikler tarafından 25 Nisan 2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında yabancı kimlik numarası ve geçici koruma kimlik belgesi

düzenlenmektedir. Geçici koruma hakkının uygulanmasıyla ilgili olarak geri gönderme yasağı genel ilkesi benimsenmiştir (GKY, 2014).

1.1.2.2. Uluslararası Koruma

Uluslararası koruma, “1951 Mülteci Sözleşmesi, 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve 1977 Protokolleri, Uluslararası Kızıl Haç Komitesi'nin inisiyatif hakkı, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Sözleşmeleri ve insan hakları belgeleri gibi hukuki belgelerde öngörülen haklara devletlerin saygı göstermesini sağlamak için antlaşma yoluyla görevlendirilen bir örgütün sağladığı hukuki koruma” olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2013:64).

1.1.2.3. Şartlı Mülteci

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) web sitesinde yer alan ifadede şartlı mülteci için, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında verilen statüyü ifade eder.” denmektedir (www.goc.gov.tr).

Şartlı mültecilerin üçüncü bir ülkeye yerleşmelerine kadar geçen sürede Türkiye’de kalmalarına izin verildiği de ifade edilmektedir. “Şartlı mülteci” Cenevre Sözleşmesi’ne Türkiye tarafından konan coğrafi çekinceye de atıfta bulunularak Avrupa dışında meydana gelen olaylar nedeniyle mülteci tanımındaki şartları yerine getirdiği iddiasıyla üçüncü ülkelere iltica etmek üzere Türkiye’den uluslararası koruma talebinde bulunan kişi olarak tanımlanmaktadır.

1.1.3. Göç Yönetimi

Göç yönetimi, “özellikle hem devlet sınırları içerisinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimi tanımlayan terim” olarak kabul edilmektedir (International Organization for Migration/ Uluslararası Göç Örgütü, IOM, 2013:22). Bir diğer tanımda ise göç yönetimi “devletlerin uluslararası göç süreçleri üzerindeki kontrolü ve bu kontrolü sağlamaya yönelik politikaları” olarak ifade edilmektedir (Öner, 2012’den aktaran Aktel, Kaygısız, 2018:584). Bu bağlamda kamu politikası kavramı incelendiğinde ise genel anlamda “kamu yönetimlerinin herhangi bir konu hakkında her türlü eylem ya da eylemsizlikleri” biçiminde

tanımlandığı görülmektedir (Örselli, Babahanoğlu, 2016:2063). Anderson ise kamu politikasını “devlet organları ve kamu görevlileri tarafından geliştirilen, belli bir konu veya problem ile ilgili olarak aktör veya aktörler tarafından izlenen amaçlı eylemler ya da eylemsizlikler dizisi” olarak tanımlamaktadır (Anderson 2010’dan aktaran Örselli, Babahanoğlu 2016:2064). Göçün yönetimi hem göç veren hem de göç alan ülke açısından büyük önem arz etmektedir. Bu noktada göç yönetimi süreci aslen göç edilen ülkeye girişten önce gerçekleştirilen başvuru ve kayıt süreciyle başlamaktadır. Özellikle göçmenlerin ülke sınırlarına girdikten sonraki süreç; bu süreçteki ihtiyaçları ve toplumla ilişkileri göç yönetimi açısından ele alınarak politika geliştirme süreçlerine dahil edilmesi gereken konular arasında yer almaktadır (Kabakuşak, 2014:6). Nitekim disiplinlerarası ve dinamik bir olgu olan göç, ülkeleri sosyal ve ekonomik açıdan da etkilemektedir. Diğer yandan ulusal güvenlik ve kamu düzeni açısından da göç konusu acil ve ivedilikle kamu politikaları geliştirilmesi gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Örselli, Babahanoğlu, 2016: 2065).

Ülkeler göç yönetiminde kimi zaman iç güvenlik kimi zaman dış güvenlik kimi zaman ise ekonomik güvenlik temelli bir yaklaşım benimsemektedir. Ülkelerin göç politikalarının belirlenmesi esnasında daha önce yaşadıkları göç süreçleri, ülkenin aldığı göçün motivasyonu ve bu alandaki tecrübeleri büyük önem arz etmektedir. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte uluslararası göç konusunda sistematik bir yaklaşım geliştirilerek göç yönetimi alanında da çeşitli düzenlemeler yapılmaya başlamıştır. Takiben İkinci Dünya Savaşı ile yaşanan göçler de bu alandaki ihtiyacı pekiştirerek ülkelerin göç yönetimi alanında faaliyette bulunmalarını bir zorunluluk haline getirmiş; soğuk savaş ile birlikte yaşanan insani hareketlilik göç alanında politika geliştirme ihtiyacını belirginleştirmiştir. AB’nin özgürlük, güvenlik ve adalet alanı oluşturma çalışmaları kapsamında 1997’de imzalanarak 1999’da yürürlüğe giren Amsterdam Antlaşması ile birlikte, göç olgusu da AB gündeminin ilk sıralarına doğru taşınmıştır (Şemşit, 2018:270). “Avrupa Birliği’nde uluslararası göç, iltica ve toplumsal bütünleşmeye dair politikaların ciddi bir şekilde gündeme gelmesi 1999 yılında Tampere’de gerçekleşen Avrupa Konseyi toplantısında gerçekleşmiştir. Ardından bu politikalar, 2008 yılında imzalanan Göç ve İltica Anlaşması ile 2009 yılında hazırlanan Stockholm Programı ile güçlendirilerek birtakım yaptırımlara bağlanmıştır.” (Costa 2014’ten aktaran Bahçeci, Uzun 2016:9) Türkiye’nin uygulamış olduğu uluslararası göç

ve sığınma rejimleri de Avrupa Birliği odaklı bir bakış açısıyla geliştirilmektedir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014: 300-301).

Aktörü insan olan göç olgusunun insan hakları temelinde ele alınması gerekmektedir. Yunanistan, İtalya, Almanya ev Fransa gibi ülkeler ise daha çok sınır güvenliğine odaklanmaktadır. (<https://www.bbc.com>, <https://www.aa.com.tr/>) AB'nin göç konusunu ilkesel olarak insan hakları odaklı ve özgürlükçü bir bakış açısıyla ele alması beklenirken tam tersi yönde gelişmelerin olması ve göçmenlere uluslararası sözleşmelere aykırı davranışlar sergiledikleri görülmekte; bu da durumun vahim boyutlara ulaştığını göstermektedir (Koçak, Gündüz, 2016:67) Bu bağlamda göç, birçok ülkede yasal sınırlar içerisinde gerçekleşmiş olsa dahi çoğu zaman tartışmalı bir biçimde olumsuz bir bakış açısıyla karşılanmaktadır. Kayıtsız ve yasa dışı göçmenlik olgusu ise yasal göçe de antipati ile yaklaşılmasına neden olmaktadır (<http://www.oecd.org/insights/43569201.pdf>). Göç konusundaki temel problem düzenlenmemiş göç değil göçün ne şekilde yönetileceği sorusudur. (Gök, 2016: 67). Günümüzde yaşanan kitlesel göçlerle birlikte özellikle AB'de göç konusu bir kriz durumu olarak görülmekte, AB tarafından yayınlanan belgelerde de kriz olarak adlandırılmaktadır. Bu minvalde vize ve iltica politikaları da dönüşerek daha sert kurallar getirilmekte, böylelikle sınır güvenliği esaslı bir yaklaşım benimsenmeye başlamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde de göçmen karşıtı bakışın yükselemektedir. Bu bağlamda uluslararası düzlemde göç yönetiminin insan hakları odaklı bir bakış açısından güvenlik odaklı bir bakışa doğru kaydığı görülmektedir.

1.2. Göçmen ve Mültecilerle İlgili Yasal ve İdari Düzenlemeler

Türkiye'nin göçmen ve mültecilerle ilgili yasal ve idari düzenlemeleri incelendiğinde Cumhuriyet'in ilk yıllarından itibaren ulus devletin inşası ve milli kimlik oluşturulmasına yönelik politikalar izlendiği görülmektedir. Soğuk savaş döneminde ise güvenlik temelli bir bakış açısı ile sınır kapılarının fiili olarak kapatılması biçiminde bir politik bakış açısının varlığından bahsetmek mümkündür (ORSAM, 2012:16). Suriye kaynaklı kitlesel göç ile birlikte Türkiye'de göçmen ve mültecilerle ilgili yasal mevzuatta da bir takım değişiklikler ve yenilikler yapılması ihtiyacı meydana gelmiştir. Bu bağlamda uluslararası mevzuatın ve Türkiye'nin tarafı olduğu uluslararası anlaşmaların yeniden gündeme gelmesi söz konusu olurken diğer yandan uluslararası anlaşmalara konulan çekincelerle ilgili değişiklik yoluna gidilmesi

gibi konular tartişılmaya başlanmıştır. Bu durum ulusal mevzuatta birtakım yeni dzenlemeler yapılması ihtiyaını da beraberinde getirmiştir. Tırkiye'nin gırır alan bir rlrke haline gelmesinin yanı sıra AB'ye uyum srreğleri dahilinde gırır alanında politika geliştirme yoluna gidilmesi de bir zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. 1999 yılında geręekleřtirilen Helsinki Zirvesi'nde Tırkiye'nin AB aday rlrkesi olması sonrasında 8 Mart 2001 tarihinde hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesi ile Tırkiye'nin gırır politikasının AB muktesebatı ile uyumlaştırılması noktasında genel bir çeręeve çizilerek kurumsallaşmanın sağlanmasına zemin hazırlanmıştır (Güleę, 2015:3). Bu minvalde rzerellikle mrltecilik ve dzensiz gırırın rrlenmesine yşnelik bir bakış ačíısı ile sınır gvenliğini temel alan AB gırır politikası, Tırkiye'nin gırır politikası şekillenirken de etkili olmuştur (GİGM, 2019). Bununla birlikte gırırmen ve mrltecilerin kitlesel akınlarıyla ilgili alınan rrenlem ve uygulamaların daha rok kısa ve orta vadeli rözrmleri brynesinde barındırdığı sşylenebilir.

1.2.1. Uluslararası Dzenlemeler

Devletler rreşitli uluslararası anlaşmaları taraf olarak onaylasalar bile ilgili anlaşmalara birtakım rrekinceler koyabilme imkanına sahiptir. rzerinde mutabakata varılan normlar ve devletlerin kendi sınırları dahilinde uygulamaya koymuş oldukları ulusal kanunlar arasında ortaklaşma yoluna gidilmedikrke uluslararası anlaşmalar tarafından sağlanan yasal korumalar da yetersiz kalabilmektedir. Tırkiye de gırırmen ve mrltecilerin statrsrs ve bu alanda yapılacak dzenlemelerle ilgili insan hakları temelinde İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sşzleşmesi, Cenevre Anlaşması, Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sşzleşmesi, İşkence ve Diğer Zalimane İnsanlık Dışı veya Krrrtrltrcr Muamele ve Cezaya Karşı Sşzleşme gibi uluslararası sşzleşmelere taraf olmuştur. Bununla birlikte AB uyum srreğleri çeręevesinde ve 2011 yılı itibarıyla Suriye'de ortaya çıkan iç karışıklıklar sonrasında yoğun olarak gşndemde olan Suriyeliler rzelinde de AB ile Tırkiye arasında bir mutabakat imzalanmıştır.

1.2.1.1. 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ilan edilen ve Tırkiye tarafından 1949 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

(Universal Declaration of Human Rights) temel haklar ve özgürlükler bağlamında tüm halklar ve uluslar için ortak bir düzlemde ideal ölçüleri belirlemeyi hedeflemektedir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesine göre:
“Madde 1- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 3 -Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

Madde 6- Herkesin, her nerede olursa olsun, hukuksal kişiliğinin tanınması hakkı vardır.
Madde 13 1. Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.

2. Herkes, kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir.

Madde 14 -1. Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.

2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.”

Temel haklar bağlamında her insanın yaşama, özgürlük ve güvenlik hakkı ile din, vicdan, düşünce ve ifade özgürlüğü bulunmaktadır ve işkence ve kötü muamele ile ayrımcılık yasağı söz konusudur. Bu haklar koşula bağlanamayan haklar arasında yer almaktadır. Herkesin herhangi bir ayırım gözetmeksizin bildirgede ilan edilen tüm haklardan ve özgürlüklerden faydalanabileceği belirtilirken hiç kimseye insanlık dışı muamelede bulunulamayacağı ve işkence yapılamayacağı beyannamede yer almaktadır. Bununla birlikte 14. maddenin ikinci fıkrasında sığınma hakkından faydalanabilmek için Birleşmiş Milletler’in (BM) amaç ve ilkelerine aykırı davranışlardan doğan kovuşturmalar istisnai bir durum olarak belirtilmiştir. Takip eden 22. Maddede ise toplumun bir üyesi olarak sosyal güvenlik hakkından bahsedilmiş ve ulusal çabaların yanı sıra uluslararası işbirliği yoluyla “onur ve kişiliğin serbestçe gelişim için gerekli olan ekonomik, sosyal ve kültürel haklarının gerçekleştirilmesi hakkına sahiptir.” denerek bu hak güvence altına alınmış ve uluslararası bir sorumluluk çerçevesi çizilmiştir. Nitekim 28. maddede “Herkesin bu Bildirgede öngörülen hak ve özgürlüklerin gerçekleşeceği bir toplumsal ve uluslararası düzene hakkı vardır.” ifadesi ile hak ve özgürlüklerin sağlanması ve korunmasıyla ilgili olarak uluslararası düzlemde bir çerçeve çizilmiştir. İnsan haklarının tanınması ve korunması bağlamında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nin kabulü oldukça önemli bir adımdır. Nitekim Türkiye

de herhangi bir çekince olmaksızın 6 Nisan 1949'da beyannameyi kabul eden ülkeler arasına katılmıştır.

1.2.1.2. 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

10 Aralık 1948 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından ilan edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde yer alan bazı hakların devletler tarafından ortak güvenceye alınması amacıyla İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (European Convention on Human Rights) Avrupa Konseyi üyesi hükümetler tarafından 4 Aralık 1950 tarihinde Roma'da imza altına alınmıştır. Sözleşmenin ilk maddelerinde yaşam hakkının yasayla korunduğunu belirten yaşama hakkı, işkence yasağı, özgürlük ve güvenlik hakkına değinilmiştir. 16. Maddede ise yabancıların siyasal etkinliklerine kısıtlama getirmelerinin yasaklanmadığı anlaşılan bir ifadeye yer verilmiştir.

“Madde 16: Yabancıların siyasal etkinliklerinin kısıtlanması 10, 11 ve 14. maddelerin hiçbir hükmü, Yüksek Sözleşmeci Taraflar'a yabancıların siyasal etkinliklerine kısıtlama getirmelerini yasakladığı anlamında değerlendirilemez.”

Sözleşme ile birlikte sözleşme maddelerinin uygulanmasını ve belirtilen taahhütleri uyulmasını temin etmek amacıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kurulmuş, devamlı olarak görev yapan mahkemenin görev ve çalışma koşulları da sözleşmede düzenlenmiştir. Mahkeme tarafından alınan kararlar bağlamında Yüksek Sözleşmeci Taraflar olarak alınan devletlerin uygulama taahhütleri bulunduğu ifade edilmektedir. Ek olarak sözleşme hükümlerinin taraf devletlerden herhangi birinin yasalarına veya tarafı olduğu diğer uluslararası sözleşmelere binaen gerçekleştirilecek insan hakları ve temel özgürlükleri sınırlamaya yönelik herhangi bir biçimde yorumlanamayacağı belirtilmiştir.²

1.2.1.3. 1951 Cenevre Anlaşması ve 1967 Ek Protokolü

Mültecilerle ilgili ilk düzenleme olarak karşımıza çıkan ve 28 Temmuz 1951 yılında Cenevre'de imzalanarak 10898 sayısı ile 1961 yılında Resmi Gazete'de yayınlamasının ardından kabul edilen (www.goc.gov.tr) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Cenevre Sözleşmesi'nde mülteci,

---

² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi M. 53

“İrki, dini, tabiiyeti, belirli bir sosyal gruba mensubiyeti ve siyasi görüşleri yüzünden haklı bir zulüm korkusu nedeniyle vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu korku yüzünden, ilgili ülkenin korumasından yararlanmak istemeyen kişi”

olarak tanımlanmaktadır. Mülteci tanımındaki ana unsurlar ele alındığında ırkı, uyruğu, milliyeti, dini, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti, siyasi düşüncesi nedeniyle zulme uğrama korkusu birinci sırada yer almaktadır. Diğer bir unsur ise vatandaşı olunan ülkenin dışında bulunmasıdır.

Sözleşmeye göre mülteci statüsü kapsamında başka ülkelerde yaşıyan kişilere dernek ve sendikalara katılım, mahkemelere başvuruda bulunma, evlilik bağlarının tanınması gibi sosyal ve siyasal birtakım haklar verilirken aynı zamanda ilgili ülkenin kamu düzeninin tesisi noktasında kanun ve yasal düzenlemelerine uymalarının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Cenevre Sözleşmesi kapsamında Türkiye yalnızca Avrupa’dan gelen göçmenlere mülteci statüsü vermektedir. Avrupa dışındaki diğer ülkelerden gelen göçmenler ise bu bağlamda geçici sığınma statüsü altında “sığınmacı” olarak değerlendirilmektedir. Türkiye Cenevre Sözleşmesi’ne taraf olan ilk ülkelerden biri olurken Kongo, Madagaskar ve Monako da Cenevre Sözleşmesi kapsamında coğrafi sınırlama istisnasını uygulayan diğer ülkeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda Türkiye Cenevre Sözleşmesi’ne koymuş olduğu çekince doğrultusunda Avrupa dışından gelen kişilere mülteci statüsü vermemesi nedeniyle AB tarafından yayınlanan raporlarda da eleştirilere maruz kalmakta (Uluslararası Af Örgütü Basın Açıklaması, 2016; İçduygu, Erder, Gençkaya 2014: 250-259) ve bu durum çoğu zaman tartışmalara sebep olmaktadır. Mülteci olma şartlarını taşımasına rağmen Avrupa dışından gelen kişiler şartlı mülteci olarak tanımlanmaktadır.

Cenevre Sözleşmesi kapsamında mültecilerin geri gönderilmesi ve iadesine karşı önlem alınması amacıyla birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Sözleşmenin 33. Maddesinde

“Hiçbir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade etmeyecektir”

denilmektedir. Geri göndermeme ilkesi uluslararası koruma ilkesinin de temel yapı taşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda geri göndermeme ilkesi (non-refoulement

principle) uluslararası teamül hukukunun da kuralları arasında yer almaktadır. Bu kural tüm devletler için hukukî bağlayıcılığa sahiptir. Sınırdan geri çevrilmemeyi de içeren bu ilke, iltica alanında kaydedilen en önemli hukukî gelişmelerden biridir. Sözleşmeye taraf olan ülkelerden mültecilerin topluma entegrasyonu noktasında da gerekli kolaylıkları sağlamaları beklenmektedir. Sözleşmenin 31. Maddesinde ise yasadışı giriş nedeni ile cezalandırmama ilkesi

“Taraf Devletler, hayatlarının veya özgürlüklerinin, madde 1’de gösterilen şekilde tehdit altında bulunduğu bir ülkeden doğrudan gelerek izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasadışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza vermeyeceklerdir.”

şeklinde ifade edilmektedir.

14 Aralık 1950 tarihinde kurulan UNHCR, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin uygulanmasına nezaret etmekle görevli olmanın yanı sıra, mülteciler için uluslararası koruma sağlamak ve mültecilere kalıcı çözümler bulmak amacıyla devletlerle ortak çalışmalar yürütmektedir.

1967 yılında yürürlüğe konan ek protokol ile Cenevre Sözleşmesi yeniden düzenlenmiştir. Yapılan yeni düzenlemelerle birlikte Cenevre Sözleşmesi’ndeki tarih sınırlaması kaldırılarak sözleşmenin kapsamı genişletilmiştir (İltica ve Göç Mevzuatı, 2005:14). Türkiye tarafından 1968 yılında onaylanan Cenevre Sözleşmesi Ek Protokolü’nde yer alan “1951 öncesinde cereyan eden olaylar” ve “söz konusu olaylar sebebiyle” ifadelerini kaldırmıştır. Cenevre Sözleşmesi’ne taraf olan ülkeler ek protokole de taraf olmuşlardır. (Ekşi, 2014:24; Ekşi, 2014:159). Yapılan düzenleme ile birlikte Cenevre Sözleşmesi’nde bulunan zaman kısıtlaması ortadan kaldırılmıştır. Ek protokolü kabul eden Türkiye için de zaman kısıtlaması 31 Temmuz 1968 tarihinden itibaren kalkmıştır. Bununla birlikte “Türkiye, Mültecilerin Hukukî Durumuna Dair 1967 Protokolünü onaylarken coğrafi sınırlamayı ve 1951 Cenevre Konvansiyonu ile mültecilere tanınan hakların Türk vatandaşlarına tanınan haklardan fazla olamayacağına ilişkin beyanlarını saklı tutmuştur.”(Ekşi, 2014:160). Buna karşılık Cenevre Sözleşmesi’ne Türkiye tarafından konan coğrafi çekince doğrultusunda iç hukukta yapılan düzenlemelerde de coğrafi kısıtlamaya gidilerek Avrupa dışından gelen kişilere mülteci statüsü verilmemiştir.

1.2.1.4. 1966 Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 16 Aralık 1966 tarihinde kabul edilen ve Türkiye’de 23 Mart 1976 tarihinde yürürlüğe giren Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi (International Covenant on Civil and Political Rights) doğuştan tüm insanların sahip olduğu insan onuru ile eşit ve vazgeçilmez hakların tanınmasının özgürlük ve adaletin de temelinde bulunduğu düşüncesinden hareketle devletlerin insan hak ve özgürlüklerine saygı duyulmasını ve özgürlüklerin güvence altına alınmasını amaçlamaktadır. Türkiye 15 Ağustos 2000 tarihinde sözleşmeyi imzalamış ve 2003 tarih ve 25142 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır. Beyanlar ve çekinceler ile yürürlüğe giren sözleşmenin yalnızca Türkiye’nin diplomatik ilişkisi bulunan ülkelere uygulanacağı beyan edilmiştir. Azınlıklarla ilgili uygulamalara yer verilen 27. madde ile ilgili olarak ise çekince belirtilmiştir. Sözleşmenin iç hukukta ne şekilde uygulanacağını belirten maddesinde,

“Bu Sözleşmeye Taraf her Devlet, bu Sözleşmede tanınan hakları ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya diğer bir fikir, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğum veya diğer bir statü gibi her hangi bir nedenle ayrımcılık yapılmaksızın, kendi toprakları üzerinde bulunan ve egemenlik yetkisine tabi olan bütün bireyler için güvence altına almayı bu ve haklara saygı göstermeyi taahhüt eder.”

denmektedir. Nitekim devamındaki maddelerde devletlerin uygulama noktasında gerekli önlemleri almayı taahhüt ettikleri de belirtilmektedir. Bu minvalde hakların ihlali durumunda hukuki yollara başvurma hakkının verilmesi ve karara bağlanmasında yetkili makamların sorumluluğuna da değinilmektedir. Yaşama hakkı, işkence ve kölelik yasağı, özgürlük ve güvenlik hakkı, seyahat özgürlüğü, adil yargılanma hakkı, kişi olarak tanınma hakkı, mahremiyet hakkı, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü, ifade özgürlüğü, ailenin korunması, hukuk önünde eşitlik ve azınlıkların korunması gibi hususların yanı sıra cinsiyet eşitliğine de vurgu yapılan sözleşmede yabancıların sınır dışı edilmelerine karşı usul ve güvencelerden de bahsedilmektedir. 13. Maddesinde bir devletin sınırları içerisinde hukuka uygun olarak bulunan bir yabancıнын hukuka uygun biçimde verilmiş bir karara istinaden sınır dışı edilebileceği belirtilmiştir. Karara yönelik hukuki başvuru ve itiraz yollarının açık olup denetime de müsaitliğinin bulunması sıralanan şartlar arasında yer almaktadır.

1.2.1.5. 1984 İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme

BM tarafından 10 Aralık 1984 tarihinde kabul edilen ve 25 Ocak 1988 tarihinde Türkiye tarafından imzalanarak 21 Nisan 1988’de onaylanan İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele ve Cezaya Karşı Sözleşme (Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment) kapsamında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesiyle de paralel biçimde tüm insanlık nezdinde eşit ve vazgeçilmez hakların tanınması ve korunması amaçlanmıştır. Sözleşmenin 3. Maddesinin birinci fıkrasında

“Hiçbir Taraf Devlet bir şahsı, işkenceye tabi tutulacağı tehlikesinde olduğuna dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete geri göndermeyecek, sınırışı etmeyecek veya iade etmeyecektir.”

denmektedir. 3. Maddenin ikinci fıkrasında ise birinci fıkrada sayılan sebeplerin varlığıyla ilgili olarak yetkili mercilerin geri göndermeye konu devlet sınırları dahilinde sistematik bir insan hakları ihlali bulunup bulunulmadığını göz önünde bulundurmaları gerektiği belirtilmektedir. Ek olarak

“... gayriinsani veya küçültücü muamele veya cezayı yasaklayan veya iade ve sınır dışı etmeyi ilgilendiren herhangi bir başka uluslararası belge veya milli hukuk hükümlerine zarar vermeyecektir.”

denilerek sözleşmenin diğer uluslararası normlarla bağlantılandırılması da söz konusu olmuştur.

1.2.2. Göçmen ve Mültecilerle ilgili Ulusal Hukuki ve İdari Düzenlemeler

2510 sayılı İskan Kanunu Türkiye’de göçmen ve mültecilere ilişkin düzenlemeleri içeren ilk kapsamlı belge olarak anılmaktadır. Yürürlüğe girişi ve özü itibarıyla daha çok Türk soyundan olan ve yerleşimci olmak niyetiyle Türkiye’ye göç eden kişilere ilişkin yasal düzenlemeleri öngören 1934 yılına ait İskan Kanunu 2006 yılında yenilenerek 5543 sayılı İskan Kanunu şeklinde yeniden düzenlenmiştir. Fakat ilgili kanun bu özelliği nedeniyle 2006 yılında getirilen güncellemelere rağmen günümüzde gerçekleşen göç hareketlerini ve göç olgusunu tanımlamakta oldukça sınırlı kalmıştır. 15.07.1950 tarihli 5683 sayılı Yabancıların Türkiye’de İkamet Seyahatleri Hakkında Kanun’da yabancı statüsü taşımaları nedeniyle, mültecileri etkileyen

düzenlemelere yer verilmektedir. Bu bağlamda 5683 sayılı Kanunun 17nci maddesinde “siyasi nedenlerle Türkiye’ye sığınan yabancıların ancak İçişleri Bakanlığı’nca müsaade edilecek yerlerde ikamet edebilecekleri” belirtilmektedir (5683, 1950). Yine 1950 tarihli Pasaport Kanunu da Türkiye’ye giriş yapacak kişiler ile ilgili düzenlemelerle birlikte kamu güvenliği veya benzeri nedenlerle yabancıların sınır dışı edilmesi gibi konular çerçevesinde mültecilere ilişkin düzenlemeler içermektedir. 5682 sayılı Pasaport Kanunu’nun 4üncü maddesinin dördüncü fıkrasında

“Umumiyetle mültecilerin ve iskân hakkındaki mevzuat dışında olarak yurt tutmak maksadıyla gelen yabancıların, pasaportları olsun olmasın Türkiye’ye kabulleri İçişleri Bakanlığının kararına bağlıdır.” hükmü yer almaktadır (5682, 1950).

Sığınma ile ilgili Türkiye’deki ilk düzenleyici belge ise Irak’tan gelen göçe yönelik olarak hazırlanan (Özer, 2011:76) 1994 yılında yürürlüğe giren İltica Yönetmeliği (“Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”) olarak karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti tarafından 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazete’de ilan edilen “AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin 2003 Türkiye Ulusal Eylem Programı” kapsamında iltica ve göç alanları da yer bulmuş ve Türkiye bu konuda 2005 yılına kadar özel bir “İltica Yasası” çıkarmayı taahhüt etmiştir (Kaya, Eren, 2015). AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin 2003 Türkiye Ulusal Eylem Programı kapsamındaki takvim başlığı altında orta vadede planlanan çalışmalar arasında “Yasal olmayan göçün önlenmesi için göç (kabul, tekrar kabul, sınırdışı etme) konusundaki AB mevzuatının benimsenmesi ve uygulanması sağlanacaktır.” ifadesi yer almaktadır (AB Bakanlığı, 2003). 2004 yılında uluslararası göç rejimine katılım bağlamında Dünya Göç Örgütüne üye olmuş sonrasında ise göç alanında kurumsallaşma noktasındaki çabalarda da bir artış gündeme gelmiştir.

25 Mart 2005 tarihinde kabul edilen "İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı"nda ise iltica ve göç alanında kurumsal yapılanma, kanun ve politika yapımı ile mültecilere ilişkin uyum süreçleri öncelikli olarak ele alınmıştır (www.goc.gov.tr). 2008 yılında yayınlanan Ulusal Eylem Planı sonrasında ise AB müktesebatıyla uyumlu ve kapsamlı bir iltica

kanunu oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. (ORSAM, 2012:21) Eylem planında 1994 İltica Yönetmeliği'nin uygulamaya geçirilmesinin desteklenmesi ve kurumsal kapasite gelişiminin sağlanması amacıyla yürütülen ve yürütülmesi planlanan projelere ve işbirliği süreçlerine değinilmiştir. Ek olarak yasadışı göç bağlamında, geri kabul, sınır dışı vb. uygulamalara ilişkin AB müktesebatına uygun düzenlemelerin orta vadede Türkiye tarafından uygulamaya konulacağı bir kez daha taahhüt edilmiştir. GİGM'in kuruluşu, AB ile yapılan mutabakat ve 1'e 1 formülünün uygulamaya konması bu minvalde AB muktesebatı ile paralel çalışmalar olarak nitelendirilebilir.

“2008 yılında Türkiye’de göç ve sığınmanın yönetimi için ilgili mevzuat ve idari kapasiteleri geliştirmek üzere İçişleri Bakanlığı bünyesinde Sığınma ve Göç Mevzuatı ve İdari Kapasiteyi Geliştirme ve Uygulama Bürosu kurulmuştur.” (Bahçeci, Uzun 2016:7) Takiben ulusal bir göç politikası geliştirilmesine yönelik yasa hazırlama çalışmalarına başlanmıştır. 2013 yılı sonrasında GİGM'in de kurulması ile birlikte göç yönetimi alanında ihtiyaçtan doğan ve zorunlu bir kurumsallaşma sürecine girilmiştir. Diğer yandan Türkiye'nin AB'ye adaylık sürecinde göç politikaları da önemli konulardan biri haline gelmiştir. Bu minvalde AB, Türkiye'den göç politikalarını AB göç politikaları ile uyumlaştırması şartında bulunmuştur. AB göç politikalarına uyum sağlamak amacıyla 2013 yılında 6458 sayılı YUKK yürürlüğe girmiştir. GİGM kurularak göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların tek bir merkezden yürütülmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bu bağlamda Türkiye'deki göç yönetimi süreci özellikle 2010 yılı yasalaşma ve kurumsallaşma açısından AB müzakere sürecinin etkisiyle hızlanmıştır. Nitekim YUKK'un yürürlüğe girmesinde de bu müzakerelerin önemi büyüktür (Özer,2011:78-81) Yine TBMM bünyesinde bulunan çeşitli komisyonlarda da göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyetlerde bulunmaktadır.

Türkiye'deki sığınma prosedürü incelendiğinde Avrupa Konseyi ülkelerinden gelenlerin İçişleri Bakanlığı altında GİGM, Avrupa dışından gelenlerin GİGM ve UNHCR, kitlesel sığınma yoluyla Türkiye'ye gelenlerin ise geçici koruma uygulaması ile GİGM, Dışişleri Bakanlığı, Başbakanlık ve İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) faaliyet alanında bulundukları görülmektedir. 2011 yılı itibarıyla Suriye'den Türkiye'ye gelen ve ülke tarihinde şimdiye kadar görülmüş en büyük kitlesel göç olma özelliği taşıyan Suriyeli göçü ile birlikte hukuki ve idari olarak mevzuatta bir takım düzenlemeler ve yenilikler yapılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. 2013

yılı öncesinde göç yönetimi alanındaki yasal ve idari düzenlemelere bakıldığında ülkeye girişler ile yabancılarla ilgili süreçlerin İçişleri Bakanlığına bağlı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Yabancılar Şubesi ile birlikte valiliklerin görev alanında yer aldığı görülmektedir (Demirhan ve Aslan, 2015:46). Bu durum Cenevre Sözleşmesi'ne konulan coğrafi çekince ile doğrudan ilgili görülmektedir. Nitekim Avrupa Konseyi ülkeleri dışından gelen kişilerin mülteci sayılmaması, kitlesel göçlerin ise acil durum bakış açısıyla değerlendirilmesi bu noktada rol alan aktörlerde de çeşitliliklere neden olmuştur. 64. hükümet programında ise Suriyelilerin Türkiye'ye gelişi sonrasında uygulanacak politikaların AB ile uyumlaştırılacağı ve izlenecek politikaların bu düzlemde belirleneceği

“Son dönemlerde Suriye’de yaşanan iç çatışmaların etkisiyle artan mülteci akını, bölge ülkelerini aşarak başta AB olmak üzere uluslararası ölçekte bir meseleye dönüşmüştür. Bu alanda AB ile Türkiye diyalogu ve işbirliğinin önemi giderek artmaktadır. AB ile sürdürdüğümüz ilişkiler bütünlüğü içinde bu alanda da yeni inisiyatifler geliştirilmesi önem arz etmektedir.” sözleriyle ifade edilmektedir. (64. Hükümet Programı, 2015:142).

2018 yılı itibarıyla Emniyet Genel Müdürlüğü'nün yabancılarla ilgili olarak yürüttüğü işlemler GİGM'e devredilmiş ve işlemlerin yürütülmesinde yetkinin de tek bir merkeze verilmesi yolunda adımlar atılmıştır. Ek olarak kampların AFAD'dan GİGM'e devredilmesi de bu noktada çalışmaların bütüncül bir yaklaşımla ele alınması açısından önem arz etmektedir.

1.2.2.1. 2510 sayılı İskan Kanunu'nda Göçle İlgili Düzenlemeler

Göç olgusu pek çok ülke ile birlikte Türkiye'de de güvenlik algısının belirlenmesinde önemli bir rol oynamakta ve iskan politikasının da önemli bileşenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. İskan kavramı bu noktada geniş bir yorumla “beşeri bir yerleşme”yi ifade etmekte (Halaçoğlu, 2006:1) ve bu bağlamda zorunlu ya da isteğe bağlı yer değiştirme hareketlerini de kapsamaktadır.

31/05/1926 tarih ve 885 sayılı İskan Kanunu'nun 2. Maddesinde dışarıdan göçmen olarak kabul edileceklerle ilgili olarak “Türk harsına dahil olmayanlarla... anarşistler, casuslar, Çingeneler ve memleket haricine çıkarılmış olanlar kabul edilmezler.” denilmektedir. Nitekim 14/06/1934 tarihinde kabul edilen 2510 sayılı İskan Kanunu'nun 3. Maddesinde

“Türkiyede yerleşmek maksadile dışarıdan münferiden veya müçtemian, gelmek istiyen Türk soyundan meskun veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskun kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre Dahiliye Vekilliğinin emrile kabul olunurlar.”

denmekte ve bu grup kanunda muhacir olarak adlandırılmaktadır. Takiben Türkiye’ye zorunlu sebeplerle sığınanlar kanunda mülteci olarak tanımlanmakta, fakat 4. Maddede yer alan şartlara tabi olmayanların Türkiye’ye yerleşme taleplerini yazılı olarak bulundukları yerin hükümetine bildirmeleri halinde muhacir muamelesi görecekları ifade edilmektedir. Kanunun 4. Maddesinde “Türk kültürüne bağlı olmıyanlar, anarşistler, casuslar, göçebe çingeneler, memleket dışına çıkarılmış olanlar Türkiyeye muhacir olarak alınmazlar” şeklinde bir ifadeye yer verilmekte, 4. Maddede yer alan sınırlılıkları taşımayan mültecilerin ise Vatandaşlık Kanunu hükümlerinin uygulamasına tabi olacakları ve muhacir olarak alınanların hemen vatandaşlığa alınacakları belirtilmektedir.³ Bu bağlamda 1926 ve 1934 yıllarına ait her iki kanunda da Türk soyuna aidiyet göçmen olarak kabul noktasında önemli bir koşul olarak karşımıza çıkmaktadır.

2510 sayılı İskan Kanununda muhacirlerin ülke içerisindeki hareketliliklerinden yerleştirilme süreçlerine ve bu süreçler çerçevesinde dikkate alınacak koşullar ve kültürel uygulamaların dikkate alınması gerektiği gibi hususlara da yer verilmektedir. Türk muhacir ve mültecilerin akrabalarının yanına “iskan edilecekleri”⁴ ifade edilmektedir. Takiben 17. Maddede iskan kavramı

“İskan bir aileye, nüfus ve ihtiyacına göre oturacak ev veya ev yeri, sanatkarlara ve tüccarlara ayrıca geçim getirecek dükkan veya mağaza yahut bu gibi yapı veya yeri ve mütedavil sermaye; çiftçilere de ayrıca kafi toprakla çift hayvanı, alat ve edevatı, tohumluk, ahır ve samanlık veya yer vermekle yapılır.” biçiminde tanımlanmaktadır.

Kanunun 7. Maddesinde ise Türk ırkından olup iskan yardımı istememeyi yazı ile bildiren muhacirlerin yerleşme serbestisi olduğu görülürken “Türk ırkından olmayanların yardım talebinde bulunmasalar bile Hükümetin göstereceği yerde yerleşme ve izinsiz olarak yerleşim yerlerinden ayrılamayacakları” ifade edilmektedir. Kanunda muhacirlere, mültecilere ve göçebelere tahsis edilecek toprakların Valilikler ve

---

³ Madde 6A

⁴ Madde 16G

Kaymakamlıkların sorumluluğunda olduğu belirtilmektedir. Nitekim bir defaya mahsus olmak üzere yanlarında getirdikleri eşyalar da gümrükten muaf tutulmuştur.

19/9/2006 tarihinde kabul edilen 5543 sayılı İskan Kanunu'nda kanunun kapsamı 2. Maddede “...yurt dışından gelen göçmenlerin... iskanı ... fiziksel yerleşimin düzenlenmesine ilişkin uygulamaya esas alınacak tedbirlere dair hükümleri kapsar.” şeklinde ifade edilmektedir. Nitekim 1934 yılında yürürlüğe giren 2510 sayılı İskan Kanunu ile benzer biçimde Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı olup yerleşme amacıyla Türkiye'ye gelenleri göçmen olarak tanımlamakta ve bu şartı yerine getirmeyenler göçmen olarak kabul edilmemektedir. Dolayısıyla daha çok Türk kökenli göçmenleri esas alarak hazırlanan ve Türk soyuna bağlı göçmenlerle ilgili düzenlemeleri bünyesinde barındıran İskan Kanunu zaman içerisinde yapılan düzenleme ve değişiklikler ile toplu göç süreçlerine ilişkin düzenlemelere de değinmesine rağmen⁵ küreselleşme süreci dahilinde uluslararası göç karşısında yeterli gelmemektedir. Bu bağlamda Türk kökenliler dışında başka ülkelerden Türkiye'ye göç eden kişileri göçmen olarak nitelendirmeyen Türkiye'nin göçmen politikası da değişmemektedir.

1.2.2.2. 1994 İltica Yönetmeliği ve Mülteciler

Sığınma ile ilgili Türkiye'deki ilk düzenleyici belge olarak karşımıza çıkan ve 1994 yılında yürürlüğe giren İltica Yönetmeliği (Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik) Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 31 Ocak 1967 tarihli Protokol hükümleri uyarınca hazırlanarak 29.08.1961 tarihli ve 359 sayılı Kanun ile onaylanmış ve 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi ile 25.09.1968 tarihli ve 6/10733 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı uyarınca yürürlüğe konmuştur. İlgili yönetmelikte bireysel sığınma başvuruları ve toplu sığınma durumlarında sığınmacıların tabi olacakları esaslarla birlikte devletin izleyeceği süreçle ilgili açıklamalara yer verilirken karar ve

---

⁵ Madde 6 (1): Yabancı ülkelerle yapılan anlaşmalar gereğince Türkiye'ye gelmek isteyen Türk soyundan ve Türk kültürüne bağlı kimseler, anlaşma hükümlerine göre ve Cumhurbaşkanınca verilecek karar uyarınca İçişleri Bakanlığınca serbest göçmen olarak kabul olunurlar.

işbirliği yapacak makamlar ve görevlerine de değinilmiştir. Bu minvalde yasal yollarla ülkeye giriş yapan kişilerin sığınma başvurularının bulunulan il valiliğine, yasa dışı yollarla ülkeye giriş yapan başvuru sahiplerinin ise ülkeye giriş yaptıkları il valiliğine en geç 10 gün içerisinde müracaat etmeleri gerektiği belirtilmektedir.

“Türkiye’ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye’den ikamet izni talep eden münferit yabancıların talepleri ... İçişleri Bakanlığınca karara bağlanır.” (İltica Yönetmeliği, M.10)

1994 İltica Yönetmeliği’nde barınma, iâşe, nakil, üçüncü ülkelere kabul, gönüllü geri dönüş gibi hususlarda diğer bakanlıklarla birlikte UNHCR, IOM, sivil toplum kuruluşları ve diğer uluslararası örgütlerle de işbirliği yapılabileceği belirtilirken sığınma hareketinin başlangıcından yabancıların Türkiye sınırlarına gelmeleri durumunda alınacak tedbirlere kimlik tespiti, silahtan arındırma ve sevk, himaye, kampların kurulması, yerleştirme ve mülakat, görevlendirilecek personel, personelin görev ve yetkileri ile mültecilerin muhafazası ve disiplini başlıklarıyla maddeler halinde yönetmeliğin dördüncü bölümünde yer verilmiştir. Himayeyle ilgili olarak yönetmeliğin 10. Maddesinde “Türkiye’den iltica talep edenler veya sığınmacılar ülkemizde bulundukları süre içinde devletin himaye ve gözetimi altında bulundurulur.” denmektedir. Halkla temas ve ziyaretçi kabulü, dini serbestlik, sağlık muayeneleri, ölüm ve defin, haberleşme, yardım gönderilmesi, vergi, resim ve harçlardan muafiyet, süreç yönetiminde kurulacak koordinasyon kurulları ve Kızılay’ın görevleri gibi hususların da düzenlendiği yönetmelikte mülteci ve sığınmacıların Türkiye’de bulundukları süre içerisinde öğrenim ve çalışma durumları genel hükümlere tabi tutulmuştur. Mülteci veya sığınmacıların sınır dışı edilmesiyle ilgili olarak ise

“Türkiye’de muntazam surette bulunan bir mülteci veya sığınmacı ancak milli emniyet veya kamu düzeni sebebi ile 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi hükümleri çerçevesinde İçişleri Bakanlığı’nca sınır dışı edilebilir.” denmekte ve itiraz yollarına işaret edilmektedir.

1.2.2.3. 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

6458 sayılı YUKK 4/4/2013 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiş ve 11/4/2013 tarihinde 28615 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ve bu kanuna dayanılarak çıkarılan ve 22 Ekim 2014 tarihinde yürürlüğe giren Geçici Koruma

Yönetmeliği uyarınca Türkiye’de bulunan Suriye vatandaşlarının hukuki statüsü mülteci, göçmen veya muhacir değil ‘geçici korunan’dır.

İlgili kanunun 96.cı maddesinin 1. fıkrasında

“Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.” denmektedir.

Bu bağlamda yerel yönetimlere öneri ve katkıda bulunma gibi ikincil bir rol verildiği görülmektedir. Ayrıca Kanunun 104. Maddesinin 2. fıkrasında

“Genel Müdürlük, görevleriyle ilgili konularda kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve uluslararası kuruluşlarla iş birliği ve koordinasyonu sağlamakla yetkilidir.”

denilerek göç konusunda yerel yönetimler ve diğer kurumlar arasındaki koordinasyon yetkisinin de GİGM’e ait olduğu vurgulanmıştır.

Türkiye’nin göç politika ve stratejilerini belirlemek ve bu stratejilerin uygulanmasını takip etmek amacıyla YUKK ile Göç Politikaları Kurulu oluşturulmuştur. İçişleri Bakanının başkanlığında toplanan kurulda, Aile ve Sosyal Politikalar, Avrupa Birliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik, Dışişleri, İçişleri, Kültür ve Turizm, Maliye, Millî Eğitim, Sağlık ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları müsteşarları ile Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanı ve Göç İdaresi Genel Müdürü katılmıştır. (www.goc.gov.tr, 2017). Kurul göç ve uyum stratejileri belirleme, eylem süreçlerini değerlendirme anlamında önemli bir koordinasyon noktasıdır. Bu kurulun özellikle 2017 yılı içinde etkin bir şekilde çalıştığı, Aralık 2017 yılı son toplantısında "Türkiye'nin Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı" kurul üyelerinin görüşlerine sunulduğu görülmektedir. Uyum sürecinin bir stratejiye bağlanması, sosyal mesafenin açılmaması, toplumsal kabulün artması açısından çok önemlidir. Göç Politikaları Kurulunda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yer alıp almadığına dair bir bilgi bulunmamakla birlikte Göç Politikaları Kurulu adı altında 2017 yılında gerçekleştirilen ilk toplantıya da, 12 Temmuz 2019 tarihinde gerçekleştirilen 8. toplantıya da ÇŞB tarafından katılım sağlanmadığı görülmektedir

(www.goc.gov.tr, 2019). Geçici koruma altındaki Suriyelilerin %90'ından daha fazlasının kentlerde yaşadığı ve yeni düzenleme ile yerel yönetimlerin ÇŞB'ye bağlı bulunduğu düşünülecek olursa bu durum önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.3. Kalkınma Planlarında Göç

TBMM tarafından 2 Temmuz 2013 tarihinde kabul edilen ve 2014-2018 yıllarını kapsayan 10. Kalkınma Planında (www.sbb.gov.tr) plan öncesi dönemde Türkiye'de ekonomik ve sosyal gelişmeler anlatılmakta gelişmiş ülkelerin işgücü piyasasına katkı sağlayacak genç nüfus ihtiyacı nedeniyle ülkeler arası göçün artacağına deniştirilmekte, eşitsizliklere dayalı iç göçlerin de artarak sürmesinin muhtemel olduğu belirtilmektedir. Türkiye'ye yönelik beyin göçünün teşvikinin nitelikli insan kaynağını artırarak büyüme potansiyelini de olumlu açıdan etkileyeceği ifade edilen Kalkınma Planının 59. Maddesinde ise

“İç ve dış göçler, farklı kültür ve sosyal kesimlerin şehirlerde bir araya gelmesine neden olurken, bir yandan da altyapı ihtiyacının artmasına, gelir eşitsizliklerine, güvenlik ve sosyal uyum sorunlarına yol açmakta, şehirlerde sosyal ve mekânsal ayrışma riskini beraberinde getirmektedir”

ifadesine yer verilmektedir. Politikalar noktasında ise göç ile ilgili olarak yapılacaklar arasında “nüfusa ilişkin kayıt sistemleri; doğum, ölüm, iç ve dış göçe ilişkin verilerin güncel olarak takip edilmesine imkân verecek şekilde geliştirilmesi”, “ülkemize yurtdışından gelen göçmen, uluslararası korumaya muhtaç olanlar, kaçak işçiler ve transit geçiş yapanlara ilişkin etkin bir izleme ve takip sistemi oluşturulacak ve uluslararası koruma statüsü tanınan kişilerin ülkeye uyumu desteklenmesi” gibi hususlar yer almaktadır. Nüfus dinamikleri ile ilgili durum analizi yapılırken Türkiye'nin göç alan ve göç veren ülke olma noktasındaki konumunun da güçlendiği belirtilmiştir. Göç konusunda güvenilir bir veri sistemi oluşturulması ihtiyacı ile göç ve uluslararası koruma alanındaki kurumsal eksikliklerin tamamlanması gerektiğine de vurgu yapılmaktadır. Etkin bir göç politikasının oluşturulması amacını da taşıyan planda göç sorunu kentleşme ve yerleşme sorunlarının ana kaynaklarından biri olarak konumlandırılmaktadır. Yoğun göç alan şehirlerde sosyal uyumun güçlendirileceği ve toplumsal faaliyetler ile işgücü piyasalarına katılımın kolaylaştırılacağı ifade edilirken plan çerçevesinde daha çok iç göç ve Türkiye'ye yönelik beyin göçünün ele alındığı, buna karşılık Suriye kaynaklı kitlesel göç konusuna planda değinilmediği

görülmektedir. Nitekim geçici koruma, mülteci, sığınmacı vb. ifadelerle planda rastlanmamaktadır. Bu bağlamda daha çok ekonomi temelli bir bakış açısıyla hazırlanan Kalkınma Planında uluslararası göç de bu bağlamda değerlendirilmekte; 2013 yılında henüz bu kadar gündemde olmayan ve misafir söylemleriyle birlikte geçici olduğu algısı bulunan Suriyeli göçüne değinilmemektedir. 10. Kalkınma Planında göç konusunun yeterince ele alınmamış olmasının Suriye’den gelen göçün bu kadar yoğun ve uzun süreli olacağının düşünülmemesinden kaynaklanması muhtemeldir. Ancak zamanla birlikte Suriyelilerin ve farklı kaynaklardan gelen göç süreçlerinin devam edeceği anlaşılmıştır.

10. Kalkınma Planının hazırlık aşamasında katılımcı bir planlama sürecinin sağlanması amacıyla kurulan Bakanlık temsilcileri, akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinden oluşan özel ihtisas komisyonlarından biri olan Göç İhtisas Komisyonu Raporunda (www.cka.org.tr) ise Suriye kaynaklı göç sürecinden bahsedilirken “Suriye’de 2011’in ilk aylarından bu yana devam etmekte olan iç savaş, 100 binden fazla mültecinin Türkiye’ye geçici olarak yerleştirilmesine yol açmıştır.” denmektedir. Dolayısıyla ilgili rapor ve planın hazırlık sürecinde Suriye kaynaklı kitlesel göçün yol açacağı problemlerin öngörülemediği anlaşılmaktadır. “Mülteciler konusunda insan odaklı bir yaklaşımla kabul merkezlerinin planlamayla ihtiyaca göre sayılarının ve niteliklerinin artırılması gerekmektedir.” (Kalkınma Bakanlığı: 2014:47) şeklindeki ifade de Suriyeliler nezdindeki bakışın kamplar odağında olduğu düşüncesini güçlendirmektedir. Buna karşılık uluslararası korumaya ihtiyaç duyan mülteci ve sığınmacılardan bahsedilirken Irak, İran, Afganistan ve Somali uyruklu sığınma talebi başvurusunda bulunanlar Türkiye tarafından Cenevre Sözleşmesi’ne konulan coğrafi çekince nedeniyle hukuki açıdan mülteci tanımına dahil olmamalarına rağmen mülteci olarak anlaşılabilecek biçimde ele alınmaktadır. Planda mülteci olarak anılan grupların sağlık, barınma ve eğitim sorunlarına dikkat çekilmektedir. Aynı zamanda Türkiye’de mülteci hukuku alanındaki boşluğun önemszenmesi gerektiği ifade edilirken ulusal ve yerel ölçekteki kamu kuruluşları tarafından kamuoyu farkındalık çalışmalarının artırılmasının önemine de değinilmektedir. Planda yer alabilecek temel prensipler bölümünde sistemli ve güvenilir veri sistemi kurulması hususunun altı çizilmektedir. 2019-2023 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlıkları yapılan 11. Kalkınma Planının hazırlık sürecinde ise göç konusunun AB ve dış kaynaklar tarafından fonlanan projelerle

birlikte plana dahil edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (International Center for Migration Policy Development – ICMPD) ve GİGM ortaklığında İsviçre Hükümeti fonuyla yürütülen Türkiye’de Kalkınmaya Duyarlı Göç Politikalarının Uygulanmasına Destek (SIDEM) Projesi gibi projeler kapsamında gerçekleştirilen toplantılara yerel yönetim uzmanları da katılarak kalkınma planına girdi oluşturulmasına yönelik çalıştaylar gerçekleştirmiştir. Diğer yandan Göç İhtisas Komisyonunda da yerel yönetimlerin üst düzeyde temsiline olanak tanındığı ve hazırlanan raporlarla 11. Kalkınma Planı hazırlık süreçlerine katkı sağlanmış ve yapılan çalışmalar neticesinde daha kapsamlı ve ihtiyaca uygun bir kalkınma planının ortaya konmuştur.⁶ “Nitelikli İnsan ve Güçlü Toplum” başlığı altında ele alınan alt başlıklardan biri olan dış göç çerçevesinde göç yönetimi alanında kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik politika ve tedbirlere yer verilmiştir. Bu bağlamda düzensiz göçle mücadele, gönüllü geri gönderme mekanizmalarının yaygınlaştırılması gibi hususların yanı sıra veriye dayalı politika geliştirilmesi ve uluslararası kuruluşlarla işbirliklerinin güçlendirilmesi gibi konuların altı çizilmiştir. Uluslararası koruma ve geçici koruma altındakilere yönelik önyargıların ortadan kaldırılmasıyla ilgili farkındalık çalışmalarının yapılmasını da içeren 11. Kalkınma Planı’nda Suriyeli ibaresine yer verilmemekle birlikte geçici koruma kapsamındakilerden kastedilen grubun Suriyeliler olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim ilgili planda Türkçe öğrenimi, ortaokul öğrencilerinin eğitime dahil edilmesi ve mesleki eğitime yönlendirilmeleriyle ilgili ibarelere de yer verilmekte, bilimsel çalışmaların desteklenmesi gibi hususlara yer verilmektedir. Diğer yandan çocuk ve gençlik başlıkları altında da geçici koruma altındaki kişilerin eğitim olanaklarına erişimi ve sosyal uyumu gibi konular ele alınmaktadır (www.sbb.gov.tr 2019,134-170).

1.2.4. Göç ve Mültecilik Konularında Birleşmiş Milletler Küresel Mutabakatları

2013 ve 2016 yıllarında düzenlenen BM Genel Kurulu Uluslararası Göç ve Kalkınma Üst Düzey Diyalog Toplantıları ve 2007 yılında başlatılan Küresel Göç ve Kalkınma Forumunun da katkılarının yanı sıra 19 Eylül 2016 tarihinde BM Genel

---

⁶ 11. Kalkınma Planı Hazırlık sürecinde MBB bünyesinde yapılan çalışmalarla plana katkıda bulunmuştur.

Kurulu tarafından kabul edilen ve uluslararası koruma rejimi ve sorumluluk paylaşımı konusunda işbirliğinin önemine vurgu yapan New York Mülteci ve Göçmenler Deklarasyonunun da sürece katkılarıyla⁷ Göç Konusunda Küresel Mutabakat (<https://www.iom.int/global-compact-migration>) ve Mülteciler İçin Küresel Mutabakat (<https://www.unhcr.org/5b3295167.pdf>) şeklinde iki farklı metin ortaya çıkmış ve ilgili belgelerle ‘göçmen’ ve ‘mülteci’ kavramları arasındaki ayrım da ön plana çıkarılmıştır.

10 Aralık 2018 tarihinde Fas’ın Marakeş şehrinde düzenlenen toplantıda aralarında Türkiye’nin de bulunduğu yaklaşık 150 ülke Güvenli Sistemli ve Düzenli Göç İçin Küresel Mutabakat’ı imzalanmış, ilgili Mutabakat 19 Aralık 2018’te düzenlenen BM Genel Kurulu toplantısında resmen kabul edilmiştir. Küresel Göç Mutabakatı göç konusunda uluslararası bir anlaşma olmamakla birlikte yasal bir bağlayıcılığa da sahip değildir. Diğer yandan hükümetler ve diğer paydaşların da katıldığı müzakerelerle birlikte yaklaşık 2 yıllık bir hazırlık süreci sonrasında ortaya çıkan mutabakat Türkiye’nin göç yönetimi alanındaki çalışmalarını ve uluslararası boyuttaki işbirliğini destekleyici bir belge olması bakımından önem taşımaktadır (GİGM, 2018). “Genel Kurulun üye devletler arasında mültecilerin hakları için toplu olarak çalışılması gerektiği konusunda ilk defa anlaşma içinde olduğu” BM’nin New York’taki Genel Merkezinde yaptığı açıklamada BM Mülteciler Yüksek Komiseri Filippo Grandi tarafından belirtilerek mutabakatın tarihi açıdan önemine vurgu yapılmıştır (Unicankara, 2018).

Türkiye’nin İçişleri Bakanı Süleyman Soylu tarafından temsil edildiği konferansta devlet ve hükümet başkanları ile üst düzey temsilciler bir araya gelerek müzakerelerde bulunmuş ve evrensel insan hakları ve temel özgürlüklere dayalı 10 temel ilkeyi içeren belge üzerinde mutabık kalmışlardır. 13 Temmuz 2018 tarihli Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakat, Hükümetler arası Müzakere Edilen ve Mutabık Kalınan Nihai Belge ile mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerin yükünün hafifletilmesi ve mültecilerin desteklenmesi noktasında güçlendirici mekanizmaların oluşturulması hedeflenmektedir (www.goc.gov.tr). Mutabakata varılan

---

⁷ Deklarasyon BM Mülteci Örgütü UNHCR’den mülteci mutabakatını kaleme almasını istemiştir.

hususlardan biri de göçe kaynaklık eden ülkeler ile hedef ve transit ülkeler arasındaki işbirliğinin zorunluluğu ve önemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Mutabakat kapsamında mültecilerin üçüncü ülkelere yerleştirilmesi süreçlerinin kolaylaştırılması ile birlikte ülkelere geri dönüşleri noktasında şartların iyileştirilmesi gibi hükümlerin uluslararası düzeyde gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Bu kapsamda göç yönetimine ilişkin 23 hedef belirlenmiştir. Belgenin yasal bir bağlayıcılığı olmamakla birlikte içerdiği taahhütler nedeniyle büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda uluslararası topluma göç konusunda sorumluluklar yükleyen mutabakatı onaylayan BM kararına 152 ülke destek verirken anlaşmaya taraf olmayan ABD başta olmak üzere Macaristan, Çekya, Polonya ve İsrail karşı çıkmış; 12 ülke ise çekimser kalmıştır (Yürük, 2018).

Avrupa Parlamentosu'nda yapılan Küresel Göç Mutabakatı ile ilgili görüşmeler sırasında Avrupa Komisyonu'nun İnsani Yardım ve Kriz Yönetiminden sorumlu Üyesi Christos Stylianides, AB'nin Dışişleri ve Güvenlik Politikasından sorumlu Yüksek Temsilcisi ve Komisyon Başkan Yardımcısı adına yaptığı konuşmada (AB, 2018) göç olgusunun hiçbir ülke tarafından tek başına yönetilemeyeceğini ifade etmiş ve uluslararası toplumun konuyla ilgili ortak sorumluluğunun altını çizmiştir. Göç konusunda ikili, bölgesel ve küresel işbirliklerinin Avrupa Konseyi tarafından destekleneceğini belirten Stylianides hukuken bağlayıcılığı olmayan mutabakatı ülkelerin kendi göç politikalarını oluştururken faydalanabilecekleri bir rehber olarak nitelendirmiştir. Buna karşılık söylenenlerin uygulamaya geçmesine yönelik somut bir çabanın varlığına rastlanmamaktadır.

New York Deklerasyonu sonrasında yapılan çalışmalar sonucunda ortaya çıkan bir diğer belge olan Mülteciler için Küresel Mutabakat metninde ise zorunlu göç, toplu göç, yerinden edilme gibi konulara ve mültecilik nezdindeki hedeflere yer verilmektedir. Mutabakat çerçevesinde takip sistemlerinin oluşturularak ülkelerin gelişim süreçlerinin izlenmesi de hedefler arasında yer almaktadır (BM Türkiye Dergisi, 2018). 181 ülkenin desteği ile kabul edilen mutabakata ABD egemenlik haklarına saygı duyulmadığını öne sürerek karşı çıkmış; Macaristan ise süreçte ABD'nin yanında yer alarak hayır oyu kullanmıştır. Dominik Cumhuriyeti, Eritre ve Libya ise çekimser olarak görüş bildirmiştir (Akşam, 2018). Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ise Küresel Mülteci Mutabakatına ilişkin açıklamada mutabakatı “mültecilerin sorunlarına kapsamlı bir çözüm bulmada önemli bir küresel adım” olarak değerlendirmiş ve bir an önce

uygulamaya geçilmesi gerektiğini belirtirken adil yük ve sorumluluk paylaşımına vurgu yapmıştır (TRT Türk, 2018). Gelineen noktada ise Suriyelilerle ilgili mali yük ve diğer sorumlulukların ülkeler arasında adil bir paylaşımına konu olmadığı, Türkiye'nin bu süreçte yalnız başına yer aldığı görülmektedir.

1.2.5. Budapeşte Süreci ve İstanbul Bildirisi

Türkiye, sekreteryası BM nezdinde gözlemci statüsünde bir hükümetlerarası örgüt olan ICMPD tarafından yürütülen Budapeşte Süreci'nin Eylül 2003'ten beri eş başkanlık, 2006 Ocak ayında Macaristan'ın eş başkanlığı ile birlikte ise başkanlık görevini yürütmektedir (www.goc.gov.tr).

19 Nisan 2013 yılında İstanbul'da bir araya gelen 5. Bakanlar Konferansı Budapeşte süreci “İpek Yolu Göç Ortaklığına İlişkin İstanbul Bakanlar Bildirisi”ni yayınlamış ve bildiride kaynak, transit ve hedef ülkeler arasındaki işbirliğinin göç yönetim süreçlerine sağlayacağı katkı ile ortak sorumluluğun önemine vurgu yapılmıştır (www.goc.gov.tr). Konferans kapsamında “İpek Yolu Göç Ortaklığı”nın kurulmasına karar verilerek yasal göç ve hareketlilik için şartların iyileştirilmesi; ayrımcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığı ile mücadele; göçün kalkınma üzerindeki olumlu etkilerinin artırılması; düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığı ile mücadele ile uluslararası korumanın sağlanması ve mülteci haklarına saygı gösterilmesi gibi hususlar üzerinde durulmuştur. Göç ve Mobilité, Entegrasyon, Göç ve Kalkınma, Düzensiz Göç, İnsan Ticareti ve Uluslararası Koruma olmak üzere altı öncelikli alan belirlenen bildiride, koordinasyon içerisinde somut eylemler içeren bir çaba gösterilmesi, yasal göç yönetiminin iyileştirilmesi, entegrasyonun sağlanmasına yönelik destek verilmesi, göçün kalkınmaya katkısının artırılması, düzensiz göçle ilgili devletlerarası bilgi ve tecrübe paylaşımı ile eşgüdümün artırılması, insan ticareti ile mücadele ve uluslararası koruma ihtiyacı bulunan kişilerin tespitine yönelik usullerin güçlendirilmesi ve mültecilere gönüllü geri dönüş, entegrasyon ya da yerleştirme gibi kalıcı çözümler sunulması taahhüt edilmiştir.

5. Bakanlar Konferansının ardından 6. Bakanlar Konferansı 19-20 Şubat 2019 tarihlerinde İstanbul'da İçişleri Bakanı Süleyman Soylu başkanlığında gerçekleştirilmiş; 47 ülke ile 15 uluslararası kuruluşun katıldığı son toplantıda ise “İstanbul Taahhütnamesi” imzalanmıştır. İstanbul Taahhütnamesi 2013 Bildirisindeki hedeflere

ek olarak, bu hedeflere yönelik 5 yıllık bir eylem planını içermektedir (www.goc.gov.tr).

1.3. Türkiye'nin Göç Tarihi ve Göç Politikaları

Osmanlı Döneminden bu zamana Türkiye bulunduğu stratejik konumu sebebiyle geçmişten günümüze bir geçiş coğrafyası olma niteliği göstermiştir. Bu bağlamda ticari ve siyasi açıdan önemli bir noktada yer alan Türkiye, son zamanlarda bu özelliğinin yanı sıra hedef ülke olma niteliği de kazanmıştır. Türkiye'nin siyasi istikrarsızlıklar ve çatışmaların yaşandığı bir bölgede yer alması bu düzlemde transit ve hedef ülke konumunda yer almasına da zemin hazırlamıştır. UNHCR verilerine göre 2018 yılı itibarıyla başta Suriyeli olmak üzere, yaklaşık 4 milyonun üzerinde mülteci ile Türkiye dördüncü kez dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmaya devam etmektedir (www.unhcr.org).

Avrupa eksenli bakıldığında göç konusu günümüzde daha çok güvenlik ve sınırların korunması sorunu olarak ele alınmaktadır. Türkiye'de de bu konu zaman zaman siyasi tartışmaların odağında yer almaktadır. Bu bağlamda göç olgusu iyi ya da kötü olarak nitelendirilmesi yerine yönetimi üzerinde durulması gereken bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde göçlerle kurulan ve dönüşen bir ülke olma niteliği taşıyan Türkiye, çoğu zaman farklılıkların bir aradalığı ile birlikte anılmaktadır. Toplamların kendilerini var ediş süreçlerine bakıldığında çeşitli faktörlerin etkili olduğu görülmektedir. Nitekim toplumsal kimlik de bu süreç içerisinde dil, din, kültür gibi toplumlarda dayanışma yaratan öğelerle birlikte oluşturulmaktadır. İnsanlar göç ederken bulundukları yerin dil, din, gelenekler vb. kültürel dinamiklerini de göç ettikleri yerlere taşımaktadır. Bu durum ile yerleştikleri toplulukların yapılarını da yakından etkilemektedir. Prof. Dr. Kemal H. Karpat "Türkiye göçler sayesinde kurulmuş, değişmiş ve bugün milli devlet haline gelmiştir." diyerek Türkiye'nin içerisinde bulunduğu değişim ve dönüşümü de özetlemiştir (Erdoğan, Kaya, 2015: XIII). Buna karşılık toplumsal kimliğin oluşmasında bahsi geçen faktörler tek başlarına etkili olamayabilmektedir. Bu bağlamda toplumsal kimliğin meşruiyeti açısından siyasi otorite, devlet ve vatan gibi kavramlar önem arz etmektedir. Çalışma kapsamında Türkiye'nin son dönemde yaşamakta olduğu Suriyeli göçüne odaklanılacağı için

Osmanlı dönemindeki göç hareketlerine çalışmada yer verilmemiş ve Cumhuriyet dönemindeki göç hareketleri ve buna bağlı politikalar temel alınmıştır.

1.3.1. Cumhuriyet Dönemi ve Sonrasında Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri ve Göç Yönetimi

Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Türkiye'ye yönelik göçler incelendiğinde ilk 40 yıl içerisinde bu göçlerin karakteristik özelliklerinin daha çok Türk ve Müslüman göçleri şeklinde olduğu görülmektedir. 20. yüzyılda gerçekleşen Balkan göçleri genel olarak ulus devletlerin inşası sürecinde iç ve dış politikalarının belirlenmesinde ve bölge ulus devletlerinin otoritelerinin meşrulaştırılmalarında kullanılan bir araç olarak değerlendirilmektedir (Baklacioğlu, 2015: 191-215). Dönem içerisinde yaşanan savaşlar ve genç nüfus ihtiyacı sebebiyle Lozan Anlaşması içerisinde Yunanistan ve Türkiye arasında bir mübadele sürecinin gerçekleştirilmesine yönelik maddelere de yer verilmiştir. Mübadele sürecinde Yunanistan'ın Makedonya topraklarını ele geçirmiş olması ve bölgedeki Hristiyan nüfusun azınlıkta kalmasının önüne geçilmek istenmesi gibi hususlar da etkili olmuştur. Takiben askerlik ve vergi imtiyazı tanınarak Türkiye'ye göç edilmesinin teşvik edildiği görülmektedir. Cumhuriyet'in ilanı sonrası 1926 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında gerçekleştirilen nüfus mübadelesi ile Batı Trakya'da yaşayan Müslümanlar Türkiye'ye getirilmiştir (Karpaz, 2015: 2) Cumhuriyet'in ilk yıllarından 1939 yılına kadar 384.000 Türk kökenli, Yunanistan'dan gelmiştir (Vatandaş, 2016:4). Yaklaşık 200.000 Türk, Pomak (Müslüman Bulgarlı) ve Roman, Bulgaristan'dan, 121.296 Türk ve Tatar, Romanya'nın farklı bölgelerinden ve 116.881 Türk, Bosnalı ve Arnavut, Yugoslavya'dan göç etmiştir. Sonuç olarak 1923 ve 1939 yılları arasında Türkiye'ye yönelik gerçekleşen göç hareketlerinin %98'i Balkanlar kaynaklı ve Türk kökenli olarak karşımıza çıkmaktadır (Kirişçi, 2000: 8). Bu bağlamda 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800.000 kişinin Türkiye'ye geldiği ifade edilmektedir (Vatandaş, 2016: 4).

1934 yılından sonra Yugoslavya'dan Türkiye'ye gelen göçmenlerin statüsü Türk soyuna veya Türk kültürüne bağlı olma şartı arayan 14 Haziran 1934 tarihli 2510 sayılı İskan Kanunu çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu şekilde Türkiye'ye gelen göçmenlere 1934 İskan Kanunu kapsamında çeşitli haklar ve olanaklar sağlanırken diğer yandan kendilerine Türk vatandaşlığı elde etme imkanı da verilmiştir (Kirişçi, 2000: 40). Genel olarak 1930'lu yıllarda gerçekleştirilen yasal ve idari düzenlemeler aynı zamanda

Türkleştirme politikaları çerçevesinde bir çeşit toplum mühendisliği olarak da değerlendirilmektedir (Aktar, 2000). 1934 yılında yürürlüğe giren İskan Kanunu da bu minvalde yapılan temel idari düzenlemeler arasında yer almaktadır (Kirişci, 2003). Daha sonra 1933-1945 yılları arasında 800 kişinin Almanya'dan Türkiye'ye göç ettiği bilinmektedir (Dönmez Kara, 2015: 135).

1.3.1.1. II. Dünya Savaşı ve Sonrasında Türkiye'ye Göçler ve Göç Yönetimi

2. Dünya Savaşı sonrası soğuk savaş döneminde Türkiye yüzbinlerce Boşnakça, Arnavutça, Sırpça vb. diller konuşan Rumelili göçmeni Türkiye'ye kabul ederek onlara vatandaşlık vermiştir. Savaş sonrası dönemde Türkiye'nin demografik özellikleri incelendiğinde 1950'lerde askeri ve ekonomik olarak genç erkek nüfusa ve iş gücüne ihtiyaç duyulduğu bilinmektedir. Bu bağlamda Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç eden kişilerin iş gücü piyasasına dahil oldukları ve bilhassa ülkenin tarım işçisi ihtiyacının göçmenler aracılığıyla karşılandığı görülmektedir. Dolayısıyla Yugoslavya'dan Türkiye'ye doğru gerçekleşen göçler Türkiye'nin savaş sonrası genç erkek nüfus ihtiyacının karşılanmasına ve kalkınma süreçlerine katkı sağlamıştır. Bu noktada 2. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşen göç süreci, güvenlik ve ekonomi açısından ülkeye katkı sağlayan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir önceki mübadele ve göç süreçleri ile boşalan alanların ve özellikle tarım sektöründe meydana gelen boşluğun ikame edilmesi söz konusu olmuştur. Bu noktada göç sürecinin hem ekonomik hem de demografik anlamda faydasından bahsetmek mümkündür. Balkanlar'dan gelen kitle iş gücü piyasasına dahil edilerek ekonominin gelişimi noktasında pozitif bir etki ortaya koymuştur.

Cumhuriyet'in ilanından sonraki ilk yıllardan 1930'lu yıllara kadarki süreçte olduğu gibi İkinci Dünya Savaşı sonrasına bakıldığında da Balkanlar'dan gelen göçler Türkiye'nin aldığı göç içerisinde birinci sırada yer almaktadır. 1950-1951 döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye sığınan 154.000 Türk kökenlinin olduğu bilinmektedir (Kirişci, 2000: 8-10). 1950 göçleri ile Türkiye'ye göçenlerin çoğunun Türk olduğu gözlemlenmektedir. İslam dini bağlamında da ilgili göç süreçlerinde kültürel ve ailevi ortaklıklar kurulduğu görülmektedir. Diğer yandan Türkiye'deki siyasal koşullara bakıldığında 1950'lerde Demokrat Parti yönetiminin iktidara gelmesiyle birlikte alınan kararlarla birlikte liberalleşme yönünde bir politika izlenmeye başlamıştır. Bu noktada

Amerikan tarzı bir modernleşme süreci yaşanırken dini anlamda da daha özgürlükçü bir yaşam benimsenmeye başlandığı görülmektedir. Yugoslavya'daki siyasal süreç ise daha çok Doğu Bloğu ülkeleri ekseninde kamulaştırma ve geleneksel yaşam tarzından vazgeçilmesi yönünde bir modernleşme niteliği taşımaktadır. 1950'lerde Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç süreçleri de bu bağlamda ele alındığında İslami yaşam tarzını benimseyen muhafazakar kesimin Türkiye'ye göç etmesi daha anlamlı bir nitelik kazanmaktadır. Bu düzlemde Türk kökenli ve Türk kültüründen olan göçmenlerin büyük bir çoğunluğunu da Yugoslavya'dan gelenler oluşturmaktadır. Sayılar bilinmese de Yugoslavya'dan gelenler içerisinde Türk soyu ve kültüründen olmadığı halde böyleymiş gibi muamele görenler de yer almıştır (Kirişci, 2000: 8-10).

Ek olarak İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1950'li yıllarda Bulgaristan'dan Türkiye'ye gerçekleşen göç süreçlerini takiben Bulgaristan ile Türkiye arasında aile birleşimi amacıyla imzalanan Yakın Akrabaları 1952 Yılına Kadar Türkiye'ye Göç Etmış Olan Türk Asıllı Bulgar Vatandaşlarının Bulgaristan Halk Cumhuriyeti'nden Türkiye Cumhuriyeti'ne Göç Etmeleri Hakkında Anlaşma belgesi kapsamında 1970'li yıllarda 116.000'in üzerinde göçmenin Türkiye'ye yerleştiği bilinmektedir (Mohammad, 2000; Kirişci, 2000: 8-10). Takiben 1989 yılında Bulgaristan yönetiminin Türk kökenli Bulgar vatandaşlarını Türkiye'ye göç etmek üzere zorlaması nedeniyle 1989 ve 1990 yılları arasında 64.295 aileden toplamda 226.863 kişinin ve 1990 ile 1995 yılları arasında ise 27.224 aileden 73.957 Türk kökenli Bulgar vatandaşının Türkiye'ye göç ettiği ifade edilmektedir (Doğanay, 2009:197). Bu bağlamda Türk soyundan gelen göçmenlere vatandaşlık hakkı verilmesi aslen bu alanda bir düzenleme yapılması veya göç politikası oluşturulması ihtiyacını da ortadan kaldırmıştır.

1.3.1.2. 1980 Yılından Günümüze Türkiye'ye Yönelik Göç Hareketleri ve Göç Yönetimi

1979 İslam Devriminden sonra binlerce İranlı, Türkiye'ye gelmiş, bunların bir kısmı UNHCR aracılığıyla diğer ülkelere yerleştirilirken büyük bir bölümü, kendi bağlantılarıyla Avrupa ülkelerine göç etmek üzere çeşitli arayışlarda bulunmaya yönelmişlerdir. Daha sonraki yıllarda ise İran kaynaklı sığınma hareketleri bireysel olarak devam etmiştir. 1988 ve 1991 yılları arasında Irak'tan Türkiye'ye kitlesel göç hareketlerinin yaşandığı ve bu dönem içerisinde Türkiye'ye sığınan yaklaşık 500.000

kişinin geçici koruma kapsamına alındığı bilinmektedir (İçduygu, 2004: 92; Kirişci, 2004: 4).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında göçle ilgili karakteristik bir özellik olarak endüstriyel ülkelere emek göçleri karşımıza çıkarken 1973 sonrası petrol kriziyle birlikte göç biçimlerinde değişiklikler yaşandığı görülmektedir. 1980 sonrası dönemde ise küreselleşme süreci içerisinde ulus devletlerin süreçteki müdahilîyetleri ve kapasiteleri noktasında çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalınmıştır. Dönem içerisinde İran’da yaşanan rejim değişiklikleri, Sovyetlerin Afganistan’ı işgali, Sovyetler Birliğinin dağılması, Ortadoğu’da yaşanan siyasi istikrarsızlıklar ve güvensizlik ortamı da transit ve/veya hedef ülke olarak Türkiye’ye göçü hızlandırmıştır.

Öte yandan 1990’larda yaşanan Körfez Krizi ve sonrasında etkisini artan şekilde hissettiren küreselleşme trendi ile birlikte sermayenin dolaşımının yanı sıra insanların da hareketliliklerinin çeşitli sebeplerle arttığı görülmektedir. 1992-1995 yılları arasında gerçekleşen Bosna Savaşı ve 1998-1999 yıllarında Kosova’da cereyan eden olaylar ele alındığında bu bölgeden Türkiye’ye gelen 20.000 kadar Bosnalı ve 17.746 Kosova mültecisine *refuge en mass* ilkesi çerçevesinde geçici sığınma hakkı tanındığı bilinmektedir (Kirişci: 2007). Bu kapsamda ilgili kişilere kamplarda veya kamp dışında ikamet eden akrabalarının yanına yerleşme imkanı da sağlanmıştır.

Ülkelerde yaşanan çatışma ve problemler de bu süreçleri hızlandıran faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim soydaşlık durumundan dolayı Uygurlar, Kırım kökenli Türkler, Azerbaycan Türkleri, Türkmenler, Tatarlar, Kırgızlar, Özbekler ve Ahıskalıların da Türkiye’ye doğru göç ettikleri görülmektedir. 1992 yılında Ahıska Türklerinin Türkiye’ye göç süreçleriyle ilgili olarak Ahıska Türklerinin Türkiye’ye Kabulü ve İskânına Dair Kanun çıkartılmıştır. 1992-2011 yılları arasında 19.257 Ahıskalının Türk vatandaşlığına geçtiği, 2011 yılı itibarıyla 11.231 kişinin ikamet izni ile Türkiye’de yaşadığı ifade edilmektedir (Kamu Denetçiliği Kurumu Özel Raporu, 2016: 59). Bahsi geçen göçmen kategorilerinden bir kısmının mesleki açıdan yüksek eğitim sahibi ve yeterlilikleri olan kalifiye kişiler oldukları ve topluma adaptasyon noktasında çok fazla zorlanmadıkları görülmektedir. Sovyetler Birliği’nin çöküşü sonrasında “soydaş göçü” süreçlerini de tetiklemiştir. Bu doğrultuda çalışma ve ticaret (bavul ticareti) nedeniyle Türkiye’ye göç edildiği görülmektedir. Azerilerin Türkiye’ye

göçü ele alındığında ise coğrafya olarak yakınlık, dil, din ve kültür bağlarının kolaylaştırıcı faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye'ye yönelik soydaş göçü ele alındığında toplam sayının yaklaşık 2 milyon kadar olduğu görülmektedir (Ünver, 2015: 243-256).

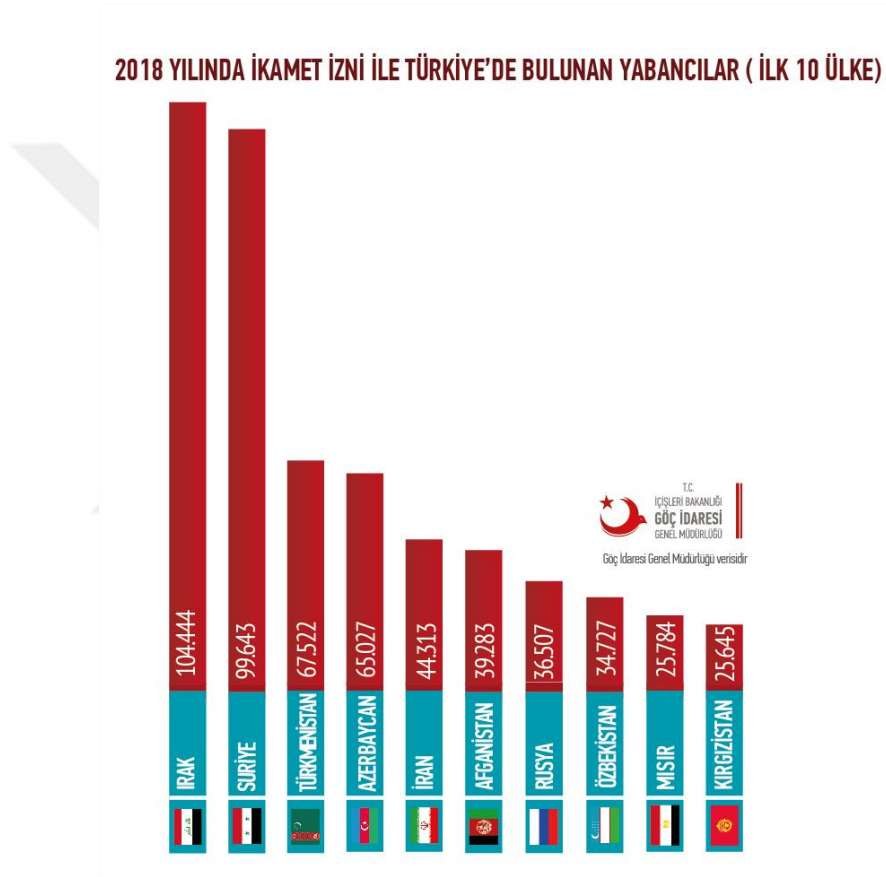
Afrika kıtasında eğitim düzeyinin artışı ve bölgedeki diplomatik ilişkilerdeki değişimler ve Türkiye'nin bulunduğu coğrafyada etkisini artırmasıyla birlikte göç süreçleri de hızlanmıştır. Özellikle 1980'li yıllarda Afrika'daki bağımsızlık hareketlerinin başarıyla sonuçlanmasının da etkisiyle eğitime verilen önem artmış ve bu dönem içerisinde metropol ülkelere doğru bir öğrenci akını başlamıştır. Türkiye ile ilgili olan kısımda ise ilk öğrenci göçlerinin İslami Kalkınma Bankası bursları ile gerçekleştiği görülmektedir. Devamında ise 1990'lı yıllarda dış satım ve ticaret motifi ile Afrika'dan Türkiye'ye doğru bir göç süreci yaşandığı görülmektedir. Son olarak Orta Doğu coğrafyasında yaşanan iç karışıklıklar ve iktidara karşıtı eylemlerle birlikte Arap Baharı ismiyle anılan süreçte de Mısır, Tunus, Libya gibi ülkelere hem Türkiye'de hem de diğer ülkelere doğru göç hareketleri yaşanmıştır (Şaul, 2015: 75-109).

Cumhuriyet dönemi içerisinde 1922-1938 yılları arasında Yunanistan'dan 348.000 kişinin, 1923-1945 yılları arasında Balkanlar'dan 800.00 kişinin, 1988 yılında Irak'tan 51.542 kişinin, 1989 yılında Bulgaristan'dan 345.000 kişinin, 1. Körfez Savaşı sonrasında 1991 yılında Irak'tan 467.489 kişinin, 1992-1998 yılları arasında Bosna'dan 20.000 kişinin, 1999 yılında Kosova'dan 17.746 kişinin ve 2001 yılında Makedonya'dan 10.500 kişinin Türkiye'ye göç ettiği bilinmektedir (www.goc.gov.tr). Türkiye'nin göç alan bir ülke haline gelmesinde coğrafi olarak stratejik öneme sahip bir geçiş bölgesi olmasının yanı sıra AB ile müzakere süreçlerinin, Türkiye'nin ekonomik, siyasal ve sosyal açıdan gelişim göstermesi, iklim ve çevre koşulları açısından tercih edilir olmasının ve mevzuatta göçle ilgili tedbirlerin esnek olmasının önemli payı olduğu görülmektedir (Dönmez Kara: 2015: 146).

GİGM verilerine göre 2018 yılında ikamet izni ile Türkiye'de bulunan yabancıların dağılımına bakıldığında ilk sırada 104.444 kişi ile Irak uyruklu göçmenlerin yer aldığını ve bu sırayı Suriye, Türkmenistan, Azerbaycan, İran, Afganistan, Rusya, Özbekistan, Mısır ve Kırgızistan'dan gelen göçmenlerin takip ettiği

görülmektedir. 1923'ten günümüze yurt dışından Türkiye'ye gelen göç sayılarına bakıldığında çalışma, eğitim ve diğer amaçlarla Türkiye'ye gelen yabancılar da dahil edildiğinde çeşitli sebeplerle toplamda yaklaşık 7.5 milyon kişinin Türkiye'ye göç ettiği görülmektedir. Uluslararası koruma başvuruları incelendiğinde ise 68.117 başvuru ile Irak ve 37.854 başvuru ile Afganistan uyruklu kişilerin listenin ilk iki sırasında yer aldığı görülmektedir.

Şekil 1: 2018 Yılında İkamet İzni ile Türkiye’de Bulunan Yabancılar

Kaynak: GİGM, 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izinleri_363_378_4709 (Erişim Tarihi: 07.06.2019)

Takiben daha düşük sayılarla İran (5.036), Somali (1.723), Pakistan (227), Filistin (183), Türkmenistan (168), Yemen (138) ve Özbekistan (96) uyrukluların başvuru yaptıkları görülmektedir (<http://www.goc.gov.tr>).

“2000’li yıllara kadar Türk kültürü ve ırkından olanlara öncelik tanındığı “yabancısız kurgulanan” göç politikaları söz konusudur” (Örselli, Babahanoğlu, 2016:2065). Bu bağlamda Türkiye’nin Cumhuriyet döneminden bu yana uygulamakta

olduğu göç politikalarında parçalı bir yapının hakim olduğu görölmektedir. Bununla birlikte YUKK ile mevzuattaki bu yapıya son verilerek uzun vadede parça parça yapılan düzenlemeler bir araya getirilmiştir (Kabakuşak, 2014:11).Türkiye’deki göç yönetimi süreci bugün gelinen noktada Suriye politikası altında şekillenen bir göç politikası olarak karşımıza çıkmaktadır. GİGM bünyesindeki kurumsal yapılanmaya karşılık mevcut göç yönetimi oldukça dağınık ve parçalı bir nitelik göstermektedir. 2013 yılı itibarıyla merkezi düzeyde kurumsallaşmaya ve kurgulanmaya başlanan göç politikasında yerel yönetimlere gereken rol verilmemektedir. Bu bağlamda Türkiye’deki merkezi kamu yönetimi anlayışının bir devamı olarak göç yönetimi alanında da merkezi bir bakış açısının hakim olduğu görölmektedir. Transit ülke konumunun ötesinde artık hedef ülke niteliği kazanan Türkiye’nin göç yönetimi noktasında bütüncül bir politika geliştirmesi kaçınılmaz bir gerekliliktir.

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE KAYNAKLI GÖÇÜN YÖNETİMİNDE AKTÖRLER

Suriye kaynaklı göç sürecinde kayıtların doğru ve güvenilir bir biçimde alınamaması, veri kaynaklı sorunlar, koordinasyon eksikliği, iletişim problemleri, uluslararası düzlemde Suriyelilerle ilgili çalışmalarda yanlış algılar geliştirilmesi, yasal zemin eksikliği ve sistematik bir yaklaşım olmaması nedeniyle alternatif çözüm yollarının aranması göç yönetimi sürecinde karşılaşılan aksaklıklar olarak karşımıza çıkmaktadır (TESEV, 2015:3). 2015 yılında IOM tarafından “Göç Yönetimi Çerçevesi” geliştirilerek ülkelerin göç yönetimi konusunda ulusal düzeyde rehber alabilecekleri bir çerçeve çizilmiştir. Bu bağlamda belirlenen Göç Yönetişimi Göstergeleri ile göç yönetişiminin geliştirilmesine yönelik girdiler oluşturulmuştur (IOM,2018:1). Göçmenlerin haklarında uluslararası standartlara ulaşılması, ulusal düzeyde politika geliştirilmesi, göç ve göçe bağlı konularda ortaklıklar kurulması gibi prensiplerle göçmenler ve toplumun sosyo ekonomik gelişiminin sağlanması, kriz durumlarındaki hareketliliklere etkin bir biçimde değinilmesi ve güvenli ve düzenli göçün sağlanması hedeflenmektedir (IOM, 2015:1). Göç yönetişimi kavramı “Göçü düzenlemeye ve göçmenleri korumaya yönelik kurum, yasal çerçeve, mekanizma ve uygulamalardan oluşan sistem olarak tanımlanmaktadır. “Göç yönetimi” bazen devlet düzeyinde sınır ötesi hareketleri düzenleme eylemini de ifade etmek için kullanılsa da, neredeyse “göç yönetişimi”yle eşanlamlı olarak kullanılır.” denmektedir (IOM, 2014: 36).

Özellikle gelişmiş ülkelerde ulusaltı (yerel ve bölgesel) yönetimler göç yönetimi alanında önemli paydaşlar olarak görülerek yetkilendirilmekte; özellikle sosyal alanlardaki hareket kabiliyetleri artırılmaktadır (Akpınar, 2016:5). Suriyelilerin 2011 yılı ve sonrasında Türkiye’ye yönelik kitlesel göç hareketi ile birlikte Türkiye’de göç yönetimi anlamında politika geliştirme süreçleri de hız kazanmıştır. Bu bağlamda göç yönetimi alanında da pek çok aktör tarafından göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürütmeye başlamıştır.

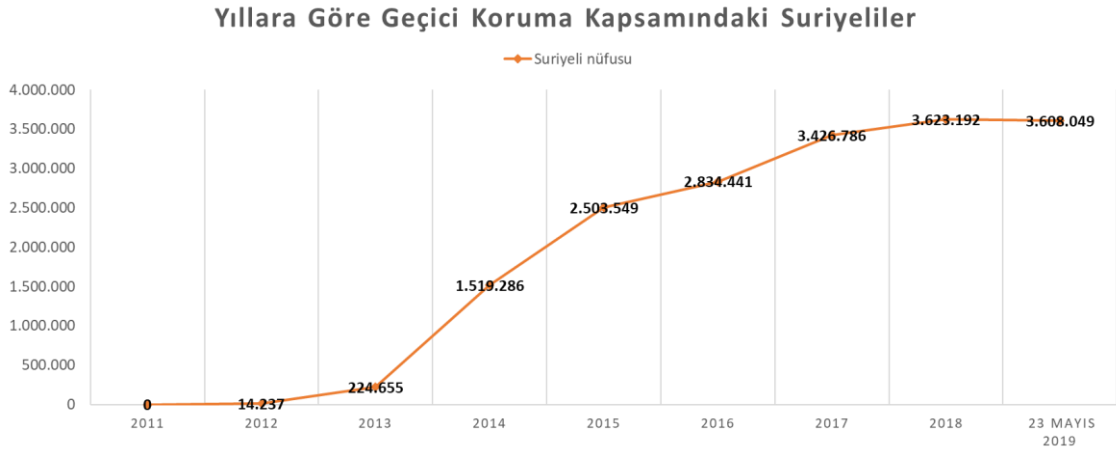
2.1. Suriye Kaynaklı Göçe Genel Bakış

29 Nisan 2011 tarihinde Hatay’ın Yayladağ ilçesindeki Cilvegözü sınır kapısından 150 kişinin Suriye’den Türkiye’ye girişleriyle başlayan göç hareketi Suriye’de yaşanan iç savaşın devam etmesiyle birlikte kitlesel bir karakter kazanarak

Türkiye'deki diğer illere de yayılmaya başlamıştır (Erdoğan, 2015: 19). Beşar Esad yönetimindeki Suriye'de artan işsizlik oranları, yoksulluk ve özgürlüklerin kısıtlanması nedeniyle barışçıl bir şekilde başlayan gösterilerin biçim değiştirmesi neticesinde yaşanan çatışmalarda Suriye'de yaşanan iç karışıklıklarla birlikte muhaliflere yakın İngiltere merkezli Suriye İnsan Hakları Gözlemevi tarafından Mart 2018 tarihi itibarıyla 106.000'i sivil halktan olmak üzere yaklaşık 354.000 kişinin ölümünün belgelendiği, yaklaşık 57.000 kişinin kayıp ve öldüğü sanıldığı, bu sayılar dışında yaklaşık 100.000 kişinin ölümlerinin belgelenemediği ve Şubat 2018 itibarıyla 119.200'ü sivil yaklaşık 186.000 kişinin çatışmalar nedeniyle hayatını kaybettiği ifade edilmektedir. Ölümler dışında uzuvlarını kaybeden 86.000 kişi dahil olmak üzere yaklaşık 1.5 milyon kişinin kalıcı engellerle yaşamına devam etmek zorunda bırakıldığı bilinmektedir (BBC, 2018).

Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye'den Türkiye'ye doğru 150 kişi ile başlayan göç süreci, zamanla kitlesel bir göç akınına dönüşmüştür. UNHCR verilerine göre 13.1 milyon kişi Suriye içerisinde yardıma muhtaç biçimde hayatını sürdürmekte olup yaklaşık 3 milyon kişi ulaşılması zor ya da kuşatılmış alanlarda yaşamaktadır. 6.6 milyon kişi ise Suriye içerisinde yerinden edilmiştir (UNHCR, 2018). Süreç boyunca kimi zaman ortaya çıkan aksaklıklara ve politik söylemlere rağmen Türkiye, Suriyelilerle ilgili olarak açık kapı politikası uygulamıştır. Türkiye tarafından uygulanan açık kapı politikası ile birlikte Suriye'den gelenlerin temel ihtiyaçlarının karşılanacağı ve geri gönderilmeyecekleri ifade edilmiştir. Türkiye'deki Suriyelilerin sayısı 2012 yılı sonunda 14.237, 2013'te 224.655, 2014'te 1.519.286, 2015'te 2.503.549, 2016 sonunda 2.834.441, 2017 yılında 3.426.786, 2018 yılı sonunda 3.623.192'ye ulaşmıştır. Suriye'den kaçan yaklaşık 5.5 milyon göçmenin 3.6 milyonundan fazlası Mayıs 2019 itibarıyla Türkiye'de yaşamaktadır (www.goc.gov.tr, 2019).

Şekil 2: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler

Kaynak: GİGM, 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 07.06.2019)

1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nin tarafı olan Türkiye'nin ilgili sözleşmeye coğrafi çekince koymuş olması ve yalnızca Avrupa'dan gelen kişileri mülteci olarak kabul etmesi sebebiyle Suriyeliler sözleşmede yer alan şartları sağlıyor olmalarına rağmen mülteci kategorisi altında değerlendirilememektedir. Bu bağlamda 30 Mart 2012 tarihli 62 sayılı "Türkiye'ye Toplu Sığınma Amacıyla Gelen Suriye Arap Cumhuriyeti Vatandaşlarının ve Suriye Arap Cumhuriyetinde ikamet Eden Vatansız Kişilerin Kabulüne ve Barındırılmasına İlişkin Yönerge" ile Suriyelilerin geçici koruma altında olduğu kabul edilerek geçici koruma statüsü devam ettirilmiştir.

Tablo 1: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Geçici Barınma Merkezlerine Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİNE GÖRE DAĞILIMI (8 ilde 13 Barınma Merkezi)			
İL	GBM ADI	GBM MEVCUDU	TOPLAM MEVCUT
ŞANLIURFA (3)	Ceylanpınar	6.059	18.834
	Harran	9.527	
	Suruç	3.248	
ADANA (1)	Sarıçam	27.076	27.076
KİLİS (2)	Öncüpınar	4.233	14.745
	Elbeyli	10.512	
KAHRAMANMARAŞ (1)	Merkez	13.563	13.563
HATAY (3)	Altınözü	7.844	16.523
	Yayladağı	4.330	
	Apaydın	4.349	
OSMANİYE (1)	Cevdetiye	14.042	14.042
MALATYA (1)	Beydağı	8.590	8.590
GAZİANTEP (1)	Nizip 2	3.616	3.616
Toplam		116.989	
GEÇİCİ BARINMA MERKEZLERİ DIŞINDA BULUNAN SURİYELİ SAYISI		3.491.060	

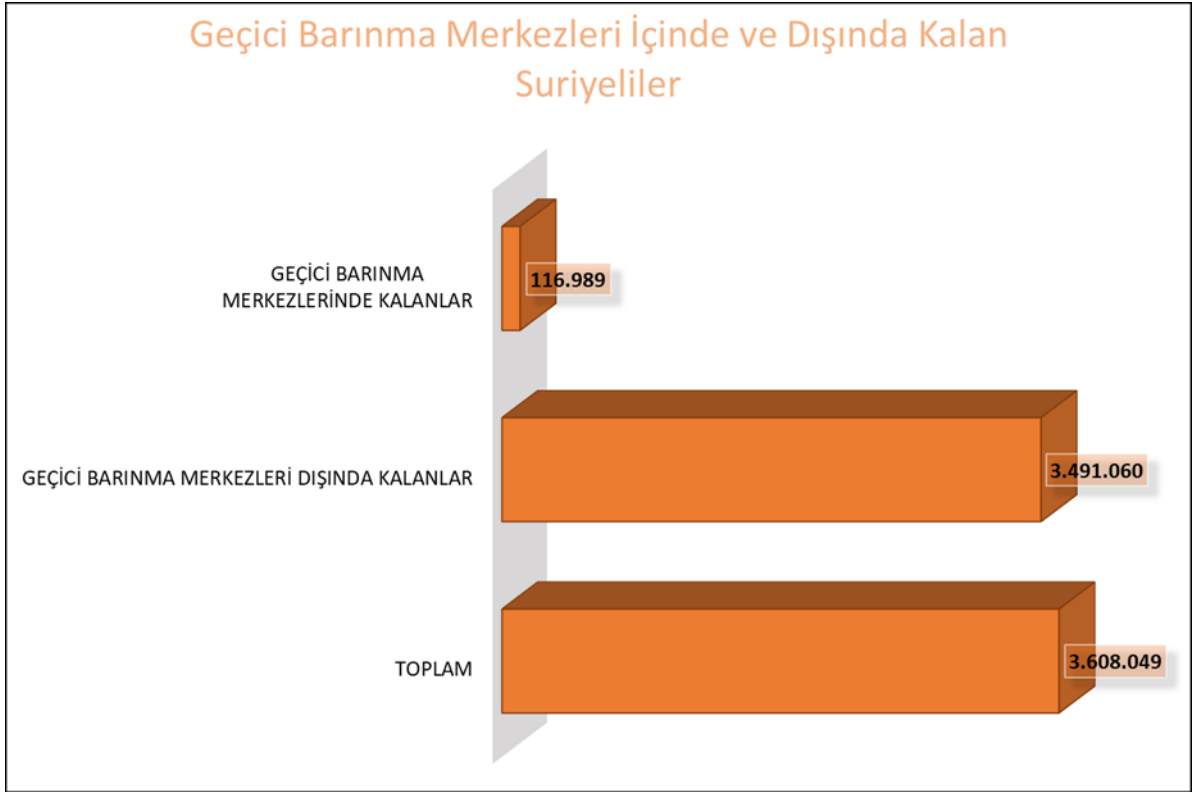
23.05.2019 itibarıyla

Kaynak: GİGM, 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 07.06.2019)

Suriye’den başta Türkiye, Lübnan ve Ürdün olmak üzere komşu ülkelere geçiş yapan Suriyeliler öncelikle kamplarda ikamet ederken daha sonra göçmen ve mültecilere yönelik herhangi bir yerleştirme politikası bulunmayan Türkiye’de Suriyelilerin mevcut koşullar içerisindeki akraba ve yakınlarının yerleşimi, iş imkanlarının daha fazla olduğunun düşünülmesi, üçüncü bir ülkeye geçiş için kolaylıklar gibi birtakım faktörler doğrultusunda kentlere doğru geçiş yaptıkları görülmektedir. GİGM tarafından yayınlanan verilere bakıldığında 5 Ekim 2018 tarihli verilere göre Türkiye’de bulunan 3.577.752 Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelinin 178.747’sinin Geçici Barınma Merkezlerinde kaldığı, 3.399.005’inin ise Geçici Barınma Merkezleri dışında barındığı görülmektedir. Mart 2019 tarihi itibarıyla Türkiye’de yaşayan 3.6 milyonun üzerindeki Suriyelilerin yaklaşık 140 bin kadarının

kamplarda yaşadığı görülürken Mayıs 2019 verilerine göre yaklaşık 117 bin Suriyelinin kamplarda kaldığı, bu sayıların giderek azaldığı görülmektedir.

Şekil 3: Geçici Barınma Merkezleri İçinde ve Dışında Kalan Suriyeliler

Kaynak: GİGM, 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 07.06.2019)

Kamplarda yaşayan Suriyelilerin büyük çoğunluğu sırası ile Halep, İdlip, Lazkiye ve Hama'dan, kamp dışında yaşayanların büyük çoğunluğu ise sırası ile Halep, Humus, İdlip ve Hama'dan gelmiştir (AFAD, 2017:21). Suriye'den Türkiye'ye gelen göçmen ve mültecilerin Suriye'den ayrılış nedeni olarak güvenlik ve hayati tehlikenin %79,6 ile ilk sırada yer aldığı görülürken ikinci sırada %11,6 ile siyasi nedenler, %5,5 ile ekonomik nedenler üçüncü sırada yer almaktadır (AFAD, 2017:26). Göç politikasında yapılan değişikliklerle birlikte kampların kapatılması yönünde çalışmalar gerçekleştirilmekte ve geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı da giderek azalmaktadır. Bunun sonucunda ise geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin kentlere doğru göç ettikleri görülmektedir. Bu durum ise kamp hayatı ile kent hayatındaki farklılıklardan dolayı hem geçici barınma merkezlerinden ayrılan Suriyeliler hem de yerel halk nezdinde yeni bir uyum problemine neden olmaktadır.

Tablo 2: Suriyelilerin Suriye’den Ayrılış Nedenleri

Suriye'den Ayrılış Nedenleri	Kamp İçi		Kamp Dışı		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ekonomik Nedenlerle	4	1,80	131	5,80	135	5,50
Güvenlik/Hayati Tehlike Nedeniyle	200	91,30	1.758	78,40	1.958	79,60
Sağlık Nedenleriyle	3	1,40	50	2,20	53	2,20
Siyasi Nedenlerle	11	5,00	274	12,20	285	11,60
Diğer	0	0,00	29	1,30	29	1,20
Kayıp Veri	1	0,50	0	0,00	1	0,00
Toplam	219	100	2.242	100	2.461	100

Kaynak: AFAD, 2017:26. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilere_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf (Erişim Tarihi: 04.05.2019)

Suriyelilerin Türkiye’yi seçme nedenleri ise aynı alan araştırmasında sırasıyla ulaşım kolaylığı, Türkiye’ye olan güven, şartların diğer ülkelere göre daha iyi olması ve son olarak dini yakınlık olarak ifade edilmiştir (AFAD, 2017:31). Bu noktada Suriyelilerin Türkiye’ye geldikleri ilk yıllarda yerel halk ve siyasetçiler tarafından kullanılan dini kaynaklı ensar ve muhacir söylemlerinin bir benzeri ile karşılaşılmaktadır. Öte yandan Türkiye ile kıyaslanan diğer ülkelerden kasıtın Suriye’ye coğrafi olarak yakın olan ve yine önemli sayıda Suriyeli’ye ev sahipliği yapan Lübnan, Ürdün vb. ülkeler olması muhtemeldir.

Tablo 3: Suriyelilerin Türkiye’yi Seçme Nedenleri

Türkiye'yi Seçme Nedenleri	Kamp İçi		Kamp Dışı		Toplam	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Diğer	1	0,50	38	1,70	39	1,60
Dini Yakınlık Yüzünden	18	8,20	144	6,40	162	6,60
Şartların Diğer Ülkelere	8	3,70	262	11,70	270	11,00
Türkiye'ye Güvendiğim	97	44,30	571	25,50	668	27,10
Ulaşım Kolaylığı	95	43,40	1.277	54,70	1.322	53,70
Toplam	219	100	2.242	100	2.461	100

Kaynak: AFAD, 2017:31. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye_deki_Suriyelilerin_Demografik_Gorunumu_Yasam_Kosullari_ve_Gelecek_Beklentilere_Yonelik_Saha_Arastirmasi_2017.pdf (Erişim Tarihi: 04.05.2019)

2.1.1. Suriye Kaynaklı Göç Sürecinde Transit Ülke Olarak Türkiye

Türkiye'ye giriş yapan Suriyelilerden bir kısmının Avrupa tarafından konan kotalar çerçevesinde Avrupa'ya geçiş yaptıkları, bir bölümünün ise Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçiş yapmak isterken Yunanistan'a ulaşmayı planladıkları Ege Denizi'nde hayatını kaybettiği bilinmektedir.

Şekil 4: Ege'de Düzensiz Göçmen Akını

(Özel) Ege'de düzensiz göçmen akını sürüyor
2019'da 7 bin 378 düzensiz göçmen Ege'de yakalandı

İHA

12 Mayıs 2019 Pazar, 09:03
Güncelleme: 12 Mayıs 2019 Pazar, 10:00

Ege Denizi'nde yaşanan mülteci dramlarına rağmen bu ölüm yolculuğuna çıkanların sayısı her geçen gün artıyor. Ege Denizinde 2019 yılında Sahil Güvenlik Komutanlığı tarafından yapılan çalışmalarda 7 bin 378 düzensiz göçmen yakalandı. 2019 yılında meydana gelen kazalarda 15 düzensiz göçmen hayatını kaybetti

Kaynak: HABERTÜRK, 12.05.2019. <https://www.haberturk.com/balikesir-haberleri/69003058-ozel-egede-duzensiz-gocmen-akini-suruyor2019da-7-bin-378-duzensiz-gocmen-egede-yakalandi> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

UNHCR verilerine dahilinde 5.684.148 Suriyeli'nin ülkelere göre dağılımına bakıldığında 7 Şubat 2019 tarihi itibarıyla 3.644.342 Suriyeli Türkiye'de, Ocak 2019 verilerine göre yaklaşık 950.000 Suriyeli'nin Lübnan'da, yaklaşık 672.000 Suriyeli'nin Ürdün'de, yaklaşık 250.000 Suriyeli'nin Irak'da, yaklaşık 135.000 Suriyelinin Mısır'da ikamet ettikleri görülmektedir. Kasım 2018'e ait rakamlara göre ise yaklaşık olarak 36.000 Suriyeli de Kuzey Afrika ülkelerinde bulunmaktadır (<https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>).

Şekil 5: 2014-2018 yılları arasında Suriyelilerin Üçüncü Ülkelere Yerleştirilmesi

Kaynak: UNHCR, Total Persons of Concern by Country of Asylum, <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria> (Erişim Tarihi: 13.12.2018)

2011 yılında başlayan Suriyeli göçü insani bir kriz olmanın ötesinde aynı zamanda ulusal ve uluslararası ölçekte de önem arz etmekte ve ülkeler tarafından ciddi bir siyasi sorun olarak görülmektedir. Süreç çerçevesinde sorumluluk ve külfet paylaşımına bakıldığında ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin Suriye kaynaklı göçü daha çok sınır güvenliği nezdinde ele alınmaktadır. Bu kapsamda AB Suriyelilerin üçüncü bir Avrupa ülkesine yerleştirilmesine yönelik politikalardan çok bulundukları ülkelerde kalmalarını sağlayarak Avrupa'ya geçmelerini engellemeye yönelik politikalar izlemekte ve mali yardım politikaları geliştirmektedir. Nitekim AB ve Türkiye arasında 18 Mart 2016 tarihinde yapılan geri kabul anlaşması ile Türkiye'den Avrupa'ya mülteci geçişlerinin engellenmesi hususunda mutabakata varılmıştır. Yapılan anlaşmaya göre 20 Mart 2016 tarihi temel alınarak Türkiye'den Avrupa'ya kayıtsız yollarla geçecek her bir Suriyelinin iade edilmesine ve 1'e 1 kuralı kapsamında yerine bir kişinin alınmasına, gelen kişinin Suriyeli olmaması durumunda ise Türkiye'nin itiraz etmeksizin bu kişiyi geri alması söz konusudur. Mutabakatla ilgili olarak medyada yer alan haberlerde vize serbestisi üzerinde durulurken sonraki yıllarda anlaşmanın umulan sonuçları doğurmadığı belirtilmiştir.

Şekil 6: Türkiye-AB Mutabakatı Hakkında Haber

Türkiye ile AB anlaştı: Mülteciler geri gönderilmeye başlanıyor, ikinci 3 milyar Euro 2018'de, 33. fasıl açılıyor

Kalan 72 kriterden 35'inin yerine getirilmesi durumunda vize serbestisi Haziran'da devreye girecek

18 Mart 2016 20:39

- A +

Kaynak: T24 Haber Gazetesi, 18.03.2016. <https://t24.com.tr/haber/turkkiye-ile-butce-politikasini-iceren-33-faslin-acilmasina-karar-verildi,332661> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

Yapılan anlaşma karşılığında AB Türkiye'ye iki yıl için 3, sonraki 2 yıl için ise 3 milyar olmak üzere toplamda 6 milyar avro taahhüt etmiş ve ek olarak T.C. vatandaşlarına vize serbestiyeti ve AB ile müzakerelerde ilerleme (başlıkların açılması) hususunda Türkiye ve AB arasında uzlaşmaya varılmıştır. Buna karşılık AB tarafından taahhüt edilen miktarın yalnızca %60'ı Türkiye'de kullanılmış ve kalan kısım ile ilgili olarak projelendirme ve uygulama aşamaları beklenmektedir (Erdoğan, 2017). OXFAM ise zengin ülkelerin süreç dahilindeki performansını ise 'tam bir hayal kırıklığı' olarak nitelendirmiştir (BBC, 2016). Türkiye'ye verilmesi taahhüt edilen mali yardımın 15 Temmuz 2016'da yaşanan darbe girişimi sonrasında alınan tedbirlerin eleştirilmiş ve AB tarafından 105 milyon avro tutarında bir kesinti yapılmıştır. AB Bakanlığı tarafından da vizyonsuzluk ve stratejik bakış eksikliği olarak değerlendirilmiştir. (AB Bakanlığı, 2017). AB'nin Türkiye'ye aktaracağını ifade ettiği maddi kaynağın projeler

aracılığıyla verilmesi, yani şartlı bir finansal aktarım olması nedeniyle bu miktarın tamamının Türkiye'ye verilmediği görülmektedir.

Şekil 7: Mülteci Anlaşması Yorumu

Yorum: Mülteci anlaşması yalanı

AB ile Türkiye arasındaki mülteci geri kabul anlaşması iki yıl önce yürürlüğe girdi. DW editörü Daniel Heinrich yorumunda anlaşmanın umulan sonucu vermediği ve yerine başka çözüm aranmadığı görüşünü savunuyor.

Avrupa Birliği (AB) ile Türkiye arasındaki anlaşma Avrupa'nın mülteci krizinde ne kadar doğruluktan uzak olduğunun belgesi yerine geçer. Resmi açıklamalarda anlaşmanın başarılı sonuç verdiği söyleneceği de gerçek hiç de öyle değil. Anlaşma, kaçak yollardan AB ülkelerine gelen her bir mültecinin Türkiye'ye iadesi karşılığında bir Suriyelinin, mülteci statüsüyle AB'ye kabul edileceğini söylüyor. AB

Kaynak: Deutsche Welle Gazetesi, 18.03.2018. <https://www.dw.com/tr/yorum-m%C3%BClteci-anla%C5%9Fmas%C4%B1-yanan%C4%B1/a-43027862-0> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

1'e 1 formülü kapsamında Türkiye'den çıkış yapan Suriyeliler incelendiğinde 21 Şubat 2019 tarihli GİGM verilerine göre yaklaşık 20.000 Suriyelinin Avrupa ülkelerine göç ettiği görülmektedir. Bu kapsamda yaklaşık 7.000 Suriyeli Almanya'ya, 3.520 Suriyeli Hollanda'ya, 3.537 Suriyeli ise Fransa'ya göç etmiş bulunmaktadır. Finlandiya, Belçika ve İsveç ise ortalama 1000-1500 Suriyeliye ev sahipliği yaparak bu listenin devamında yer almaktadır. 16 Mayıs 2019 tarihli GİGM verileri incelendiğinde 1'e 1 formülü kapsamında Türkiye'den çıkış yapan Suriyelilerin sayılarında bir artış olduğu ve toplam sayının 21.597'ye ulaştığı gözlemlenmektedir. %8 oranındaki artıştaki farklılıklar ele alındığında ise tablodaki başat değişimin Suriyelilerin Almanya, Fransa ve Hollanda'ya geçişlerinden kaynaklandığı tespit edilmektedir (www.goc.gov.tr).

Tablo 4: 1'e 1 Formülü Kapsamında Ülkemizden Çıkış Yapan Suriyelilere İlişkin İstatistiki Bilgiler

BİREBİR FORMÜLÜ KAPSAMINDA ÜLKEMİZDEN ÇIKIŞ YAPAN SURIYELİLERE İLİŞKİN İSTATİSTİKİ BİLGİLER	
ÜLKE	TOPLAM
GENEL TOPLAM	21.597
ALMANYA	7.858
FRANSA	3.945
HOLLANDA	3.796
FİNLANDİYA	1.536
İSVEÇ	1.315
BELÇİKA	1.159
İSPANYA	602
İTALYA	382
AVUSTURYA	213
LÜKSEMBURG	206
PORTEKİZ	175
HIRVATİSTAN	152
LİTVANYA	102
ESTONYA	59
LETONYA	46
SLOVENYA	34
MALTA	17

16.05.2019 itibarıyla

Kaynak: GİGM, 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 07.06.2019)

2.1.2. Suriyelilerin Hukuki Statüsü

Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki statüsü 2011 yılından bu yana 8 yıldır güncelliğini koruyan bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır. Suriyelilere verilecek hak ve yükümlülükler noktasında statülerinin belirlenmesi önemli bir husustur. Hem kamu kurumları, siyasetçiler ve medya tarafından Suriyelilerle ilgili olarak göçmen, mülteci, sığınmacı, misafir vb. ifadeler kullanılmaktadır. 2011 yılında başlayan kitlesel göç süreci ile birlikte Türkiye'deki Suriyelilerle ilgili pek çok kavram kullanılmış ancak bu kavramlar hukuki bağlamdan çıkarak çoğu zaman bağlayıcılığı olmayan politik söylemler olarak kendilerini göstermiştir. Nitekim Suriyelilerin Türkiye'ye göç ettiği dönemde başbakanlık görevini yürüten Recep Tayyip Erdoğan tarafından da hem başbakanlığı hem de cumhurbaşkanlığı döneminde Suriyelilerle ilgili "misafir" ifadesini kullanılmıştır (<https://www.tccb.gov.tr>). Dışişleri Bakanlığı tarafından 2011 yılında yapılan basın açıklamasında da kamplardaki Suriyeliler misafir olarak

değerlendirilmektedir. Bununla birlikte web sitede Suriyelilerle ilgili olarak sığınmacılar ifadesi de kullanılmaktadır (www.mfa.gov.tr). İlk etapta misafir olarak adlandırılan Suriyelilerin sayılarındaki artışla birlikte söylemde de bir değişim ve dönüşüm yaşanmaya başlamıştır. Misafir, muhacir ve ensar söylemlerinin ardından sürecin uzamasıyla birlikte Suriyeliler artık istenmeyen veya güvenlikle ilgili bir sorun teşkil etmeleri halinde sınır dışı edilmeleri kaçınılmaz olan bir grup olarak görülmektedir. Sığınmacı ile mülteci tanımları arasındaki farklara bakıldığında Avrupa’da gerçekleşen olaylar nedeniyle gelenlerin mülteci, Avrupa dışında cereyan olaylarla gelenlerin sığınmacı olarak tanımlandıkları görülmektedir. Bunun yanı sıra sığınmacı statüsündeki kişiler güvenli üçüncü bir ülkeye yerleştirilmekte ve üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar Türkiye’de geçici ikamet izni verilmektedir. “Genel olarak sığınmacı kavramı, uluslararası hukukta mülteci başvurusunu yapmış fakat henüz işlemleri tamamlanmamış yabancıyı ifade etmekle birlikte... Türk yabancı hukuku açısından sığınmacı kavramı, mülteci tanımındaki şartları taşımakla beraber Avrupa dışından bir ülkeden gelen, güvenli üçüncü bir ülke bulunana kadar kendisine geçici oturma izni verilen kişiyi ifade etmektedir.” (Ekşi, 2014:162-163). 1994 sayılı İltica Yönetmeliğinde sığınmacı tanımına yer verilerek Cenevre Sözleşmesi’ndeki mülteci tanımında yer alan ve yalnızca Avrupa’dan gelen kişileri mülteci olarak tanımlayan ifade 6485 sayılı YUKK’ta ise “sığınmacı” yerine “şartlı mülteci” (YUKK M.62) kavramı kullanılmıştır. Bununla birlikte şartlı mültecilik statüsünün mülteci statüsü ile benzer bir şekilde yalnızca bireysel başvurunun konusu olması nedeniyle Suriyelilerin statüsü şartlı mülteci değil geçici korunandır (Ekşi, 2016:27).

Türkiye sınırlarında ikamet etmekte olan Suriyelilerin statüsü YUKK’ta geçici koruma olarak belirlenmiştir. Türkiye AB tarafından uygulanan geçici koruma statüsünün paralelinde bir uygulama yöntemi benimsemiştir. Kitlel göç durumunda uygulanan geçici koruma Eski Yugoslavya İç Savaşı sırasında 1992-1993 yıllarından itibaren AB gündemine gelmiştir (Ekşi, 2014:165). Bu minvalde AB tarafından yalnızca kara sınırlarından gelen akınlarda geçici koruma statüsü verilirken Türkiye tarafından uygulanan geçici koruma statüsünün konusu olarak kara ve karasularından gelen kitlel akınlarda geçici koruma statüsü verilmektedir. Buna karşılık AB tarafından 2 yıl olarak sınırlanan geçici koruma statüsünün süresiyle ilgili Türkiye tarafından bir kısıtlama getirilmemiş, uygulamanın sonlandırılması Bakanlar Kurulunun yetkisi altında bırakılmıştır. (Ekşi, 2016:29-30).

Geçici korumaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek GİGM görev ve yetkileri arasında yer almaktadır. Geçici koruma YUKK 91. maddede

“Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

denmektedir. Geçici koruma YUKK’ta ‘uluslararası koruma’ statüleri arasında sıralanmamaktadır fakat hukuken bir uluslararası koruma türüdür.

13 Ekim 2014 tarihinde alınan Bakanlar Kurulu kararı ile 22 Ekim 2010 tarihinde yayınlanan ve YUKK’un 91. Maddesine dayanılarak hazırlanan Geçici Koruma Yönetmeliği 2011 yılında ortaya çıkan Suriye krizinin etkisiyle hazırlanmıştır. Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında uluslararası koruma talepleri bireysel olarak değerlendirmeye alınamayanlara sağlanan geçici koruma statüsüne ilişkin hak ve yükümlülükler düzenlenmektedir. Bu minvalde Türkiye’ye “yasa dışı giriş ve bulunuştan dolayı cezalandırılmama” ve “geri gönderme yasağı” ilkeleri benimsenirken; Bakanlar Kurulu tarafından aksi kararlaştırılmadıkça geçici koruma ilanından önceki tarihlerde ilanın konusu olan bölge ve ülkelerden Türkiye’ye gelenleri kapsamayacağı da belirtilmektedir. İşbirliği yapılacak kurum ve kuruluşlar ile yardım süreçlerinin de düzenlendiği yönetmelikte geçici koruma altında olanların YUKK’ta belirtilen uluslararası koruma statülerinden herhangi birini elde etmiş sayılmayacakları da yönetmelikte ifade edilmektedir (GKY, m.7). Takiben terör vb. suçlarla ülke güvenliği ve kamu düzenine zarar getirme ihtimali bulunan kişilerin de geçici koruma altına alınmayacakları ve ülkelere geri gönderilecekleri belirtilmektedir. Nitekim dönüş süreçleriyle ilgili iş ve işlemlerin de GİGM uhdesinde olduğu yönetmelikte ifade edilmektedir.

Kendi isteğiyle Türkiye’den ayrılanlar, üçüncü bir ülkenin korumasından faydalananlar ve yeniden yerleştirmeye konu olanların geçici korumalarının sona

ereceği, geçici koruma talebinin yinelenmesi durumunda ise karar yetkisinin GİGM’e ait olduğu ifade edilmektedir.⁸

Geçici koruma kapsamında yapılacak ilk işlemler silahtan arındırma ve sivillerden ayrı tutma, sevk merkezlerinde kimlik tespiti, bilgilendirme ve kayıt işlemlerinin yapılması, sağlık kontrollerinin gerçekleştirilmesi ve son olarak kayıt işlemlerinin tamamlanması ile birlikte valilikler tarafından geçici koruma kimlik belgelerinin düzenlenmesidir. şekli ve içeriği GİGM tarafından belirlenen geçici koruma kimlik belgesinde 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu kapsamında yabancı kimlik numarası da verilmektedir.⁹ Suriyelilere verilen geçici kimlik kartları onlara Türk vatandaşlarının sahip olduğu hakları vermemekte, bununla birlikte Suriyelilere verilen geçici kimlik belgeleri Suriyelilerin kayıt altına alınmasını sağlamaktadır.

Geçici koruma altındaki kişilerin sevk merkezlerinden AFAD tarafından bildirilen kapasite bilgisi çerçevesinde geçici korunanın talebi, ailevi durumu ve özel ihtiyaçları da dikkate alınarak geçici barınma merkezlerine veya doğrudan illere yerleştirilmeleri söz konusudur. Refakatsiz ocuklar ise Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)¹⁰ koordinasyonunda barındırılmaktadır. Geçici koruma altındakilerin GİGM tarafından belirlenen illerde kalmalarına izin verilmektedir.

Geçici koruma altındaki kişilerin sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler ile tercümanlık ve benzeri hizmetlerden faydalanabileceği, kendilerine verilen geçici koruma kimlik belgeleri ile elektronik haberleşme dahil olmak üzere abonelik sözleşmesi yapabilecekleri yönetmelik kapsamında ele alınmaktadır.¹¹ Geçici koruma merkezleri dışında sunulan sağlık hizmetlerinin Sağlık Bakanlığının kontrol ve sorumluluğunda yürütüleceği belirtilirken bedelinin AFAD tarafından ödeneceği ifade edilmektedir. Aynı zamanda acil ve zorunlu haller dışında

---

⁸ GKY M. 13 GİGM bu yetkisini kısmen veya tamamen valiliklere devredebilir.

⁹ GK Yönetmeliği M. 22

¹⁰ 9 Temmuz 2018’de Resmi Gazete’de yayımlanan kararla alışma Bakanlığı ile Ail eve Sosyal Politikalar Bakanlığı birleştirilerek ASPB’nin yeni ismi alışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı olarak belirlenmiş fakat 10 Temmuz 2018 tarihli Resmi Gazete’de ilgili bakanlık ismi “Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı” olarak yeniden düzenlenmiştir.

¹¹ GKY M.26

geçici koruma altındaki kişilerin özel sağlık kuruluşlarına doğrudan başvuruda bulunamayacakları belirtilmektedir.

Geçici koruma altında bulunanlara yönelik eğitim hizmetlerine bakıldığında ise bu faaliyetlerin kamp içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) kontrolünde ve sorumluluğunda yürütüldüğü, yükseköğrenimle ilgili düzenlemelerin ise Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlendiği görülmektedir. İş piyasasına erişimde ise geçici koruma altındaki kişilerin çalışmalarına ilişkin düzenlemelerin İçişleri Bakanlığının görüşü, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın (ÇSGB) teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca belirleneceği ifade edilmektedir.

Geçici koruma altındakilere yönetmelikle birlikte bir takım haklar sağlanırken aynı zamanda çeşitli yükümlülüklerle de tabi tutulmaktadır. Yönetmeliğin 33. Maddesinin 1. fıkrasında geçici koruma altındaki kişilerin kanunlara ve idari gerekliliklere uymakla yükümlü olup, aksine hareket edenler hakkında gerekli adli işlemler ile idari yaptırımların uygulanacağı belirtilmektedir. Geçici Koruma Yönetmeliğinin Geçici 1. Maddesi Suriyelilerin statüsü ile ilgili olarak

“28/4/2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti'nde meydana gelen olaylar sebebiyle geçici koruma amacıyla Suriye Arap Cumhuriyeti'nden kitlesel veya bireysel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ile vatansızlar ve mülteciler, uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş olsalar dahi geçici koruma altına alınırlar. Geçici korumanın uygulandığı süre içinde, bireysel uluslararası koruma başvuruları işleme konulmaz.” denmektedir (GKY-Geçici Md.1).

2.1.3. Türkiye'deki Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

GİGM verilerine göre 07.06.2019 tarihi itibarıyla Türkiye'deki geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin sayısı 3.608.049'a ulaşmıştır. Bu rakam Türkiye nüfusunun %4.4'lük bir kısmına tekabül etmektedir. Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin ilk 10 ile dağılımlarına bakıldığında yaklaşık 546 bin ile en fazla Suriyeli nüfusu barındıran İstanbul'u takiben Şanlıurfa (439.756), Gaziantep (435.087), Hatay (426.617), Adana (237.825), Mersin (200.996), Bursa (170.945), İzmir (143.192), Kilis (114.781) ve Konya'nın (106.377) listede yer aldığı görülmektedir (www.goc.gov.tr). 2015-2019 yılları arasında GİGM tarafından yayınlanan Geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere ilişkin 2011-2019 yılları arasındaki veriler incelendiğinde Kilis şehrinin yerli nüfusu kadar (%80-%100 oranında) Suriyeli barındırdığı dikkat çekmektedir. Kilis

Belediye Başkanı Hasan Kara tarafından 2015 yılında yapılan açıklamalarda Kilis'teki sığınmacı sayısının herhangi bir krize yol açmadığı ve hükümetin ihtiyaç duyulan durumlarda destek sağladığı ifade edilmektedir (Sputniks, 2015). Nitekim Kilis'in girişine 2017 yılında konulan afişte de Umudun ve Barışın Ana Şehri Kilis'e hoş geldiniz" yazısı ile birlikte Kilis nüfusu 93.400, Suriyeli misafir: 130.825 olarak Kilis Belediye Başkanı Hasan Kara'nın ismiyle birlikte yerleştirilmiştir. (T24, 2017)

Şekil 8: Kilis Belediye Başkanı Hasan Kara imzalı pankart

Kaynak: T24 Bağımsız İnternet Gazetesi, 2017. <https://t24.com.tr/haber/baris-sehri-kiliste-bir-pankart-nufus-93400-suriyeli-misafir-130825,472720> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

Bu noktada Suriyelilerle ilgili olarak Gaziantep, Şanlıurfa ve Kilis'te Sosyo Politik Saha Araştırmaları Merkezi tarafından yapılan araştırmaya göre Suriyeli katılımcıların %76.5'i kendilerini bulundukları bölgelerde güvende hissetmektedir. Bununla birlikte Türklerin %83'ü göçmenlerin güvenlik seviyesinde bir azalmaya neden olduğunu ifade etmiş; %71'i ise Suriyelilerin göç etmelerinin ardından yaşadıkları illerde kargaşa ve huzursuzluğun ortaya çıktığını, işsizliğin arttığını ve kültürel dokuya zarar verildiğini belirtmiştir.

Şekil 9: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı

Kaynak: GİGM, 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim 07.06.2019)

Tablo 5: Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURIYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI									
ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN DAĞILIM 23.05.2019 (ALFABETİK)									
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.608.049	82.003.882	4,40%		TOPLAM	3.608.049	82.003.882	4,40%
1	ADANA	237.825	2.220.125	10,71%	42	KAHRAMANMARAŞ	87.610	1.144.851	7,65%
2	ADIYAMAN	24.560	624.513	3,93%	43	KARABÜK	816	248.014	0,33%
3	AFYON	6.776	725.568	0,93%	44	KARAMAN	767	251.913	0,30%
4	AĞRI	1.034	539.657	0,19%	45	KARS	174	288.878	0,06%
5	AKSARAY	2.896	412.172	0,70%	46	KASTAMONU	1.833	383.373	0,48%
6	AMASYA	710	337.508	0,21%	47	KAYSERİ	77.850	1.389.680	5,60%
7	ANKARA	91.636	5.503.985	1,66%	48	KIRIKKALE	1.509	286.602	0,53%
8	ANTALYA	1.727	2.426.356	0,07%	49	KIRKLARELİ	2.723	360.860	0,75%
9	ARDAHAN	134	98.907	0,14%	50	KIRŞEHİR	1.349	241.868	0,56%
10	ARTVİN	35	174.010	0,02%	51	KİLİS	114.781	142.541	80,52%
11	AYDIN	7.747	1.097.746	0,71%	52	KOCAELİ	56.687	1.906.391	2,97%
12	BALIKESİR	4.444	1.226.575	0,36%	53	KONYA	106.377	2.205.609	4,82%
13	BARTIN	139	198.999	0,07%	54	KÜTAHYA	813	577.941	0,14%
14	BATMAN	22.397	599.103	3,74%	55	MALATYA	29.714	797.036	3,73%
15	BAYBURT	23	82.274	0,03%	56	MANİSA	14.009	1.429.643	0,98%
16	BİLECİK	597	223.448	0,27%	57	MARDİN	87.066	829.195	10,50%
17	BİNGÖL	1.009	281.205	0,36%	58	MERSİN	200.996	1.814.468	11,08%
18	BİTLİS	984	349.396	0,28%	59	MUĞLA	14.560	967.487	1,50%
19	BOLU	2.440	311.810	0,78%	60	MUŞ	1.403	407.992	0,34%
20	BURDUR	8.406	269.926	3,11%	61	NEVŞEHİR	9.582	298.339	3,21%
21	BURSA	170.945	2.994.521	5,71%	62	NİĞDE	4.507	364.707	1,24%
22	ÇANAKKALE	5.822	540.662	1,08%	63	ORDU	664	771.932	0,09%
23	ÇANKIRI	549	216.362	0,25%	64	OSMANİYE	48.515	534.415	9,08%
24	ÇORUM	2.577	536.483	0,48%	65	RİZE	907	348.608	0,26%
25	DENİZLİ	12.351	1.027.782	1,20%	66	SAKARYA	15.947	1.010.700	1,58%
26	DİYARBAKIR	33.592	1.732.396	1,94%	67	SAMSUN	5.725	1.335.716	0,43%
27	DÜZCE	1.778	387.844	0,46%	68	SİİRT	4.020	331.670	1,21%
28	EDİRNE	957	411.528	0,23%	69	SİNOP	128	219.733	0,06%
29	ELAZIĞ	13.616	595.638	2,29%	70	SİVAS	3.987	646.608	0,62%
30	ERZİNCAN	104	236.034	0,04%	71	ŞANLIURFA	439.756	2.035.809	21,60%
31	ERZURUM	1.125	767.848	0,15%	72	ŞIRNAK	15.017	524.190	2,86%
32	ESKİŞEHİR	4.657	871.187	0,53%	73	TEKİRDAĞ	14.037	1.029.927	1,36%
33	GAZİANTEP	435.087	2.028.563	21,45%	74	TOKAT	1.004	612.646	0,16%
34	GİRESUN	149	453.912	0,03%	75	TRABZON	3.141	807.903	0,39%
35	GÜMÜŞHANE	96	162.748	0,06%	76	TUNCELİ	61	88.198	0,07%
36	HAKKARİ	5.323	286.470	1,86%	77	UŞAK	2.316	367.514	0,63%
37	HATAY	426.617	1.609.856	26,50%	78	VAN	2.139	1.123.784	0,19%
38	IĞDIR	91	197.456	0,05%	79	YALOVA	3.724	262.234	1,42%
39	ISPARTA	6.632	441.412	1,50%	80	YOZGAT	4.309	424.981	1,01%
40	İSTANBUL	546.182	15.067.724	3,62%	81	ZONGULDAK	565	599.698	0,09%
41	İZMİR	143.192	4.320.519	3,31%					

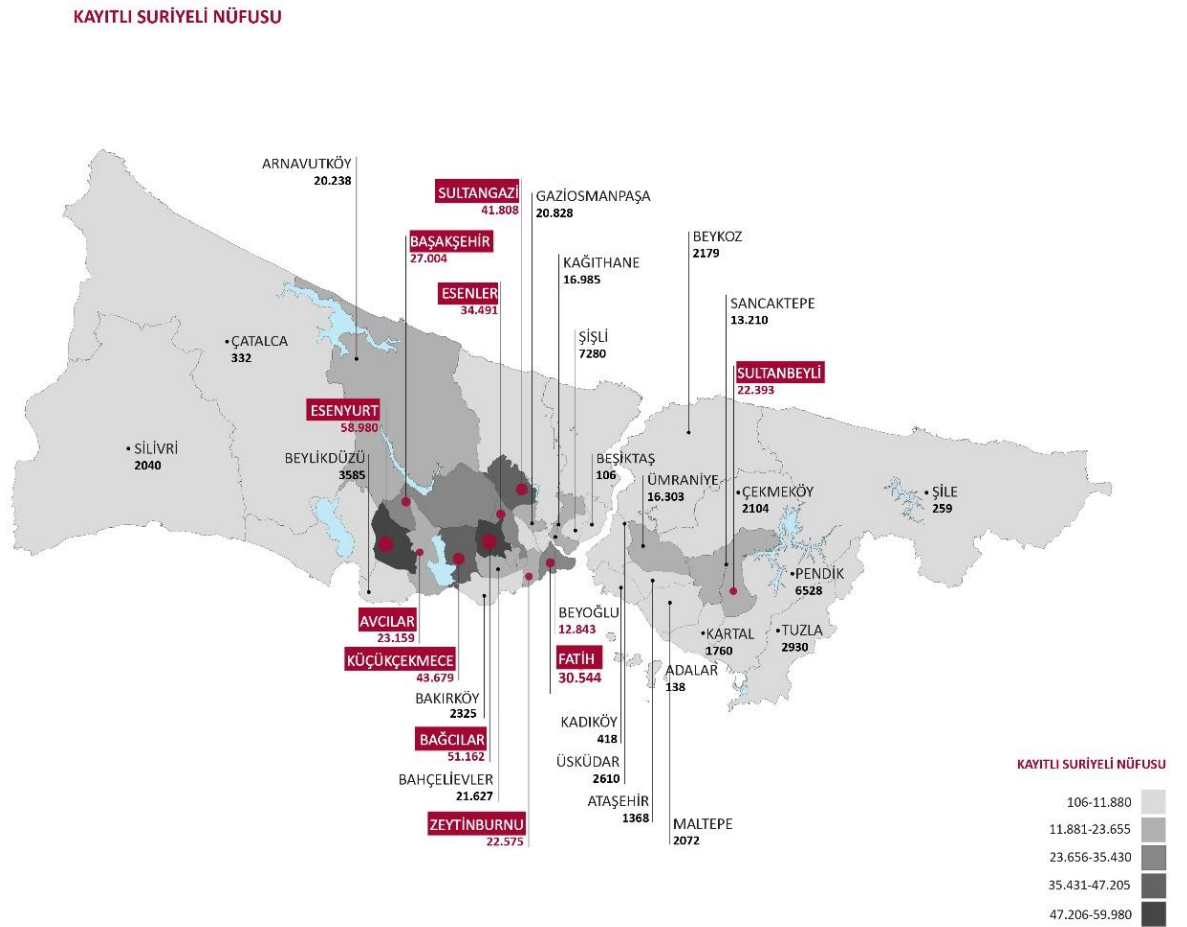
Kaynak: GİGM, 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 07.06.2019)

Türkiye’deki kayıtlı Suriyelilerin yaklaşık %16’sı İstanbul’un 39 ilçesinde yaşamaktadır. İstanbul’da kayıtlı Suriyelilerin yanı sıra kayıtları başka illerde olup İstanbul’da yaşayan veya kayıtsız olarak İstanbul’da bulunan Suriyeliler ile birlikte bu sayılarda da bir artış olduğu görülmektedir. Kayıt dışı olarak İstanbul’da yaşayan Suriyelilerin sayısına ilişkin verilere ulaşılması mümkün değildir. İstanbul’daki Suriyeli sayısının kayıt dışı rakamlarla birlikte 1 milyona ulaştığı yönünde gözlemler olduğu Ekrem İmamoğlu tarafından tekrarlanan İBB seçimi öncesinde ifade edilmiştir. (Sade, Euronews, 2019). Suriyeli mültecilerin dağılımlarına bakıldığında ise daha çok Avrupa yakasında yoğunlaştıkları görülmektedir. İstisnaları bulunmakla birlikte, mülteciler tarafından ekseriyetle tercih edilen yerleşim yerlerinin; yoksulluğun yaygın olduğu bölgeler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda göç olgusunun kentteki önemli yansımalarından biri kentsel yoksulluk karşımıza çıkmaktadır. Gelir yetersizliğinin yanı sıra sosyal dışlanma ve marjinalleşme durumunu da beraberinde getiren kentsel yoksulluk eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimde de dezavantajlı bir konuma yol açmaktadır. Düşük statülü kentsel mekanlarda yaşayan kent yoksulları, barınma olanakları ve istihdam piyasasına erişimde de zorluklarla karşılaşmaktadır (Tekeli, 2000: 145). Kentin bu bölgeleri aynı zamanda muhafazakârlığın ve dindarlığın daha belirgin olması ve bu bağlamda sosyal çevrenin de dayanışmaya elvermesi nedeniyle Suriyeliler tarafından tercih edilmektedir (MBB, 2017; IPC, 2017). Bahsi geçen alanların göreceli olarak hayat şartlarının daha ucuz olduğu bölgeler olduğu ve Suriyelilerin geldiği ilk zamanlarda yerel halk nezdinde mültecilere daha olumlu yaklaşıldığı da gözlemlenmektedir. Kiraların ucuz olduğu bölgelerde yaşam koşullarının da oldukça kötü olduğu görülmektedir. Bu bölgelerde ise “nöbetleşe yoksulluk” yaşanmaktadır. Yoksulluğun yaygın olduğu yerlerde kötü koşullardaki evler yüksek fiyatlarla kiraya verilmektedir. Muhafazakarlığın yaygın olduğu yoksul ilçelerde yerleşik ve gelir durumu düşük olan bu gruplar yoksulluk durumunu göçmenlere devretmektedir. Buna karşılık göçmenlerin kalıcı hale gelmeleri ve kendi iş yerlerini açmalarıyla birlikte sürecin tersine doğru ilerlediği, bu durumun ise göçmenler ve diğer yerleşik gruplar arasında çatışmaya neden olduğu görülmektedir. Mükerrer yardımlarla birlikte yerleşik toplum ve göçmenler arasındaki ihtilaf da artmaktadır.

Diğer yandan göç alan ülke nüfusunun kültürel, ekonomik ve siyasi özellikleri ile göç veren ülkelerin özellikleri farklılıklar göstermektedir. Bilhassa kültürel pratikler

ile gelenekler ve inançlar noktasında kırsal-kentsel nüfus, üretim pratikleri, din, dil, giyim kodları, fiziksel görünüş vb. farklılıklar daha fazla ön plana çıkmaktadır. Göçmen gruplarının genel olarak düşük sosyal statülü belirli iş kollarında istihdam edildikleri ve düşük gelir grubu nüfusun yaşadığı alanlarda ve kent merkezlerindeki çöküntü alanlarında yoğunlaştıkları¹² gözlemlenmektedir.

Şekil 10: İstanbul İlçelerinde Suriyeli Mültecilerin Yoğunluğu Haritası

Kaynak: GiGM, 2018

¹² 2011-2015 yılları arasında Suriye'den gelen göçmen ve mültecilerin zaman zaman farklı yoksul gruplar tarafından geçiş alanları olarak kullanılan Süleymaniye ve çevresindeki metruk binalarda yaşadıkları gözlemlenmiştir.

2.1.4. İstihdam Piyasasında Suriyeliler

11 Ocak 2016 tarihinde ÇSGB tarafından ve Bakanlar Kurulunca onaylanarak yürürlüğe giren 6575 sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile birlikte Suriyelilerin çalışma izni alarak istihdam piyasasına dahil edilmesi yolunda da adımlar atılmıştır (Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016).

27 Şubat 2003 tarihinde kabul edilen ve 06 Mart 2003 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun’un yedinci maddesine göre:

“Bağımsız çalışacak yabancılara, Türkiye’de en az beş yıl kanuni ve kesintisiz olarak ikamet etmiş olmaları koşuluyla Bakanlıkça bağımsız çalışma izni verilebilir. Bu kanunun gereği olarak işyeri açmak için bağımsız çalışma izni isteyen Suriye vatandaşlarının Türkiye’de en az 5 sene boyunca kesintisiz olarak ikamet etmiş olmaları, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından onay almaları gerekmektedir.” (Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun, m.7)

15-65 yaş aralığı çalışma çağı olarak kabul edilecek olursa yaklaşık 2,2 milyon Suriyelinin potansiyel iş gücü niteliği taşıdığı görülmektedir (www.goc.gov.tr). Çoğu zaman ekonomik düzene bir yük olarak değerlendirilen göçmen ve mültecilerin sahip oldukları potansiyelin değerlendirilmesi halinde kalkınmaya da katkı sağlamaları söz konusudur. Nitekim Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) verileri temel alınarak Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından hazırlanan bültene göre Aralık 2018 tarihi itibarıyla Suriye ortaklı sermayeli şirket sayısı 1595’e ulaşarak 271,1 milyon TL’lik bir meblağa tekabül etmiştir. Suriye ortak sermayesi ile kurulan şirketlerin ise bilhassa İstanbul’da yoğunlaştıkları görülmektedir. İlgili verilere göre 1595 şirketin 976’sı İstanbul’da bulunmaktadır (TEPAV, 2018). TOBB’dan alınan veriler ışığında TEPAV tarafından hazırlanan Suriye Sermayeli Şirketler bültenine göre Mart 2019 tarihi itibarıyla Suriye ortak sermayeli kurulan şirketlerin faaliyet gösterdiği sektörlerin başında toptan ticaret sektörü gelmektedir (TEPAV, 2019). Bunun yanı sıra gayrimenkul faaliyetleri ile idare merkezi ve idari danışmanlık faaliyetleri gibi alanlarda aktif olduğu gözlemlenmektedir. Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan açıklamada 26 Şubat 2019 tarihi itibarıyla en az bir ortağı Suriye uyruklu olan şirket sayısının 15 bin 159 olduğunu belirtilmiştir (<https://muleteciler.org.tr>). İş yeri sahibi olan Suriyeliler vergi mükellefidir. Nitekim herkes gibi Suriyeliler de sahip oldukları araçlar için Motorlu Taşıt Vergisi ödemekle yükümlüdür (mülteciler.org.tr). Nitekim 657 sayılı Devlet

Memurları kanunun 48. Maddesi uyarınca yabancıların devlet memuru olma haklarının bulunmadığı da ifade edilmektedir (Devlet Memurları Kanunu, m.48).

Tablo 6: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURIYELİLERİN YAŞ VE CİNSİYET DAĞILIMI			
YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
Toplam	1.953.575	1.654.474	3.608.049
0-4	266.466	248.841	515.307
5-9	254.713	239.768	494.481
10-14	199.335	184.884	384.219
15-18	148.582	122.562	271.144
19-24	315.789	228.041	543.830
25-29	204.745	146.161	350.906
30-34	169.315	124.325	293.640
35-39	119.864	94.593	214.457
40-44	79.214	69.934	149.148
45-49	58.685	55.774	114.459
50-54	47.470	45.366	92.836
55-59	32.995	33.335	66.330
60-64	23.069	23.763	46.832
65-69	15.171	15.796	30.967
70-74	8.551	9.198	17.749
75-79	4.764	5.975	10.739
80-84	2.640	3.292	5.932
85-89	1.443	1.897	3.340
90+	764	969	1.733

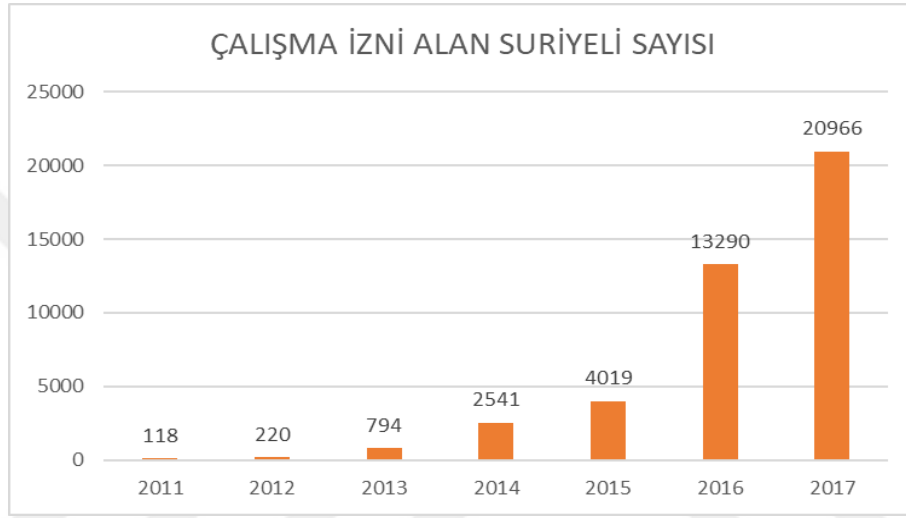
23.05.2019 itibarıyla

Kaynak: GİGM, 2019. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik (Erişim Tarihi: 07.06.2019)

Takiben Suriyelilerin Avrupa kaynaklı fonlarla istihdam piyasasına dahililiyetiyle ilgili GİGM, Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), ÇSGB gibi kurumlarla işbirliğinde çeşitli işbaşı eğitim programları ve proje çalışmaları da yürütülmektedir. 2011-2017 yılları arasında çalışma izni alan Suriyelilerin sayısı toplamda 41.948 olarak karşımıza çıkmaktadır. ÇSGB'ye ait istatistiklerden de anlaşılmaktadır ki 2016 yılında yürürlüğe giren yönetmelikle birlikte Suriyeliler tarafından alınan çalışma izinlerinde bir artış söz konusu olmuştur. Diğer yandan tarım ve hayvancılık sektöründe çalışmak üzere Suriyelilerin Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlüklerine başvuru imkanları da

bulunmaktadır. Bu kapsamdaki Suriyelilerin sayısı ise bilinmemekte, kayıt dışı olarak 1 milyonun üzerinde Suriyelinin çalıştığına ilişkin bir tahmin yürütülmektedir (CHP Bilim Platformu Politika Notları, 2019). CHP Genel Başkan Yardımcısı Veli Ağbaba tarafından konuyla ilgili olarak yapılan açıklamalarda 1 milyon kayıt dışı Suriyelinin %20'sinin 15 yaş altındaki çocuklardan oluştuğu, çok sayıda göçmen işçinin günlük 30-40 liralık yevmiyelerle kötü şartlarda çalıştığı ifade edilmektedir (Euronews, 2019).

Şekil 11: 2011-2017 Yılları Arasında Çalışma İzni Alan Suriyeli Sayısı

Kaynak: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB), 2019.
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/> (Erişim Tarihi: 06.03.2019)

Geçmişten günümüze göç süreçleri sosyolojik olarak incelendiğinde göç edilen ülkede kalış sürelerinin artmasıyla birlikte geri dönüşlerin de doğru orantılı olarak azaldığı gözlemlenmektedir. Nitekim bu duruma 1950'li ve 1960'lı yıllarda Türkiye'den Avrupa'ya gerçekleşen işçi göçü örnek gösterilebilir. 2011 yılından bu yana ülkemizde yaşayan Suriyeliler de yaklaşık 8 senedir Türkiye'de bulunmaktadır. GİGM tarafından yürütülen kayıt süreci hali hazırda devam ederken henüz kayıt altına alınmamış veya 2011-2018 yılları arasında vatandaşlık statüsü verilmiş Suriyeliler de dikkate alındığında Türkiye'deki Suriyeli sayısının en az 3.8 milyon olduğu ifade edilirken Kamu Denetçiliği Kurumu tarafından 2017 yılında yayınlanan "Türkiye'deki Suriyeliler" özel raporuna göre de 2011-2017 yılları arasında Türkiye'de 276.158 Suriyeli bebek dünyaya gelmiştir (Kamu Denetçiliği Kurumu, 2017:153). Türkiye'de bugüne kadar doğan Suriyeli bebek sayısının 350.000'i aştığı, 2017 yılında doğan

Suriyeli bebek sayısının yaklaşık 120.000 olduğu ve günde 395 Suriyeli bebeğin dünyaya geldiği belirtilmektedir (Erdoğan, 2017:77). Türkiye'de canlı doğan bebek sayısı, 2018 yılı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 1 milyon 248 bin 847 olarak karşımıza çıkmaktadır (TÜİK, 2019). Bu durum Türkiye’de doğan bebek sayısı içerisinde Suriyeli bebek oranının %10 olduğunu göstermekte ve oldukça yüksek bir oran olarak karşımıza çıkmaktadır.

İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 2011-2016 yılları arasında 7.827 Suriyeli Türk vatandaşlığı almıştır (İçişleri Bakanlığı, 2017). Ajans Press tarafından hazırlanan araştırmaya göre ise 2018 yılı itibarıyla Türk ile evlenen yabancı gelin sayısı 22.743 olarak saptanırken gelinlerin % 15,7’sinin Suriyeli olduğu belirtilmektedir (TURKSAM, 2019). Tüm bunlar göstermektedir ki Suriyeliler ülkemizde geçici değil kalıcı konumdadırlar. Dolayısıyla göçmen ve mültecilerin gerek toplumsal uyumu gerekse istihdam piyasasına dahil edilmeleriyle ilgili çalışmalar yapılması hem yerel yönetimler hem de merkezi yönetim nezdinde acil bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ilgili veriler, yapılacak gelecek projeksiyonları ve stratejik planlamalar noktasında da dikkate alınması gereken hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.5. Suriyelilerle İlgili Yerel Halktan Gelen Tepkiler

Göçün kalıcı hale gelmesiyle birlikte sorunsallaşması gibi bir durumla da karşı karşıya kalmak mümkündür. Göç olgusu yapı itibarıyla da dinamik bir nitelik göstermekte olup çoğu zaman farklılıkların bir aradalığı şeklinde de yorumlanmaktadır. Buna karşılık göç eden toplumların yerleştikleri toplumlarda çeşitli çatışma ve rekabet ile paylaşım alanları yarattıklarından da bahsetmek mümkündür. Göçmenler, sığınmacılar ve mültecilerle ilgili genel olarak tüm dünyada akan insan kitlelerinin kendi mesleklerini ellerinden aldıkları, ev fiyatlarının artmasına neden oldukları ve altyapı ve sosyal hizmetlere aşırı bir yük eklenmesine sebep oldukları algısı bulunmaktadır.

Diğer yandan Suriyelilere ait iş yerlerinde kullanılan Arapça tabelalar ve bu iş yerlerinin belli bölgelerde yoğunlaşması da yerel halk tarafından tepki ile karşılanmaktadır. Bu bağlamda Suriyelilerin açtıkları iş yerleri, Arapça tabela sayısındaki artış ve belediyenin bu iş yerlerine cezai işlem uygulamadığı düşüncesi yerel halkta tepkilere neden olmaktadır. Nitekim açılan iş yerlerinin gözle görülür

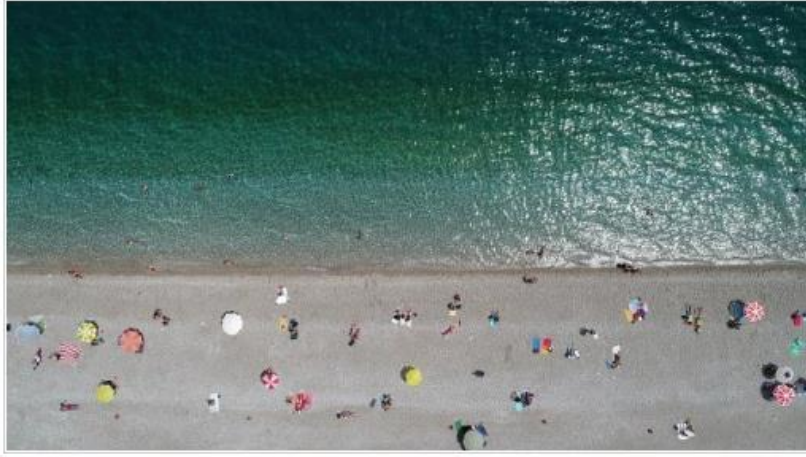
biçimde artması nöbetleşe yoksulluğun yaşandığı bölgelerde özellikle tepkiye neden olmaktadır. Kiraların daha önce düşük olduğu bölgelerin Suriyelilere yüksek kira bedelleriyle verilmesi ve bu bölgelerde kiralarda artış yaşanması, işsizlik oranlarının Suriyeli göçüne bağlanması ve nüfus artışına bağlı olarak ulaşım vb. hizmetlerde yaşanan aksaklıklar da yerelde halkın tepkisine neden olmaktadır. Bunun yanı sıra Suriyelilerin sahip olduğu kültürel alışkanlıklar (yemek kültürü, nargile tüketimi, gece dışarı çıkmaları, sahilleri ve açık alanları kullanımları vb.) de yerel halkın tepkisine neden olan hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Genel anlamda Suriyelilerden savaş nedeniyle göç etmiş olmaları nedeniyle mağduriyet içeren bir tutuma sahip olmaları beklendiği gözlenmekte ve yerel halk tarafından bu durum sıkça dile getirilmektedir. 2019 Haziran ayında Antalya'nın Gazipaşa ilçesinde belediye meclisi tarafından İYİ Parti ve CHP'li meclis üyelerinin önerisi ve AK Parti mensubu ve MHP'li 7 meclis üyesinin karşı oyuna rağmen oy çokluğu ile alınan karar neticesinde Suriyelilerin plajlara girişi yasaklanmıştır (CNN Türk, 2019). Haziran ayında alınan hukuka aykırı karar ülke gündemine taşınmış ve Gazipaşa Belediye Başkanı Mehmet Ali Yılmaz tarafından meclise iade edilerek Temmuz 2019'da CHP'li meclis üyelerinin de aksi yönde oy kullanmasıyla birlikte oy çokluğuyla reddedilmiştir (Hürriyet, 2019). Bununla birlikte durumla ilgili yerel halkın rahatsızlığına vurgu yapılmıştır. Mersin Büyükşehir Belediyesi ise Suriyelilerin açtıkları iş yerlerinde kullandıkları Arapça tabelalarla ilgili denetimleri sıkılaştırarak ihtar tutanakları ile tabelaların Türkçeleştirilmesine yönelik süre vermiştir (Hürriyet, 2019)

Şekil 12: Suriyelilere Plaj Yasağı

Antalya: Gazipaşa İlçe Meclisi'nden Suriyeli mültecilere plaj yasağı

Antalya'nın Gazipaşa ilçesinde Suriyeli sığınmacıların plajlara girmesi, ilçe meclisinde yapılan oylamayla yasaklandı. Söz konusu yasak sosyal medyada hem destek hem eleştiri topladı.

10.06.2019 23:53

Antalya'nın Gazipaşa ilçesinde Suriyeli sığınmacıların plajlara girmesi, ilçe meclisinde yapılan oylamayla yasaklandı.

Meclis oturumunda gündem dışı olarak CHP'li üye Ulaş Özgen tarafından sunulan teklif, oy çokluğuyla kabul edildi. "Mülteci Suriyelilerin Gazipaşa plajlarına alınmaması" başlıklı öneri, AK Parti ve MHP'li 7 üyenin ret oyuna karşılık 12 üyenin kabul oyuyla onaylandı.

Kaynak: Haberler, 10.06.2019. <https://www.haberler.com/antalya-gazipasa-ilce-meclisi-nden-suriyeli-12131968-haberi/> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

Suriyelilerle ilgili medyada yer alan haberlere bakılacak olursa yerelde mevcut olumsuz algının bir devamı olarak ayrımcılıkla birlikte zuhur eden nefret söylemleri ve dışlayıcılığın yeniden üretiminin söz konusu olduğu görülmektedir. Toplumsal kabul noktasında önemli bir rol oynayan medyanın Suriyelilere yaklaşımları değerlendirildiğinde mülteci konusuna ilgisiz kalarak daha çok ideolojik tercihler doğrultusunda haber yaptıkları ve dış politika öncelikli bir bakış açısına sahip oldukları görülmektedir.

Şekil 13: Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Suriyelilerle İlgili Açıklaması

Erdoğan'dan AB'ye mülteci krizi tepkisi: Alnımızda enayi yazmıyor

11 Şubat 2016

f t Paylaş

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Türkiye'nin sınır kapılarını açarak mültecilerin Avrupa ülkelerine geçişine izin verilebileceğini ifade etti.

Türkiye Genç İş Adamları Konfederasyonu'nda Genel Kurulu'nda konuşan Erdoğan, AB'nin Türkiye'ye vermeyi taahhüt ettiği 3 milyar euroluk ödemenin gelmediğine dikkat çekerek "Kusura bakmayın alnımızda enayi yazmıyor. Edirne'den insanları otobüslere bindirdik geri çevirdik. Bu 1 olur 2 olur. Kapıları açarız hadi hayırlı yolculuklar deriz" diye konuştu.

Kaynak:BBC,11.02.2016.https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/02/160211_erdogan_omer_celik_multeciler_aciklama (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

Nitekim 2011 yılında Suriyelilerin Türkiye'ye gelişleri, 2013-2014 yıllarında Esad rejiminin geleceği, 2014-2015 yıllarında Avrupa'ya geçişler, 2015 yılında Aylan bebek ve Türkiye-AB Anlaşma Müzakereleri ile 2016 yılında vatandaşlık konuları medyada ses getirirken haberlerde daha çok "kaçak mülteciler", "yasadışı yollarla sınırdan geçen kaçaklar" şeklinde nitelemelere yer verilmekte ve Suriyelilerin genelleştirilerek sayılarla ifade edildikleri görülmektedir. Başlangıçta misafir olarak anılan Suriyeliler kalış sürelerinin uzamasıyla birlikte medyada daha çok sorunlar, anlaşmazlıklar ve şiddet vurgusuyla düzeni bozan kişiler olarak lanse edilmektedir (Erdoğan, 2017). Nitekim yerel halk nezdinde Suriyelilerin hastanelerde sıra beklemeden muayene oldukları, kira ve fatura ödemedikleri, devletten maaş aldıkları, Suriyeli öğrencilerin sınavsız üniversiteye giriş yaptıkları, vergi ödemedikleri ve vatandaşlığa geçirilerek seçimlerde oy kullanacakları yönünde bir algı bulunmaktadır. Suriyelilerin kalıcılıklarının artması, uzun vadeli bir politika geliştirilmemiş olması nedeniyle durumlarının sürüncemede kalması ve yapılan yardımlar yerel halk nezdinde

tepkiye yol açmaktadır. İlk etapta misafir olarak adlandırılan ve yerel halk tarafından da yardım edilen Suriyelilerin sosyal hayata dahil olmaları savaş mağduru olmaları özelliğini yerel halkın gözünde ortadan kaldırmaktadır. Kısa vadeli çözümler bulmak amacıyla uygulanan AB ve dış kaynaklı projeler aracılığıyla yapılan yardımlar, düşük gelir seviyesine sahip yerel halkta da tepkiye yol açmaktadır. 2011-2018 yılları arasındaki 6 yılda yaklaşık 30.000 Suriyelinin, yani Türkiye’de bulunan Suriyelilerin %1’inden daha azının vatandaşlığa geçişi gerçekleştirilmiştir (TBMM, 2018:265). GİGM tarafından yapılan bir diğer açıklamada ise 313.213 Suriyelinin ülkesine geri döndüğü ifade edilmektedir (Sputniknews, 2019).

2.1.6. Suriyelilerin Sınır Dışı Edilmesine İlişkin Tartışmalar

İstanbul’da Suriyelilerin kayıt altına alınması durdurulmuştur. Bunun yanı sıra 2019 Temmuz ayı içerisinde medyada Suriyelilerin sınır dışı edildiklerine dair haberlere yer verilmiş ve bu durum yankı uyandırmıştır. İstanbul Valiliği tarafından yapılan basın açıklamasında ise düzensiz göçle mücadele kapsamında Türkiye’ye yasadışı yollarla giren düzensiz göçmenlerin sınır dışı işlemlerine devam edildiği ifade edilmiştir. Buna karşılık Suriyeliler ile ilgili olarak “Geçici koruma kapsamında olmayan (kayıtsız ve/veya kimliği bulunmayan) Suriye uyruklu yabancılar, İçişleri Bakanlığımızın talimatı ile belirlenen illere sevk edilmektedir. “denmektedir. İstanbul’un geçici koruma kaydına kapalı olduğu ifade edilen basın açıklamasında kaydı daha önce İstanbul’a yapılmamış Suriyelilerin kayıtlı oldukları bölgelere dönmeleri için 20 Ağustos 2019 tarihine kadar müddet verildiği belirtilmiştir (İstanbul Valiliği, 2019). Bu noktada gerçekleştirilen uygulamanın bir sınır dışı değil sevk uygulaması olduğu görülmektedir. Buna karşılık İstanbul’dan gönderilecek Suriyelilerin aile birliği noktasında endişeler medyada yer bulmakta ve hem geleneksel medya organları hem de sosyal medya üzerinde bu konuda tartışmalar sürmektedir. Nitekim 2019 Temmuz ayı başında suça karıştığı belirlenen Suriyelilerin Hatay’ın Reyhanlı ilçesinde tespit edilerek sınır dışı edildiklerine dair haberler de aynı dönemde medyada yer bulmuştur (Sabah, 2019). İçişleri Bakanı Süleyman Soylu 2019 Temmuz ayında yaptığı açıklamada “Şu ana kadar 337 bin 729 Suriyeli geri döndü ve bu akış devam ediyor.” diyerek kaçak göçmenlerle mücadeleye yönelik çalışmalardan bahsetmiş ve Türkiye’yi kaçak göç merkezi haline getirmek isteyenlere ağır cezalar verileceğini belirtmiştir (Aydınlık, 2019)

Şekil 14: Suriyelilerin Sınır Dışı Edilmesiyle İlgili Haber

Suçla karıştığı tespit edilen Suriyeliler sınır dışı edildi

Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde 6 ayda Genel Bilgi Toplama (GBT) kontrolü yapılan 60 bin 669 Suriyeliden, aranan ve suçla karıştığı tespit edilen 283'ünün sınır dışı edildiği öğrenildi. Ekipler, Suriyelilerin yoğun olarak yaşadığı mahalle, ev, iş yerleri ve cami önlerinde GBT kontrolü yapıyor.

AA | Gündem Haberleri

Giriş Tarihi: 9.7.2019 18:25 Güncelleme Tarihi: 9.7.2019 18:45

Kaynak: Sabah, 09.07.2019. <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/07/09/suca-karistigi-tespit-edilen-suriyeliler-sinir-disi-edildi> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

Suriyeli bir gencin medyadaki haberler üzerine Türk bayrağı üzerinden yaptığı çizim ise yine sosyal medya üzerinde Türkler tarafından tepkiyle karşılanmış ve #suriyelilersinirdışıedilsin hashtagi ile pek çok tweet atılmıştır.

Şekil 15: Türkiye'deki Suriyelilerle İlgili Çizim ve Sosyal Medya Paylaşımları

Kaynak: Twitter, 2019. <https://twitter.com/JacoubM/status/1152917343946903552> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

Şekil 16: Suriyelilerin Sınır Dışı Edildiğine Dair İddia

İddia: İstanbul'da yaşayan on binlerce 'kayıtsız' göçmen sınır dışı ediliyor; evinden çıkamayan Suriyeliler var!

20 Temmuz 2019 11:59

- A +

Kaynak: T24 Bağımsız İnternet Gazetesi, 20.07.2019. <https://t24.com.tr/haber/iddia-istanbul-da-yasayan-on-binlerce-kayitsiz-gocmen-sinir-disi-ediliyor-evinden-cikamayan-suriyeliler-var,831447> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

Suriyelilerin sınır dışı edilmesiyle ilgili haberler sonrasında Suriyelilerin bu kararı protesto etmek amacıyla toplanacağı yönünde bilgiler medyada yer almıştır. Buna karşılık İçişleri Bakanı Süleyman Soylu tarafından yapılan açıklamada düzenin korunacağı ve Suriyelilere eylem yapma izni verilmeyeceği ifade edilmiştir (www.ntv.com.tr). Buna karşılık Suriyelilerin ÖZGÜRDER, Mülteci Hakları Derneği, MAZLUMDER ve Hukukçular Derneği öncülüğünde 27 Temmuz 2019 tarihinde Saraçhane’de düzenlenen eylemle ilgili sosyal medya üzerinden “Suriyelilerden Elinizi Çekin” ve “Türkiye’den Gitmiyoruz” sloganlarıyla çağrıda bulunulmuştur. (www.bianet.org, www.euronews.com). 170 kişilik katılımı tamamlanan protestoda çeşitli grupların provakasyonda bulunulmuştur.

Şekil 17: Suriyelilerin Eylem Yapmasına İlişkin Açıklama

Kaynak: NTV, 24.07.2019. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/icisleri-bakani-soyludan-suriyeli-eylemi-iddiasina-yanit,SDLivPrI6Emkz4Lk04Oa8g> (Erişim Tarihi: 25.07.2019)

TBMM Göç ve Uyum Alt Komisyon Başkanı Atay Uslu İstanbul Valiliği tarafından uygulamaya konan eylem planıyla ilgili olarak "İstanbul Valiliğinin aldığı yeni bir karar yok ama bir uygulama var" diyerek Suriyelilerin zorla sınır dışı edilmelerinin söz konusu olmadığını belirtmiştir. Nitekim aynı açıklamada Atay Uslu,

"İstedığımız için statülerini hala geçici koruma olarak muhafaza ediyoruz. Bakın başka korumaya çevirmiyoruz, adı üstünde geçici koruma. Bizim hukuk sistemimizde geçici koruma dışında farklı uluslararası koruma statüleri var. Mültecilik, sığınmacılık, ikincil koruma, şartlı koruma, şartlı mültecilik gibi statüler var. Bunların hiçbirine çevirmiyoruz, diyoruz ki geçici koruma. Adı üstünde geçicisiniz, ta ki savaş bitinceye kadar bizim misafirimizsiniz. Ancak misafirimiz olduğunuz süre içerisinde kamu düzenini bozarsanız bu durumda gereği yapılır. Onun dışındaki her türlü süreçte netice itibarıyla misafirliğin gereğini yerine getiriyoruz." (www.haberler.com).

şeklinde açıklama yaparak Suriyelilerle ilgili belirsizlikler karşısında hukuki bir düzenleme yoluna gidilmemesinin bilinçli bir eylem olduğunu ifade etmiştir. İçişleri

Bakanı Süleyman Soylu tarafından 21 Temmuz 2019'da yapılan açıklamaya göre ise Suriye'ye kesin dönüş yapan kişi sayısı 337 bin 729'dır (BBC, 2019). Soylu 2 Ağustos 2019 tarihinde yaptığı basın açıklamasında ise "Bugüne kadar çocuklar da dahil olmak üzere 92 bin 280 Suriyeliye vatandaşlık verildi. Bunların 47 bini ergin, 45 bin 280'i çocuk." Demıştır (

“Türkiye, güvenliğini tehlikeye düşüren Suriyelilerin geçici koruma statüsü sonlandırılabilir ve bunları sınırdışı edebilir.” (Ekşi, 2014:170) Bununla birlikte “Türkiye coğrafi sınırlamayı dikkate almadan nereden gelirse gelsin bütün yabancılara non-refoulement (geri göndermeme) prensibini uygulamak zorundadır.” (Goodwin-Gill/Mcdam’dan aktaran Ekşi, 2014: 170). Suriyelilere geçici koruma statüsü verilmiş olmasına karşılık 8 yıldır Suriyelilerin Türkiye’de bulunması, başlangıçta “misafir” olarak nitelendirilmeleri fakat misafirliğin uzun sürmesi yerel halkta da tepkilerin büyümesine neden olmuştur. Sosyal medya üzerinden mülteci karşıtı nefret söylemleri de gerginliği tırmandırmakta ve kutuplaşmaya neden olmaktadır. Bu noktada alınan önlemlerle ilgili açık ve bilgilendirici politikalar izlenmesi; provakasyonların önlenmesi gerekmektedir.

2.2. Göç Yönetiminde Paydaşlar

Türkiye’de göç konusu yukarıdan aşağıya doğru bir bakış açısıyla ele alınmaktadır. Nitekim GİGM’in İçişleri Bakanlığına bağlı olarak görev yapması göç meselesinin aslında bir iç mesele olarak ele alındığını göstermektedir. Buna karşılık Türkiye’deki göç yönetim süreçlerine bakıldığında her ne kadar merkezi hükümet ve İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan GİGM politika belirlenmesi ve süreçlerin yürütülmesinde birincil sorumlu olarak belirlense de göç konusunun kapsamının genişliği, uluslararası niteliği, çok boyutlu bir alan olması ve hizmetlerin çeşitliliği nedeniyle göç yönetimi sürecinde farklı aktörlerle karşılaşmaktadır. Göç yönetimi ile ilgili bir diğer kavram olarak karşımıza çıkan göç yönetişimi “Sınır aşan ve küresel bir sorun haline gelen göçlerin kontrol altına alınması ve önlenmesinde uluslararası düzeyde işbirliği, koordinasyon ve dayanışmaya gereksinim duyulmaktadır ki bu süreç küresel süreç” olarak ifade edilmektedir (Kara, Dönmez Kara, 2016:2). Bu bağlamda merkezi yönetim nezdinde GİGM ile birlikte bakanlıkların, uluslararası organizasyonların, yerel ve uluslararası STK’lar ile yerel yönetimler göç yönetiminin

aktörleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan bilgi üretimi ve konunun analizi noktasında üniversiteler ve akademi de önemli aktörler arasında yer almaktadır.

2.2.1. Kamu Kurumları

Göç konusu ulusal düzeyde büyük önem taşımakta, göçün yönetimi sürecinde de çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarına da sorumluluklar düşmektedir. Bu bağlamda 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Kanunu'nu ile kurulan GİGM, bu konudaki birincil sorumlu olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan gerek acil durum müdahalesi gerekse sosyal uyumun sağlanmasına yönelik adımlar bağlamında AFAD ve bakanlıklara da önemli roller düşmektedir. Valiliklerin koordinasyonunda yürütülen koordinasyon toplantıları ile göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların takibi yapılmakta ve yerel düzeyde sorunun çözümüne yönelik tartışmalarda bulunmaktadır. Nitekim valilikler ve kaymakamlıklar tarafından zaman zaman ihtiyaç sahibi Suriyelilere yönelik yardım çalışmaları yürütülmekte ve koordinasyon toplantıları düzenlenmektedir.

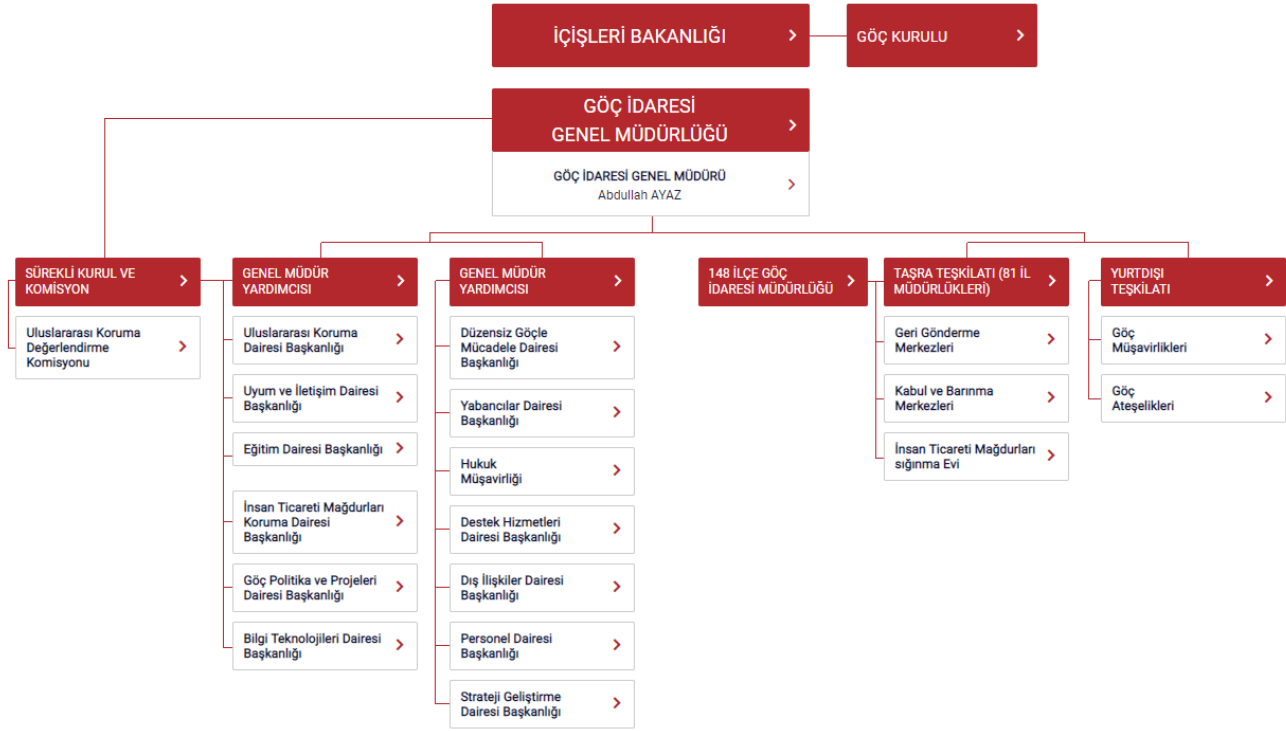
2.2.1.1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

11.04.2013 tarihinde 28615 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 04.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı YUKK'un 103. Maddesi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluşunu düzenlemektedir.

"MADDE 103 – (1) Göç alanına ilişkin politika ve stratejileri uygulamak, bu konularla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak, yabancıların Türkiye'ye giriş ve Türkiye'de kalışları, Türkiye'den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur. "

Bu bağlamda merkez ve taşra teşkilatı ile Türkiye'nin 81 ilinde ve 148 ilçede İçişleri Bakanlığına bağlı olarak faaliyet gösteren GİGM Yabancılar Daire Başkanlığı, Uluslararası Koruma Dairesi Başkanlığı, İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Dairesi Başkanlığı, Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı, Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı, Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi Başkanlığı ve diğer idari daire başkanlıkları altında göçmen ve mültecilerle ilgili geniş bir hizmet alanına sahip bulunmakta ve göç yönetimi alanında Türkiye'de yetkili mercii olma niteliği taşımaktadır.

Şekil 18: GİGM Teşkilat Şeması

Kaynak: GİGM, 2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görevleri incelendiğinde

“Türkiye’ye gelen ve Türkiye’den ayrılan yabancıların giriş ve çıkışlarını kontrol etmek, yasadışı girişleri önlemek, mültecilik, geçici koruma veya uluslararası koruma gibi konularla ilgili olarak iş ve işlemleri yürütmek, Türkiye’nin göç ile ilgili olarak politikalarını belirlemek ve süreci takip etmek ve göç ile ilgili olarak kurumlar arası işbirliğini sağlamak, koordinasyonu arttırmak” şeklinde sıralandığı görülmektedir (www.goc.gov.tr).

Bu noktada GİGM’in illerde bulunan taşra teşkilatı kapsamında İl Göç İdaresi Müdürlükleri aracılığıyla yerelde de göç konusunda kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlamaya yönelik çalışmalar yürüttüğü görülmektedir. 2014 yılında kurulan ve nispeten genç bir kurum olma niteliği taşıyan GİGM süreç içerisinde teşkilatlanma ve kapasite geliştirmeye yönelik çalışmalar yürütmüştür.

“2019 Yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunu ile GİGM’ne 2.307.541.000 TL ödenek tahsis edilmiştir. Bu ödeneğin 470.772.000 TL si personel giderleri, 92.709.000 TL si sosyal güvenlik kurumuna devlet primi giderleri, 118.287.000 TL si mal ve hizmet alım giderleri, 1.578.755.000 TL si cari transferler ve 47.018.000 TL si sermaye giderleri için ayrılmıştır.” (www.goc.gov.tr)

4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı YUKK'un 91. Maddesine dayanılarak hazırlanan ve 22/10/2014 tarihli ve 29153 sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği ile bakanlıkların sunacağı hizmetler noktasında koordinasyon sağlama görevinin acil durum sürecinde önemli bir rol üstlenen AFAD'a verildiği görülmektedir. Bu bağlamda Suriyelilere yönelik barınma ve güvenliğin yanı sıra sağlık ve eğitim hizmetlerinin sağlanması noktasında da AFAD'ın koordinasyonunda ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılarak hizmet sunumunda bulunulmuştur. Acil durum müdahalesi ve temel ihtiyaçların karşılanması sürecinde özellikle Kızılay tarafından önemli bir rol oynanmıştır.

2.2.1.2. Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD)

2009 yılında çıkarılan 5902 sayılı yasa ile Başbakanlık'a bağlı Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı kurulmuştur. 15 Temmuz 2018 tarihinde yayınlanan 4 Nolu Cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile birlikte AFAD İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır. Afet öncesi risklerin azaltılması, afet müdahalesi ve afet sonrası çalışmaların koordinasyonundan sorumlu kılınarak bu çalışmaların tek bir çatı altında toplanmasına olanak tanınmıştır. İllerde doğrudan valiye bağlı İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ile çalışan ve 11 ilde Afet ve Acil Kurtarma Birlik Müdürlükleri bulunan AFAD Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmesi sürecinde özellikle ilk yıllarda kurulan geçici barınma merkezlerinde yürütmüş oldukları çalışmalarla göç yönetimi sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Bu bağlamda nüfus hareketleri de AFAD'ın aktif olarak çalışma yürüttüğü alanlar arasında yer almaktadır. (Türkiye Afet Müdahale Planı, 2013:6) https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2419/files/Afet_Mud_Pl_ResmiG_20122013.pdf. 2011 yılından itibaren Türkiye'ye göç eden Suriyeliler için AFAD tarafından 21 barınma merkezi kurulmuş ve bu merkezlerde geçici koruma altındaki Suriyelilerin fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çalışmalar yürütülmüştür. 2018 yılı Mart ayında ise Geçici Barınma Merkezleri Bakanlar Kurulu kararı ile GİGM'e devredilmiştir. (www.afad.gov.tr). Bu kapsamda geliştirilen Afet Geçici Kent Yönetimi Sistemi (AFKEN) BM tarafından da 2015 yılında en iyi kamu kamu hizmeti ödülü verilmiştir (AFAD Dergi, 2015).

2.2.1.3. TBMM Bünyesinde Göçmen ve Mültecilere İlişkin Çalışmalar

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu Mülteci Hakları Alt Komisyonu tarafından 26. Dönem 3. Yasama Yılı içerisinde Mart 2018 tarihinde yayınlanan Göç ve Uyum Raporunda göçmen ve mültecilerle ilgili uluslararası ve ulusal düzeyde hukuki düzenlemeler, Türkiye'nin tarafı olduğu anlaşmalar ve alanda faaliyette bulunan kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri derlenerek, geçici barınma merkezleri ve geri gönderme merkezlerine yapılan inceleme ziyaretlerine de yer verilmiştir. Raporda GİGM, Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, AFAD, ÇSGB, ASPB, MEB, YÖK, Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO), İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, UNHCR, IOM, Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM), Türk Kızılayı, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi (İGAM), Suriye Dostluk Derneği, Suriye Türkmen Meclisi yetkililerinin alandaki bilgi ve tecrübelerinden faydalanılmıştır. Rapor çalışması gerçekleştirilirken bakanlıklar, üniversiteler, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile göçmen ve mülteciler tarafından kurulmuş göçmen derneklerinin de süreçte yer alması katılımcı bir sürecin gerçekleştirilmesi ve raporun kapsayıcılığının sağlanması açısından önem arz etmektedir. Başkanlığı Antalya Milletvekili Atay USLU tarafında yürütülen ve sığınmacılara verilen hizmetlerde yaşanan aksaklıkların tespiti amacıyla kurulan TBMM Mülteci Hakları Alt Komisyonu tarafından hazırlanan raporun gerekçesi olarak Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar, ulusal hukuki düzenlemeler ve uygulamalar arasında uyumlaştırma çalışmalara yönelik ihtiyaç analizinin yapılması ve değişiklik ihtiyacı bulunan alanların tespiti ile gereken tedbirlerin ortaya konması olarak belirtilmiştir. Rapor kapsamında göç ve uyum konularında değerlendirmelerde bulunularak öneriler sıralanmıştır.

6458 Sayılı YUKK'un öncesinde Türkiye'deki göç yönetimi anlayışının 1950 yılında yürürlüğe konan 5682 sayılı Pasaport Kanunu ve 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanun hükümlerine dayandığından ve bu durumun da süreç yönetiminde oldukça sınırlı bir hareket alanı bırakıyor olmasından bahsedilen raporda göçmen ve mültecilerle ilgili yapılan yardımlar ve üniversiteye girişlerine ilişkin ön yargı içeren ifadelerle ilgili yanlış bilinenlerin düzeltilmesine yönelik ifadeler kullanılmıştır. Göçün iyi yönetilmesi halinde kriz durumunun fırsata çevrilebileceğine vurgu yapılan raporda düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığının

önlenmesine yönelik caydırıcı mücadelenin daha etkin bir hale getirilmesi amacıyla cezaların alt ve üst sınırlarının artırılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur. 1'e 1 kuralının Ege Bölgesi'nde yaşanan can kayıplarının azalmasında önemli bir formül olduğu belirtilen raporda uyum çalışmalarına da değinilmiştir. Göç politikaları ile ilgili "entegrasyon" yerine karşılıklılık vurgusunu içeren "uyum" kelimesinin kullanılmasının teorik olarak daha kapsayıcı bir bakış açısını da beraberinde getirdiği söylenebilir. Nitekim ilgili çalışmada sosyal uyumun ekonomik maliyetinin aksi durumdan çok daha düşük olduğu belirtilmiş ve sosyal uyum diğer tüm uyum süreçlerinin ilk basamağı olarak ele alınmıştır. 15.01.2016 tarihli Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelikle birlikte yasal olarak istihdam piyasasındaki çeşitli alanlarda işçi ve kurdukları şirketlerle işveren olarak yer alan Suriyelilerin Türk ekonomisine katkısının da olumlu yönde olduğuna dair ibarelere yer verilmektedir. Ek olarak medyada var olan ayrımcı ve ötekileştirici dilin ve siyasetçilere ait negatif söylemlerin de kınandığı raporda nefret söylemleriyle mücadele edilmesi ve cezalandırma noktasında mevzuatsal düzenlemelerin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Suriyelilerle ilgili harcama kalemlerinin ve AB tarafından aktarılan kaynaklar incelenirken yurt dışında Suriyeliler nezdinde yaşanan dışlayıcı söylem ve uygulamalardan da bahsedilmiştir.

Sonuç olarak Cenevre Sözleşmesi'nin mevcut sorunlara çözüm üretmede yetersiz olarak nitelendirildiği çalışmada yeni bir sözleşme ya da ek protokole ihtiyaç duyulduğu belirtmiş, uyum ilkelerine yer verilerek çaresizlik durumundan faydalanılmasının önüne geçilerek ötekileştirmeyi cezalandırıcı bahsi geçen sözleşmenin de Anadolu'da hazırlanarak Anadolu ya da İstanbul, Antep, Kilis, Urfa ve Hatay illerinden birinin ismiyle anılması önerilmiştir.

2.2.1.4. Bakanlıkların Göçmen ve Mültecilere Yönelik Çalışmaları

Göç konusunun multidisipliner bir konu olması nedeniyle Suriye kaynaklı göç ile birlikte Türkiye'de bakanlıkların da göç alanında çalışmalar yürütmeye başlamışlardır. Bu bağlamda GİGM koordinasyonunda çalışmalar yürütülebildiği gibi ilgili bakanlıklara yönelik eğitim programları da gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) özellikle Suriye'den gelen refakatsiz çocuklarla ilgili olarak çocuk koruma alanında çalışmalar yürütmekte, savaş mağduru çocuklara yönelik psiko sosyal destek ve eğitim sunumunda bulunmaktadır.

Çocuklarla ilgili çalışmalarda UNICEF ile işbirliği yapan AÇSHB, geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik psikososyal destek çalışmalarının yanı sıra Türkiye’de kamp dışında yaşayan Suriyelilerin beklenti ve sorun alanları ile Suriyeliler ile Türkler arasında gerçekleştirilen evliliklere ilişkin araştırma çalışmaları yürütülmüştür. (ASPB Faaliyet Raporu, 2016: 65-75). AB desteği ile Suriyelilere yönelik nakit yardım çalışması olan Kızılay kart vb. çalışmalarda da veri bağlamında destek sunan AÇSHB, diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla da bu alanda işbirlikleri geliştirmektedir. Diğer yandan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma Bakanlığı’nın yapısal olarak bir araya gelmesinin ardından ise istihdam konusunda da AÇSHB altında projeler yürütülmeye başlanmıştır. Bu bağlamda daha önce ÇSHB altında yürütülen “Geçici Koruma Sağlanan Suriyeliler ve Ev Sahibi Topluluklardaki Türk Vatandaşları İçin İstihdam Desteği Projesi”, “Kalkınmaya Duyarlı Göç Politikalarının Geliştirilmesi Projesi (SIDEM)”, “Türkiye’de Emek Göçü Yönetiminin Desteklenmesi Projesi Aşama II” (ÇSGB Faaliyet Raporu:2017) gibi çalışmaları takiben AÇSHB ve İŞKUR ortaklığında 2019 yılı ocak ayında "Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler ve Türk Vatandaşları İçin İstihdam Desteği Projesi" başlatılmıştır. (www.yenicag.com)

23 Eylül 2014 tarihinde 2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri başlıklı genelge ile Suriyeli çocuklara sunulacak eğitim hizmetleri belirli bir standarda bağlanmış ve güvence altına alınmıştır (SETAV, 2016:8). Bu bağlamda eğitim ve öğretim hizmetlerinin planlanması ve koordinasyonundan sorumlu kurum Milli Eğitim Bakanlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim ilk etapta Suriyelilerin geçicilikleri üzerinden kurgulanan eğitim politikaları sonrasında Suriyelilerin eğitimi noktasında MEB tarafından önemli bir rol üstlenerek Arapça eğitim verilen Geçici Eğitim Merkezlerinden Suriyelilerin Türkçe örgün eğitime dahil edilmeleri noktasında çalışmalar yürütülmüştür. Bu konuda özellikle lise çağına düşüşe geçen örgün eğitime devam oranlarının artırılması amacıyla AB Türkiye Delegasyonu ile yapılan proje anlaşmalarıyla Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projeleri (PICLES) yürütmüştür (www.meb.gov.tr). Diğer yandan uyumun temel adımı olarak niteleyebileceğimiz Türkçe öğrenimi konusunda da MEB ve Yunus Emre Enstitüsü işbirliğinde çalışmalar gerçekleştirilmiş ve kitaplar hazırlanmıştır. Kırtasiye yardımı konusunda gerçekleştirilen projelerin yanı sıra okullardaki öğrenci sayısının fazla olması ve mevcut okulların kapasitesinin yetersizliği

karşısında geliştirilen projelerle Suriyelilerin yoğun olduğu illerde Dünya Bankası desteğiyle 19 ilde hem Suriyeli çocukların hem de Türk çocuklarının devam edeceği okulların inşasına başlanarak eğitim alt yapısı desteklenmesine yönelik projeler yürütülmüştür (www.hurriyet.com.tr).

Sağlık Bakanlığı'na bağlı Göç Sağlığı Dairesi Başkanlığı "Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Hizmet Birimleri ve Görevleri Hakkında Yönerge"nin 8. Maddesi uyarınca kitlesel göç ve mülteci kabulü durumlarında sağlık hizmetlerini ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliğinde planlamak ve uygulanmasını sağlamakla görevlendirilmiştir. Bu noktada STK'ların göç sağlığı çalışmalarının koordinasyonu ve değerlendirilmesinde de Sağlık Bakanlığı görevlidir (www.hsgm.saglik.gov.tr). Suriyelilerin savaş koşullarından Türkiye'ye gelmiş olmaları, salgın ve bulaşıcı hastalık gibi risklere ve yerel halkta bu yönde bir algının oluşmasına neden olmaktadır. Nitekim Aile Hekimleri Dernekleri Federasyonu (AHEF), istatistiklere yansımamasına rağmen bulaşıcı hastalıklarda bir artışın söz konusu olduğunu ve son yıllarda artan göç olaylarından dolayı endişe duyduklarını açıklamıştır. Kayıt dışı göçmenlerin sağlık geçmişleri ve bağışıklık durumlarıyla ilgili bilgi sahibi olunmadığı belirtilirken verem ve kızamık gibi hastalıklar ile şark çıbanı, el, ayak ve ağız yaralarındaki artışa değinilmiştir (NTV:2017). Bu noktada kamu sağlığı açısından Sağlık Bakanlığı göç yönetiminde önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Sağlık Bakanlığı tarafından yürütülen "Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin Sağlık Statüsünün ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından Sunulan ilgili Hizmetlerin Geliştirilmesi (SIHHAT) Projesi" kapsamında sağlık personeline yönelik eğitimler düzenlenmekte, göçmen sağlığı merkezleri kurularak Suriyelilere yönelik hizmetlerde bulunulmakta ve (KKK, Hepatit B, Suçiçeği, BCG) aşı planlamaları yapılmaktadır (www.saglik.gov.tr). Sağlık Bakanlığı tarafından Türklere yönelik yapılan bilgilendirme çalışmaları Arapça broşürler yardımıyla aynı zamanda Suriyeliler nezdinde de gerçekleştirilmektedir.

2.2.2.Uluslararası Aktörler

Suriye kaynaklı göçün boyutları ve uluslararası niteliği göç yönetimi süreçlerinde de uluslararası organizasyonların özellikle AB ve BM kurumlarının işbirliğine ihtiyaç duyulmuştur. Bu bağlamda Türkiye'de resmi olarak temsilciliği bulunan BM kurumları aşağıda sıralanmaktadır.

- Birleşmiş Milletler Türkiye
- FAO - Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Fonu Türkiye
- ILO - Uluslararası Çalışma Örgütü
- IOM - Uluslararası Göç Örgütü
- UNFPA - Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu Türkiye
- UNHCR - Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği Türkiye
- UNIC - Birleşmiş Milletler Enformasyon Merkezi Türkiye
- UNICEF - Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu Türkiye
- UNIDO - Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü Türkiye
- WHO - Dünya Sağlık Örgütü Türkiye
- Dünya Bankası Türkiye

Yukarıda isimleri zikredilen kurumlar arasında başta UNHCR olmak üzere IOM, ILO, UNDP ve UNICEF'in göçmen ve mülteciler ile geçici koruma kapsamında yer alan Suriyelilere yönelik önemli çalışmaları bulunmaktadır. İlgili aktörlerin gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları ile ortak çalışmaları bulunmakta, bu bağlamda Türkiye'deki Suriye kaynaklı göçün yönetiminde önemli roller oynamaktadır.

2.2.2.1. Suriye Krizinde Türkiye ve Avrupa Birliği

AB göç ve iltica politikalarının entegrasyonu ve bu alanda geliştirilen işbirliği Geddes tarafından, ilk dönem 'asgari göç politikası katılımı' (1957-1986), ikinci dönem 'resmi olmayan hükümetler arası' işbirliği (1986-1993), üçüncü dönem 'resmi hükümetler arası işbirliği' (1993-1999) ve 1999 yılı sonrası 'topluluklaştırma' dönemi olmak üzere 4 bölümde ele alınmaktadır (Boucher, Gest 2015:152).

AB'nin göçmen ve mültecilerle ilgili politikaları incelendiğinde güvenlik odaklı, kısıtlayıcı ve üye ülkelerin çıkarlarını korumaya yönelik politikalar geliştirildiği gözlemlenmektedir (Bozkaya, Kıncal, 2018:94). Nitekim AB'nin Suriye krizine bakışı paralel bir biçimde güvenlik merkezli ve AB sınırlarının korunması yönündedir. Bu minvalde 3.5 milyonun üzerinde Suriyeliye ev sahipliği yapan Türkiye'nin transit ülke

olmasının önüne geçilmesi ve AB'ye düzensiz göçün engellenmesi amacıyla görüşmeler yapılmıştır. 17 Mayıs 2015 tarihli Türkiye-AB çalışma yemeği ve 23 Eylül 2015 tarihinde AB devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla gerçekleştirilen gayriresmi toplantının sonucu olarak ortaya çıkan 15 Ekim 2015 tarihli Türkiye-AB Ortak Eylem Planında(https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf, 2015) Suriye göç krizine insan onurunu merkeze alarak uluslararası toplum ve dayanışma içerisinde koordine bir biçimde müdahale edilmesi gerektiğine işaret edilmektedir. Bu bağlamda ilgili eylem planı Suriye krizinin nedenlerinin ortadan kaldırılması, Türkiye sınırları içerisinde geçici koruma altındaki Suriyelilerin yoğun olduğu bölgelerin desteklenmesi ve AB'ye düzensiz göç akınlarının önüne geçilmesi şeklinde 3 başlığa değinmektedir. Suriye'deki koşulların iyileştirilmesi ve mali yardımlara değinilen planda (<https://www.avrupa.info.tr/tr/goc-politikalari-6892>) mevcut külfetin Türkiye ve AB arasında paylaşımı ve krize karşı ortak mücadelenin altı çizilmektedir. Türkiye-AB arasında üst düzey bir göç çalışma grubu oluşturulması da eylem planında yer alan bir diğer husustur. AB tarafından öngörülen adımlar arasında Suriye krizine yönelik AB Güven Fonu aracılığıyla acil insani yardımlar, Suriyelilerin sosyal, hukuki, psikolojik olarak desteklenmesi gibi hususlara da yer verilmektedir. Suriyelilerin Türkiye ekonomisine katılımlarının artırılması ile altyapı ve hizmetler noktasında geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin barınmakta olduğu bölgelerin desteklenmesi; bu destek çerçevesinde Türk hükümetinin ilgili makamlarıyla da işbirliği yapılarak ortaklaşılması eylem planında yer alan diğer hususlar olarak karşımıza çıkmaktadır. AB tarafına öngörülen bir diğer önemli adım ise Suriyelilerin Türkiye'ye göçüne neden olan itici faktörlerin azaltılması amacıyla Lübnan, Ürdün ve Irak'ta bulunan Suriyelilerle ilgili sağlanan ve 2015 yılı itibarıyla 4.2 milyar avroyu aşan desteğin devamlılığının sağlanması ve yeniden yerleştirme programı kapsamında AB ülkelerinin yapacakları planlamalarla sürece destek vermesidir. Türkiye tarafından ise YUKK'un etkin ve sürdürülebilir biçimde uygulamaya konması, bu minvalde bilinçlendirme çalışmalarının yapılması ve daha güçlü bir göç yönetim stratejisinin oluşturulması gibi adımlar ön görülmüştür. Bu bağlamda geçici koruma kapsamındaki Suriyelilerin kamusal hizmetlere, eğitime ve istihdama erişimlerini kolaylaştırıcı politik ve mevzuat düzenlemelerinin yapılması gerektiği belirtilmektedir. AB'ye düzensiz göçün engellenmesi amacıyla göçmen kaçakçılığı ile mücadelede kapasitenin güçlendirilmesi ve düzensiz göçmenlerin kendi ülkelerine dönüşlerine yönelik ortak

operasyonlar düzenlenmesiyle ilgili ortak işbirliğinin desteklenmesi de AB tarafından öngörülen adımlar arasında yer almaktadır (www.ab.gov.tr, 2015).

29 Kasım 2015 tarihli Türkiye-AB Zirvesi'nde Türkiye-AB Geri Kabul Anlaşması'nın 2016 yılının Haziran ayından itibaren tam olarak uygulanması konusunda mutabakata varılmıştır. Bu minvalde AB'nin Türkiye sınırları içerisinde acil ve sürekli insani yardım sağlayacağı belirtilirken

“Komisyon tarafından, Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilere ve ev sahipliği yapan topluluklara etkin ve tamamlayıcı destek amacıyla finanse edilen faaliyetlerin eşgüdümünü sağlamak ve etkin hale getirmek üzere Türkiye için bir "Sığınmacı Mali İmkani" oluşturulmuştur. AB Türkiye’ye, başlangıç olarak, 3 milyar avro ek kaynak sağlamayı taahhüt etmiştir. Gelişmeler ışığında, bu kaynağa olan ihtiyaç ve fonun niteliği gözden geçirilecektir. Türkiye 2,2 milyondan fazla Suriyeliye ev sahipliği yaptığı ve 8 milyar ABD doları harcadığı cihetle, Türkiye-AB işbirliği çerçevesinde, AB yük paylaşımının önemini altını çizmiştir. Bu kapsamda, her iki taraf, üye devletlerin ve AB’nin halihazırdaki yeniden yerleştirme plan ve programlarının yapacağı katkının önemini vurgulamıştır.” (www.ab.gov.tr, 2015)

25 Ocak 2016 tarihli toplantıda ise mülteci krizi ve düzensiz göç sorunu ele alınarak geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin sosyal durumlarının iyileştirilmesi ve istihdama erişimleri konusunda mevzuatta değişikliğe gidilmesi ihtiyacının önemine değinilmiştir. Yapılan görüşmelerde 3 milyar avro fonla Sığınmacı Mali İmkani kurularak mali destekte bulunma taahhüdü AB tarafından teyit edilmiştir. Kasım 2015’te ele alınan yeniden yerleştirme plan ve programları kapsamında işbirliği yapılması hususu da ilgili görüşmelerde vurgulanmıştır (www.mfa.gov.tr, 2016).

7 Mart 2016 tarihinde Türkiye tarafından Ege’deki göçmen ölümlerinin önüne geçilmesi ve insan kaçakçılığıyla mücadele amacıyla sunulan öneri sonrasında 18 Mart 2016 tarihinde Brüksel’de gerçekleştirilen Üçüncü Türkiye-AB Zirvesi’nde göç krizi ele alınmış; Türkiye ve AB, 29 Kasım 2015 tarihinde hayata geçirilen Ortak Göç Eylem Planı’nın uygulanması konusunda kararlı olduklarını yeniden teyit etmiştir (www.ab.gov.tr, 2015). Yasadışı göçün yasal göçle ikame edilmesi amacıyla yapılan öneri çerçevesinde 1’e 1 formülünün uygulanması ve 4 Nisan 2016 tarihi itibarıyla Avrupa’ya yasadışı yollarla geçiş yapan her bir Suriyelinin Türkiye’ye iadesi karşılığında Türkiye’de geçici koruma kapsamında yasal olarak bulunan 1 Suriyelinin AB ülkelerine yerleştirilmesi noktasında uzlaşmaya varılmıştır. Göçmen kaçakçılığına karşı alınan önlemlerin artırılmasına devam edilmesi de mutabakata varılan bir diğer husustur. Yapılan anlaşma ile birlikte Türkiye’nin göç yönetimi süreçlerinde

desteklenmesi amacıyla finansal yardımda bulunulması, Türk vatandaşlarına AB ülkelerine girişte vize kolaylığı sağlanması ve Türkiye'nin AB'ye giriş süreçlerinin hızlandırılması gibi konular da ele alınmıştır. Bu minvalde Türkiye'den Avrupa'ya kabul edilecek Suriyelilerin belirlenmesi ile ilgili BM Kırılganlık Kriterlerinin uygulanması esas alınmıştır. Bu uygulama kapsamında ise UNHCR ile işbirliği yapılması söz konusudur. Bu kapsamda Türkiye'nin transit konumuna son verilmesi hedeflenirken

“20 Temmuz 2015 tarihinde üye devletlerin hükümet temsilcilerinin katıldığı AB Adalet ve İçişleri Konseyi toplantısı kararlarında yer alan taahhütlerden kalan 18 bin kişinin yerleştirilmesi şeklinde olacaktır. Daha fazla yeniden yerleştirme ise, ilave en fazla 54.000 kişiye kadar gönüllülük esasına dayanan benzer bir düzenleme aracılığıyla gerçekleştirilecektir.” denmektedir (www.ab.gov.tr, 2016).

Suriye'den Türkiye'ye gelen göç sayısal olarak ele alındığında 1'e 1 formülü kapsamında Avrupa ülkelerine geçiş yapan Suriyelilere uygulanan kotaların oldukça düşük olduğu görülmektedir. Nitekim daha çok nitelikli insan kaynağının Avrupa'ya geçişini sağlamaya yönelik olan bu uygulama adaletsiz bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Avrupa ülkelerinin bu noktada gönüllü bir tavır sergilemedikleri görülmektedir. 20 Temmuz 2015 ve 20 Eylül 2015 tarihlerinde yeniden yerleştirme kotaları ile ilgili olarak 72.000 sayısı zikredilirken bu sayının da ilerleyen süreçte yeniden gözden geçirileceği (www.mfa.gov.tr); düzensiz geçişlerin sona ermesi ve/veya sürdürülebilir oranda azalması durumunda ise Gönüllü İnsani Kabul Protokolü'nün uygulamaya konulacağı ve AB ülkelerinin de sürece gönüllülük esasına dayanarak katkıda bulunacağı ifade edilmektedir. Bununla birlikte AB ülkeleri göçmenlerin kabulü noktasında gönüllü bir duruş sergilememektedir.

2016-2018 yılları arasında AB tarafından söz verilen ve Haziran 2016 tarihli zirvede hızlandırılması noktasında ortak bir kanaate varılan 6 milyar avroluk finansal desteğin 3 milyar avrosu Türkiye'ye aktarılırken anlaşmanın 6 ay sonrasında yalnızca 179 milyon avroluk bir meblağın Türkiye'ye aktarılmış olması AB'nin taahhütlerini yerine getirmesi noktasında Türk hükümeti nezdinde hayal kırıklığına yol açmıştır (Yildiz, Antypas, 2018). 19 Eylül 2017 tarihinde ise 2018 yılı sonuna kadar 3'er milyar avro olacak şekilde iki aşamada toplamda 6 milyar avro olarak taahhüt edilen finansal yardımın 1.6 milyar avrosunun sözleşme altına alındığı ve 838 milyon avroluk bir kısmının Türkiye'ye ulaştığı belirtilmektedir (Yüzbaşıoğlu, 2017). 14 Mart 2018 tarihi

itibarıyla Suriyeli mültecileri destekleme noktasında 1.2 milyon mülteciye aylık nakit transferi ile destek veren Türkiye'deki Mülteciler için AB Mali Yardım Programı (FRIT) kapsamında ek fon kaynağının harekete geçirildiği aynı tarihli kararla AB tarafından açıklanmıştır (AB, 2018). 1 milyar avrosu AB bütçesinden, 2 milyar avrosu ise üye ülkelerden aktarılan 3 milyar avroluk fonun mülteciler ve ev sahibi toplulukların desteklenmesi bağlamında önem arz ettiği İnsani Yardım ve Kriz Yönetiminden sorumlu Komisyon Üyesi Christos Stylianides tarafından ifade edilmektedir. Türkiye'ye aktarılan finansal desteğin büyük oranda uluslararası örgütler aracılığıyla gerçekleştirildiği ve Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP), UNHCR, SGDD ve Türk Kızılay gibi kurum ve kuruluşların önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Öncelik alanları insani yardım, eğitim, göç yönetimi, sağlık, belediye altyapısı ve sosyo-ekonomik destek olarak belirlenen Türkiye'deki Mülteciler için AB Mali Yardım Programı kapsamında önemli yardım kalemleri olan 1.2 milyon kişinin Kızılay Kart üzerinden dağıtımı yapılan Sosyal Uyum Yardımı (SUY), 266.000'in üzerinde çocuğun Şartlı Eğitim Yardımı (Ş.E.Y.) aldığı ve 18.000'in üzerinde kadının da doğum öncesi ve doğum sonrası bakım hizmetlerinden faydalandığı bilinmektedir (www.avrupa.info.tr). Buna karşılık Türkiye'ye projeler yoluyla aktarılan fonun istenen ölçüde somut çıktı vermediği, finansal desteğin daha çok proje personel giderleri ve diğer giderlere aktarıldığı şeklinde eleştiriler de gerek STK'lar gerekse uluslararası organizasyonlar tarafından düzenlenen toplantılarda dile getirilmektedir. 26 Mart 2018 tarihinde Bulgaristan'ın Varna şehrinde gerçekleştirilen Zirve sonrasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yaptığı açıklamada "Mülteciler ile ilgili çalışmalar için verilmesi planlanan yardımın 1 milyar 850 milyon eurosu ilgili makamlara ulaştı....3 milyar euronun ikinci taksidinin de ulaştırılmasını bekliyoruz. Bu yardım mültecileri rahatlatacağı gibi bizim de çalışmalarımızı hızlandıracaktır." diyerek konuyla ilgili Türkiye'nin AB'den beklentisini dile getirmiştir (BBC, 2018). 28 Ocak 2019 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen İslam İşbirliği Teşkilatı Bölgesindeki Kızılay ve Kızılhaç Ulusal Dernekleri İşbirliği Ağı Kuruluş Toplantısı'nda yaptığı konuşmada ise Türkiye'de bulunan göçmen ve mültecilerle ilgili olarak "Şimdiye kadar 4 milyonu Suriyeli olmak üzere bütün mültecilere BM hesaplarına göre 35 milyar dolar kaynak aktardık." diyerek yapılan yardımın boyutlarına değinmiş ve AB tarafından verilen sözlerin yerine getirilmediğini ifade etmiştir (Euronews, 2019). Türkiye'nin düzensiz göç başta olmak üzere sorumluluklarını yerine getirdiği Erdoğan tarafından sıkça dile

getirilirken yapılan harcamalara bakıldığında finansal yükün çok büyük bir kısmının Türkiye tarafından yüklenilmek durumunda kaldığı, yapılan dış yardımların ise bu anlamda oldukça yetersiz kaldığı görülmektedir (Özipek, 2018:11, Bloomberght, 2017). Nitekim “Türkiye’ye kitlesel olarak akın eden Suriyeliler için uluslararası yük paylaşımı (international burden sharing) da gerçekleşmemiştir.” (Ekşi, 2014:174)

2.2.2.2. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (UNHCR)

2. Dünya Savaşı sonrasında yerlerinden edilen milyonlarca Avrupalıya yardım etmek amacıyla Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kurulan ve görev süresi kurulduğu dönemde 3 yıl olarak öngörülen UNCHR 1950 yılında kurulmuştur (www.unhcr.org.tr.) Dünya genelinde mültecilerin haklarını korumaya yönelik çalışmalar yürüten UNHCR 1954 yılında çalışmalarından dolayı Nobel Barış Ödülünü almış, 3 yıl olarak öngörülen çalışma süresi sonunda ise yeni krizlerle karşı karşıya kalarak çalışmalarına devam etmiştir. Afrika, Ortadoğu ve Asya’da yaşanan kriz dönemlerinde mültecilere yardımda bulunan UNHCR’in zamanla çalışma alanı genişlemiş ve çatışmalar nedeniyle yerinden edilen kişilere yönelik çalışmalar yürütmeye başlamıştır. 2019 yılı itibarıyla Türkiye dahil olmak üzere toplam 138 ülkede faaliyet gösteren UNCHR 1 Eylül 1960 tarihinde UNCHR ve Türkiye arasında imzalanan Ev Sahibi Ülke Anlaşması ile birlikte resmiyet kazanan işbirliği kapsamında Ankara’daki merkez ofisi ve İstanbul, İzmir, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Van saha ofisleri ile faaliyet göstermektedir. Suriye kaynaklı göç hareketinin yönetiminde de UNHCR tarafından gerek insani yardım gerek kamu kurumlarının ve sivil toplum kuruluşlarının desteklenmesi noktasında önemli roller oynanmıştır. Bu minvalde Suriyeli göçüne müdahalede BM kurumlarının da koordinasyonunu sağlayan UNCHR uluslararası koruma için sosyal destek mekanizmaları sağlamak, kamplarda ve kentlerde barınan göçmen ve mültecileri desteklemek, ulusal sığınma sistemi ve kurumların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesine katkıda bulunmak gibi roller üstlenmekte; sahadaki çalışma ortakları olan kamu kurumları, STK’lar ve yerel yönetimlerle işbirliği yaparak ortak projeler geliştirmektedir.

Suriyeliler dışındaki sığınmacıların kaydı ve mültecilere ilişkin statü belirleme işlemlerini yaparak üçüncü ülkelere yeniden yerleştirme süreçlerini takip etmektedirler. Bu bağlamda YUKK kapsamında uluslararası koruma başvurularını kayıt altına alma ve değerlendirmeden sorumlu olan GİGM’ne kayıtların alınması ve sevk süreçlerinde destek

veren UNCHR 10 Eylül 2018 tarihinden itibaren kayıt alma işlemlerini sonlandırmıştır. Bununla birlikte hassas vaka tespiti ve 81 ilde gerçekleştirilen biyometrik veri, iletişim bilgisi, meslek, hassas durumlar vb. bilgilerin güncellenmesi çalışmalarında hala GİGM'e destek vermeyi sürdürmektedir. Uygulanan politikalar ve kanunlar çerçevesinde mültecilerin haklarını savunarak hizmetlere erişimlerini kolaylaştırmayı hedefleyen UNHCR eğitim, sağlık, sosyal yardım, çocuk hakları, hukuki temsil, toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması gibi alanlarda mültecilerin kamu hizmetlerine erişimlerini sağlamaya yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda saha ortaklarından SGDD ile birlikte bilgi ve danışmanlık hizmetleri noktasında ortak çalışmalar yürütmektedir. Bunun yanı sıra hassas durumdaki özel ihtiyaç sahibi sığınmacı ve mültecilere UNHCR tarafından ayni ve nakdi yardımlarda da bulunmaktadır. Hak temelli bir yaklaşımla çalışmalarını yürüttüğünü ifade eden UNHCR ulusal makamlar ile sahada işbirliği yaptıkları sivil toplum kuruluşları ve yerel yönetimlerin kapasitelerini artırmaya yönelik çalışmalar da yürütmektedir. Bilhassa öğrenim çağındaki çocukların örgün eğitime dahil edilmesi noktasında kayıt ve eğitim materyallerinin tedariki ile ilgili olarak UNHCR tarafından destek olunmaktadır. Yapılan yardımlar dışında sığınmacı ve mültecilerin yapılan yardımlardan bağımsız bir şekilde hayatlarını ikame edebilmeleri ve topluma uyum sağlamaları adına ekonomik açıdan güçlendirilmeleri ve mesleki yeterliliklerinin artırılması bağlamında destek sunulmakta, istihdam piyasalarına dahil edilmeleri amacıyla özel sektörle işbirlikleri geliştirilmektedir. Suriyeli göçü özelinde UNHCR tarafından acil yardım kitleri, hijyen ve kadın sağlığı kitleri, ilaç, gıda için nakit, ısınma ve soba için yakıt, termal battaniye, giyecek ve temel yardım malzemelerinin dağıtımı yapılmıştır. Yerel düzeyde de bu anlamda belediyeler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmaktadır. GİGM ve UNHCR işbirliğinde 2018 Ağustos ayı sonundan bu yana Kamp Alternatifleri programları yürütülmekte ve kapatılan kamplardan kentlere gelen Suriyelilere yerleştikleri yerlerdeki ilk 3 aylık masraflarını sağlamaya yönelik yere değiştirme yardımı verilmektedir. Bu minvalde 2018 yılı sonuna kadar 60 bin kişiye yardımda bulunulmuştur. Nitekim UNHCR tarafından gerçekleştirilen yardımlar PTT aracılığıyla aktarılmaktadır. Son olarak toplum nezdinde göçmen ve mültecilerle ilgili bilinç oluşturmaya yönelik medya ve sosyal medya çalışmaları yürütülmektedir.

2.2.2.3. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Hükümetlerarası öncü göç kuruluşu olarak Türkiye’de kritik bir role sahip olan IOM, Türkiye’ye etkin, kapsamlı ve insan haklarına dayalı bir yöntem oluşturulmasına yönelik destek sağlamak amacıyla çalışmalar yürütmektedir. 1991 yılı itibarıyla Birinci Körfez Savaşı sonrasında Türkiye’deki çalışmalarına başlayan IOM’a Türkiye’nin üye devlet statüsü 2004 yılında resmileşmiştir. Bu minvalde göç yönetimi ve göç politikalarında kapasite geliştirilmesi, göçmenlerin haklarının geliştirilmesi, hassas durumdaki göçmenlere yardım, acil durum müdahalesi, sınır yönetimi, emek göçü, kalkınma, mültecilerin üçüncü ülkelere yerleştirilmesi, insan ticareti ile mücadele ve insan ticareti mağdurlarına yardım alanında çalışmaktadır. Göçmenlerin geldiklere ülkelere geri dönmek istemeleri durumunda süreçleri kolaylaştırmaya yönelik destek sağlayan IOM, bu konuda hükümet ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak Gönüllü Geri Dönüş Programları uygulamaktadır. Diğer yandan göç ve sınır yönetimi alanında da ulusal düzeyde güvenlikten sorumlu makamlar ile IOM arasında yapılan işbirliği ile kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve desteklenmesine yönelik çalışmalar yürütülmekte ve Türkiye’nin sınır güvenliğinin sağlanmasına yönelik sınır ötesi işbirliklerini de desteklemektedir. IOM’un Türkiye’deki sınır güvenliği ile ilgili çalışmaları 2005 yılından beri devam etmektedir. 2011 yılında başlayan Suriyeli göçü ile birlikte IOM tarafından acil durum müdahale çalışmaları kapsamında 177 binin üzerinde Suriyeli acil yardım sağlanmıştır. Temel ihtiyaçların karşılanması ve orta vadede toplum merkezlerinin desteklenmesi şeklinde politikalar yürüten IOM tarafından Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki Suriyelilere yönelik gıda ve gıda dışı malzeme, kışlık yardım, hijyenik malzeme dağıtımı, acil durum vaka yönetimi, okul ulaşımı, İstanbul’da bulunan klinik bünyesinde sağlık hizmetleri sunumunda bulunulmakta ve göçmenlere yönelik bilgilendirme ve danışmanlık hizmeti sunulmaktadır. (<https://turkey.iom.int/tr>)

2.2.2.4. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

1919 yılında kurulan ve merkezi İsviçre’nin Cenevre kentinde bulunan ILO ülkelerdeki çalışma koşulları ve istihdam politikaları ile bu alandaki yasal uygulamaların uzun vadede iyileştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda Bölgesel Mülteci Dayanıklılık Planı (3RP) çerçevesinde geçim, koruma ve

eğitim alanında ve sosyal entegrasyon ve kapsama gibi konularda ILO tarafından çeşitli çalışmalar yürütülmektedir.

Suriyelilerin işgücü piyasasına dahil olmaları noktasında da çalışmalar yürüten ILO bu noktada “Suriyeli İşçi, İşveren ve Girişimcilerin İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Öneri” üzerine çalıştaylar düzenleyerek bu alana katkı sağlamaktadır (www.ilo.org). Kayıt dışılık, haksız rekabet, çocuk işçiliği gibi alanlarda yaşanan sorunlar karşısında çözüm üretmeye yönelik çalışmalar yürüten ILO kamu kurumları ile sivil toplum kuruluşlarını ve Suriyelileri bir araya getirmekte ve çözüm yolları aramaktadır. Bu bağlamda Türkiye’deki geçici koruma kapsamındaki Suriyeliler ile ilgili ILO Türkiye ofisinin stratejisi 5 bileşen altında ifade edilmektedir. (ILO, 2016:6)

- Ulusal politika geliştirme çabalarına katkı
- İşgücü piyasasındaki sorunların aşılmasına yönelik kurumsal kapasitenin geliştirilmesi
- Bilgi tabanının güçlendirilmesi
- Suriyeli ve yerel halkın istihdam olanaklarının ve istihdam edilebilirliğin artırılması
- Suriyeli ve yerel halkta farkındalık yaratılması

“AÇSHB, Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü, Türkiye İş Kurumu, GİGM, MEB, Yaşam Boyu Öğrenim Genel Müdürlüğü, Güneydoğu Anadolu Projesi Bölge Kalkınma İdaresi (GAP BKİ), Gaziantep ve Şanlıurfa Esnaf ve Sanatkar Odaları, Harran Kaymakamlığı” ILO’nun işbirliği yaptığı kurumlar arasında yer almaktadır. Öte yandan AFAD, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), işçi ve işveren sendikaları, kalkınma ajansları ve ilgili STK’lar ile de projelerde de ortaklıklar kurularak işbirliği yapılmaktadır (www.ilo.org). Bu bağlamda yerel kalkınmaya katkı sağlanması amacıyla yerel halk hem de Suriyeliler için iş olanakları yaratmak ve girişimciliği teşvik amacıyla projeler yürütülmektedir. Şanlıurfa, Gaziantep ve Kilis başta olmak üzere Adana, Mersin, Hatay ve Ankara illerinde yürütülmektedir. Diğer yandan Ankara ve İstanbul’da da 8 yılı aşkın bir süredir Türkiye’de bulunan Suriyelilerin istihdam piyasasına dahil olmaları sosyal uyum açısından büyük önem arz etmektedir.

Statülerindeki belirsizlikler nedeniyle geçicilik üzerinden değerlendirilen Suriyelilerin yardım ekonomisi çerçevesinde yaşamlarını sürdürmeleri uzun vadede mümkün olmamakla birlikte yasaların da bu koşullara göre yeniden düzenlenmesi ihtiyacı söz konusudur. Pilot projeler yoluyla alandaki sorunların tespiti özel bir önem arz etmektedir. Dolayısıyla istihdam gibi önemli bir konuda faaliyet yürüten ILO, Türkiye’deki göç yönetimi süreçlerinde de önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.2.5. BM Kalkınma Programı (UNDP)

BM’nin küresel kalkınma ağı olarak karşımıza çıkan BM Kalkınma Programı 177 ülkede çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda 1950 yılında BM ile ilgili ilk düzenleme ve 1965 yılında sınırlarının çizilmesiyle birlikte 1965 yılından beri Türkiye’de merkezi yönetimin yanı sıra STK’lar, üniversiteler ve özel sektör ile uluslararası kuruluşlarla işbirlikleri geliştiren UNDP ulusal ve küresel düzeyde kalkınmayı desteklemekte, Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile de bu amaçlara ulaşmada ülkelere rehberlik etmektedir. .

Türkiye ve civarındaki ülkelerdeki kriz durumlarında da etkin bir rol oynayan UNDP Suriye krizi ile ilgili olarak çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda UNDP bünyesinde geliştirilen Suriye Krizine Yanıt ve Dayanıklılık programı ile zorunlu göçün etkileriyle mücadele edilebilmesine yönelik dayanıklılık temelli bir kalkınma yaklaşımı geliştirilmiştir. Bu bağlamda hem Suriyelilerin kendine yeterliliklerinin güçlendirilmesi hem de ulusal ve yerel düzeyde kamu kurumlarının hizmet sunumunda karşılaştıkları zorlukların bertaraf edilmesine yönelik kapasite güçlendirme çalışmaları gerçekleştirilmektedir. Bu minvalde doğrudan Suriyelilere yönelik çalışmalar yerine ulusal ve yerel sistemlere yatırım yapılmaktadır. İstihdam, yerel ekonomik kalkınma, belediye hizmetleri, sosyal uyum, güçlendirme ve koruma alanlarında projeler yürütülmektedir.

2.2.2.6. BM Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF)

BM Çocuk Haklarına dair Sözleşme doğrultusunda çalışmalar yürüten UNICEF küresel düzeyde çocuk hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarında çalışmalar yürütmektedir. MEB, Adalet Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK) işbirliğinde çalışmalar

yürüten UNICEF, Suriye kaynaklı göç noktasında da Türkiye’de kayıp bir kuşak oluşmasını önlemeye yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır (www.unicef.org). Suriyeli çocuklar ve gençlerin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla MEB işbirliğinde eğitim ve AÇSHB ile çocuk koruma alanlarında çalışmalar yürüten UNICEF eğitime erişim ve temel ihtiyaçların karşılanması noktasında Bölgesel Mülteci ve Dayanıklılık Planı (3RP) kapsamında Geçici Eğitim Merkezleri’ne kırtasiye yardımı, öğretmen desteği, kütüphane desteği, öğretmenlere psikosyal destek, erken dönem çocuk gelişimi seti dağıtımı ve eğlence-dinlenme seti dağıtımı, aşı kampanyaları gibi çalışmalar gerçekleştirmiştir (Türkiye’deki Suriyeli Çocuklar Bilgi Notu, 2017). Özellikle çocuk koruma alanında önemli bir aktör olan UNICEF nakit yardımı, sağlık ve beslenme desteği sağlayarak çocukların, ergenlerin ve gençlerin gelişimi toplumsal uyumlarının sağlanması amacıyla önemli adımlar atmıştır. Diğer yandan sunulan eğitimin kapsayıcılığının sağlanması adına MEB işbirliğinde öğretmenlere yönelik kapasite geliştirme eğitimleri düzenlenmektedir. Bu bağlamda Türkiye’de 1.6 milyon Suriyeli çocuk bulunduğu düşünülecek olursa (www.unicefturk.org) ülkenin geleceği ve kayıp kuşak riskinin önlenmesi açısından konunun aciliyeti gözler önündedir. Krizden en çok etkilenen kesimlerden olan çocuklar ve gençlerle ilgili çalışmalar göç yönetimi ve ülkelerin geleceği açısından büyük önem arz etmektedir.

2.2.2.7. AB Sivil Koruma ve İnsani Yardım Operasyonları Birimi (ECHO)

Avrupa Komisyonu’nun doğal afet ve insani krizlerden etkilenen nüfusa destek vermeyi amaçlamakta bu bağlamda Lizbon Sözleşmesi ile kabul edilen ve AB vatandaşları tarafından desteklenen AB yardımında bulunmaktadır. Bu yardım Avrupa dayanışmasının bir tezahürü olarak addedilmektedir. AB yardımlarının etkin ve verimli bir biçimde dağıtımından sorumlu olan ECHO’nun merkezi Brüksel’de bulunmaktadır. Türk makamları ile işbirliği yaparak Suriyeliler ile diğer göçmen ve mülteci gruplar ve yerel halka destek amacıyla insani yardım projeleri finanse etmektedir. Bu bağlamda “2016-2017 yılları için sağlanan toplam finansal destek 1.4 milyar Avro iken, 2018-2019 yılları için bu programın ikinci diliminden sağlanan destek 690 milyon Avro’dur.” (ECHO Tanıtım Belgesi, 2019). Türkiye’deki mültecileri desteklemek için 2.09 milyar Avro tutarında mali yardım yapılmıştır. Bu yardımların başlıcaları mülteciler içerisindeki dezavantajlı gruplara temel ihtiyaçlarının

karşılanabilmesi amacıyla Dünya Gıda Programı (WFP)'nin ve Türk Kızılayı ile kamu kurumları işbirliğinde banka kartı verilmesi suretiyle gerçekleştirilen Sosyal Uyum Yardımı (SUY) Programı, UNICEF'in ortağı olduğu ve 2017 yılından beri uygulamada olan ve öğrenim çağındaki göçmen ve mülteci çocukların eğitime erişimlerini destekleyen Şartlı Eğitim Yardımı (ŞEY) olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna ek olarak Mülteciler için AB Mali Yardım Programı kapsamında toplamda 20 insani yardım kuruluşu ile 58 insani yardım projesi anlaşması yapıldığı ECHO tarafından ifade edilmekte ve bu projelerin alandaki mevcut insani yardım ve göç yönetimi ile bu alanda yerel yönetimlerin alt yapı kapasitelerini geliştirmeye yönelik projelerini ve insani yardım dışındaki alanları da tamamlayıcı nitelikte olduğu belirtilmektedir. 24 Kasım 2015 tarihinde oluşturulan Türkiye'deki Mültecilere Yardım Programı 2011 yılından bu yana 17 milyar Avro seferber edildiği FRIT 3. Yıllık raporunda ifade edilmektedir (www.avrupa.info.tr, 2019) ECHO aracılığıyla sağlanan fonları öncelik alanları incelendiğinde bunların 2017 yılından bu yana insani yardım ve temel ihtiyaçlar, koruma, gıda güvenliği, sağlık alanında olduğu görülmektedir.

2.2.2.8. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi (ICMPD)

1993 yılında Avusturya ve İsviçre'nin inisiyatifiyle kurulan ICMPD dünya çapında 90'ın üzerinde ülkede aktif olan ICMPD, göç yolları üzerinde aktif işbirlikleri geliştirmeyi hedeflemekte ve bu anlamda bölgesel bir bakış açısıyla çalışmalar yürütmektedir. İsviçre, Avusturya, Macaristan, Slovenya, Çek Cumhuriyeti, Portekiz, İsveç, Bulgaristan, Polonya, Hırvatistan, Slovakya, Romanya, Bosna Hersek, Sırbistan, Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, Malta ve Türkiye olmak üzere 17 üye ülkeye sahip olan ICMPD'ye Türkiye 2018 yılında üye olmuştur. (<https://www.icmpd.org>) Üye ülkelerinin yanı sıra Avrupa Komisyonu, BM ve ikili veya çok taraflı diğer kurumlardan fonlar almakta ve çalışmalarını da bu fonlar aracılığıyla yürütmekte ve bu bağlamda uzun vadeli stratejiler geliştirilmesi hedeflenmektedir. Göç ve insani hareketliliğin düzenli, güvenli iyi yönetilmiş bir hale kavuşturulması misyonuyla hareket eden ICMPD'nin GİGM işbirliğinde yürüttüğü projeler bulunmakta, bu projeler yardımıyla hem GİGM'in kurumsal kapasitesinin desteklenmesi, hem de kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının da uzmanlıkları ve alandaki tecrübeleriyle işbirliği ağlarının güçlendirilerek göç yönetimi süreçlerine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Politika geliştirme, araştırma, göç diyalogu, kapasite geliştirme gibi

alanların yanı sıra düzensiz göç, geri dönüş, iltica ve uluslararası koruma, iş göçü, sosyal uyum, göç ve kalkınma gibi alanlarda da uzmanlıkları olan ICMPS Suriye kaynaklı göçün analizi ve göç yönetim süreçlerinde kurumsal kapasitenin geliştirilmesine yönelik önemli bir rol oynamaktadır (https://twitter.com/ICMPD_Turkey)

2.2.3. Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye’de faaliyetlerine izin verilen yabancı STK sayısı 132’dir. 2019 Temmuz ayı itibarıyla Türkiye’de aktif olarak faaliyet gösteren dernek sayısı ise 11.766 olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu derneklerin %34,7’si İstanbul’un da dahil olduğu Marmara Bölgesi’nde yer almaktadır (www.siviltoplum.gov.tr). Suriye kaynaklı göç ile STK’ların göç alanındaki çalışmalarının görünürlükleri artmış ve faaliyet gösteren yerel ve uluslararası STK’ların da Türkiye’deki sayılarında bir artış gözlemlenmiştir. Bu bağlamda göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten STK’ların bir kısmının hali hazırda göç alanında veya dezavantajlı gruplar üzerine çalışan kuruluşlar olduğu ve Suriyelilerin gelişile birlikte çalışma alanlarını genişlettikleri; bir kısmının ise Suriyelilerin Türkiye’ye gelişleriyle birlikte kuruldukları görülmektedir. Göç yönetimi konusunda merkezi hükümet, uluslararası kuruluşlar ve yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde çeşitli çalışmalar yürüten ve geçmişten günümüze insani yardım alanında gerek hızlı aksiyon alma gerekse gönüllülük esastından dolayı sahip oldukları geniş ağ sebebiyle etkin bir networke sahip olan STK’lar önemli bir rol oynamaktadır.

Suriyelilere yönelik çalışma yürüten STK’lar arasında hak temelli STK’lar olduğu gibi inanç temelli STK’ların varlığına da rastlanmaktadır. STK’lar tarafından insani yardım, temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmaların yanı sıra uyum alanında da çalışmalar yürütölmektedir. Sığınmacı ve mülteciler arasında yer alan özel ihtiyaç sahibi ve dezavantajlı gruplara yönelik uzmanlık gerektiren alanlarda kurulan ve yaşlı, engelli, çocuk, kadınlara yönelik çalışmalar yürüten STK’lar da alandaki ihtiyacı karşılamaya yönelik çalışmalarda bulunmaktadır. Diğer yandan göçmen ve mültecilerin istihdam piyasasına dahil edilmeleri, mesleki eğitim ve sağlık alanında da projeler yürütölmektedir. Mesleki, hukuki ve psikolojik danışmanlık faaliyetlerine STK’lar bünyesinde yer verilirken yerel yönetimlerin de bazı durumlarda vaka yönetimi ile ilgili STK’lara yönlendirmelerde bulundukları bilinmektedir. Bu anlamda kamu kurumları ve yerel yönetimlerle işbirliğinde bulunan STK’lar Türkiye’de yönetim

mekanizmalarının gelişmesine ve ortak çalışma kültürünün oluşmasına da katkı sağlamaktadır. Suriyelilerle bire bir temasta bulunan STK'lar düzenledikleri çalıştaylar ve alan araştırmaları yoluyla da oldukça kıymetli raporlama çalışmaları ortaya koymakta, göçmen ve mültecilere yönelik bilgilendirmede bulunmaktadır. Bilhassa Suriye kaynaklı göçün boyutlarının büyüklüğü nedeniyle alandaki ihtiyacın karşılanması ve acil müdahale noktasında STK'lar oldukça önemli bir rol oynamıştır.

2.2.3.1. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları

Uluslararası STK'ların Türkiye'deki faaliyetleriyle ilgili olarak İçişleri Bakanlığı'na müracaat ederek Türk hükümetinden izin almaları gerekmektedir. Bu noktada İçişleri Bakanlığı da Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere kamu kurumlarından görüş ve tavsiye alarak başvuruda bulunan STK'ların çalışmalarıyla ilgili düzenlemelerde bulunmaktadır. 1 Şubat 2014 itibarıyla 18 Uluslararası STK'nın Türkiye'de çalışma noktasında izin aldığı bunların büyük bir kısmının ise Suriye'ye yardım götürmek üzere faaliyette bulunduğu IGAM tarafından ifade edilmektedir. "Danimarka Mülteci Konseyi (Danish Refugee Council), International Medical Corps (IMC), Mercy Corps, GOAL, International Rescue Committee, CARE (Cooperative for Assistance and Relief Everywhere), Save the Children International" bu tarihte izin almış ve Türkiye'de çalışma yürüten STK'lar olarak sıralanmaktadır (www.igamder.org).

OXFAM, Raoul Wallenberg Enstitüsü, Friedrich Ebert Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, Caritas, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı (WALD), Helsinki Yurttaşlar Derneği, Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı bu alanda ön planda yer alan STK'lar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda daha çok sınır bölgelerinde faaliyetlerini yürüten uluslararası STK'lar özellikle insani yardım ve vaka yönetimi alanında faaliyet göstermektedir. Diğer yandan Raoul Wallenberg Enstitüsü ve Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Vakfı WALD gibi STK'lar yerel yönetimlerin göç alanında kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yürütmekte, belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunum kapasitelerinin artırılmasını desteklemektedir. Nitekim Uluslararası Af Örgütü tarafından mülteci hakları kapsamında uluslararası kampanyalar yürütülmektedir (<https://www.amnesty.org.tr/>).

Doğal afetler ve insani krizler karşısında küresel ve yerel politika yapıcaları bir araya getirerek çözüm geliştirmeye çalışan OXFAM Suriye'deki krizle ilgili de çalışmalar yürütmektedir. Suriye'nin yanı sıra Ürdün, Lübnan gibi ülkelerde hem krizden doğrudan etkilenen Suriyeliler hem de insani hareketlilik sonucu ortaya çıkan sorunlardan etkilenen yerel halka yönelik çalışmalar yürütmekte, kamplarda geri dönüşüm ve katı atık yönetimi gibi alanlarda faaliyet göstermektedir. İçme suyu temini gibi temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik çalışmaları bulunan OXFAM Suriye'de su temini, hijyen sağlanmasına yönelik önlemler ile gıda güvenliği ve geçimin sağlanması gibi alanlarda faaliyet göstermektedir (www.oxfam.org). OXFAM'ın 2013 yılında başlayan Türkiye'deki çalışmaları ise daha çok STK'lar nezdinde bilinç oluşturulması yönünde ilerlemektedir. Diğer yandan uluslararası arenada Türkiye'deki Suriyelilerin durumlarının ele alınmasıyla ilgili de OXFAM tarafından önemli girişimlerde bulunulmuştur. (www.marmara.gov.tr). Yoksulluğun önlenmesi alanında çalışmalar yürüten İlgili bölgelerde göçmen ve mültecilerle çalışan STK'lar arasında da bir iletişim ağı geliştirmek için çalışmaktadır.

2.2.3.2. Yerel Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'de göç alanında çalışan yerel STK'lara bakıldığında Cansuyu Yardımlaşma Derneği, Hayata Destek Derneği, İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), İGAM, İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı, İnsan Hakları Derneği, İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (Mazlum-Der), İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı (İKGV), Mavi Kalem Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği, Mülteci Destek Merkezi, Mülteci Hakları Merkezi, Mültecilerle Dayanışma Derneği (Mülteci-Der), SGDD ve Yuva Derneği bu alanda aktif STK'lar olarak karşımıza çıkmaktadır.

IGAM bünyesinde Bölgesel Entegrasyon Hızlandırıcıları Projesi (RIAC), Mülteci Kız Çocuklarının Okullaşması Projesi, Mülteci Kız Çocuklarının Okullaşması Projesi, Mülteci Hakları İçin Medya ve Sivil Toplum İş Birliği Projesi, Türkiye'deki Mültecilerin Entegrasyon Düzeyini Ölçme Projesi gibi projeler yürütülmüştür ve bu projelerden bir kısmı devam etmektedir (www.igamder.org). İKGV bünyesinde ise Suriyelilere yönelik doğrudan koruma ve destek hizmetinin yanı sıra insan hakları ve savunuculukla ilgili çalışmalar yürüten STK'ların kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmektedir (www.ikgv.org).

Mavi Kalem Derneği bünyesinde Risk Altındaki Çocukların Desteklenmesi Projesi, Suriyeli Kız Çocuklarının Eğitime Kazandırılması ve Savunuculuk Projesi, gibi projeler yürütülürken projeler kapsamında eğitim alanına ilişkin model oluşturmaya yönelik atölyeler düzenlenmekte; MEB ile işbirliği yapılarak özellikle kız çocuklarının sosyal uyum ve eğitime katılımlarının desteklenmesi amaçlanmaktadır. (www.mavikalem.org)

Mülteci-Der bünyesinde İltica/Göç Alanına İlişkin Haklar/Hizmetler Eğitimi ve Ayrımcılıkla Mücadele Atölye çalışmaları yürütülmekte, bu alanda barolara yönelik düzenlenen eğitimlerle mülteci ve sığınmacıların adli yardım mekanizmalarına erişimlerinde kapasite gelişiminin desteklenmesi hedeflenmektedir. Diğer yandan ayrımcılık ve nefret suçu, çalışma izinleri, sağlıkla ilgili iş ve işlemler, idari prosedürler ile evlilik ve boşanma gibi alanlarda Türkçe, Arapça, Farsça yayınlanan broşürlerle bilgilendirme çalışmaları yapılmakta, göçmen ve mültecilerle ilgili yayınlarla alana ilişkin bilgi üretiminde bulunmaktadır. (www.multeci.org.tr)

SGDD tarafından hali hazırda yürütülmekte olan projeler Sığınmacı Kadın ve Kız Çocuklarının Sağlık Hizmetlerine Erişimlerinin Güçlendirilmesi Projesi, Türk ve Suriyeli gençlere proje yazma eğitimi verilerek iki toplum arasında işbirliğinin gelişmesini hedefleyen Birlikte Güçlüyüz Projesi, Göçmen Sağlığı Eğitim Merkezlerinin Kurulması ve İdare Edilmesi Projesi, Saha Kadın Güçlendirme ve Dayanışma Merkezi Projesi, Türkiye’de Suriye ve Irak Krizinden Etkilenen Mülteciler İçin Geliştirilmiş Destek Projesi – Ab Madad, Yaşam Becerilerini Geliştirme Merkezi, Kadınlar ve Kız Çocukları için Güvenli Alan Projesi, Al Farah Çocuk ve Aile Destek Merkezleri, Çok Yönlü Destek Merkezleri olarak karşımıza çıkmaktadır. (www.sgdd.org.tr)

Yuva Derneği tarafından Göç, Sosyal Uyum Eğitimleri ve yanı sıra bu konuda eğitimci eğitimleri düzenlenmektedir. (www.yuva.org) Toplum Gönüllüleri Vakfı (TOG) tarafından da Genç Mültecileri Destekleme Programı düzenlenmektedir.

Yerel düzeyde STK’ların yürütmekte olduğu çalışmalar zaman zaman bölgesel düzeyde birbirlerini tamamlayıcı olabildikleri gibi kimi zaman da ortak bir veri tabanı olmaması nedeniyle yapılan yardımların tekrerrür etmesi şeklinde de sonuçlanabilmektedir. Diğer yandan faaliyetlerin proje bazlı olması nedeniyle bütçe ve çalışmaların sürdürülübilirliği noktasında da zaman zaman sıkıntılar yaşanabilmektedir.

AB tarafından Sivil Toplum İşbirliğini geliştirmeye yönelik hibe programları ile Türkiye’deki Suriyelilerle ilgili faaliyette bulunan STK’ların kendi aralarında da koordinasyon eksikliği bulunduğu görülmekte, yapılan toplantılarda ve STK temsilcileri tarafından da dile getirilmektedir. Bu anlamda yardımların mükerrerliği sorunuyla da karşı karşıya kalınmaktadır. Diğer yandan veri paylaşımı noktasında da STK’ların çekinceli davrandıkları ve ellerindeki verileri diğer STK’lar veya kamu kurumları ile paylaşmadıkları ifade edilmektedir.

2.2.3.3. Suriyeliler Tarafından Kurulan Sivil Toplum Kuruluşları

Özellikle sınır bölgelerinde acil durum müdahalesi ve insani yardım alanında faaliyet gösteren uluslararası STK’lar ve yerel STK’ların yanı sıra göçmen ve mülteciler tarafından kurulan STK’lar da göç yönetim süreçlerine önemli katkılar sağlamaktadır. Suriyeliler tarafından kurulan STK’lar, talep ve ihtiyaçların birinci elden öğrenilmesi, ortak platformlarda buluşularak ortak çözümler geliştirilmesi ve göç yönetimi sürecinde süreçten doğrudan etkilenen kişilerin seslerinin duyurulması açısından büyük önem arz etmektedir. Suriyeliler tarafından eğitim, insani yardım, engelliler ve diğer dezavantajlı grupların sorunlarına çözüm üretmek amacıyla kurulan dernekler bulunmaktadır. Bu derneklerden bazıları Ravda Nur Vakfı, Suriye Nur Derneği, Şafak Derneği, Suriyeli Sağlık Mensupları Derneği, Suriye Nur Derneği, Suriye Eğitim Derneği, Suriye Can Derneği, Himmet Derneği, Ata İnsani Yardımlaşma Derneği olarak karşımıza çıkmaktadır. 37 Suriyeli dernekten teşekkül eden Suriye Dernekler Platformu Suriyelilerin haklarının savunulmasında ve taleplerin iletilmesi noktasında önemli bir STK olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Suriye halkının sorunlarının çözülebilmesi amacıyla projeler geliştirmekte ve Türkiye’de ve yurt dışında Suriyelilerin temsili noktasında çalışmalar yürütülmektedir (www.sozcu.com.tr).

2.2.3.4. Türk Kızılay

1868 yılında kurulan ve toplumsal dayanışma ve sosyal kalkınmanın sağlanmasına katkıda bulunmaya yönelik çalışmalar yürüten Türk Kızılay “kan, afet, uluslararası yardım, göç ve mülteci hizmetleri, sosyal hizmetler, sağlık, ilk yardım, eğitim, gençlik” alanlarında faaliyetler yürütmektedir. Ulusal ve uluslararası düzeyde acil müdahale noktasında önemli paydaşlardan biri olan Kızılay Suriyelilerin Türkiye’ye göçünde de önemli aktörler arasında yer almıştır. Tarihsel geçmişi ve ulusal

düzeydeki önemi nedeniyle çalışma kapsamında Kızılay diğer STK'lar ile aynı başlık içerisinde değerlendirilmeyerek ayrı bir başlık altında ele alınmıştır. Göç hizmetleri kapsamında Türkiye'de kayıt altına alınan yabancılara yönelik insani yardım faaliyetleri yürüten "Türk Kızılay Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü; İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, AFAD, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC) ve Birleşmiş Milletler ajansları gibi göç alanında hizmet veren kurum ve kuruluşlar ile işbirliği ve koordinasyon içerisinde çalışmaktadır." (www.kizilay.org.tr, 2019). Bu minvalde temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yardımlar ile birlikte uyum çalışmaları ve proje uygulamalarında bulunmaktadır. Hem Türkiye sınırları içerisinde hem de sınırlarda ve kamplarda çocuklara ve yetişkinlere yönelik psikosozal destek, koruma ve yönlendirme faaliyetleri yürütülmektedir. Bu minvalde ayni ve nakdi yardım çalışmaları kapsamında AB tarafından desteklenen Kızılay Kart vasıtası ile göçmen ve mültecilere yönelik yardımda bulunmaktadır.

İnsani kriz durumlarında acil müdahale esnasında önemli aktörlerden biri olan Kızılay göçün yönetilmesi noktasında da önemli bir paydaş olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsani hareketlilik sonucunda zarar gören kitlelere ulusal ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içerisinde hizmet sunumunda bulunan Kızılay, hem Türkiye'de hem de göçün kaynak ülkede yönetimi amacıyla sığınmacıların yoğun olarak bulunduğu ülkelerde sığınmacıların yaşam koşullarını iyileştirmeyi hedeflemektedir. Diğer yandan sığınmacıların geri dönüşlerini kolaylaştırmak ve desteklemek hususu da stratejik hedefler arasında sıralanmaktadır (2016-2020 Stratejik Planı, s.15). Kızılay'ın Göç Hizmetleri Direktörlüğü altında Suriye İnsani Yardım Operasyonu Ülke Alan Koordinatörlüğü bünyesinde Suriyelilerle ilgili yürütülen çalışmalara bakıldığında 2012 Ağustos ayında başlayan çalışmaların 2019 Haziran ayı itibarıyla Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin olmak üzere 5 ilde ve Suriye ile sınır noktasında 14 yardım noktası ile faaliyette bulunmaktadır. 2 Ağustos 2012-30 Haziran 2019 tarihleri arasında barınma, eğitim, gıda, gıda dışı malzeme, lojistik, sağlık, su ve hijyen alanlarında 2.851.083.013 TL tutarında yardımda bulunulmuştur. (Kızılay, 2019:5).

2.2.4. Üniversiteler

Göç konusundaki teorik arka planın anlaşılabilmesi, geçmiş tecrübelerin değerlendirilmesi ve yasal çerçevenin çizilmesi açısından akademi önemli bir rol

oynamaktadır. Bu bağlamda Suriye kaynaklı göç sonrasında üniversiteler bünyesinde yer alan göç araştırmaları merkezlerinin sayısında da bir artış yaşanmış ve akademisyenler tarafından Suriyelilerin Türkiye'ye göç süreçleri pek çok farklı yönden ele alınmıştır. Suriye kaynaklı göç sonrasında akademide bu alanda yapılan çalışmalarda bir artış söz konusu olmuş ve üniversiteler bünyesinde yer alan göç araştırmaları merkezi sayısı da buna bağlı olarak artmıştır. 2004 yılından beri faaliyet gösteren Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları ve Uygulama Merkezi (MiReKoç) göç yönetiminde aktörler arası işbirliğinin geliştirilmesi ve diyalog ortamının sağlanmasıyla araştırmaların geliştirilmesi ve kurumsal kapasitenin artmasını hedeflemektedir. Bilgi Üniversitesi bünyesinde yer alan ve 2005 yılından beri faaliyette olan Göç Uygulama ve Araştırma Merkezi kapsamında Suriyelilerle ilgili saha araştırmalarının yanı sıra Euro-Türkler, mevsimlik işçi göçleri, Türkiye'ye yönelik iç göçler gibi alanlarda da araştırmalar yürütülmektedir. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Uygulama ve Araştırma Merkezi (HÜGO) da gerek Suriye kaynaklı göç gerekse AB ülkelerindeki Türklerle ilgili araştırmalar yapmakta ve etkinlikler düzenlemektedir. Bahçeşehir Üniversitesi bünyesinde 2014 yılında kurulan Göç ve Kent Çalışmaları Merkezi tarafından Suriyeli Mülteci Çocuklar Saha Araştırması yapılmış ve göç alanında çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. 2017 yılında faaliyete giren Türk-Alman Üniversitesi Göç ve Uyum Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi (TAGU) da göç alanında özellikle yürütmekte olduğu proje ve uygulamalarla aktif merkezlerden biridir. 2004 yılından beri Marmara Üniversitesi Kent Sorunları ve Yerel Yönetimler Araştırma ve Uygulama Merkezi bünyesinde oluşturulan Uluslararası Göç ve Toplumsal Uyum Araştırma Grubu kapsamında özellikle 2017 yılı ve sonrasında göç ve uyum konusunda araştırma ve uygulamalar gerçekleştirilmektedir. İstanbul Üniversitesi'nde ise iç göç ve dış göç konularını araştırmak amacıyla Göç ve Göçmen Politikaları Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuş, ek olarak Sosyoloji Bölümü altında Göç Çalışmaları Yüksek Lisans programı açılmıştır.

Merkezler bünyesinde yürütülen çalışmaların yanı sıra GİGM, ilgili bakanlıklar, yerel yönetimler ve STK'lar bünyesinde düzenlenen toplantılarda ve yasal düzenleme süreçlerinde akademisyenler konuya ilişkin bilgi, tecrübe, görüş ve önerileriyle önemli katkılar sunmaktadır. Suriyelilere yönelik hizmet sununmunda bulunmamalarına karşılık şüphesiz üniversiteler de göç yönetimi süreçlerinde önemli aktörlerdir.

2.2.5. Yerel Yönetimler

Göç yönetimi konusunda esas yetki ulusal düzeyde İçişleri Bakanlığı ve GİGM yetkisi dahilinde olmakla birlikte yerel düzeyde doğrudan hem yerel halk hem de göçmenler, mülteciler ve geçici koruma altındaki Suriyeliler ile temasta bulunan yerel yönetimler, göç yönetimi sürecinde de önemli aktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Suriyelilerin büyük çoğunluğunun büyükşehirlere doğru akını nedeniyle konunun birincil muhatabı haline gelen yerel yönetimlere göç yönetimi alanında önemli roller düşmektedir. Yerel yönetimlerin göç yönetimindeki yetki, sorumluluk ve hizmetleri bir sonraki başlık altında incelenerek değerlendirilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL YÖNETİMLERDE GÖÇ POLİTİKALARI VE GÖÇ YÖNETİMİ

Tarihsel olarak incelendiğinde göç süreçlerinin kısa, orta ve uzun vadede toplumları ve devletleri etkilediği görülmektedir. Bu noktada ülkelerin yönetim biçimlerinin etkilenecek yeni bir politika uygulamayı zorunlu hale getirmesi; süreç içerisinde değişim ve dönüşümlere uğraması kaçınılmaz bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Göç politikalarının AB Müktesebatı ile uyumlaştırılması süreci de göç alanında politika üretilmesinin gerekliliğini ve bu süreci doğrudan etkileyen hususlardan biridir. Göç hareketlerinin yönetilebilmesi açısından merkezi hükümet ve kurumlara olduğu kadar yerel yönetimlere de önemli bir rol düşmektedir.

IOM göç yönetimini “Hem devlet sınırları içinde yabancıların girişi ve mevcudiyetini hem de mültecilere ve korunma ihtiyacı bulunan diğer kişilere sağlanan korumayı yönetmek üzere, sınır ötesi göçleri düzenli ve insani bir şekilde yönetmek için çeşitli devlet kurumları ile ulusal bir sistemden oluşan yönetimdir.” şeklinde açıklamaktadır (IOM, 2009: 22). Göç konusunun doğası itibarıyla disiplinler arası bir konumda yer alması bu noktada göç yönetimi süreçlerinde de kurumlar arası işbirliğini zorunlu kılmaktadır. Nitekim 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun 96. maddesinde yerel yönetimlerin rolü ile ilgili olarak GİGM’in koordinasyonunda gerçekleştirilen çalışmalarda öneri ve katkı sunabileceklerine dair bir ifadeye yer verilmiştir.

Özellikle Suriyelilerin 2011 yılı ve sonrasında Türkiye’ye göç etmeleriyle birlikte merkezi yönetim ve yerel yönetimlerin süreç dahilinde gerek insani yardım gerekse uyum çalışmaları noktasında ihtiyaca binaen çalışmalar yürütmekte oldukları görülmektedir. Bu bağlamda uluslararası kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarının da alandaki tecrübeleri ile birlikte gerçekleştirdikleri çalışmalar büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda AB’nin sivil toplum kuruluşları ve kamu kurumları arasındaki işbirliğini artırma amacını taşıyor olmasının yanı sıra özellikle göç konusundaki hibe ve fonlarda işbirliği şartının aranması göç konusunda da yönetişimin sağlanmasına olanak tanıyarak yerel demokrasinin gelişimine de katkıda bulunmuştur. Göç alanında faaliyet gösteren,

yereli tanıyan ve ihtiyaçlarını bilen yerel sivil toplum kuruluşlarının ve yerel yönetimlerin süreçteki rolleri yadsınamaz bir önem teşkil etmektedir.

3.1. 5393 sayılı Belediye Kanunu’nda Göçmen ve Mülteciler

5393 sayılı belediye kanununda

“(Ek fıkra: 31/10/2016-KHK-678/11 md.; Aynen kabul: 1/2/2018-7071/11 md.) Afet, kitlesel göç ve teröre maruz kalan yerleşim birimlerinin belediyeleri ile bu Kanunun 45 inci maddesinin ikinci fıkrası gereğince belediye başkanı veya başkan vekili görevlendirilen belediyelerde, vali veya belediye başkanı, aksayan belediye hizmetinin başka bir belediye tarafından yerine getirilmesini talep edebilir. Yardım istenilen belediye, meclis kararına gerek olmaksızın İçişleri Bakanının izniyle bu talebi yerine getirebilir.”

denilerek belediye sınırları içerisindeki afet ve göç durumlarında belediye hizmetlerinin ne şekilde yürütüleceğine ilişkin bir ibareye yer verilirken ilçe sınırlarına göç eden nüfus ile ilgili bir bilgiye yer verilmemektedir. Buna karşılık “Hemşehrilik hukuku” başlığı altında ele alınan madde 13’te

“Herkes ikamet ettiği beldenin hemşehrisidir. Hemşehrilerin, belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilenme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma hakları vardır. Yardımların insan onurunu zedelemeyecek koşullarda sunulması zorunludur.

Belediye, hemşehriler arasında sosyal ve kültürel ilişkilerin geliştirilmesi ve kültürel değerlerin korunması konusunda gerekli çalışmaları yapar. Bu çalışmalarda üniversitelerin, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, sivil toplum kuruluşları ve uzman kişilerin katılımını sağlayacak önlemler alınır.

Belediye sınırları içinde oturan, bulunan veya ilişkisi olan her şahıs, belediyenin kanunlara dayanan kararlarına, emirlerine ve duyurularına uymakla ve belediye vergi, resim, harç, katkı ve katılma paylarını ödemekle yükümlüdür.” denilmektedir.

Bu bağlamda hemşehrilik tanımlaması için ikamet faktörünün yeterli olduğu görülmektedir. Geçici koruma kimlik belgesi uzun dönem ikamet iznine geçiş alınmasını sağlamamaktadır. Geçici koruma altındaki Suriyelilerin ikamet izni verilebilmesi için bulundukları illerdeki Göç İdaresi İl Müdürlüklerine başvuruda bulunmaları gerekmektedir. (www.goc.gov.tr). Bu bağlamda Geçici Koruma çerçevesinden faydalanmak istemeyen Suriyeliler, ikamet izni için başvuru yapma imkanına sahiptirler. (www.unhcr.org). Bu durum Suriyelilerin ikamet izinlerinin bulunmadığını ancak adres kayıt sistemine dahil olduklarını göstermektedir. Bu minvalde hemşehrilik hukuku ile ilgili olarak ikamet durumunun da açıklığa kavuşturulmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

14. maddede ise “sosyal hizmet ve yardım” yapılması mahalli ve müşterek nitelikte olmak şartıyla belediyenin görev ve sorumlulukları arasında yer almaktadır. (Madde 14 1. Fıkra)

Türkiye’de göçmen ve mültecilere yönelik bir yerleştirme politikasının olmaması nedeniyle şehirlere doğru hareket ederek çoğunluğu kent merkezlerinde ve belediye sınırları içerisinde yaşayan ve nüfus müdürlüklerinden yaptırılan adres kayıtları ile ikamet etmekte olan göçmen ve mültecilere 5393 sayılı belediye kanununda yer alan hemşehrlik hukuku çerçevesinde hizmet sunumunda bulunmaktadır. Bu hüküm ise hemşehrlik için vatandaşlık şartının bulunup bulunmadığı ile ilgili tartışmalara da yol açmaktadır. Bu durum idari dayanak hükmü olarak yeterli ve açık değildir. Bununla birlikte göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunulmasına engel olacak bir hükme de kanunda rastlanmaması nedeniyle belediyelerin alanda çalışma yapmalarının önünde bir engel görülmemektedir. Bu noktada Hemşehrlik tanımının daha açık ve kapsayıcı bir biçimde yapılması gerekmektedir. Nitekim hem hemşehrlik hukuku ile birlikte yerelde yaşayan hemşehrilere “belediye karar ve hizmetlerine katılma, belediye faaliyetleri hakkında bilgilendirme ve belediye idaresinin yardımlarından yararlanma” hakları verilmektedir. Ancak Suriyeliler yalnızca sosyal yardımlardan yararlanmaktadır. Nitekim kalıcılıkları sıkça dile getirilen Suriyelilerin yönetime katılımları bağlamında da mekanizmaların geliştirilmesi gelecek yıllarda gündemde yer alacak önemli konulardan biridir. Bu bağlamda ilgili tanımın açık ve kapsayıcı olması önem arz etmektedir.

3.2. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’nda Göçmen ve Mülteciler

10 Temmuz 2004 tarihinde kabul edilen 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda göçmen ve mültecilere ilişkin herhangi bir ifade bulunmamaktadır. Büyükşehir belediyesinin görev yetki ve sorumluluklarını düzenleyen 7. Maddenin v kısmında ise,

“Sağlık merkezleri, hastaneler, gezici sağlık üniteleri ile yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile işbirliği yapmak.” ifadesine yer verilmektedir. (Büyükşehir Belediyesi Kanunu M.7.v)

Büyükşehir belediyesi giderlerini düzenleyen 24. Maddenin j kısmında ise “Dar gelirli, yoksul, muhtaç ve kimsesizler ile engellilere yapılacak sosyal hizmet ve yardımlar.” gider kalemleri arasında bulunmaktadır. Bu bağlamda kanunun geniş yorumlanması halinde yoksulluk ve muhtaçlık durumunun göçmen ve mülteciler nezdinde ele alınması mümkündür.

Diğer yandan kanunun uygulanmasında ilçe belediyeleri arasında koordinasyonu sağlama görevi büyükşehir belediyelerinin sorumluluğu altında yer almaktadır. Nitekim ilçe belediyeleri tarafından da büyükşehir belediyesinin pek çok farklı alanda koordinasyon görevi yürütmesi nedeniyle göç yönetimi alanında da benzer bir rol üstlenmesi beklenmektedir.

3.3. Belediyelerin Göçmen ve Mültecilerle İlgili Çalışmalardaki Rolü

Mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasında birincil hizmet sağlayıcı olan belediyeler 2011 yılında başlayan Suriye’den Türkiye’ye yönelik göç süreçlerini takiben geçici koruma altındaki Suriyelilere yönelik hizmet sunumunda bulunmaya başlamışlardır. Nitekim sanılanın aksine göçmen ve mültecilerin %90’ından fazlası kamplarda değil kentlerde ve belediye sınırları içerisinde ikamet etmektedir (GİGM, 2019). Öngörülemeyen nüfus artışı ile birlikte belediyelerin hizmet alanları içerisinde yer alan çevre ve atık yönetimi, alt yapı, ulaşım, park ve bahçeler ile sosyal hizmetler gibi alanlarda da yoğunluklarının arttığı görülmektedir.¹ Bu bağlamda belediyeler bünyesinde göçmen ve mülteciler özelinde bir çalışma yapılmasa dahi nüfus artışına bağlı olarak rutin çalışmaların işleyişi noktasında da bir değişiklikten ve iş yükünden söz edilebilmektedir.²

---

¹ Yerel Yönetişimde Dayanıklılık (RESLOG-Türkiye) Projesi kapsamında 16-17 Nisan 2019 tarihlerinde Ankara’da gerçekleştirilen ve belediye bünyesinde diğer birimlerle yapılan görüşmelerin çıktılarına yer verilen Rezilyans Değerlendirme ve Deneyim Paylaşımı Toplantısı esnasında Marmara Bölgesi ve Çukurova Bölgesi pilot belediye temsilcileri tarafından Suriyelilerin göçü ile birlikte en fazla etkilenen hizmet alanları olarak ifade edilmiştir.

² Rezilyans Değerlendirme ve Deneyim Paylaşımı Toplantısında belediyelerdeki birimlerin iş yüklerindeki artışa rağmen konunun kaynağı olarak göçmen ve mültecilerle ilgili farkındalığın her birimde aynı düzeyde olmadığı, yoğunlukla bu konuda bir farkındalık olmadığı ve sistemli bir veriye ulaşılamadığı ifade edilmektedir.

3.3.1. Merkezi Yönetim Çalışmalarında Yerel Yönetimlerin Rolü

Merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki vesayet tartışmaları devam ederken göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların koordinasyonu GİGM tarafından gerçekleştirilmekte ve bu bağlamda uluslararası organizasyonlar ve bakanlıklarla da eğitim, sağlık, istihdam vb. alanlarla işbirliği yapılmaktadır. Göç yönetimi süreçlerinde yerel yönetimler de göçmen ve mültecilerle ilgili insani yardım, temel ihtiyaçların karşılanması gibi sosyal yardım çalışmaları yürütmekte, göçmen ve mültecilerle doğrudan iletişimde bulunmaktadır. Göçmen ve mülteciler tarafından çoğu zaman birincil temas noktaları olarak karşımıza çıkan belediyeler de bu anlamda önemli bir rol üstlenmekte, hem yerel halk hem de göçmen ve mültecilerin uyumuyla ilgili çalışmalarda bulunmaktadır. Bu minvalde göç yönetimiyle ilgili çalışmalarda yereldeki bilgi ve tecrübelerin aktarılması amacıyla yereli tanıyan ve yereldeki ihtiyaca hakim olan belediyelere de ulusal düzeyde bütüncül bir bakış açısıyla etkin, verimli ve sürdürülebilir bir göç yönetimi adına önemli bir rol düşmektedir.

3.3.2. Şehircilik Şurası Şehirleşme, Göç ve Uyum Komisyonu Çalışmaları

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından “Şehircilikte Yeni Vizyon” teması ile düzenlenen Şehircilik Şurası’nın ilk çalışma toplantısı 27 Ocak 2017 Cuma günü belediye başkanları, akademisyenler, bürokratlar, uzmanlar ve ilgili sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Takiben dördü komisyonlar ikisi ise ortak olmak üzere toplamda altı toplantı sonucunda gerçekleştirilen Genel Kurul neticesinde 9 Kasım 2017 tarihinde Ankara’da bir sonuç bildirgesi yayınlanmıştır. Şehircilik Şurası Sonuç Bildirgesinde şehircilik alanında pek çok konu ile birlikte göç ve uyum konusunda da yerel yönetimleri de içerir biçimde tespitlerde ve tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu bağlamda Şehirleşme, Göç ve Uyum Komisyonu tarafından göçün kontrol altına alınması amacıyla planlama politikalarının katılımcı yöntemlerle geliştirilmesi, göçe ilişkin ulusal ve yerel verilerin uyumlu biçimde toplanması, kentsel ve sosyal göstergeler aracılığıyla göç ve uyum politikalarının oluşturulması, yoğun göçe maruz kalan yerel yönetimlerde kurumsal kapasitenin artırılması ve Göç ve Uyum Birimlerinin kurulmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Göç Araştırma Enstitülerinin kurulması ile bu konuyla ilgili çalışmaların desteklenmesine yönelik faaliyetlerin de desteklendiği görülmektedir. Diğer yandan

yerel tecrübenin aktarılmasına yönelik platformlar oluşturulması bu noktada önem taşımaktadır. Mahalle düzeyinde iletişim ve birlikteliğin artırılmasına yönelik sosyal projeler yapılması gibi önerilere de yer verilirken dezavantajlı grupları kapsayıcı bir politika ile kentlilik bilinci ve kente aidiyet duygularının artırılmasına yönelik faaliyetlerin yaygınlaştırılması gibi hususlara da değinilmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2017).

İlgili komisyon çalışmalarında GİGM sorumluluğunda uyum göstergelerinin belirlenmesi ve üretilmesi ile birlikte kent içi göç istatistiklerinin üretilmesi alınan tavsiye kararlar arasında yer almaktadır. 2018-2010 yılları arasında gerçekleştirilmesi öngörülen istatistik çalışmalarında Türkiye Belediyeler Birliği de ilgili kuruluşlar arasında sıralanmaktadır. Kent bilgi sistemlerinin yaygınlaştırılması, büyük veri (big data) alt yapısının oluşturulması, şehir ve şehirleşme üzerine araştırma ve forumların yapılması gibi konularda ise belediyeler sorumlu kuruluş olarak yer almıştır. Kent indekslerinin oluşturulması noktasında ise Çevre ve Şehircilik Bakanlığı sorumlu kurum olarak belirtilirken belediyeler ilgili kurum ve kuruluşlar arasında sıralanmıştır. 2018-2023 tarihleri arasında “Toplumun tüm kesimlerini kapsayıcı yaşam alanlarının oluşturulması”, “Göçmenlerin, mültecilerin ve alt gelir grubu kentlileri için ödenebilir, sağlıklı, kentle ve diğer toplumsal gruplarla bütünleşmiş barınma alanlarının oluşturulması” konularında belediyeler sorumlu kurumlar arasında yer almaktadır. “Geçici Barınma Merkezlerinin, uluslararası koruma arayışında bulunan kişilerin oryantasyonlarının sağlanması için ilk kademe uyum merkezleri olarak tasarlanması” ile ilgili ise GİGM ve AFAD sorumlu kuruluş addedilmiştir. Bu bağlamda belediyeleri yakından ilgilendiren önemli hususlardan biri olan bütçeyle ilgili olarak “Merkezi Yönetimin Yerel Yönetimlere kaynak aktarımında iç ve dış göçün ve değişken nüfusun dikkate alınması” da komisyon tarafından alınan tavsiye kararlar arasında yer almaktadır. Fakat uygulamada böyle bir kaynak aktarımı söz konusu olmamıştır. “Geçici koruma altındaki Suriyelilerin yoğun olduğu kentlerde yerel yönetimler arası işbirliğinin kurulması (sınır kentler, kıyı kentler, büyükşehirler)” noktasında ise Türkiye Belediyeler Birliği sorumlu kurum olarak belirtilmiştir.

“Göçmenlerin ve mültecilerin işgücüne katılımının sağlanması”, örgün eğitime ve yüksek öğrenime erişim, kentlilik bilincinin yaygınlaştırılması, psikososyal destek, göçmenler-suç ilişkisi hakkındaki önyargıların giderilmesi ve genel anlamda göçmen ve

mültecilere yönelik pozitif ayrımcılık yapıldığına dair spekülasyonların önüne geçilmesi gibi hususlara ilişkin tavsiye kararların da bulunduğu raporda “Kentsel mekânlarda göçmen ve yerli gençlerin kaynaştırılmasına yönelik faaliyetlerin geliştirilmesi ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilebileceği kamusal mekânların tasarlanması”, “yerel düzeyde karar mekanizmalarına çocukların ve gençlerin katılımlarının artırılması” ve “göçmen ve mültecilerin kültürel aidiyetlerini sürdürebilecekleri sivil toplum yapılanmalarının geliştirilmesi” de önerilmektedir. Merkezi yönetimin kurumsal kapasitesinin artırılmasını ve göç alanında politika geliştirilmesini öngören tavsiye kararlara ek olarak belediyeler nezdinde 2018-2019 yılları arasında “Göç ve Uyum Birimleri”nin kurularak kurumsal kapasitelerinin artırılması, 2018-2020 yılları arasında “Kent Konseyleri bünyesinde “Göç ve Uyum Çalışma Grubu”nun oluşturulması” yönündeki öneriler de yerel göç politikaları noktasında büyük önem taşımaktadır. Bununla birlikte pek çok bakanlık ve bakanlık bünyesinde oluşturulan komisyonlarda göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalar yürütülerek politika önerileri geliştirilmekte ancak uygulamada somut bir çalışmanın gerçekleştirilmediği görülmektedir. Bu minvalde bakanlıklar işbirliğinde düzenlenen toplantı ve çalışmaların kıymetli çıktılarının değerlendirilerek yasal mevzuata yansıtılması gerekmektedir. Nitekim işlerlikleri noktasında hala ideal bir sonuca ulaşamayan kent kontseylerinin pek çok belediyede aktif bir biçimde çalışmamaktadır. Bu doğrultuda kent konseylerinde göç ve uyum çalışma gruplarının oluşturulması teoride ideal ve katılımcı bir yaklaşım gibi görünse de pratikte ne yazık ki karşılığı bulunmamaktadır. Aynı durum pek çok çalışma için de geçerli olmakla birlikte alınan kararlar tavsiye niteliğinden öteye geçememekte ve uygulanamamaktadır.

3.3.3. 2018-2023 Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planında Yerel Yönetimler

GİGM’in ana faydalanıcı olarak yer aldığı ve Uluslararası Göç Örgütü’nün (IOM) ana destekçisi olduğu; İngiltere Büyükelçiliği ve İsviçre Hükümeti tarafından desteklenen “*Türkiye’nin Ulusal Uyum Politikasının Gerçekleştirilmesine Destek Projesi*” kapsamında “*Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı*”nın geliştirilmesi amacıyla bir komisyon kurulması hedeflenmiş ve ilgili komisyonun ilk toplantısı 9 Mart 2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarından temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilen toplantıda proje tanıtımı yapılmış ve GİGM’in uyumla ilgili çalışmaları hakkında bilgi verilerek uyum politikası

geliştirilmesi sürecine ilişkin pratikler düzenlenen panel oturumu ile ele alınmıştır (www.goc.gov.tr). Göç Politikaları Kurulu'nun, 2017 yılı içerisinde 15 Şubat, 26 Nisan, 16 Kasım ve son olarak 28 Aralık 2017 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen dördüncü Göç Politikaları Kurulu Toplantısında GİGM tarafından hazırlanan Türkiye'nin Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planının kurul üyelerinin görüşlerine sunulduğu bilinmektedir.

GİGM koordinatörlüğünde ilgili kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar ile Türkiye'de yaşayan yabancıların görüşleri alınarak katılımcı bir yöntemle hazırlandığı ifade edilen Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı Türkiye'de karşılıklı uyum süreçlerinin daha etkin bir biçimde gerçekleştirilebilmesine destek olunması amacıyla hazırlanmıştır. İlgili belgenin hazırlık sürecinde paydaşların üst düzey yöneticileri ile yapılan periyodik toplantılar yoluyla uyum, bilgilendirme, eğitim, sağlık, işgücü piyasası ve sosyal destek olmak üzere 6 tematik alanda bütüncül bir yaklaşımla katılımcılık, açıklık, şeffaflık, etkililik ve etkinlik ile ayrımcılık yapmama ilkeleri gözetilerek stratejik önceliklerin belirlendiği belirtilmektedir. Bu minvalde göçmenlere yönelik toplumsal kabul düzeyinin güçlendirilmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınması, yerel düzeyde karşılıklı diyalogun geliştirilmesi, katılımcılık noktasında yerel danışma ve istişare mekanizmalarına göçmenlerin aktif şekilde katılımının sağlanması, eğitime katılım ve devamın sağlanması ile başarının desteklenmesi, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal destek programlarının kapsayıcılığının artırılması gibi hususlara yer verilmektedir. Bu noktada hizmetlere erişimin artırılması amacıyla kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonun desteklenmesinin yanı sıra süreç takibi ve sürdürülebilirliğin sağlanması gibi hususlara da değinilmektedir. Ulusal Eylem Planı kapsamında ilgili bakanlıklarla birlikte Türkiye Belediyeler Birliği, Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü, İller Bankası ve belediyeler de sorumlu/ilgili kurumlar olarak belirlenerek toplumsal katılım ve uyumun sağlanmasına yönelik çeşitli faaliyetleri gerçekleştirmeleri beklenmiştir. (Göç ve Uyum Strateji Belgesi, 2018). Söz konusu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde sorumlu kurumlar ile birlikte kontrol mekanizmaları da belirlenmiş fakat 2018-2023 yıllarını kapsayacak şekilde hazırlanan eylem planının uygulama aşamalarında geç kaldığı ve eylem planının içeriği ile ilgili kamuoyuna bilgi verilmediği görülmektedir.

Belediye mevzuatı ve ilgili mevzuatın taranması, sorun alanlarının saptanmasına yönelik çalıştaylar düzenlenmesi gibi faaliyetler noktasında Türkiye Belediyeler Birliği sorumlu kurum olarak belgede yer alırken belediye bütçeleri belirlenirken değişken nüfusun (göçmenlerin) da dikkate alınarak bütçe paylarının düzenlenmesi ve göçmenlerin yoğun olduğu belediyeler için proje finansmanında kolaylık sağlanması için İller Bankası sorumlu tutulmuştur. Belediye bütçelerine ise konuyla ilgili ek bir bütçe kaleminin varlığına rastlanmamaktadır. Ulusal Eylem Planı kapsamında belediyelerden 1-3 yıl aralığında göçmenlerin yoğunluk gösterdiği il ve ilçelerde göç ve uyuma ilişkin birimlerin kurulması, 3 ile 5 yıl arasında belediye kapasitesinin özellikle dil bilen personel istihdamı yoluyla güçlendirilmesi, TBB'den de göçmen nüfus yoğunluğu olan belediyeler arasında bilgi ve tecrübe paylaşımına yönelik bir platform oluşturulması ve bu alanda farklılıkları artırmaya yönelik çalışmalar yapılması beklenmektedir. Belediyeler tarafından sağlanan sosyal ve kültürel hizmetlerin kapsamının genişletilmesine yönelik yasal, idari ve kurumsal çalışmalar yapılması, göçmenler ve yerel halkın katılacağı programların düzenlenmesi, göçle birlikte ortaya çıkan kültürel çeşitliliğe ilişkin yerel halka yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılması gibi hususlar da eylem planı kapsamında belediyelerden sürekli olarak gerçekleştirmeleri beklenen çalışmaları arasında yer almaktadır. Bu noktada TBB'ye de 1-3 yıl arası süre ile belediyeler ve STK'lar nezdinde uyumla ilgili çalışmaları inceleyerek iyi uygulamaların haritalandırılması ve yaygınlaştırılması rolü verilmiştir. Nitekim belediyeler birlikte yaşamı desteklemeye yönelik araştırma raporları ile toplumsal uyum ve dayanışmanın sağlanması amacıyla göçmenlere yönelik gönüllülük programları hazırlanması gibi faaliyetlerden sorumlu tutulmuşlardır. Son olarak kent konseylerinin daha aktif çalışmaları ve kent konseyleri bünyesinde Göç ve Uyum Meclislerinin kurularak yerel halkla birlikte göçmenlerin bu meclislerde yer alması Yerel Yönetimler Genel Müdürlüğü ile Türkiye Belediyeler Birliği uhdesinde 1-3 yıl arasında gerçekleştirilmesi beklenen hedefler arasında sıralanmıştır. İletişim, istişare, danışma ve bilgilendirme mekanizmalarının güçlendirilmesi noktasında ise GİGM ile birlikte ilgili bakanlıklar, belediyeler, diğer kamu kurumları, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları birlikte sorumlu tutulmuştur.

3.4. Belediyelerin Suriye Kaynaklı Göçe Bakışları

Türkiye’de sanayi alanındaki gelişmelerle birlikte 1950’li yıllardan itibaren kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru yaşanan göç süreçleri neticesinde ortaya çıkan çarpık kentleşme ve alt yapı sorunlarının bir benzeri de Suriye’den gelen beklenmedik ve kitlesel göç sonucunda yaşanmaktadır. Bu bağlamda kamu düzeni, kamu güvenliği, ve kamu sağlığı da dahil olmak üzere değişken nüfus göz önüne alınmadan yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilen kentsel alt yapı planlamaları, içme suyu, atık ve kanalizasyon hizmetleri, çevre ve yeşil alan düzenlemeleri, yetersiz kalmakta; kentsel insan hareketliliğinin artmasıyla birlikte de ulaşım alanında sorunlar yaşanmaktadır. Belediye temsilcileri nüfus projeksiyonları dikkate alınarak yapılan master planların Suriye’den gelen kitlesel göç hareketi ile birlikte mevcut ihtiyacı karşılamakta yetersiz kaldığını sıkça dile getirmektedirler.

Belediyelerin Suriyelilerle ilgili yaptıkları çalışmalar incelendiğinde genel olarak faaliyetlerine 2014 yılı sonu ve 2015 yılı başında başladıkları görülmektedir. İlk olarak çeşitli ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve dernekler ile hayırsever vatandaşların yaptıkları bağışlar üzerinden temel ihtiyaçların karşılanması ve insani yardım düzeyinde ilerleyen çalışmalar, sürecin devamında Suriyelilerin ülkelerine dönmeyecekleri yönünde bir kanaate erişilmesi ve merkezi politikanın da bu yönde ilerlemesiyle birlikte uyum eksenli çalışmalar şeklinde yoğunlaşmaya başlamıştır. Bu bağlamda ise “uyum” çalışmaları dendiğinde standart bir çalışma bulunmamakla birlikte halk eğitim merkezleri tarafından düzenlenen okuma-yazma ve Türkçe dil kursları ile meslek edindirmeye yönelik çalışmalar anlaşılmaktadır. Buna ek olarak yerel halk ile göçmen ve mültecileri bir araya getiren piknik, hayvanat bahçesi ziyaretleri, iftar programları ve çeşitli geziler de uyum çalışmaları altında değerlendirilmektedir.

Göçmen ve mültecilere yönelik yapılan çalışmaların zaman zaman yerel halktan kendilerine ait bütçenin Suriyelilere aktarılması olarak görülmesi nedeniyle gerginliğe yol açtığına ilişkin bilgiler de belediye temsilcileri tarafından kamu kurumları ve/veya ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen toplantılarda dile

getirilmektedir.³ Merkezi ve insan akışının yoğun olduğu ilçelerde göçmenlere yönelik hizmet sunumunda bir isteksizliğin olduğu ve durumun reddedildiği, Suriyelilere ve diğer göçmen gruplara hizmet sunumunda veya yardımda bulunulması durumunda yoğunluğu artması endişesi taşıdığı görülmektedir (Çakırer Özservet, 2016:1-2).

Buna ek olarak medya tarafından Suriyeliler nezdinde kullanılan olumsuz ve dışlayıcı dil de yerel halkta genel anlamda tepkilere yol açmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar incelendiğinde ensar ve muhacir ekseninde yardımlaşmaya atıfta bulunan açık kapı politikasının ilerleyen süreçte Suriyeliler ve yerel halk arasında yaşanan gerginliklere kadar uzanan bir paylaşım meselesi haline geldiği görülmektedir. Bu noktada belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalarında kimi zaman günün geç saatlerini tercih ettikleri kimi zaman ise bu çalışmalarını hem yerel halk hem de Suriyelilere yönelik olarak gerçekleştirmeye çalıştıkları görülmektedir.

Suriyelilerin seçimlerde oy kullanması seçim dönemlerinde sıkça dile getirilen konulardan biri olarak karşımıza çıkarken 31 Mart 2019 tarihli yerel seçimlere yönelik belediye başkan adayları tarafından yapılan seçim propagandası sürecinde Suriyelilerle ilgili söylemler de oldukça dikkat çekmektedir. Bu bağlamda özellikle Suriyelilerin yoğun olarak ikamet ettikleri ve açtıkları iş yerleri ve Arapça tabelalar ile yerel halktan da tepki topladıkları Fatih ilçesinde İYİ Parti belediye başkan adayı İlay Aksoy tarafından “Fatih’i Suriyelilere Teslim Etmeyeceğim!” yazılı bir afişle seçim propagandasında bulunmuştur (Takvim, 2019). Fatih’in önemli ölçüde görünürlük sahibi alanlarından biri olan Saraçhane Köprüsü başta olmak üzere pek çok farklı yere asılan afişle ilgili olarak vatandaşlardan da tepkiler gelirken Suriyeli Dostluk Derneği tarafından İYİ Parti Fatih İlçe Belediye Başkan Adayı İlay Aksoy hakkında “Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama” suçundan suç duyurusunda bulunulmuştur (Habertürk, 2019). AK Parti İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Binali Yıldırım’a pankartla ilgili olarak yöneltilen sorulara ise Suriyelileri kabul ettiklerini, evlerini ve aşlarını paylaştıklarını fakat nihai olarak evlerine dönecekleri anlamına gelen geçici koruma statüsü verilen Suriyelilerin İstanbul’un huzurunu bozmaları ve güvenlik sorunu teşkil etmeleri durumunda geri gönderilecekleri yönünde cevap verilmiştir

---

³ İlgili sorunlar MBB Göç Platformu Kuruluş Toplantısında da dile getirilmiştir. <http://marmara.gov.tr/mbb-goc-platformu-kuruldu-17055>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.

(Gazeteduvar, 2019). Sosyal medyada da yer bulan ifadeler (BA_Yildirim, 2019) ise sosyal medya kullanıcıları tarafından da tepki gösterilmiştir. CHP İstanbul Büyükşehir Belediye Başkan Adayı Ekrem İmamoğlu tarafından yapılan açıklamada ise Suriyeliler meselesine insani yaklaşım, ulusal bir politika oluşturulması ve son olarak uluslararası arenada konunun ifade edilmesi olmak üzere üç aşamalı bir bakışlarının olduğu belirtilirken "Suriye'deki barışın tesisi dünyanın işi. Bu anlamda biz bu işin sözcülüğünü yapacağız, lokomotif olacağız, uluslararası çaba göstereceğiz ve buradaki insanların, vatanlarına dönmeleri gerektiğini anlatacağız ama bu koşulların ve zeminin hazırlanması için de mücadele vereceğiz." şeklinde bir açıklama yapılmıştır (BBC, 2019).

Hatay ilinde ise seçim günü "Geçici Koruma Merkezi"nde yaşayan Suriyelilerin dışarı çıkmayacakları yönünde Valilik tarafından yapılan açıklamada konutlarda ikamet eden Suriyelilerden de seçim günü mecbur kalmadıkça dışarı çıkmamalarının rica edildiği belirtilmiştir (www.haber.sol.org). 31 Mart 2019 tarihli yerel seçimlerde TBMM 'Göç ve Uyum' Alt Komisyonu Başkanı Altay Uslu tarafından yapılan açıklamada Türk vatandaşlığına sahip 72 bin Suriyelinin 36 bininin seçmen statüsünde olduğu belirtilmiştir (Yeniçağ, 2019).

31 Mart 2019 tarihli yerel seçim sonrasında yapılan balkon konuşmasında "Suriye'yi güvenli bir yer haline getirip Türkiye'deki sığınmacıların ülkelerine ve yurtlarına dönmelerini sağlamak" Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından gelecekte yapacakları çalışmalar arasında ifade edilmektedir. Nitekim yerel seçimler sonrasında CHP'den seçilen Bolu Belediye Başkanı Tanju Özcan sosyal medya üzerinden "Ben Başkan olduğum sürece, yatağa aç giren vatandaşlarımız var iken, Bolu'da Türk halkının vergilerinden oluşan bütçemizden, Suriyelilere bir tek kuruş yardım yapılmayacaktır." (tanjuozcanchp, 2019) şeklinde bir açıklama yapmış takiben Sözcü Gazetesine verdiği demeçte de "Dört ayrı kurumdan para alıyorlar. En şık onlar geziyor, en rahat onlar yaşıyor. Bu vicdana sığar mı?" diyerek halktan konuyla ilgili olumlu yönde tepkiler aldığını ifade etmiştir (Sözcü, 2019). Bolu Belediye Başkanı tarafından yapılan açıklamalara Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından da tepki verilerek valilikler yoluyla yardımların devam ettirileceği belirtilmiştir (Sputniknews, 2019). Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, İHH İnsani Yardım Vakfı, Hukukçular Derneği, Özgür-Der, Sadakataşı Derneği, Yeryüzü Avukatlar Derneği, Uluslararası Hukukçular

Birliği, Uluslararası Suriyeli Hukukçular Derneği ve Yeryüzü Çocukları Derneği temsilcileri tarafından Bolu Belediye Başkanı hakkında suç duyurusunda bulunulduğu, "kamu hizmetlerinden yararlanma hakkının engellenmesi", "iş ve çalışma hürriyetinin ihlali", "halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama" ve "nefret ve ayrımcılık" suçlarından Özcan hakkında kamu davası açılmasının talep edildiği yönündeki haberler medyada yer almaktadır (Yeniakit, 2019). AK Parti Ağrı Belediye Başkanı Savcı Sayan ise Kuran'a el basarak göreve başlayan Özcan'ın Suriyelilerle ilgili açıklamasına karşılık sosyal medya hesabından "Bolu'daki Suriyelileri Ağrı'ya bekliyorum. Biz ekmeğimizi bölüşürüz. Kuran'ı öpmek yetmez içinde yazanlara da uymak gerekir..." şeklinde bir açıklama yapmıştır (SavcıSayan, 2019). 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramında Ağrı Belediye Başkanı'nın koltuğuna Suriyeli Berivan Abbas oturmuş ve Bolu Belediye Başkanının açıklamalarına karşılık "Recep Tayyip Erdoğan'ı, Savcı Sayan'ı, Ağrı'yı ve Türkiye'yi seviyoruz. Bolu Belediye Başkanımız, Suriyeli kardeşlerimin ekmeğini kesme." demiştir (SavcıSayan, 2019; Sputniknews, 2019). 2019 Haziran ayında yenilenen yerel seçimler öncesindeyse Ekrem İmamoğlu Suriyelilerle ilgili olarak Bolu Belediye Başkanı tarafından yapılan açıklama ve uygulamaları eleştirmiştir. Bu minvalde Suriyelilerle ilgili izlenecek politikayı "1, insanlığımızın en kutsal örneklerinizi tüm dünyaya göstereceğiz. 2, ulusal politikamızı merkezi hükümetle bütünleştireceğiz. 3, Suriye halkının özgürlüğü ve vatanlarının bütünlüğü korunarak ülkelerinde özgürce yaşamalarını sağlamaları konusunda uluslararası platformlarda politikalar geliştireceğiz." diyerek aktarmıştır. (Euronews, 2019). 2019 Haziran ayı İstanbul Büyükşehir Belediyesi seçimleri öncesinde CHP adayı Ekrem İmamoğlu ile bir araya gelen AK Parti adayı Binali Yıldırım Suriyeliler konusundan bahsederken "İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nde mültecilerle ilgilenen bir birim var. Belki bu birim daha da güçlendirilebilir." demiştir (Euronews, 2019). Buna karşılık İBB bünyesinde göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunan bir birimin varlığı söz konusu değildir.

3.5. Belediyelerde Göçmen ve Mültecilerle İlgili Çalışma Yürüten Birimlerin Kurumsal Yapılanmaları

Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç etmelerinin ardından ulusal bir yerleştirme politikası olmaması sebebiyle sığınmacıların büyük bir kısmı imkânları görece daha avantajlı olan büyükşehirlere göç etmeyi tercih

etmiştir. Bununla birlikte mahalli ve müşterek ihtiyaçların karşılanmasında birincil sorumlular olarak karşımıza çıkan belediyeler de kentlerde yaşayan Suriyeli sığınmacılara doğrudan ya da dolaylı olarak hizmet sunumunda bulunmaya başlamışlardır. 23 Mayıs 2019 tarihli GİGM verilerine göre Türkiye’de bulunan 3.608.044 “Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeli”nin 116.989’unun Geçici Barınma Merkezlerinde yani kamplarda kaldığı, 3.491.060’ının ise Geçici Barınma Merkezleri dışında, yani kentlerde barındığı görülmektedir. Bu verilere göre Türkiye’de bulunan Suriyelilerin yaklaşık %97’si kentlerde yaşamaktadır.

MBB ve UNHCR işbirliğinde 25-26 Kasım 2015 tarihlerinde gerçekleştirilen “Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü” isimli çalıştay raporuna bakıldığında belediyelerin göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda istekli oldukları; öncelikli olarak temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik kışlık yardım (kömür, battaniye ve soba), gıda/erzak paketleri, sıcak yemek, giysi, ev eşyaları ve öğrenciler için kırtasiye yardımında bulundukları görülmektedir. Çalıştay raporunda değinilen sorunlar ise dil engeli, belediye mevzuatında göçmen ve mültecilere yardımla ilgili açık bir ibarenin bulunmaması, belediyelere nüfusları oranında merkezi idare tarafından aktarılan bütçeye değişken nüfusun (sığınmacılar / geçici koruma altındakiler / göçmenler / mülteciler) dahil edilmemesi sebebiyle yaşanan kaynak sıkıntıları, nitelikli personel eksikliği, koordinasyon eksikliği ve yerel halk ile göçmen ve mülteciler arasındaki gerginlikler olarak sıralanmaktadır. Ek olarak belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmada bulunan birimlerde bir standardizasyonun olmadığı ve çalışmaların genel olarak sosyal yardım ve kültür işleri müdürlükleri veya halkla ilişkiler müdürlükleri altında gerçekleştirildiği görülmektedir (MBB, 2015).

Aralık 2016 tarihinde MBB tarafından Prof. Dr. M. Murat Erdoğan yönetiminde hazırlanan ve İstanbul’da bulunan ilçe belediyeleri ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ndeki belediye başkanı, belediye başkan yardımcısı gibi üst düzey yöneticilerle yapılan yüz yüze görüşmeler ve mülakatlardan elde edilen verilere yer verilen “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri, Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği isimli çalışmada da belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili yürütmekte oldukları çalışmalar esnasında karşılaştıkları sorunlar, sınırlılıklar, ihtiyaç ve çözüm önerilerine yer verildiği görülmektedir. Bu noktada öncelikli olarak belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarında yetki ve

sorumlulukları ile bütçelerinin yeniden düzenlenmesi noktasında yasal değişiklik yapılması gerektiği belirtilmektedir. Belediyelere ait ortak bir veri tabanı olmaması mükerrer yardımlar yapılmasına yol açan etkenlerden biri olarak ele alınırken, yerel yönetimler arasında ortak çalışma gruplarına ve hem belediyeler arası hem de merkezi yönetim ile belediyeler arasında koordinasyonun sağlanmasına ihtiyaç duyulduğu dile getirilmektedir. Raporda dikkat çeken bir diğer husus ise göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların daha çok belediye başkanlarının inisiyatifleri doğrultusunda gerçekleştirildiği yönündedir. Ek olarak ilgili birimlerde yöneticilerin sık sık değişmesi süreçte olumsuz bir etkiye ve çalışmalarda standartlaşma yoluna gidilememesine de neden olmakta, göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürüten birimlerde dil bilen ve nitelikli personel istihdamına ihtiyaç duyulmaktadır. Son olarak raporda yerel yönetimlerin alandaki bilgi ve tecrübeleri ile talep ve ihtiyaçlarını da karşılayacak ulusal bir göç politikası geliştirilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır (MBB, 2017).

13 Eylül 2017 tarihinde 18'i İstanbul'dan olmak üzere Balıkesir, Bursa, Kocaeli ve Sakarya illerini kapsayacak şekilde Marmara Bölgesi'nden toplam 25 belediyenin göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyette bulunan birim temsilcilerinin katılımıyla 2017 yılında gerçekleştirilen MBB Göç Platformu Kuruluş Toplantısında belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birim temsilcileri tarafından dile getirilen sorunlar aşağıdaki gibidir.⁴

- Ulusal düzeyde belirlenmiş, çerçevesi çizilmiş ve yerel yönetimlere rol biçilmiş bir göç politika belgesinin bulunmaması dolayısıyla yerel yönetimlerin ortak bir stratejide buluşamaması
- Göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarda yaşanan bürokratik sorunlar ve yetki karmaşası
- Göç ile ilgili belediyelerde çoğunlukla özel bir birimin olmaması
- Yerel yönetimler arasında ortak çalışma grubu eksikliği
- Kalifiye insan kaynağı eksikliği

---

⁴ Yayınlanmayan rapor çalışması, MBB, 2018

- Dil problemi
- Bütçe ile ilgili sorunlar
- Ortak veri tabanının olmaması
- Mükerrer yardımlar
- Yöneticilerin sık sık değişmesi
- Uyum konusunda yapılabilecek çalışmalara yeterince ağırlık verilmemesi
- Mültecilerle ilgili ön yargıların varlığı
- Büyükşehir olan illerde büyükşehir belediyesi ile ilçe belediyeleri arasında koordinasyon eksikliği
- Toplantıda belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaları esnasında yaşadıkları sorunlar ele alınırken diğer yandan çözüm önerileri de temsilciler tarafından şu şekilde dile getirilmiştir:
- Başta Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı olmak üzere ilgili Bakanlıklar, Kaymakamlıklar, Valilikler ve İl Göç İdaresi Müdürlükleri ile işbirliği yapılması
- Büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyeleri ile il ölçeğinde işbirliği yapılması
- Belediyelerin iyi uygulamalarının paylaşılması
- Göç konusunda tecrübeli ülkelerden iyi uygulama örneklerini aktaracak uzmanların davet edilmesi
- Ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ile birlikte çalışmalar yapılması
- Ulusal düzeyde kapsamlı, kuşatıcı ve sürdürülebilir bir “göç politikası” oluşturulması amacıyla yerel düzeyde mültecilerle ilgili edinilmiş

tecübelerin yasama süreçlerine aktarılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi

- Uyum odaklı çalışmalar yürütülmesi ve yerel düzeyde vatandaşlara bilinç kazandırılmasına yönelik faaliyetlerde bulunulması
- Mülteciler ile ilgili ön yargıların ortadan kaldırılmasına
- Mültecilerin oryantasyonuna yönelik broşür ve kitapçıklar yayınlanması
- Mültecilerle ilgili çalışmalarda kentsel mekân üzerinden politikalar geliştirilmesi
- Mültecilere yönelik yardımlarda temel ihtiyaçlar dışında kategorizasyona gidilmesi ve sürekliliğin sağlanması
- Mültecilerle ilgili kültürel etkinliklerin düzenlenmesi
- Dış göçün yanı sıra iç göçün de gündeme getirilmesi

MBB bünyesinde 2017 yılında kurulan ve belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarda bulunan birim temsilcilerinden oluşan Göç Platformu kapsamında ve GİGM ve/veya bakanlıklar ile işbirliği içerisinde gerçekleştirilen çeşitli toplantılarda ve projeler kapsamında gerçekleştirilen çalıştay vb. faaliyetlerde belediye temsilcilerinin söylemleri ele alındığında görülmektedir ki 2015 yılından günümüze 4 yıllık süreçte belediyelerin hizmet alanları temel ihtiyaçların karşılanması ve acil durum mantığından göçmen ve mülteciler ile yerel halkın kaynaşması ve sosyal uyum konularına doğru evrilmeye başlamıştır. Nitekim göçmen ve mültecilerle ilgili yürütülen faaliyetlerde yerel halkın tepkisine yol açmamak amacıyla yeni yöntemler geliştirilmeye ve hem göçmen ve mültecilerin hem de yerel halkın katılım sağlamasına olanak tanıyan faaliyetlerin düzenlenmesi yönünde çalışmalar yürütüldüğü görülmektedir. Yine göç konusunda yapılan toplantı ve çalıştaylarda belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürüten müstakil birimlerin kurulduğu görülmüştür. Bu belediyelerin kurumsal yapılanmaları incelendiğinde kurulan birimlerin belediye meclislerinde alınan kararlara istinaden koordinatörlükler şeklinde çeşitli müdürlükler altında yapılandıkları ve çalışmalarında birimlerine ait bütçelerinin olmadığı görülmektedir. Belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyetlerinde hesap verme sorumluluğu nedeniyle

çekincelerinin bulunduğu da önemli hususlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. 10 Aralık 2003 tarihinde kabul edilen 5018 sayılı Kamu Malî Yönetimi ve Kontrol Kanununun Kamu Kaynağının Kullanılmasının Genel Esasları altında hesap verme sorumluluğu ile ilgili olarak:

“MADDE 8.- Her türlü kamu kaynağının elde edilmesi ve kullanılmasında görevli ve yetkili olanlar, kaynakların etkili, ekonomik, verimli ve hukuka uygun olarak elde edilmesinden, kullanılmasından, muhasebeleştirilmesinden, raporlanmasından ve kötüye kullanılmaması için gerekli önlemlerin alınmasından sorumludur ve yetkili kılınmış mercilere hesap vermek zorundadır.” denmektedir.

Yapılan hizmetlerin muhasebeleştirilmesi, harcama belgelerinin düzenlenmesi ve sayıştay denetimleri noktasında da çekincelerinin oldukları, bu bağlamda hizmetlerini projeler ve hayırseverlerin yaptığı yardımlar üzerinden yürütmekte oldukları yapılan toplantılarda⁵ ve görüşmelerde de sıkça dile getirilmektedir. Bu bağlamda uluslararası fonlar yoluyla yürütülmeye çalışılan faaliyetlerin projelerin belli bir süreyi kapsıyor olması nedeniyle sürdürülebilirlik anlamında endişelere yol açtığı görülmektedir. Bununla birlikte Sayıştay Denetiminde bu konuyla ilgili yaşanan bir olumsuzlukla karşılaşılmamıştır.

3.6. Sınıra Yakın Bölgelerde Belediyelerin Suriyelilere Yönelik Çalışmaları

Sınıra daha yakın bölgeler olarak Kilis, Hatay, Gaziantep ve Adana gibi şehirlere bakıldığında Suriyelilerle savaş ve çatışmanın ilk zamanlarından itibaren karşılaşmış olmalarının yanı sıra bu illerde Suriyeli nüfus yoğunluğunun yerleşik nüfusa oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Nüfusunun %100'ünden daha fazla oranda Suriyeliyi barındıran bir sınır bölgesi olan Kilis şehrinde akrabalık bağlarından dolayı Suriye Krizi öncesinde de geliş gidişlerin varlığından söz edilirken Kilis Belediye Başkanı Hasan Kara Suriyelilerle ilgili söylemlerinde kardeşlik vurgusu yaparak Kilis halkının 2011 yılından bugüne Suriyeliler nezdinde misafirperver yaklaşımlarına dikkat çekmektedir. Nitekim Kilis

---

⁵ Yerel Yönetişimde Dayanıklılık (RESLOG-Türkiye) Projesi kapsamında MBB ev sahipliğinde düzenlenen Yerel Yönetişim ve Göç Buluşmaları serisinin 27 Şubat 2019 tarihinde gerçekleştirilen Göç Hukuku ve Yerel Yönetimler başlıklı programında hukuki düzenlemeler ele alınırken Sayıştay denetimi ve bütçe konusu gündeme gelmiş ve belediyeler tarafından bu alanda sorular yöneltirken bütçe kodlarında özel bir düzenlemeye gidilmesi gerektiğinin altı çizilmiştir.

şehri 2016 yılında AK Parti Sakarya Milletvekili Ayhan Sefer Üstün tarafından Nobel Komitesi'ne yazılan dilekçe ile Nobel Barış Ödülü'nü alması için önerilmiştir. Marmara Bölgesi'nden 6'sı büyükşehir olmak üzere 181 belediyenin üye olduğu Marmara Belediyeler Birliği de 2 Nisan 2016 tarihli Meclis Toplantısında, Kilis'in Nobel Barış Ödülü adaylığını desteklediğini kamuoyuna MBB Başkanının imzasını taşıyan açık bir mektupla duyurmuştur (www.marmara.gov.tr, 2016). 2016 Nobel Barış Ödülü 2016 Nobel Barış Ödülü, Kolombiya'daki iç savaşın sonlamasına yönelik çabaları nedeniyle Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos'a verilmiştir (BBC, 2016).

Nüfusunun yaklaşık üçte biri oranında Suriyeli'ye ev sahipliği yapan Hatay ilinde ise Suriyelilerin mevcut konut stoğu çerçevesinde imarlı ve imarsız alanlar farketmeksizin merkez ve çeperdeki konut alanlarında; 2-3 aile bir arada ikamet ettikleri gözlemlenmektedir. Hatay Büyükşehir Belediyesi yetkililerince yerel halka yönelik bütün belediye hizmetlerinden göçmen ve mültecilerin de faydalandığı belirtilirken göçle gelen nüfus hesaba katılmadan planlanan mevcut alt yapı ve kaynaklarla toplam nüfusa hizmet verilmesinin alt yapı ve teknik teçhizat kullanımında özellikle kapasite anlamında çeşitli sıkıntılara yol açtığı ifade edilmektedir. Nitekim Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Doç. Dr. Lütfü Savaş tarafından yapılan açıklamalarda da şehrin ekonomik olarak da süreçten olumsuz yönde etkilendiği ve yeni bir göç dalgasının kaldırılamayacağı söylenmektedir (Hürriyet, 2018). Buna karşılık sürecin yönetimiyle ilgili sistemli bir yaklaşım geliştirilemediği ve önlem alınamadığı görülmektedir. Geçici koruma altındaki Suriyelilere plansız bir biçimde Türk vatandaşlığı verilmesi sonucunda 2019 yılı yerel seçimlerinde Suriye kökenli 2 Türk vatandaşının muhtar adayı olduğu belediye başkanı tarafından seçim söylemlerinde de kullanılmıştır (Sputniknews, 2019).

Sınır bölgesi olması nedeniyle önem arz eden bir diğer bölge olan Hatay'ın Reyhanlı ilçesine bakıldığında ise ilçe nüfusunun %100'ünden fazla Suriyeliye ev sahipliği yapıldığı görülmektedir. Reyhanlı halkının Suriyelilerle akrabalık bağlarının olduğu ve Suriye krizi öncesinde de sınırdan geçişlerin olduğu hem yerel halk hem de belediye temsilcileri tarafından ifade edilmektedir. Suriye krizi sonrasında Reyhanlı'da yaşanan elektrik kesintilerinde sayıca artış yaşandığı ve çöp üretimin 4 katına çıktığı belirtilirken mevcut kaynaklarla hem yerel halk hem de göçmen ve mültecilerin yanı sıra Afrin ve Cinderesi'ndeki güvenli bölgelere de hizmet götürüldüğü ifade edilmektedir.

Suriye’deki krizin başlangıcından bu yana yaklaşık 8 yıldır göç politikalarını 350.000’in üzerinde geçici koruma altındaki Suriyeliye ev sahipliği yapan ve 1.874.244 nüfusa sahip olan Gaziantep Belediyesi bünyesinde Sağlık ve Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı altında “Göçmen İşleri Şube Müdürlüğü” ismiyle bir müdürlük kurulduğu görülmektedir. Göç konusunda aktif çalışmalar yürüten ve siyasi anlamda da önemli bir belediye olan Gaziantep Büyükşehir Belediyesi bünyesinde koordinatörlük ya da yardım masası vb. bir uygulama yerine şube müdürlüğü kurulması bu anlamda belediyenin göç konusuna verdiği önemi de gözler önüne sermektedir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi göç politikalarını insani bir bakışla sürdürdüklerini, yerleşik toplum ile göçmen ve mülteciler arasında hizmet sunumunda bir ayrım yapılmadığını ifade etmektedir.⁶ Göç alanında çalışan yerel ve uluslararası sivil toplum kuruluşları işbirliklerinin yüksek düzeyde olduğu görülen Gaziantep Göç Şube Müdürlüğü Türkiye’deki göç alanındaki çalışmaların yurt dışındaki temsili noktasında da iyi uygulama örneği olarak karşımıza çıkmakta ve görünürlük açısından da önemli bir etkiye sahip bulunmaktadır. Bu anlamda Eski Aile ve Sosyal Politikalar Bakanı ve Gaziantep Büyükşehir Belediye Başkanı Fatma Şahin’in de siyasi temsil gücünün önemli bir etkisi bulunmaktadır. Gaziantep Belediyesi bünyesinde 2016 yılından itibaren hizmet vermeye başlayan Ensar Toplum Merkezinde ise Suriyelilere sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinin yanı sıra dil kursları, mesleki eğitim kursları ve hukuk ve istihdam alanlarında danışmanlık hizmetleri de verilmektedir. Ek olarak merkez bünyesinde Suriyeli mülteciler ve yerel halkın bir araya geldiği uyum odaklı kültürel, sanatsal ve sportif aktiviteler de düzenlendiği görülmektedir (Milliyet, 2017). Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Mesleki Eğitim Kursları (GASMEK) bünyesinde düzenlenen mesleki eğitim, hobi ve dil kurslarına Suriyeliler de katılım sağlamaktadır. Gaziantep Sosyal Araştırma Merkezi (SARMER) bünyesinde ise Gaziantep genelinde ihtiyaç tespitiyle ilgili veriler toplanarak şehrin sosyal risk haritası çıkarılmakta ve acil yardım ihtiyacı olan aileler belirlenmektedir. 2012 yılında kurulan ve giderleri Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından karşılanan 2 adet Suriyeli “Misafirlerimiz Bilgi ve Eğitim Merkezi” ile de kayıp nesil riskinin önüne geçilmesi amacıyla uyum

---

⁶ Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göçmen Şube Müdürü Önder Yalçın tarafından Ekim 2017’de İstanbul’da gerçekleştirilen Yerelden Küresel Medeniyetler Ekseninde Göç ve Mülteciler Konferansı sunumu.

çalışmaları yapılmaktadır. Bu noktada 8 seneyi aşkın bir süredir Türkiye’de “geçici koruma” statüsü altında bulunan Suriyelilerin “misafir” olarak isimlendirilmeleri yapılan çalışmalardaki algının da belirsiz olduğunu göstermektedir. Belediyenin aynı zamanda sağlık hizmetleri noktasında da göçmen ve mültecilere destek sağladığı bilinmektedir. Uluslararası fonlar aracılığıyla gerçekleştirilen işbaşı eğitim programları da geçici koruma altındaki Suriyelilerin istihdam piyasasına dahil edilmesi noktasında önemli bir diğer adım olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷

Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi bünyesinde kurulan Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığına bağlı Göç İşleri Şubesi Göçmen Bilgilendirme ve Koordinasyon Merkezinde de ulaşım, geçim kaynakları ve belediyelerin kapasitesinin desteklenmesi yoluyla Suriyelilere destek projesi gibi projeler yoluyla göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürütülmektedir.⁸ Bu bağlamda Göç Koordinasyon ve İşbirliği Toplantısı adı altında Suriyelilerin uyumu ile ilgili konularda paydaşlarla bir araya gelerek istişare toplantıları da düzenlenmektedir.

Suriyelilerin yine yoğun olarak ikamet ettiği bölgelerden bir diğeri olan Çukurova Bölgesi ele alınacak olursa Adana Büyükşehir Belediyesi bünyesinde 2018 yılında kurulan ve finansmanı 2 yıl süreli olarak IOM tarafından karşılanan Adana Göç Uyum ve Dayanışma Merkezinde (www.adana.bel.tr) Türkçe dil kursu, mesleki eğitim, hukuki danışmanlık ve psikososyal destek çalışmaları yapıldığı görülmektedir. Adana Büyükşehir Belediyesi Kent Konseyi bünyesinde Göç ve Mülteci Meclisi (www.adanakentkonseyi.org.tr) kurulması da göçmen ve mültecilerin uyumu ve karar mekanizmalarına dahil edilmesi noktasında önemli bir adım olarak karşımıza çıkmaktadır (www.haberler.com, 2018). Nitekim belediyeyle bağlantılı olarak kurulan “Suriyeli Göçmenlerle Dayanışma Derneği” de bu alandaki faaliyetleri kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır.

---

⁷ Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Göçmen Şube Müdürü Önder Yalçın’ın 6-7 Kasım 2018 tarihlerinde Ankara’da GİGM ve ILO işbirliğinde gerçekleştirilen “Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı Kurumlararası İstişare Toplantısı” sunumu.

⁸ Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi temsilcisi tarafından 6-7 Kasım 2018 tarihlerinde Ankara’da GİGM ve ILO işbirliğinde gerçekleştirilen “Uyum ve İletişim Dairesi Başkanlığı Kurumlararası İstişare Toplantısı” sunumu.

Adana'nın Seyhan ilçesinde Suriyelilerin daha çok nüfusun yoğun ve imarsız bölgelerinde ikamet ettikleri, tarım sektöründe yer alan göçmen ve mültecilerin ise çadır ve konteynerlerde olumsuz koşullar altında yaşamlarını sürdürmeye çalıştıkları görülmektedir. Seyhan Belediyesi Kadın Dayanışma Merkezi bünyesinde uluslararası finansal kaynaklarla projeler yürütülürken Türkçe dil eğitimi, aile planlaması ve toplumsal cinsiyet eşitliği konulu eğitimler, mesleki eğitim ve hobi kursları ile erkeklere yönelik meslek kursları düzenlenmektedir. Kendilerini insan, kadın ve çocuk odaklı bir bakışla göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunan bir yerel yönetim kuruluşu olarak tanımlayan Seyhan Belediyesi Seyhan'daki Sığınmacıların Durum Tespiti ve İlçe Veri Sistemi Oluşturulması projesi (<http://www.seyhan.bel.tr/tamamlanan-projeler/10>) ve bu alanda yürütmekte olduğu çalışmalarla pek çok mecrada iyi uygulama örneği olarak gösterilmektedir.

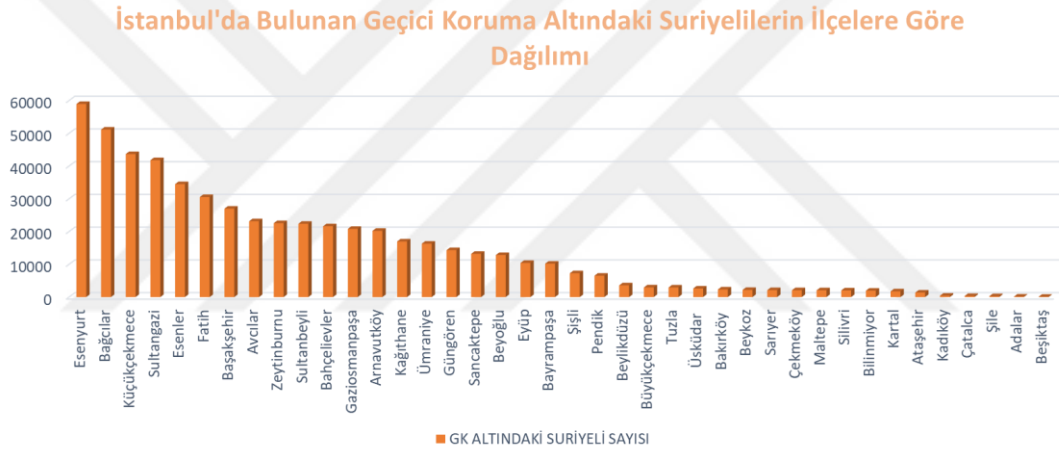
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÖÇ YÖNETİMİNİN YENİ AKTÖRLERİ OLARAK YEREL YÖNETİMLER: İSTANBUL ALAN ARAŞTIRMASI

4.1. Araştırmanın Temel Soru ve Hipotezleri

Yapılan çalışma kapsamında İstanbul ölçeğinde 39 ilçe belediyesi ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimleri incelenerek yerel düzeyde etkili bir göç yönetiminin gerçekleştirilebilmesi amacıyla göç birimlerinin kurumsallaşmasına yönelik bir incelemede bulunulmuştur.

Şekil 19: İstanbul'da Bulunan Geçici Koruma Altındaki Suriyelilerin İlçelere Göre Dağılımı

Kaynak: GİGM, Aralık 2018.

Araştırmanın dayandığı hipotezler aşağıdaki gibidir:

1. Belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyette bulunan özel bir birim genellikle bulunmamaktadır.
2. Müstakil bir göç birimi kurulması ihtiyacı söz konusudur.
3. Göçmen ve mültecilerin uyumuna yönelik faaliyetler kısıtlıdır.
4. Belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyette bulunan birimlerinin İstanbul Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, ulusal/uluslararası sivil toplum kuruluşları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişki düzeyleri sınırlıdır.
5. Ulusal bir göç politikası oluşturulması ihtiyacı bulunmaktadır.

Araştırma kapsamında belediyelerin göç yönetimi alanındaki çalışmalarının değerlendirilerek

1. Belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyette bulunan özel bir birimin olup olmadığı, hangi faaliyetlerin yürütüldüğü, belediyelerin kurumsal yapısı içerisinde göç yönetiminin yeri ve önemi,
2. Göçmen ve mültecilere yönelik faaliyet ve hizmetlerin düzeyi ve kalitesi,
3. Belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyette bulunan birimlerin İstanbul Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, ulusal/uluslararası sivil toplum kuruluşları ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla ilişki düzeyleri,
4. Ulusal bir göç politikası oluşturulmasında yerel yönetimlerin rollerinin olup olmadığı gibi hususlar incelenmiştir.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma kapsamında öncelikle kurumsallaşmanın literatürdeki yeri incelenerek alan araştırması çerçevesinde temel alınacak kurumsallaşma kavramına ilişkin tanımlamada bulunulmuştur. Kurumsallaşma sözlük anlamıyla “kurumsal duruma gelmek, örgütlü duruma gelmek ve süreklilik kazanmak” şeklinde tanımlanmaktadır (www.tdk.org.tr). Bir diğer tanımda ise kurumsallaşma kavramı “her türlü iletişim ve etkileşim sürecinde önceden belirlenmiş kuralların temel alınması” şeklinde nitelendirilmektedir (Fındıkçı, 2005:82). Kurumsallaşmanın “çeşitli amaçlar ve hedeflerle birlikte ilkeler ve değerler çerçevesinde örgüt yönetiminin gerçekleştirilmesi” olarak tanımlanması da söz konusu olmaktadır (Kahveci, 2007; Akt.Yazıcıoğlu ve Koç; 2009:500). Zucker ise kurumsallaşmayı ele alırken hem bir süreç hem de değişebilir bir özellik olarak değerlendirmiştir (Tolbert, Zucker, 1996:175). Zucker’e göre kalıcılık ve kurumsallaşma arasında ayrılması güç bir bağ vardır ve kültürel kalıcılık kurumsallaşma ile mümkündür (Zucker, 1977:727-730). Kurumsal kuramın önemli temsilcilerin Scott kurumsallaşmayı değerlerin yavaş yavaş örgüte işlenmesi olarak görürken kurumsal yapıyı da bir uyum aracı olarak nitelendirmektedir (Scott, 1987:493-494). Karpuzoğlu’na göre ise “Aslında kurumsallaşma, bir örgüt veya işletmenin kişilerden bağımsız olarak kurallara, standartlara, prosedürlere sahip olması, değişen çevre koşullarını takip eden sistemleri kurması ve gelişmelere uygun olarak örgütsel yapısını

oluşturması, kendisine özgü iletişim ve iş yapma yöntemlerini kültür haline getirmesi ve böylece diğer işletmelerden farklı ayırt edici bir kimliğe bürünmesi sürecidir” (Karpuzoğlu 2004’den aktaran Nişancı vd. 2015). Yapıların devamı ve sürdürülebilirlik noktasında kurumsallaşma büyük bir önem arz etmektedir. Bu noktada işleyişin standart bir yapıya kavuşması adına belirlenmiş bir model çerçevesinde kurgulanması, inisiyatifin ötesinde belli kurallar çerçevesinde devam etmesi ve kişilerden bağımsız olması gerekmektedir.

“Kurumsallaşma derecesini ölçmede, örgütlerin eş biçimliliği/benzerliği, farklılığı, profesyonelliği, nesnelliği, sadeliği, esnekliği gibi özellikler en çok öne çıkan kriterler arasında sayılabilir.” (Nişancı, Oğrak vd. 2015). Selznick işletmelerin kurumsallaşma derecelerini sadelik, farklılaşma, esneklik ve otonomi olmak üzere 4 başlık altında ele almıştır. Kurumsallaşmış kurumlar ise yönetim özgürlüğüne sahip olanlar biçiminde değerlendirilmiştir (Çavuş ve Demir, 2011:417). “Kurumsallaşma bir süreç dizgisi olarak örgütlerin eşbiçimli hale gelmesine neden olur.” (Çobanoğlu:2018). Yapılan literatür araştırmasında, kurumsallaşma kavramının kurum içi profesyonelleşme, şeffaflık, kültürel güç ve tutarlılık olmak üzere 4 kavram üzerine yoğunlaştığı görülmüştür. Kurumsallaşma ile ilgili tanımlarda en çok dikkat edilen husus ise işleyişin sistematik hale gelmesi ve kişilerden bağımsızlaşması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu bağlamda belediyelerin göç alanındaki kurumsallaşma düzeyleri incelenirken göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarındaki iç organizasyonel yapıları, hizmet sunumunda kısa ve uzun vadeli bakış açıları, ağlarla ilişkileri ile politika geliştirme ve politik süreçlere müdahil olma noktasında kendilerini nasıl konumlandıkları ele alınarak standartlaşmanın olup olmadığı ve kurumsallaşma boyutları ele alınmıştır. Alan araştırması kapsamında anket çalışmasına katılan belediyeler “tam kurumsallaşmış”, “yarı kurumsallaşmış” ve “kurumsallaşmamış” belediyeler olarak 3 kategoriye ayrılmıştır. İç organizasyonel yapı ele alınırken ilgili belediyenin göç birimi olup olmadığı, birimin aktif biçimde çalışma yürütüp yürütmediği gibi hususlar dikkate alınmıştır.

Araştırma kapsamında belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarında kurumsallaşmanın tanımlanması ve ölçülmesi ile ilgili olarak belediye bünyesinde göç

alanındaki çalışmaların hangi birimler tarafından yürütüldüğü, birimler arası koordinasyon, diğer kurumlarla işbirlikleri, göç ile ilgili veri kullanımı ile belediyenin göç konusuna sistematik bir biçimde yaklaşp yaklaşmadığı gibi konuların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Araştırma gerçekleştirilirken belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten ve alanda çalışan birim temsilcilerine (müdür/uzman) online olarak, yüz yüze görüşmeler ve telefon görüşmeleri yoluyla kurumsal yapı, göçmen ve mültecilere sunulan hizmetler, göç politikaları ve diğer kurumlarla ilişkilerine ilişkin sorulardan oluşan bir anket formu uygulanmıştır. Çalışma kapsamında ifadeye dayalı çoktan seçmeli ve açık uçlu sorularla bilgi ve veri toplamaya yönelik anket formu hazırlanmıştır. Anket soruları hazırlanırken likert ölçeğinden faydalanılmıştır. Anket formu öncelikle mail yoluyla katılımcılara iletilmiş, gerekli durumlarda yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş, bilgilerin doğrulanması adına ihtiyaç halinde formla ilgili olarak belediye temsilcileri tekrar telefonla aranarak görüşülmüştür. Belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birim temsilcilerinden alana ve genel işleyişe ve kurumsallaşma düzeyine yönelik bilgi alınması amacıyla üst düzey yöneticiler yerine yönetici ve/veya saha uzmanları katılımcı olarak araştırmada yer almışlardır.

4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtlılıkları

Örnekleme İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinden oluşan tez çalışmasının alan araştırması kısmında anket formunun doldurulması amacıyla ilk etapta 146 kişiye online form şeklinde hazırlanmış anket formu mail yoluyla iletilmiş ve hatırlatma mailleri ile toplamda 6 defa anket sorularının cevaplanması kendilerinden talep edilmiştir. Takiben örnekleme yer alan 40 belediyeden kişisel iletişim bilgileri de mevcut olan en az 1 temsilci telefonla aranmıştır. İlgili temsilcilere görevden ayrılma ve/veya izinli olunması nedeniyle ulaşılamamış olması durumunda ise belediyenin ilgili birimleri aranarak çalışmalarda aktif rol alan belediye temsilcilerine ulaşılmaya çalışılmıştır. Anket formlarının doldurulması amacıyla araştırma örnekleminde yer alan 40 belediyenin tamamı ile telefon görüşmeleri yapılarak iletişime geçilmiş; yapılan telefon görüşmeleri sonrasında anket formları tekrar ilgili belediye temsilcilerine yönlendirilmiştir. Bazı belediyelerle ise anket formları yüz yüze görüşme yapılarak doldurulmuştur. Göçmen ve mültecilerle ilgili doğrudan çalışmada bulunmayan belediyelerde ise belediye yetkilileri anket formunu doldurmakta imtina etmiştir. Bu

belediyelerle yapılan görüşmelerde temsilcilerin bir kısmı anket formunu doldurmayarak yalnızca sözlü açıklamada bulunmayı tercih etmiştir. Belediye bünyesinde göçmen ve mültecilere ilişkin doğrudan bir çalışma yapılmadığını ifade eden belediyelerin yerel halkla birlikte göçmen ve mültecilere de talepleri halinde yaptıkları yardımlar hakkında bilgi alınmıştır. Buna karşılık GİGM kayıtlarından elde edilen ilçe bazlı verilerde ilçenin göçmen ve mülteciler tarafından tercih edilmediğini, dolayısıyla belediyeye başvuruda bulunulmadığını belirten belediyeler de olmuştur. İBB ve 39 ilçe belediyesinin ilgili birimlerine ve belediye temsilcilerine yönelik yapılan 146 başvuruya istenen sayıda geri dönüş elde edilememiştir.

Anket sürecinin çalışmaların belediyeler nezdinde siyasi propagandaya yönelik çalışmalara dönüştüğü yerel seçim dönemine denk gelmesi de bu bağlamda bir kısıtlılık olarak değerlendirilebilir. Bu minvalde göçmen ve mültecilerle ilgili yürütülen çalışmaların seçim dönemlerinde de aktif bir rol üstlenen Sosyal Yardım İşleri Müdürlükleri bünyesinde gerçekleştirilmesi sebebiyle anket formunu doldurması beklenen belediye temsilcilerine ofislerinde ulaşılması ve çalışma yoğunlukları nedeniyle anket formlarını doldurmaları noktasında güçlük çekilmiştir.

Belediyelerde göçmen ve mültecilerle ilgili sabit birim olmaması da anket çalışması yapılırken formu dolduracak yetkili ve bilgi sahibi belediye temsilcisine ulaşılması noktasında zorlanılmasına sebep olmuştur. Çalışılan konuda hali hazırda bir veri tabanı olmaması sebebiyle ilgili verilerin anket yoluyla alınmaya çalışılması ve bu verilerin belediye bünyesinde çalışanlar tarafından da bilinmemesi önemli bir kısıtlılık olarak değerlendirilebilir.

4.4. Araştırma Sonuçları

Yapılan alan araştırması kapsamında İBB ve İstanbul ilçe belediyeleri olmak üzere toplam 40 belediye ile iletişime geçilmeye çalışılmış, 23 belediyeden¹ toplam 27

---

¹İBB, Arnavutköy Belediyesi, Avcılar Belediyesi, Bağcılar Belediyesi, Bahçelievler Belediyesi, Başakşehir Belediyesi, Bayrampaşa Belediyesi, Beşiktaş Belediyesi, Beylikdüzü Belediyesi, Beyoğlu Belediyesi, Büyükçekmece Belediyesi, Esenler Belediyesi, Esenyurt Belediyesi, Kadıköy Belediyesi, Kağıthane Belediyesi, Küçükçekmece Belediyesi, Pendik Belediyesi, Sancaktepe Belediyesi, Sultanbeyli Belediyesi, Sultangazi Belediyesi, Şişli Belediyesi, Üsküdar Belediyesi, Zeytinburnu Belediyesi.

anket formu² doldurulmuştur. 9 belediye³ ile telefon görüşmesi yapılarak bilgi alınmış, İBB⁴ ve Fatih Belediyelerine CIMER üzerinden başvuru yapılmış, 4 belediyeye⁵ mail ya da telefon yoluyla ulaşılamamış, 3 belediye ise kendilerine ulaşan anket formuna geri dönüşte bulunmamıştır.⁶

İBB'ye CIMER üzerinden yapılan başvuruya⁷ *“Bilgi edinme başvurusu, başvuru kurum ve kuruluşların ellerinde bulunan veya görevleri gereği bulunması gereken bilgi veya belgelere ilişkin olmalıdır.*

İstanbul Büyükşehir Belediyesinin göçmen ve mültecilerle ilgili bir çalışması bulunmamaktadır. İlgili Konu görev, yetki ve sorumluluk alanımız dışında olup bu hususa yönelik çalışmalar merkezi idare tarafından yürütülmektedir.” şeklinde yanıt verilmiştir.

Fatih Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü ile yapılan telefon görüşmelerinde ise göç konusundaki çalışmalarda Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğünün yetkili olduğu ifade edilmiş, Suriyelilere ihtiyaç halinde erzak yardımında bulunduğu ve halk eğitim merkezlerinde düzenlenen kurslara katılımlarının önünde bir engel olmadığı belirtilmiştir. Bununla birlikte yapılan aramalarla ve mail yoluyla gerçekleştirilen başvurular neticesinde ilgili müdürlüğe ulaşılamamıştır. CIMER üzerinden anket formu gönderimi ve çalışmalara ilişkin sorular yoluyla yapılan başvuruya verilen yanıtta ise çalışmalarının olmadığı

“İlgili Fatih Belediyesi KÜLTÜR VE SOSYAL İŞLER MÜDÜRLÜĞÜ tarafından yapılan kontrollerde verilen bilgi aşağıdaki gibidir.

"Bahsettiğiniz konu ile ilgili çalışmamız olmadığından sorularınızı cevaplıyamıyacağımızı bildirmek istedim.iyigünler dileriz."⁸ ifadesiyle aktarılmıştır.

---

² Bazı belediyelerden aynı birimden ya da göç konusunda çalışma yürüten iki farklı birim tarafından birden fazla form doldurulmuştur.

³ Adalar Belediyesi, Ataşehir Belediyesi, Bakırköy Belediyesi, Çatalca Belediyesi, Gaziosmanpaşa Belediyesi, Kartal Belediyesi, Maltepe Belediyesi, Silivri Belediyesi, Şile Belediyesi.

⁴ İBB'den bir temsilci anket formunu doldurarak geri dönüşte bulunmuş, ilgili form analiz kısmında değerlendirmeye alınmıştır. Bununla birlikte aynı anket formu ayrıca CIMER üzerinden de İBB'ye gönderilmiştir.

⁵ Tuzla Belediyesi, Eyüp Sultan Belediyesi, Sarıyer Belediyesi ve Çekmeköy Belediyesi.

⁶ Beykoz Belediyesi, Güngören Belediyesi, Ümraniye Belediyesi.

⁷ 1900939069 nolu başvuruya İBB tarafından verilen 18.04.2019 tarihli yanıt.

⁸ 24903 nolu ile kayda alınan başvuruya Fatih Belediyesi tarafından 22.04.2019 tarihinde verilen yanıt

Anket formuna verilen yanıtlar İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Arnavutköy, Avcılar, Bağcılar, Bahçelievler, Başakşehir, Bayrampaşa, Beşiktaş, Beylikdüzü, Beyoğlu, Büyükçekmece, Esenler, Esenyurt, Kadıköy, Kağıthane, Küçükçekmece, Pendik, Sancaktepe, Sultanbeyli, Sultangazi, Şişli, Üsküdar ve Zeytinburnu Belediyelerine aittir.

4.4.1. Belediyelerin Göçmen ve Mültecilerle İlgili Çalışma Yürüten Birimlerinin Organizasyonel Yapısı

Anket sorularına verilen cevaplarda 1 belediye haricinde tüm temsilciler belediye bünyesinde göçmen ve mültecilere ilişkin hizmette bulunduğunu ifade etmiştir. Bu bağlamda belediyeler bünyesinde göçmen ve mültecilere ilişkin çalışmalarının neredeyse tamamının Suriyelilere ilişkin çalışmalarla birlikte başladığı, 2011 ve 2017 yılları arasında yürütülmeye başladığı ifade edilen çalışmaların ise özellikle 2014-2016 yılları arasında yoğunlaştığı görülmektedir. Belediyelerin %78.2'si İlçelerindeki göçmen ve mültecilere ilişkin sayıların kayıtlarında mevcut olduğunu ifade ederken %21.8'i ise kayıtların kendilerinde mevcut olmadığını belirtmiştir. Göçmen ve mültecilere ilişkin sayıların kayıtlarında mevcut olduğunu ifade eden belediyelerin bu kayıtları saha çalışmaları, hane ziyaretleri, belediyenin kendi veri tabanı, kaymakamlıklar ve GİGM ile ulusal, uluslararası sivil toplum kuruluşları, UNHCR gibi kurumlardan aldıklarını söylemişlerdir.

Araştırma kapsamında örneklem olarak seçilen 40 belediye içerisinde 12 belediye temsilcisi belediye bünyesinde bir göç birimi olduğunu ifade etmiştir. Teyit amaçlı yapılan telefon görüşmeleri, web site ve faaliyet raporu taramalarında ise bu sayıya mevzuat anlamında belediye bünyesinde bir göç birimi bulunmayan fakat göç alanında aktif çalışma yürüttüğünü düşünen ve bunun için insan kaynağı ayıran belediyelerin⁹ de dahil olduğu anlaşılmıştır. Ek olarak göçmen ve mültecilere yönelik aktif bir çalışma yürütmemesine rağmen organizasyonel yapı içerisinde göç birimi olan veya turist ve yabancılar için bilgilendirme faaliyeti yürüten iki belediye de 12 sayısına dahildir.

---

⁹ Sultanbeyli Belediyesi'nin çalışmalarının belediye yöneticileri tarafından kurulan Mülteciler Derneği bünyesinde yürütülmesi nedeniyle belediyeye ait bir göç birimi bulunmamaktadır. Bununla birlikte dernek ile belediyenin özdeşleştirilmesi nedeniyle 12 sayısına Sultanbeyli Belediyesi de dahil edilmiştir. Büyükçekmece Belediyesi bünyesinde ise bir göç birimi olduğu fakat aktif olarak çalışma yürütülmediği belirtilmiştir.

Mülteci nüfusunun düşük olduğu ilçelerde sayının az olması ve talep bulunmaması sebebiyle göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürütülmediğine dair yanıt alınmıştır. Bununla birlikte bazı durumlarda ihtiyaç dahilinde yerel halka yapılan yardımların göçmen ve mültecilere de yapıldığı görülmüştür.

Yapılan inceleme sonucunda göçmen ve mültecilere yönelik çalışmaların çoğunlukla sosyal yardım/sosyal destek/sosyal kültür işleri müdürlükleri altında yürütüldüğü görülmüştür.¹⁰ Göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların sayılan müdürlükler altında gerçekleştirilmesinin Suriyelilerin Türkiye'ye gelişlerinden itibaren acil yardım ve temel ihtiyaçların karşılanması düşüncesiyle hareket edilmiş olması nedeniyle yardım odaklı bir bakış açısının gelişmiş olmasıyla ilişkili olduğu düşünülmektedir.

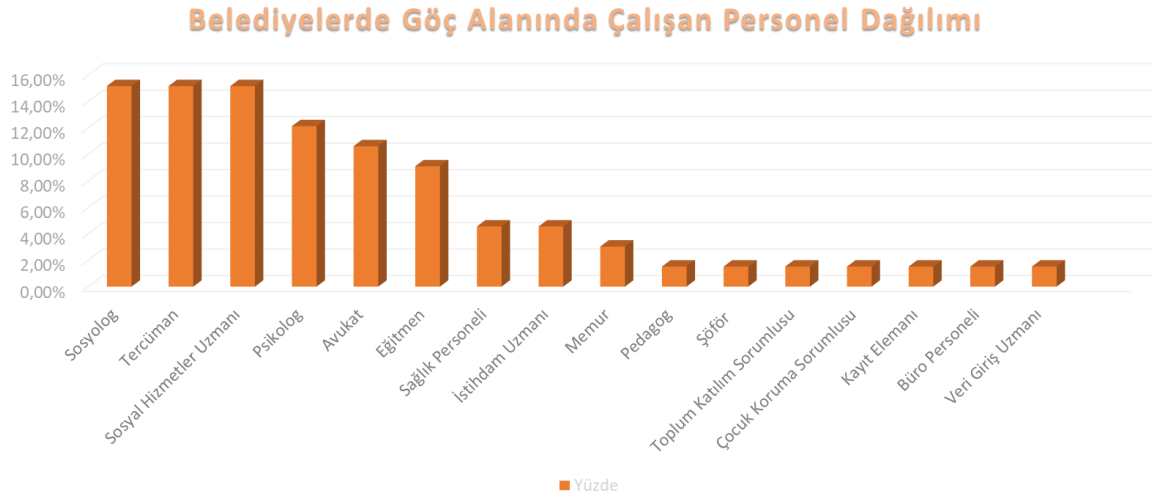
Araştırma kapsamında, göçle ilgili çalışma yürüten birimlerin çoğunlukla belediye başkanının inisiyatifi ile kurulduğuna ilişkin yanıt alınırken, proje faaliyet adımları ve ilçe sınırları içerisinde çok sayıda Suriyeli/göçmen grupların bulunması da sebepler arasında sıralanmıştır. Buna karşılık büyükşehir belediyeleri ve ilçe belediyelerinde kurulacak birimlerle ilgili olarak meclis kararı alınması gerekmektedir. Bu bağlamda göç konusunda çalışma yürüten birimlerin yaygın olmamasıyla ilgili olarak belediye meclisleri bünyesinde de ortak bir talebin olmadığı anlaşılmaktadır. Belediye temsilcilerinin neredeyse tamamı göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarda sıklıkları değişmekle birlikte belediye başkanı ile istişarede bulunduklarını ifade etmiştir.

Göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten personel dağılımına bakıldığında bu kişilerin daha çok sosyolog, sosyal hizmet uzmanı ve tercüman olarak istihdam edildikleri görülmüştür.

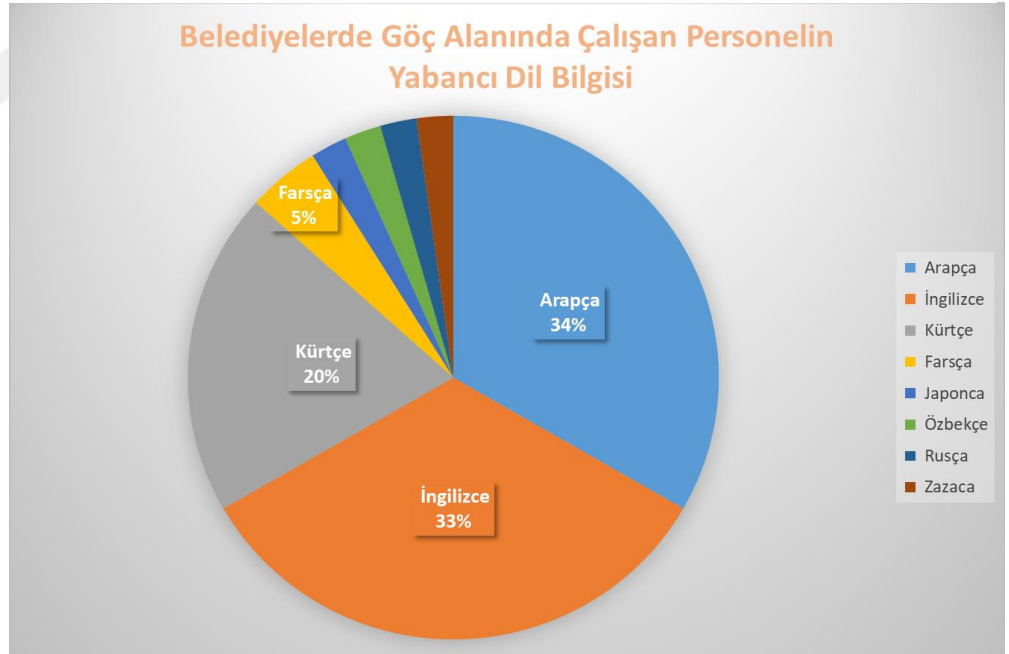
¹⁰ 3 belediye bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların Halkla İlişkiler Müdürlüğü altında yürütüldüğüne rastlanmıştır.

Şekil 20: Belediyelerde Göç Alanında Çalışan Personel Dağılımı

İlgili birimlerde istihdam edilen ve personellerin yabancı dil bilgisine bakıldığında ise Arapça, İngilizce, Kürtçe, Rusça gibi dillerin bilindiği fakat yoğunluğun Arapça ve İngilizce’de olduğu tespit edilmiştir.

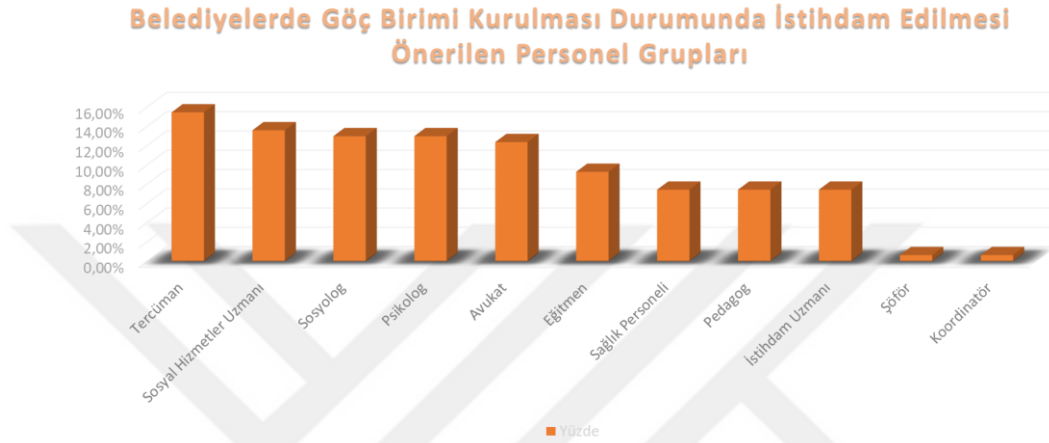
Şekil 21: Belediyelerde Göç Alanında Çalışan Personelin Yabancı Dil Bilgisi

Normal şartlar altında belediyenin kurumsallaşması için ihtiyaç duyduğu ve göç birimi kurulması durumunda istihdam edilmeleri gerektiği belediye temsilcileri tarafından ifade edilen sayıdan daha az personel istihdam edildiği görülmüştür. Bu

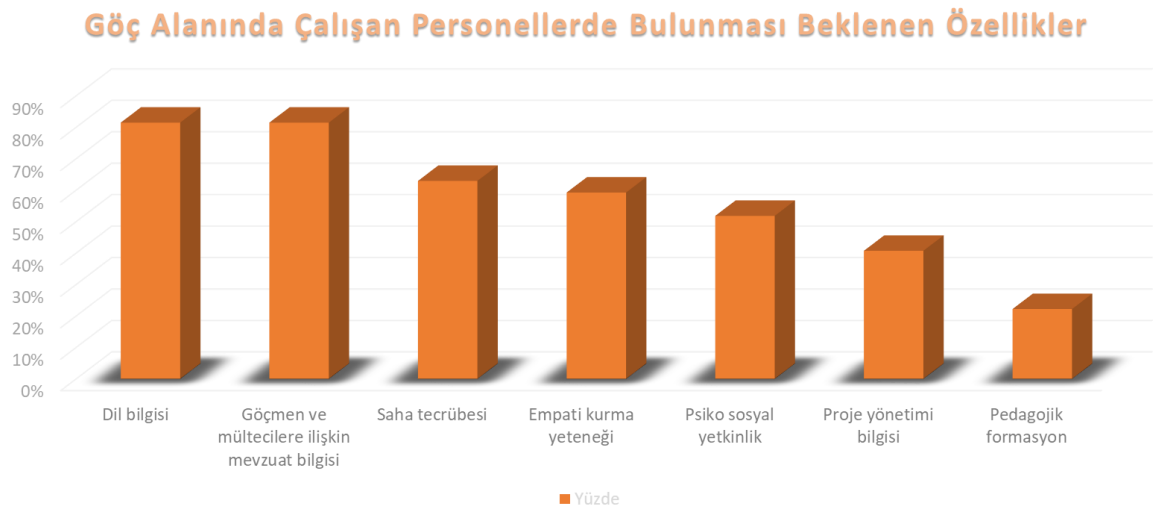
bağlamda belediyelerde özel/ayrı göç birimlerinin kurulması durumunda istihdam edilmesi önerilen meslek gruplarına bakıldığında 1. sırada tercüman, 2. sırada sosyolog/sosyal hizmetler uzmanı, 3. Sırada psikolog, 4. sırada ise avukatlar olduğu görülmektedir.

Şekil 22: Belediyelerde Göç Birimi Kurulması Durumunda İstihdam Edilmesi Önerilen Personel Grupları

Göç biriminde çalışacak kişilerin sahip olması gereken özelliklere bakıldığında ise ilk iki sırada göçmen ve mültecilere ilişkin mevzuat bilgisi ile dil bilgisi ön plana çıkmaktadır. 3. sırada saha tecrübesi özelliği belediye temsilcileri tarafından belirtilirken 4. sırada empati kurma yeteneğinin bulunması gerektiği belirtilmiştir.

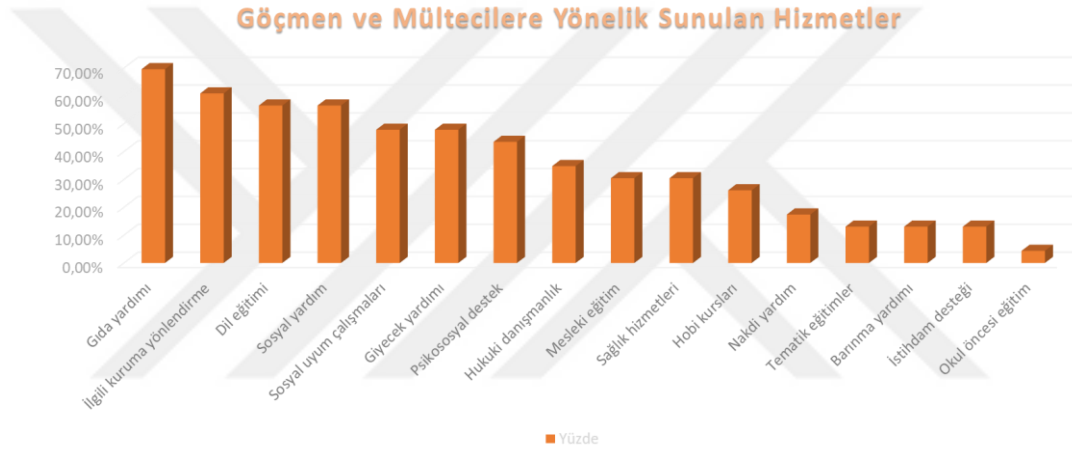
Şekil 23: Göç Alanında Çalışan Personellerde Bulunması Beklenen Özellikler

4.4.2. Belediyelerin Göçmen ve Mültecilere Yönelik Hizmetleri

Belediyeler bünyesinde göçmen ve mültecilere yönelik yetki alınan faaliyetlere bakıldığında 1. sırada gıda yardımı, 2. sırada ilgili kuruma yönlendirme, 3. sırada ise dil eğitimi ve sosyal yardım çalışmalarının olduğu görülmektedir. Takiben sosyal uyum çalışmaları, giyecek yardımı ve psikososyal destek çalışmaları belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulundukları alanlar olarak karşımıza çıkarken bütçenin azaltılması halinde ise öncelikli faaliyetlerin sosyal uyum çalışmaları, istihdam desteği ve dil eğitimi üzerinde yoğunlaşması gerektiği belirtilmiştir.

Şekil 24: Göçmen ve Mültecilere Yönelik Sunulan Hizmetler

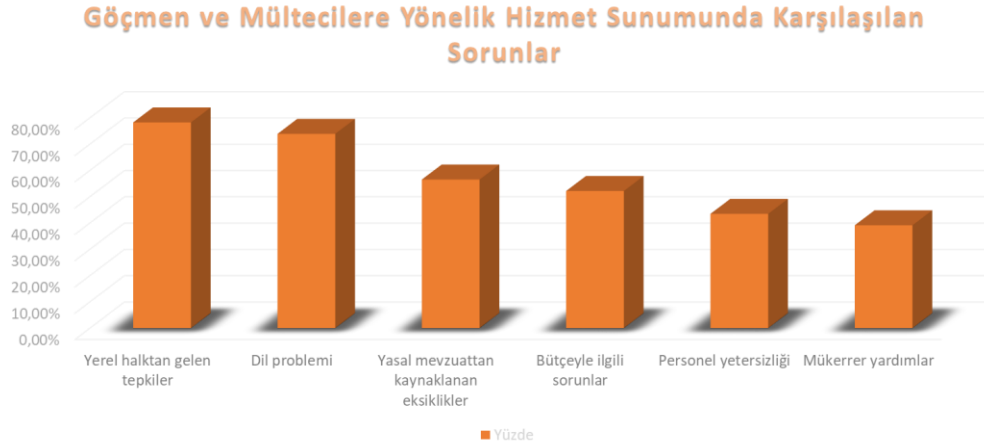

Ankete yanıt veren belediyelerin yaklaşık %80'i sosyal uyum ve birlikteliğin artırılmasına yönelik sosyal aktiviteler vb. kültürel faaliyetlerde bulunduğunu ifade ederken yaklaşık %65'i bu faaliyetlerde göçmen ve mültecilere birlikte hizmet sunduklarını ifade etmişlerdir.

Gerçekleştirilen faaliyetlerin her iki toplumu da bir araya getirmeye yönelik olduğu ve çoğunlukla kültürel geziler, yabancı dil kursları, çocuklara yönelik kaynaştırma etkinlikleri olduğu görülmektedir. Bu kapsamda düzenlenen diğer faaliyetler ise hobi ve meslek edindirme kursları, kültür günleri, kadınlara yönelik mutfak kursları, kermesler ve seminerler olarak sıralanmıştır.

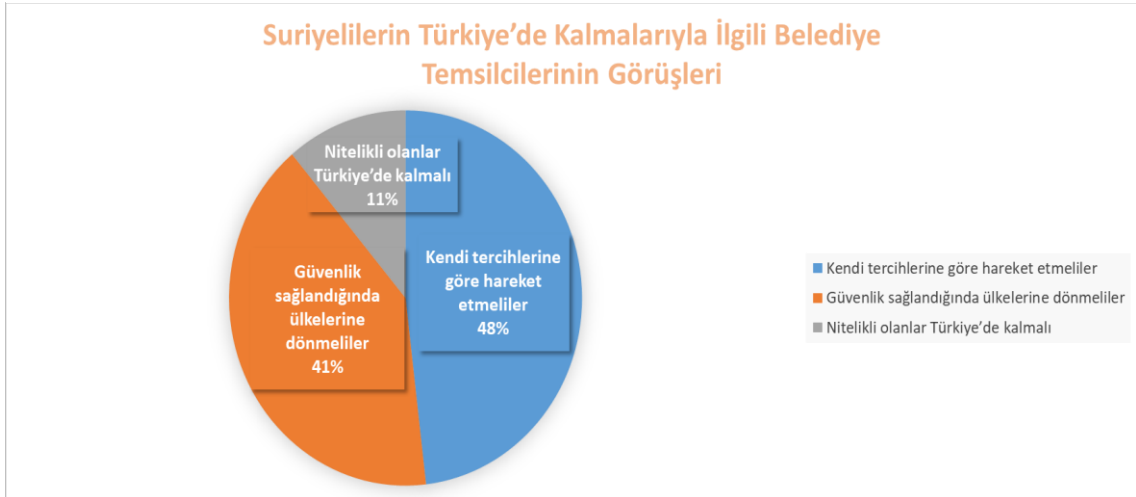
Göçmen ve mültecilerle ilgili hizmet sunumunda karşılaşılan problemler ele alındığında ise 1. sırada yerel halktan gelen tepkiler, 2. sırada dil problemi 3. sırada yasal mevzuattan kaynaklanan eksiklikler olduğu görülmektedir.

Şekil 25: Göçmen ve Mültecilere Yönelik Hizmet Sunumunda Karşılaşılan Sorunlar

Göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumundaki motivasyonlarına bakıldığında ilk üç sırada sırasıyla insani yardım, kentsel düzenin korunması ve suçun engellenmesi olduğu görülmektedir. “Suriyelilerin Türkiye’de kalmaları ile ilgili ne düşünüyorsunuz?” sorusuna belediye temsilcilerinin %41’i “güvenlik sağlandığında Suriyelilerin ülkelerine dönmeliler” şeklinde yanıt verirken %48’i “kendi tercihlerine göre hareket etmeliler” demiştir. Yalnızca 1 belediye temsilcisi ise “nitelikli olanlar Türkiye’de kalmalı” demiştir. Belediye temsilcilerinin yarısından fazlası (%55.5) Suriyelilerin geri dönme ihtimallerinin düşük olduğunu düşünürken %33.33’ü bu konuda çekimser kalmıştır.

Şekil 26: Suriyelilerin Türkiye’de Kalmalarıyla İlgili Belediye Temsilcilerinin Görüşleri

Ankete katılan tüm belediye temsilcilerinin vermiş olduğu yanıtlar incelendiğinde neredeyse tamamı (%92,6) göçmen ve mültecilere Türk kültürüne ilişkin oryantasyon/bilgilendirme çalışmaları yapılması gerektiğini düşündüğünü ifade etmiştir.

Diğer yandan, göçmen ve mültecilere belediye hizmetleri ve diğer kurumlarla ilgili bilgilendirmede bulunulması gerektiği de belediye temsilcilerinin %96.3'ü tarafından ifade edilmiştir. Çoğunlukla (%88,9) göçmen ve mültecilere yönelik sağlık hizmeti verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Belediye temsilcilerinin %88,9'u göçmen ve mültecilere yönelik kente aidiyet/şehir hayatına uyum çalışması yapılması gerektiğini ifade ederken hemen hemen tamamı (%92.6) göçmen ve mültecilere yönelik çevre bilinci çalışması yapılmalıdır demiştir. Belediye temsilcilerinin tamamı göçmenlerin entegrasyonu için dil eğitimi verilmesi gerektiğini belirtmiştir. %85,2'si göçmen ve mültecilere istihdam desteği verilmesi gerektiğini belirtirken geriye kalan %14,8 çekimser görüş belirtmiştir. Temsilcilerin %85,2'si göçmenlerin uyumuyla ilgili sosyal ve kültürel faaliyetler yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Belediye temsilcilerinin tamamı bu faaliyetlere göçmen ve mültecilerle yerel halkın birlikte katılması gerektiğini belirtmiştir. Son olarak ankete katılan belediye temsilcilerinin %66.66'sı mültecilere yönelik hizmet sunumunda belediyelerin daha fazla görev alması gerektiğini belirtirken %18,5'i bu görüşe katılmadığını ifade etmiş, %14.8'i ise çekimser yaklaşmıştır.

Şekil 27: Göçmen ve Mültecilere Yönelik Hizmet Sunumunda Belediye Temsilcilerinin Görüşleri

Belediyelerin faaliyet raporları incelendiğinde göçmen, mülteci, Suriyeli ibarelerine ve göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlere ilişkin bilgilere oldukça az yer verildiği görülmüştür. Bu bağlamda 2017 yılı faaliyet raporları¹¹ incelenen 40

¹¹ Belediyelerin 2018 yılı faaliyet raporlarının 2019 yılı ortalarından itibaren yayınlanmaya başlaması nedeniyle çalışma kapsamında 2017 yılına ait faaliyet raporları incelenmiştir.

belediyeden 18'inin göçmen ve mültecilerle ilgili ifadelere yer verdiği tespit edilmiştir. Bu faaliyetler genel olarak sosyal yardım, kültürel faaliyetler ve konferanslar alanında yoğunlaşmakta, çalışmaların bir kısmı da projeler çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Bağcılar Belediyesi Kazak Göçü konulu bir sempozyum gerçekleştirmiş ve bu sempozyuma Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü altında 2017 yılı faaliyet raporunda yer vermiştir (Bağcılar Belediyesi, 2017). Bununla birlikte Bağcılar Belediyesi'nin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarının Halkla İlişkiler Müdürlüğü bünyesinde yürütüldüğü belediye temsilcisi tarafından ifade edilmiştir. Bayrampaşa Belediyesi ise 2017 yılı Faaliyet Raporunda mülteci göçleri tehditler altında yer alırken Suriyeli Okullar arasında Futbol Ligi Organizasyonu gerçekleştirildiği ve Suriyelilere yönelik gıda ve kömür yardımında bulunulduğu bilgisine yer verilmiştir (Bağcılar Belediyesi, 2017). Beylikdüzü Belediyesi Sosyal Yardımlar başlığı altında Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğüne bağlı Göç Hizmetleri Birimi altında ev eşyası dağıtımı, Dost Eller Mağazası (yetişkin ve çocuk), erzak dağıtımı, bebek bezi dağıtımı, gıda kart yardımı ve Göç Birimi tarafından okullara kayıt ettirilen çocuk sayısı gibi verilere 2017 yılı Faaliyet Raporunda yer vermiştir (Beylikdüzü Belediyesi, 2018). Bunun yanı sıra göçmenlerle ilgili sunum yapılan yurt dışı toplantılara katılım gibi bilgilere de faaliyet raporunda yer verilirken Sosyal Yardımlar altında yer alan “Kardeşliği ve Dayanışmayı Artırıcı Sosyal Projeler Üretmek ve Organizasyonlar Düzenlemek” başlığında Mültecilerin Sosyal ve Kültürel Uyumu Projesi çerçevesinde çocuk futbol turnuvası, ev yemekleri tanıtım günü, geziler, bisiklet turu, izci kampı vb. etkinliklerden de bahsedilmiştir. Kütüphane hizmetleri ile ilgili faydalanıcılar arasında göçmenlere de yer verilmiştir.

Beyoğlu Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporunda ise Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü altında “Suriyeli Misafirlere Yapılan Yardımlar” başlığı ile sosyal market bünyesinde yürütülen çalışmalara değinilmiştir. Buna ek olarak 300 Suriyeli öğrenciye yapılan kırtasiye desteği de Eğitim Yardımları başlığı altında ele alınmıştır (Beyoğlu Belediyesi, 2017).

Çekmeköy Belediyesi de Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü bünyesinde Suriyeli Mültecilere Yapılan Yardımlar başlığı altında nakdi yardımı gıda kolisi, hijyen paketi ve eşya yardımlarına yer vermiştir. Nitekim Kaymakamlık bünyesinde yapılan

koordinasyon toplantılarında Suriyelilere yönelik çalışmaların finansmanı ile bilgi verildiği ifade edilmektedir (Çekmeköy Belediyesi, 2017).

Esenler Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporunda ise Suriyeli Mültecilerin Yerelde Entegrasyonu Projesi kapsamında belediye bünyesinde gerçekleştirilen kardeşlik yemeği, futbol turnuvası, izci kampı, istişare toplantısı, geziler vb. çalışmalarından bahsedilmektedir (Esenler Belediyesi, 2017).

Esenyurt Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu'nda Kadın ve Aile Hizmetleri Müdürlüğü altında “göçler ile gelen vatandaşlarımıza psikolojik destek hizmetleri ve sosyal uyumlarını kolaylaştırıcı programlar düzenlemek” şeklinde bir faaliyete yer vererek %100 oranında bu hedefin gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Kreş hizmetleri başlığı altında Suriyeli çocuklara verilen Türkçe eğitimi ile toplumsal değerleri öğrenmelerine yönelik hizmetlerden bahsedilirken 2017-2018 eğitim-öğretim yılı başlıkları altında da Suriyeli, Afganistanlı ve Türki Cumhuriyetlerden gelen yabancı uyruklu kişilerin kursiyer olarak belediye bünyesindeki merkezlerde eğitim aldıkları belirtilmiştir (Esenyurt Belediyesi, 2017).

Eyüp Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporunda Sosyal Proje ve Etkinlikler başlığı altında Suriyelilerle ilgili olarak kermes ve Türkçe öğretme projesi gerçekleştirildiği bilgisine yer verilmektedir (Eyüp Belediyesi, 2017).

Kağıthane Belediyesi'nin faaliyetlerine bakıldığında ise Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü altında Suriyeli mültecilere yönelik yapılan yardımlar ile katılım sağlanan çalıştay ve toplantılara yer verildiği görülmektedir. Suriyeliler ilgili raporda misafirler olarak nitelendirilmişlerdir (Kağıthane Belediyesi, 2017).

Küçükçekmece Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporunda Yerel Halk ve Suriyeli Göçmenler Geçici İş Karşılığı Nakit Yardımı (IBC) Projesi, Yabancılar Yönelik Türkçe Dil Kursu Projesi, Gençlik Gelişim Merkezi Projesi, Mahallenin Sesi Projesi (alan araştırmaları, mesleki eğitim kursları, çocuklara yönelik atölyeler vb. faaliyetler) yer verilmiş; hızlı nüfus artışından ve dış göçten kaynaklanan yerleşim, sağlık, istihdam ve güvenlik problemleri olarak tehditler arasında sıralanmıştır. Raporda Suriyeli mültecilerin ülkelerine dönüş zamanlarının kesin olmadığı ifade edilmektedir (Küçükçekmece Belediyesi, 2017).

Maltepe Belediyesi ise “Göç Etmek Tercih Değildir” isimli bir sergi yaptıklarını, göç alanında çeşitli uluslararası kuruluşlara üye olarak işbirliğinde bulunduklarını ifade etmiştir. Mülteci Dostu Belediyeler Çalıştayına ise Dış İlişkiler Müdürlüğü tarafından katılım sağlandığı belirtilmiştir (Maltepe Belediyesi, 2018) Sosyal Yardım İşleri Müdürü ile yapılan telefon görüşmesinde ise Suriyelilerle ilgili belediye bünyesinde çalışma yapılmadığı, Maltepe’nin Suriyeliler tarafından tercih edilmeyen bir ilçe olduğu ifade edilmiştir. Buna karşılık GİGM’e ait ilçe bazlı verilerde Maltepe ilçesinde Suriyelilerin varlığı bilinmektedir. Bu noktada belediyenin göç çalışmalarında bütüncül bir yaklaşım bulunmadığı düşünülmektedir.

Sultanbeyli Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporunda ise göçmen ve mültecilerle ilgili olarak Toplum Sağlığı Politikaları başlığı altında belediye “... hızlı göç nedeniyle artan nüfusun birinci basamak sağlık hizmeti talebini karşılamak ve koruyucu sağlık hizmetlerini yaygın, sürekli ve etkili bir şekilde sürdürmeyi planlamaktadır.” Şeklinde bir ifadeye yer verilmiştir. Diğer yandan 2017 yılı içerisinde yapılan araştırma çalışmalarına bakıldığında “Sultanbeyli halkının mültecilere, Sultanbeyli’de yaşayan mültecilerin ise yerel halk ve Türklere ve yapılan hizmetlere bakışının tespiti kapsamında yapılan bir algı tespit çalışması” olarak tanımlanan Mülteciler Algı Çalışmasının hazırlandığı ifade edilmektedir. Sosyal Destek ve Yardım Hizmetleri Yönetimi başlığı altında ise Sultanbeyli Belediyesi tarafından kurulan Sultanbeyli Toplum Merkezi ve Mülteciler Derneği bünyesinde büyük çoğunluğu proje ortaklıkları ile yürütülen tercümanlık hizmeti, sosyal uyum çalışmaları, kadın konuk evi, psikolojik danışmanlık ve rehberlik, Türkçe dil eğitimi, çocuk dostu alan, okul öncesi eğitim, mülteci meclisleri, hukuki danışmanlık, mesleki eğitim vb. çalışmalara yer verilmiştir (Sultanbeyli Belediyesi, 2018). Nitekim göç alanında katılım sağlanan toplantı ve yurtdışında gerçekleştirilen çalışma ziyaretlerine de faaliyet raporunda yer verilmektedir. Bu noktada göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların Sultanbeyli Belediyesinin faaliyet raporunda geniş bir yer kapladığı görülmektedir.

Şişli Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporunda Göç Birimi Sosyal Destek Hizmetleri Müdürlüğü bünyesinde yer alan iç birimler arasında sıralanmaktadır. Göç Birimi bünyesinde yapılan faaliyetlere ise yine raporda yer verildiği görülmektedir. Yapılan faaliyetler ele alındığında toplantı, konferans ve çeşitli eğitimlere katılımların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Stratejik IV. Altında yer alan SH IV.4.2’de ise

Şişli’de yaşayan yoksul, evsiz, göçmen, ayrımcılığa maruz kalan kişi ve ailelerine asgari standartlarda yaşamlarını sürdürebilmelerine olanak verecek her türlü yardım yapılacaktır. Performans göstergeleri incelendiğinde ise sosyal yardım başlığı altında evsizler ve göçmenlere yönelik gezici sağlık istasyonları organizasyonu ile sağlık hizmetinin götürülmesi, göçmenlerin sağlık sorunlarının çözümünde etkinliğin artırılabilmesi için göçmenlerin yoğunluklu yaşadığı bölgelerdeki sağlık hizmetlerinde tercüman bulundurulması gibi faaliyetlerin yer aldığı ve büyük ölçüde hedeflere ulaşıldığı görülmektedir (Şişli Belediyesi, 2017).

Pendik Belediyesi Faaliyet Raporunda Çağdaş Eserlerle Göç Sergisinden bahsedilmekte, mültecilerle ilgili olarak ise “Mültecilerin entegrasyon sürecine destek olma amacıyla Erasmus+ Avrupa Gönüllü Hizmeti “Home Is Where You Are Happy” projesi”ne yer verilmektedir (Pendik Belediyesi, 2017).

Üsküdar Belediyesi göç mevhumunu tehditler arasında ele alırken Suriyeli çocuklara yönelik düzenledikleri eğitim programına faaliyet raporunda yer vermiştir (Üsküdar Belediyesi, 2017).

Zeytinburnu Belediyesi 2017 yılı faaliyet raporuna bakıldığında ise Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü bünyesinde faaliyet gösteren Kente Uyum Birimi başlığı altında göçmen ve mültecilerle ilgili gerçekleştirilen çalışmalara yer vermektedir. Bu bağlamda faaliyet raporunda “2009 yılında kurulan Kente Uyum Birimi, Zeytinburnu İlçesi’ne göç ile gelen bireylerin kente adaptasyonu sağlamak amacıyla çeşitli projeler üretmek uyum sürecine katkıda bulunmayı hedefleyen birimdir. Birimde; 1 eğitimci, 1 tercüman, 1 sosyal hizmet personeli ve 1 birim sorumlusu hizmet vermektedir. 2017 yılında merkezimizde 3.934 birey Kente Uyum Birimi’nden faydalanmıştır.” ibaresi mevcuttur. Takiben sosyal danışmanlık, sosyal inceleme, Türkçe kursu, Uyum Okulu, temel eğitim, psiko-sosyal çalışmalar, çocuk korosu, el sanatları, mahremiyet eğitimi, geziler, uyum çalışmaları, Göçmen Kadınlar Kulübü, Kar Serçesi Projesi gibi başlıklar altında göçmen ve mültecilerle ilgili yürütülen çalışmalara oldukça geniş bir yer verilmiştir (Zeytinburnu Belediyesi, 2017). Bu noktada Zeytinburnu Belediyesi’nin kurumsallaşmaya yönelik başarılı ve önemli çalışmalarının varlığından söz etmek mümkündür.

4.4.3. Kurumlar Arası İlişkiler ve Ağlar

Belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili yürütmekte oldukları çalışmalarda başta kaymakamlıklar olmak üzere İŞKUR, GİGM, AÇSHB ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) ile işbirliği yaptıkları belediye temsilcileri tarafından ifade edilmiştir. Takiben ilçe belediyeleri ve İBB'ye yer verilen sıralamada göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürütmediğini CİMER üzerinden verdiği yanıtta belirten İBB'nin bulunması dikkat çekicidir.

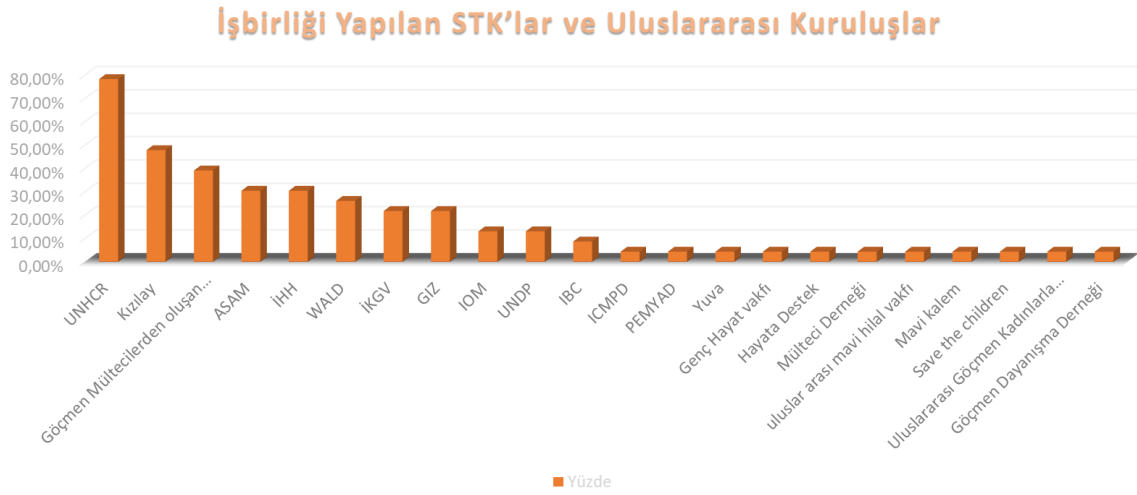
Şekil 28: Kamu Kurumları ile İşbirlikleri

İlgili işbirliklerinin daha çok görüş-tavsiye alma ve düzenlenen etkinliklere katılma biçiminde gerçekleştirildiği ifade edilmiştir. Takiben ortak proje geliştirme ve ortak etkinlik düzenleme biçiminde de işbirliklerine rastlandığı görülmüştür.

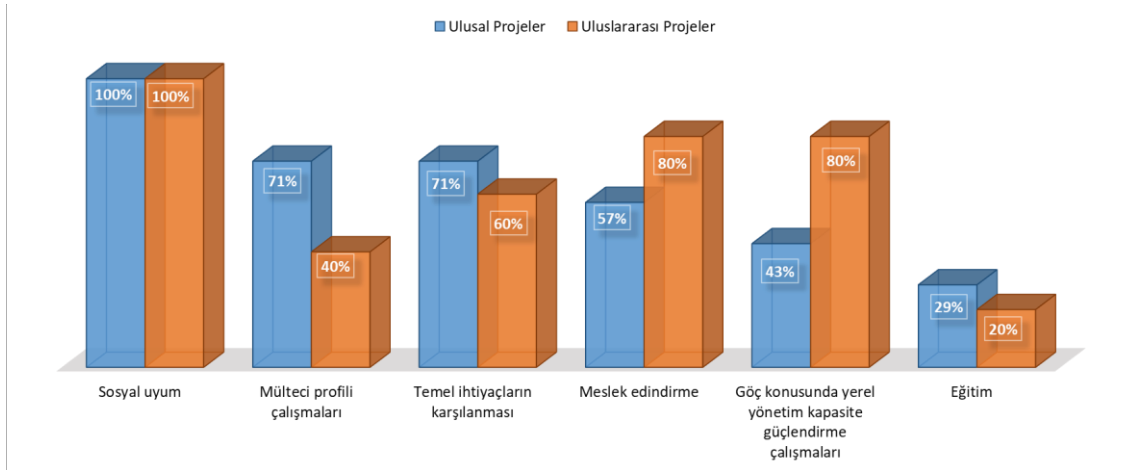
Göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarda işbirliği yapılan ulusal/yerel/uluslararası sivil toplum kuruluşları ve göçmen ve mültecilerden oluşan sivil toplum kuruluşlarıyla/kanaat önderleri sorulduğunda en sık iş birliği yapılan kurumun UNHCR olduğu görülmüştür.

Şekil 29: İşbirliği Yapılan STK'lar ve Uluslararası Kuruluşlar

Sivil toplum kuruluşları ile yapılan işbirliklerinin ise yine daha çok görüş-tavsiye alma, düzenlenen etkinliklere katılma ve ortak etkinlik düzenleme şeklinde gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Ortak proje geliştirme seçeneği de belediyelerin yaklaşık yarısı tarafından işaretlenmiştir. Ulusal kaynaklı projelerde temel ihtiyaçların karşılanması ve mülteci profili çalışmaları ön plana çıkarken uluslararası projelere bakıldığında göç konusunda yerel yönetim kapasite güçlendirme çalışmaları ile meslek edindirme projelerinin tema dağılımında 2. sırada yer aldığı görülmüştür.

Şekil 30: Göç Konusunda Belediyelerin Dahil Olduğu Proje Alanları

Belediyelerin Suriyelilerle ilgili aşı kampanyaları vb. sağlık çalışmalarında da yer aldıkları görülürken bu çalışmalar belediye temsilcileri tarafından projeler arasında belirtilmemiştir.

Belediyelerin göç çalışmalarının şekillenmesinin genel anlamda bütçesel açıdan projeler aracılığıyla ilerlemesi STK'lardan gelen proje önerilerinin bu bağlamda yönlendirici bir niteliğe sahip olduğunu da göstermektedir. Genel anlamda hem ulusal güdümlü hem de uluslararası kaynaklı projelerde yer alma kapasitesinin düşük olduğu gözlemlenirken ulusal ve dış kaynağa bakış noktasında farklılık tespit edilememiş ve kaynak kullanımında özellikle dış kaynağa dair bir çekince görülmemiştir. Hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yürütülen projelerin daha çok sosyal uyum alanlarda olduğu görülmüştür.

4.4.4. Göç Konusunda Politika Geliştirme Süreçleri ve Belediyeler

Ankete katılan belediyelerin yaklaşık %75'i yasal olarak belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyetler yürütme sorumluluğu olmadığını düşünürken %25'lik kısım ise hemşehrilik hukukundan hareketle yetkilerinin olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte yetki ve sorumluluk bağlamında mevcut düzenlemenin yeterli olmadığına değinilirken belediye kanununda yer alan “vatandaş” ibaresine dikkat çekilmiştir. %88,9'u yerel yönetimlerin göç konusunda çalışmalarını düzenleyen mevzuatın yeterli olmadığını düşünürken %85,2'si mevzuatta değişiklik yapılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu alanlar ise sırasıyla yetki ve sorumluluk alanları, bütçe, personel sayısı ve kurumsal yapılanma olarak ifade edilmiştir. Ankete katılanların yaklaşık %75'i ise belediyelerin göçmen ve mültecilere yönelik faaliyetlerinde merkezi yönetim tarafından bir yönlendirme ya da rehberlik olmadığını ifade etmiştir. Bu noktada belediyeler ve bakanlık ile GİGM arasında zaman zaman işbirlikleri yapılmasına veya istişare toplantıları ile Valilikler bünyesinde düzenlenen toplantılara katılım sağlansa bile daha somut bir yönlendirmeye ihtiyaç duyulduğu düşünülmektedir. Nitekim belediye temsilcileri tarafından yerel yönetimlerin de görev, yetki ve sorumluluklarının belirlendiği ulusal bir politika geliştirilmesi gerektiğine dair söylemleri merkezi yönetimden talep edilen yol göstericilik rolünü yansıtmaktadır.

Ulusal bir göç politikası belirlenirken yerel yönetimlerin rolünün ne olması gerektiği sorulduğunda %46'sı yerel yönetimler ve merkezi yönetimin katılımıyla düzenli toplantılar/çalıştaylar yapılmalıdır derken %39'u ise belediyelerin politikanın belirlenmesinde en aktif rolü üstlenmeleri gerektiğini ifade etmiştir. %15'lik bir kısım ise belediyelere görüşlerinin sorulması gerektiğini ifade etmiştir. Yapılan incelemede

çoğunlukla göç birimi olan belediyelerin bu soruya belediyelerin en aktif rolü üstlenmesi gerektiği şeklinde yanıt verdiği görülmüştür.

Şekil 31: Ulusal Göç Politikası Belirlenmesi Sürecinde Belediyelerin Rolü

İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri arasında yalnızca iki belediyenin belediye meclisi bünyesinde göçle ilgili bir komisyonu olduğu tespit edilmiştir. Belediye meclisi bünyesinde göç komisyonu olan belediyelerin ise Bağcılar (Sosyal Uyum Komisyonu) ve Büyükçekmece (Yabancılar ve Göç Komisyonu) göç komisyonlarını 2015 yılı sonrasında kurmuş oldukları görülmüştür. İlgili belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyetleri incelendiğinde uzun vadede politika belirlenmesi noktasında göç komisyonlarının aktif bir şekilde rol oynamadıkları buna karşılık göç komisyonlarının belediye meclisi bünyesindeki konumlarının faaliyetlerin temellendirilmesi ve duruş açısından sembolik olarak önem arz ettiği düşünülmektedir. Nitekim 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda göçmen ve mültecilere yönelik faaliyetlerle ilgili açık bir ibare bulunmamasına karşılık belediye bünyesinde göç komisyonu kurulması ve üst düzey yöneticilerin komisyonda yer almaları alanda çalışan belediye temsilcileri için de bir dayanak olabilmektedir. Buna karşılık ilgili belediyelerde göç komisyonu bulunmasına rağmen göç alanında yeterince kurumsallaşmadığı ve komisyonun etkin bir işlerlik kazanmadığı görülmektedir.

Nitekim uzun vadede uluslararası arenada da tartışılan göçmenlerin karar mekanizmalarına dahil olmasıyla ilgili olarak kent konseylerindeki temsillerine

bakıldığında, kent konseylerinin aktif bir biçimde çalıştığını belirten belediyelerden 3'ü¹² ayrı bir göçmen meclisi olduğunu ifade ederken göçmen ve mültecilerle ilgili bir meclisi bulunmayan 2 belediye göçmenler ve mültecilerin kent konseyindeki diğer meclislere katılım sağladığını ifade etmişlerdir.¹³

4.5. Genel Değerlendirme

Belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarında birim kurma ve kurumsallaşmaları noktasında yasal bir dayanak olması gerektiği düşünülmekle birlikte mevzuatta bununla ilgili açık bir ibare olmaması nedeniyle yasal dayanak kriteri kurumsallaşma dereceleri ölçülürken kullanılan kriterler arasına dahil edilmemiştir. Bu bağlamda belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarda bulunmalarının önünde yasal bir engel olduğu düşünülmemektedir. Nitekim göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunan belediyeler bu çalışmalarını 5393 sayılı Belediye Kanununda yer verilen hemşehrilik hukukuna dayandırmakta fakat bu maddenin de yetersiz olduğunu belirtmektedir. Diğer yandan, göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimlerinin ayrı/özel bir göç birimi olup olmamasına bakılmaksızın herhangi bir bütçeye sahip olmadığı, çoğunlukla bağlı bulundukları sosyal yardım/sosyal destek/sosyal kültür işleri müdürlükleri bütçesinden faydalandıkları tespit edilmiştir. Bu bağlamda bütçe önemli bir kurumsallaşma kriteri olmasına rağmen hiçbir belediyede göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birime ait özel bir bütçe bulunmaması nedeniyle kurumsallaşma dereceleri ölçülürken kriter olarak yer verilmemiştir. Konuyla ilgili bütçe ayrılması gerektiği belediye temsilcileri tarafından ifade edilmiştir.

Bu bağlamda belediyelerin kurumsallaşma dereceleri incelenirken aşağıda yer alan hususlar baz alınmıştır:

- Herhangi bir şekilde göç biriminin varlığı
- İlçedeki göçmen ve mültecilere ilişkin verilerin bulunup bulunmaması
- İstihdam edilen personel ve özellikle Arapça olmak üzere yabancı dil bilgileri

---

¹² Bağcılar Belediyesi, Pendik Belediyesi ve Şişli Belediyesi.

¹³ Kadın, genç ve çocuk meclislerine katıldıkları ifade edilmiştir.

- Faaliyetlerin finansmanı (Belediye bütçesi, ulusal ve yabancı proje bütçeleri, bağışlar vb.)
- Faaliyet raporlarında göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmaların varlığı
- Göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunulan alanlar ve çeşitleri
- Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla işbirlikleri
- Proje ortaklıkları
- Üst yönetim ile istişare
- Belediye meclisi bünyesinde göç komisyonu varlığı
- Yerel yönetimlerin göçmen ve mültecilerle ilgili yerel politika geliştirme sürecindeki yeri

Yapılan incelemeler neticesinde Beylikdüzü Belediyesi, Esenyurt Belediyesi, Kağıthane Belediyesi, Küçükçekmece Belediyesi, Pendik Belediyesi, Sultanbeyli Belediyesi, Şişli Belediyesi ve Zeytinburnu Belediyesi'nin göç alanındaki çalışmalarında kurumsallaşmış örnek belediye oldukları görülmüştür. Bu bağlamda anılan belediyelerde göç birimlerinin varlığına rastlanmıştır. Sultanbeyli Belediyesi bünyesinde bir göç birimi bulunmamakla birlikte belediye yöneticileri tarafından kurulan ve organik bir yapıya sahip Mülteciler Derneği çatısı altında kurumsallaşma yoluna gidildiği gözlemlenmiştir. Göç çalışmalarında belediyeler ve STK'lar arasında işbirlikleri yapılıyor olmasına rağmen Sultanbeyli Belediyesi özelinde bu durum farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda belediye tarafından kurulan Mülteciler Derneği bünyesinde Sultanbeyli Belediyesi personeli, dernek personeli ve ortağı olunan projeler kapsamında istihdam edilen personel tarafından çalışmaların yürütüldüğü görülmektedir. İlgili belediyelerin tamamında Sosyolog/Sosyal Hizmetler Uzmanı kadrosunda uzman personel istihdamında bulunulduğu görülürken bunun yanı sıra Arapça bilen personel ve/veya tercüman istihdam edildiği de tespit edilmiştir. Göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerin finansmanında uluslararası proje ve fonlar ile

bağışların yanında çoğunlukla belediyenin kendi öz kaynaklarından da faydalandığı görülmüştür. Takiben göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalara alt başlıklar dahilinde faaliyet raporlarında yer verildiği hem belediye temsilcileri tarafından ifade edilmiş hem de yapılan faaliyet raporu taramalarında tespit edilmiştir. Kurumsallaşmış belediyelerde temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik yardımlar ve danışmanlık hizmetlerinin yanı sıra sosyal uyum alanında da yabancı dil kursları, kültürel geziler, meslek kursları vb. çalışmalar yürütüldüğü görülmüştür. Bu faaliyetlere çoğunlukla göçmen ve mülteciler ile birlikte yerel halkın da katılım sağladığı belediye temsilcileri tarafından ifade edilmiştir. Kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlarla ilişkiler bağlamında ilgili belediyelerin güçlü işbirlikleri olduğu gözlemlenirken projeler noktasında adı anılan tüm belediyelerin aynı kapasitede olmadıkları görülmüştür. Bu bağlamda kurumsallaşmış belediyeler arasında Küçükçekmece Belediyesi, Sultanbeyli Belediyesi, Şişli Belediyesi ve Zeytinburnu Belediyesi'nin göç alanında ulusal ve uluslararası projelerde yer alma kapasitesinin daha gelişmiş olduğu tespit edilmiştir. Bu durum göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunan birimlerin hali hazırda projelerden sorumlu birimlerle yakın bir ilişki içerisinde olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.¹⁴ Diğer yandan göç alanındaki kurumsallaşmalarının arka planında uluslararası proje ve fon kaynaklarının varlığının cezbedici bir unsur olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

Belediyelerde göçmen ve mültecilere yönelik sunulan hizmetlerle ilgili belediye başkanı ve/veya başkan yardımcıları ile istişare edildiği ifade edilmiştir. Belediye başkanı ve/veya başkan yardımcıları ile istişare sıklığı ilgili belediyelerde farklılık göstermekle birlikte kurumsallaşmış belediyelerde en az altı ayda bir kez göçmen ve mültecilere yönelik hizmetlerle ilgili istişarede bulunulduğu belediye temsilcileri tarafından ifade edilmiştir.

---

¹⁴ Küçükçekmece Belediyesi bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimin proje faaliyet adımları olarak kurulmasının yanı sıra Sosyal Yardım İşleri ile Strateji Geliştirme Müdürlüğü ile koordineli olarak çalışmaları tespit edilmiştir. Sultanbeyli Belediyesi'nde ise projeler Strateji Geliştirme Müdürlüğü tarafından yürütülmekte ve ilgili birim aynı zamanda göçmen ve mültecilere yönelik çalışmaları da koordine etmektedir. Zeytinburnu Belediyesi ise AKDEM bünyesinde yer alan Kente Uyum Birimi kapsamında çalışmalarını sürdürmekte ve proje ofisi ile de koordineli bir çalışma biçimi benimsemektedir.

Yerel yönetimlerin de rol aldığı ulusal bir göç politikası oluşturulma sürecinde belediyelerin rolleriyle ilgili olarak ise göç alanında kurumsallaşmış belediyeler, belediyelerin politikanın belirlenmesinde en aktif rolü üstlenmeleri gerektiğini ve yerel yönetimler ve merkezi yönetimin katılımıyla düzenli toplantılar/çalıştaylar yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ankete katılan tüm belediye temsilcilerinin verdiği yanıtlar değerlendirildiğinde %67'si özel/ayrı bir göç birimi kurmaya ihtiyaç olduğunu düşünürken %37'si ise böyle bir ihtiyaç olmadığını ifade etmişlerdir.

Yarı kurumsallaşmış belediye kategorisinde ise göçmen ve mültecilere yönelik müstakil birimlerin kurulmadığı, yeni kurulduğu veya genellikle sosyal yardım işleri müdürlüğü altında ayrı bir birim olmaksızın göç çalışmalarından sorumlu birim temsilcileri vasıtasıyla göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunulduğu görülmektedir. Diğer bir durumda ise belediye bünyesinde kurulan göç birimlerinin aktif hale getirilmediği veya kapsayıcılıklarının düşük olduğu görülmüştür. Anket çalışması kapsamında yarı kurumsallaşmış belediyelerin Arnavutköy Belediyesi, Avcılar Belediyesi, Bağcılar Belediyesi, Beşiktaş Belediyesi¹⁵, Beyoğlu Belediyesi, Büyükçekmece Belediyesi ve Sancaktepe Belediyesi olduğu görülmüştür. Bununla birlikte ilgili belediyelerde yapılan sosyal uyum çalışmalarının sınırlı düzeyde olduğu gözlemlenmiştir. Nitekim ulusal ve uluslararası projelere katılım noktasında da yarı kurumsallaşmış belediyelerdeki kapasitenin düşük olduğu tespit edilmiştir.¹⁶ Bununla birlikte yapılan çalışmaların da 1. derecede yardımlar olarak gıda yardımı ve sosyal yardım temelinde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir.

Göç alanında kurumsallaşmamış belediyelerde göçmen ve mültecilere yönelik özel bir hizmet sunumunda bulunulmadığı görülmüştür. Bu durumun bazı belediyeler için göçmen ve mültecilerin ilçe sınırlarındaki nüfuslarının az olması nedeniyle hizmet sunumuna yönelik talepte bulunulmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Göç

---

¹⁵ Beşiktaş Belediyesi'nin göç çalışmalarıyla ilgili kurumsallaşması göçmen ve mültecilere yönelik değildir. Belediye bünyesinde kurulan "Expat Center"ın turistik bilgilendirme faaliyetleri gerçekleştiren ve özellikle Beşiktaş'ta ikamet eden yabancılara danışmanlık ve yönlendirme hizmeti veren bir ofis olduğu görülmektedir. Beşiktaş ilçesinde bulunan Suriyelilerin sayıca az olmasının ve başka ülkelerden gelen yabancılardan sayısının Beşiktaş'ta yüksek olmasının bu durum üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir.

¹⁶ Bağcılar Belediyesi dış ilişkiler biriminin kapasitesinin projeler noktasında oldukça gelişmiş olması göç alanındaki proje ve işbirliği süreçlerini de olumlu yönde etkilemiştir.

alanında kurumsallaşmamış belediyelerde talep doğrultusunda inisiyatif alınarak sosyal yardım ve yönlendirmede bulunduğu görülmektedir. İlgili belediyelerde sosyal uyumun sağlanmasına yönelik çalışmalar yürütülmediği ve göç alanında projelere dahil olmadıkları görülmüştür.

Kaynak kullanımı noktasında ise ilgili belediyelerin daha çok sivil toplum kuruluşlarının destekleriyle yardımda bulundukları tespit edilmiştir. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, Bahçelievler Belediyesi, Bakırköy Belediyesi, Bayrampaşa Belediyesi, Başakşehir Belediyesi, Fatih Belediyesi, Esenler Belediyesi, Kadıköy Belediyesi, Sultangazi Belediyesi ve Üsküdar Belediyesi yapılan incelemeler neticesinde göç alanında kurumsallaşmamış belediyeler kategorisine dahil edilmiştir. Ek olarak anket formu doldurmayan fakat yapılan telefon görüşmelerinde sadece Türklere yönelik hizmet sunumunda bulunduklarını ve GİGM'e yönlendirme yaptıklarını ifade eden Kartal Belediyesi; ilçenin Suriyeliler tarafından tercih edilmemesi ve belediyeye başvuruda bulunulmaması nedeniyle bu alanda çalışma yapılmadığını belirten Maltepe Belediyesi; göçmen ve mültecilere yönelik özel bir çalışması bulunmayan Ataşehir Belediyesi, Bakırköy Belediyesi ve Gaziosmanpaşa Belediyesi ile göçmen nüfusun az olması nedeniyle talep doğrultusunda ihtiyaca binaen yardımda bulunduklarını, fakat özel bir hizmet sunumunda bulunmadıklarını belirten Adalar Belediyesi, Çatalca Belediyesi, Silivri Belediyesi ve Şile Belediyesi de göç alanında kurumsallaşmamış belediyeler kategorisinde yer almaktadır.

Tablo 7: İstanbul'daki Belediyelerin Kurumsallaşma Dereceleri

İSTANBUL'DAKİ BELEDİYELERİN KURUMSALLAŞMA DERECELERİ		
Kurumsallaşmış Belediyeler	Yarı Kurumsallaşmış Belediyeler	Kurumsallaşmamış Belediyeler
Beylikdüzü Belediyesi	Arnavutköy Belediyesi	İBB
Esenyurt Belediyesi	Avcılar Belediyesi	Bahçelievler Belediyesi
Kağıthane Belediyesi	Bağcılar Belediyesi	Bakırköy Belediyesi
Küçükçekmece Belediyesi	Beşiktaş Belediyesi	Bayrampaşa Belediyesi
Pendik Belediyesi	Beyoğlu Belediyesi	Başahşehir Belediyesi
Sultanbeyli Belediyesi*	Büyükkçekmece Belediyesi	Fatih Belediyesi
Şişli Belediyesi	Sancaktepe Belediyesi	Esenler Belediyesi
Zeytinburnu Belediyesi		Kadıköy Belediyesi
		Sultangazi Belediyesi
		Üsküdar Belediyesi
*Sultanbeyli Belediyesi örneğinde dernek bünyesinde bir kurumsallaşma söz konusudur.		
** Adalar, Ataşehir, Bakırköy, Çatalca, Gaziosmanpaşa, Kartal, Maltepe, Silivri ve Şile Belediyeleri kurumsallaşmamış belediyeler kategorisinde yer almaktadır.		

Belediyelerin göç alanında kurumsallaşmaları incelenirken belediyelerin hangi siyasi partiye dahil olduklarının kurumsallaşma üzerinde bir etkisi olmadığı gözlemlenmiştir. Bu bağlamda kurumsallaşmış belediyelerin çoğunlukla AK Parti'den olmasının sebebinin İstanbul'un 39 ilçe belediyesi arasında AK Partili belediyelerin daha fazla olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

SONUÇ

Belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarında kişisel inisiyatifler dışında bir standardizasyona gidilmesi ve bu alanda kurumsallaşmalarının sağlanabilmesi adına bütçe ve yasal dayanak hususu büyük bir önem arz etmektedir. Göç birimi kurulması ve/veya göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumuyla ilgili açık bir ibarenin mevzuatta bulunmaması nedeniyle ilgili birimlerin kurulması ve faaliyetlerin yürütülmesi belediye başkanlarının ve belediye meclisinin inisiyatifi dahilinde kalmaktadır. Örnekleme kapsamında yer alan belediyelerde kurulan göç birimlerinin de ayrı bir bütçeleri olmaması nedeniyle yapılan çalışmaların sınırlı kalması söz konusudur. Bu bağlamda personel istihdamı yapılamaması, mevcut personel sayısının yetersiz olması ve/veya göç biriminde çalışma noktasında yeterli uzmanlığa sahip olmaması nedeniyle kısa vadeli çözümler ile hizmet sunumunda bulunulduğu görülmektedir. Belediyelerde kalifiye insan kaynağının istihdam edilmesi ve hali hazırda göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunan birimlerde çalışan personelin yetkinliklerinin geliştirilmesi ihtiyacı söz konusudur. Sivil toplum kuruluşlarının destekleri ve projeler bazında yapılan çalışmalar da kısa vadede olumlu neticeler sağlamak ve belediyelerin kurumsallaşmalarına katkı sağlamakla birlikte öz kaynak kullanımındaki sınırlılıklar çalışmaların sürdürülebilirliği noktasında çekincelere sebep olmaktadır. Ayrıca belediyelerin göçmenlerle ilgili çalışmaları birbirlerinin yaptıkları çalışmaların yaygınlaşması şeklinde ilerlemekte ve bu bağlamda özgün çalışmalara rastlanması da mümkün olmamaktadır. AB ve dış kaynaklı fon ve projelerin prototip bir biçimde benzerlik göstermesinin yanı sıra bu çalışmalar da alandaki ihtiyacı karşılayamamaktadır.

2011 yılı ve sonrasında sosyal yardım ve temel ihtiyaçların karşılanması olarak başlayan çalışmaların uyum odağında geliştirilmesi ihtiyacı söz konusudur. 2011 yılı ve sonrasında Türkiye'ye gelen Suriyelilerin Suriye'de güvenlik sağlanmış olsa bile pek çoğunun Türkiye'de kalacakları düşünülmektedir. İnsani Gelişme Vakfı (INGEV) ve IPSOS Araştırmalar Enstitüsü tarafından yapılan "Mülteci Hayatlar Monitörü" isimli araştırmaya göre Suriyelilerin %74'ü vatandaşlık istemekte, %52'si ise kendisinin ve ailesinin geleceğinin Türkiye'de olduğunu düşünüyor (INGEV, IPSOS, 2017) Suriyelilerin seçmen olmaması nedeniyle Suriyeliler çoğunluklar belediyelerin hizmet sunumunda hedef kitle olarak da belirlenmemektedir. Nitekim yerel halktan gelen

tepkiler de bu noktada belediyelerde bir çekinceye neden olmaktadır. Belediyeler bünyesinde gerçekleştirilen uyum çalışmalarının sürdürülebilmesi ve yerel halktan gelen tepkilerin önüne geçilebilmesi adına bilinçlendirme çalışmalarının yapılması ihtiyacı çok açıktır. Nitekim bilhassa göç konusunda kurumsallaşma dereceleri düşük belediyelerde göçmen ve mültecilere yönelik çalışmalarda yer alan kişilerin hali hazırda sosyal yardım işleri müdürlüğünde çalışan personel olması ve bu personelin alanda edindiği tecrübe dışında uzmanlığı bulunmaması söz konusudur. Bu noktada ilgili personel, göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunuyor olsa dahi toplumsal aidiyet çerçevesinde yerel halk ile benzer biçimde ön yargı içeren tepkiler verme ihtimali olabilir. Kullanılan dil, tehdit algısı, Suriyeliler hakkında yapılan genellemeler ve ön yargı içeren söylemler noktasında hem yerel halk hem de yerel yönetim çalışanları nezdinde bilinçlendirme, ayrımcılık yasağı ve nefret söylemine karşı çalışmalar yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda göçmen ve mültecilere yönelik sosyal yardım ve uyum çalışmaları yürüten birimler ile göçmen ve mültecilerle doğrudan temasta bulunan zabıta vb. personele yönelik farkındalığı artırmaya ve kurumsal kapasiteyi geliştirmeye yönelik çalışmalar yapılması zaruridir. Diğer yandan Suriyelilerin kitlesel göçü ile birlikte artan nüfustan etkilenen çevre, alt yapı, ulaşım vb. alanlarda çalışma yürüten birim personeline yönelik bilinçlendirme ve veri çalışmaları gerçekleştirilmesi uzun vadede planlı bir göç ve kent yönetimi açısından önem arz etmektedir. Belediyelerin ellerindeki mevcut veriyi doğru analiz ederek planlamada bulunmaları ve hizmet sunumlarını bu çerçevede gerçekleştirmeleri de bir diğer önemli husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Diğer yandan uyum ve entegrasyon konusu dışında belediyelerin temel hizmet alanları dahilinde yer alan alt yapı hizmetleri, ulaşım ve çevre düzenlemesi gibi alanlarda da nüfus projeksiyonlarında değişken nüfusun dahil edilmemesi nedeniyle eksiklikler yaşanabilmektedir. Bu noktada bütüncül bir bakış açısının benimsenmesi, göç birimleri dışında diğer birimlerde de göçmen ve mültecilerle ilgili farkındalığın sağlanması ve göç birimleri ile diğer birimler arasında koordinasyon tesis edilmesi kaynak savurganlığını önleyerek hizmetlerin verimliliğini ve etkinliğini sağlayacaktır.

2011 yılından bu yana özellikle Suriye kaynaklı göçle birlikte sivil toplum hareketleri noktasında, uluslararası ve yerel sivil toplum kuruluş sayısının arttığı ve bu kuruluşların alanda gerek temel ihtiyaçlar ve acil yardım gerekse uyum çalışmaları

bağlamında faaliyet gösterdikleri görülmektedir. Bu düzlemde önemli bir rol oynayan sivil toplum kuruluşları aynı zamanda kamu kurum ve kuruluşları ile proje bazlı çalışmalar ve istişare toplantıları aracılığıyla yerel yönetimlerle işbirliği yaparak birlikte çalışma kültürü geliştirmekte ve yönetim mekanizmalarına katkı sağlamaktadırlar. Bununla birlikte ulusal ve uluslararası hibe ve fon kaynaklarından faydalanma ve uluslararası ağlara üyelik noktasında da belediyelerin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Belediyelerin proje yazma ve uygulama kapasitelerinin artırılması ve fon kaynaklarına erişimlerinin teşvik edilmesi ihtiyacı söz konusudur. Öte yandan Suriye kaynaklı göç ile birlikte uluslararası kuruluşların da çalışma alanlarını genişlettikleri ve göçmen ve mültecilerin yoğun olarak bulundukları il ve ilçelere kümelandikleri görülmektedir. Buna karşılık en nihayetinde göç kaynaklı sorunlarla baş başa kalacak olan kurumlar yerel yönetimlerdir. Geçici korunanlara hizmet sunumu ve toplumsal uyum noktasında belediyelerin alanı tanımaları ve birebir temasta bulunmaları nedeniyle avantajlı oldukları ve hareket kabiliyetlerinin merkezi yönetime nazaran daha yüksek olduğu görülmektedir. Suriye kaynaklı göç sürecinin başlangıcından beri yerel yönetimler büyük bir özveri ile hizmet sunumunda bulunmakta ve mevcut imkanlar dahilinde kentteki göç sürecini yönetmeye çalışmaktadır. Yerel yönetimlerin hukuki yetki ve sorumlulukları ile bütçedeki sınırlılıklara rağmen kitlesel nitelikteki göç süreci dahilindeki gayretleri takdire şayandır. Bununla birlikte Suriyeliler konusunda yetki ve sorumluluk, merkezi hükümete bırakılmış ancak mecburiyetler neticesinde belediyeler de bu alanda rol oynayan aktörler haline gelmiştir. Geçici Koruma Yönetmeliğinde entegrasyonla ilgili düzenlemelere yer verilmediği görülmektedir. Nitekim geçici bir durumdan söz edilmesi nedeniyle entegrasyonu hedefleyen bir koruma türü değildir (Ekşi, 2016:32). Bununla birlikte 8 yıldır Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin statüleri ile ilgili somut bir düzenlemenin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

2016 yılı içerisinde MBB bünyesinde Doç. Dr. Murat Erdoğan yönetiminde hazırlanan ve bu alanda ilk olma niteliği taşıyan “Kopuş”tan “Uyum”a Kent Mültecileri çalışmasında süreç yönetimi ile ilgili olarak Türkiye’deki belediyelerin mültecilerle ilgili çalışmaları analiz edilmiştir. Bu bağlamda ilk olması ve alana dair önemli bilgiler aktarması nedeniyle önem arz eden rapor çalışmasından farklı olarak İstanbul Alan Araştırması kapsamında başkan ve başkan yardımcıları gibi üst düzey yöneticiler yerine

sahada çalışan uzmanlara yönelik bir anket çalışması yapılmıştır. Nitekim araştırma sonuçları bu bağlamda 2016 yılında karşılaşılan sorunların özellikle bütçe, insan kaynağı, dil problemi gibi alanlarda devamlılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. 2016 yılından bu zamana Suriyelilerin yoğun olarak yaşamakta olduğu illerin ve İstanbul'daki ilçelerin değişmediği görülmektedir. Diğer yandan belediyelerde zaman zaman göç birimlerinin varlığına rastlansa da 2016 yılından bu yana hala göçmen ve mültecilerle ilgili çalışma yürüten birimlerde bir standartlaşma yoluna gidilmediği görülmektedir. Bu düzlemde belediye temsilcilerinin yasal ve idari değişiklik yapılması noktasındaki talepleri de devam etmektedir. Doç. Dr. M. Murat Erdoğan yönetiminde gerçekleştirilen araştırma sonuçlarında belediyelerin özellikle yoksulluk ve muhtaçlık eksenli çalışmalarına vurgu yapıldığı görülürken 2019 yılında çalışmaların genel olarak sosyal uyum söylemi üzerinden yürütüldüğü ve anket sonuçlarında da sosyal uyum konusunun önceliklendirildiği görülmüştür. Belediyelerin yasal ve idari anlamda mültecilerle ilgili çalışma yürütmeleri hakkında ise 2016 yılı ile benzer bir biçimde insani sorumluluk ve 5393 sayılı Belediye Kanunu'nda yer alan hemşehrilik hukukuna atıfta bulunulmuştur. Göçmen ve mültecilere yönelik hizmet sunumunda bulunan personelin yabancı dil bilgisinin sınırlı düzeyde olduğu görülürken tercüman istihdamında bir artış olduğu görülmüştür. Buna karşılık proje geliştirme kapasitesinin hala yetersiz olduğu iki araştırma kapsamında da tespit edilen bir diğer husustur. İstanbul, Suriyeli göçünden en çok etkilenen illerin başında gelmesine rağmen belediyeler hali hazırda durumun yeterince farkında değillerdir. Suriyelilere yönelik yapılan çalışmalar çoğunlukla bir iyi niyet göstergesi ve lütuf olarak görülmektedir. Alanda çalışan yerel yönetim temsilcilerinin tamamının konuyla ilgili bilgi ve bilinç düzeyleri yeterli değildir. Nitekim merkezi yönetim de konuyu yeterince ciddiye almamakta, geçici çözümler geliştirerek sorunu ertelemektedir.

Göç yönetiminin paydaşları ele alındığında merkezi yönetim ile birlikte yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ile ulusal ve uluslararası kurumlar karşımıza çıkmaktadır. Pek çok alanı etkileyen ve bu nedenle çok paydaşlı bir konu olarak karşımıza çıkan göçün yönetilebilmesi için yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası düzeyde işbirliklerine ihtiyaç duyulmaktadır. Göçün yönetilemez hale gelmesi uzun vadede kamu sağlığı, kamu güvenliği ve kamu düzeni bağlamında da çok ciddi olumsuz sonuçlara neden olması muhtemeldir. Bu noktada tüm paydaşların sorumluluk alarak

göçün yönetilebilmesi için çaba göstermeleri gerekmektedir. Suriyelilerin AB ile yapılan görüşmelerde adeta bir pazarlık konusu haline geldikleri görülmektedir. AB'nin yönlendirmeleri ile oluşturulmaya çalışılan göç politikası ihtiyacı karşılamamakta, sistemin işlerliği noktasında da aksaklıklar ortaya çıkmaktadır. Nitekim AB standartlarında bir göç politikası oluşturulması durumunda da Türkiye'ye oldukça ağır sorumluluklar yüklenmektedir. Suriyelilerle ilgili olarak genellikle AB ülkeleri tarafından verilen fonlarla yürütülen projelere bakıldığında yerel yönetimlerin bu imkânlardan yeterince faydalanamadıkları görülmektedir. Nitekim Türkiye'de gerçekleştirilen projelerin ihtiyaca binaen yapılmamaktadır. Bu projelerin prototip projeler olarak çoğu yerde benzerlik gösterdiği ve aynı kulvarda birbirini tekrarlayan projeler olduğu görülürken karşılaşılan sorunlar her yerde aynı nitelikte olmamaktadır. Ek olarak proje bütçelerinin çoğu personel giderlerine harcanmakta, yerel halk ile göçmen ve mülteciler nezdinde hedeflenen somut fayda elde edilememektedir.

Artık göç alan bir ülke haline gelen Türkiye'nin göç yönetimi noktasında yasal düzenlemeler yapması, kapsayıcı ve ulusal bir göç politikası geliştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluk alanları da açık bir şekilde çizilerek mevzuatta birim kurulması, bütçe, personel vb. alanlarla ilgili gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Belediyelerin bu alanda daha aktif olması ve birlikte alacakları kararlarla birlikte yerel yönetimlerle ilgili mevzuatta değişiklik yapılmasına yönelik girişimlerde bulunulmalıdır. Yapılan araştırmalar çerçevesinde geri dönmeyecekleri sık sık dile getirilen ve 8 yıl sonunda artık kalıcı hale gelen Suriyelilere yönelik hizmet sunumunda bulunulması ve bu konuda bir standartlaşma yoluna gidilebilmesi için birim kurulması gerekmektedir. Yerel karar mekanizmalarının geliştirilmesi ve göçün yönetilebilmesi için hem ilçe belediyeleri ile büyükşehir belediyeleri hem de ilçe belediyelerinin kendi aralarında koordinasyon sağlanması önem arz etmektedir.

Türkiye'de yaşayan Suriyeliler arasında Türk vatandaşlığına geçiş yapanlar bulunmakta, bu sayılar görece az olmakla birlikte kalıcılık eğilimine dair fikir vermektedir. Suriyelilerin 8 yıldır Türkiye'de bulunmaları ve göç süresinin uzamasıyla birlikte yerleşik ve kalıcı hale gelmeleriyle birlikte gündeme gelen uyum konusu hem Türkiye'nin geleceği hem de Suriyeliler için büyük önem arz etmektedir. Suriyelilerin kalıcı oldukları bilinciyle hem yerelde hem de ulusal düzeyde politikalar

geliştirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda Suriyelilerin Türkiye'deki durumları insan hakları bağlamında ele alınmalı ve birlikte yaşama kültürü geliştirilmesi yönünde çalışmalar yürütülmelidir. Buna karşılık Türkiye'deki Suriyeliler 8 yıldır Türkiye'de bulunmalarına rağmen çoğu zaman hem siyasetçiler hem de yerel yönetimler tarafından misafir olarak adlandırılmaktadır. Bu minvalde Suriyelilere gerçekte hak ettikleri mülteci statüsü verilmemektedir. Yerel yönetimlerin göç konusunu insan hakları temelli bir bakış açısının yanı sıra kamu düzeni, kamu sağlığı ve kamu güvenliği bağlamında da ele almaları gerekmektedir. Bu minvalde merkezi göç yönetimi alanındaki kurumsallaşmanın yerel düzeyde sağlanabilmesi adına belediyelerin göç yönetiminin önemli paydaşlarından biri olmaları sağlanmalıdır.

Gelecekte siyasi krizler ve iklim değişikliğine bağlı göçlerin gerçekleşeceğine ilişkin ön görüler de dikkate alındığında yerel ve ulusal düzeyde etkili bir göç yönetimi politikasının ortaklaşa karar mekanizmaları inşaa edilmesi gerekmektedir. Göç yönetiminin etkili ve verimli şekilde geliştirilmesi için bu mekanizmaların kurulması kaçınılmaz bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda belediyelerin kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi ve ulusal düzeyde geliştirilecek kapsayıcı bir göç politikasına paralel biçimde yerelde de sistemli bir politika geliştirilmesi merkez tarafından desteklenmelidir. Bunun için merkezdeki kurumsallaşma yanında yereldeki kurumsallaşmayı da sağlayacak şekilde yerel yönetim yasalarına kentsel göç yönetimi ile ilgili normlar eklenmelidir. Hem 5216 hem 5393 sayılı kanuna belediyelerin yetki, görev ve sorumlulukları ile ilgili maddelerde kentsel göç yönetimine ilişkin yetki ve sorumluluklarını belirten maddeler eklenmesi; bütçe, personel istihdamı vb. alanların düzenlenmesi bu noktada önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Yapılacak düzenlemelerle birlikte göçün yerel düzeyde etkili bir biçimde yönetilebilmesi amacıyla belediye bünyesinde ilave kurumsal yapının inşaa edilmesi için bir an önce harekete geçilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda göç yönetiminde yetersizlikleri aşarak kısa vadeli ve geçicilik üzerine şekillenen çözüm ve politikalar yerine acilen orta ve uzun vadeli planlama çalışmaları yapılarak sistemli ve bütüncül bir yaklaşım geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

5216 SAYILI
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
KANUNU

T.C. Resmi Gazete, 25531, 23 Temmuz 2004,
<https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5216.pdf>, Erişim
Tarihi:22.07.2019.

5393 SAYILI
BELEDİYE KANUNU:
2005

T.C. Resmi Gazete, 25874, 13 Temmuz 2005,
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5393.pdf>, Erişim
Tarihi: 19.01.2019.

AA HABER:2018

Fransa'nın göç politikası çıkmazda, <https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/fransanin-goc-politikasi-cikmazda/1165948>, Erişim Tarihi: 04.08.2019.

AB BAŞKANLIĞI

Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi, 2015,
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/29_kasim_2015_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf, Erişim Tarihi: 01.04.2019

AB BAŞKANLIĞI

Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi,
[https://www.ab.gov.tr/files/AB Iliskileri/15 ekim 2015 turkiye ab ortak eylem plani .pdf](https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf), Erişim Tarihi: 22.07.2019.

AB BAŞKANLIĞI

18 Mart 2016 tarihli Türkiye-AB Zirvesi Bildirisi
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/18_mart_2016_turkiye_ab_zirvesi_bildirisi_.pdf, Erişim Tarihi:01.04.2019.

AB BAŞKANLIĞI

AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin 2003 Türkiye Ulusal Eylem Programı,
https://www.ab.gov.tr/files/ardb/evt/2_turkiye_ab_iliskileri/2_2_adaylik_sureci/2_2_2_ulusal_program/2_2_2_2_2003/ulusal_program_2003.pdf, Erişim Tarihi: 03.04.2019.

AB BAŞKANLIĞI

Türkiye AB Ortak Eylem Planı, 2015,
https://www.ab.gov.tr/files/AB_Iliskileri/15_ekim_2015_turkiye_ab_ortak_eylem_plani_.pdf, Erişim Tarihi:01.04.2019

AB

AB Bakanlığı, 2017 AB'nin Mali Yardımları Hakkında Açıklama
https://ab.gov.tr/abnin-mali-yardimlari-hakkinda-aciklama_51062.html,

BAŞKANLIĞI:2017	Erişim Tarihi: 22.07.2019.
AB TÜRKİYE DELEGASYONU	AB'nin Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT): Komisyon, Suriyeli mülteciler için ek fon kaynağının devreye sokulmasını teklif ediyor, 14.03.2018, https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/abnin-turkiyedeki-multeciler-icin-mali-yardim-programi-frit-komisyon-suriyeli-multeciler , Erişim Tarihi: 01.04.2019.
AB TÜRKİYE DELEGASYONU	Küresel Göç Mutabakatı İle İlgili Olarak Avrupa Parlamentosunda Yapılan Görüşmeler, https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/kuresel-goc-mutabakati-ile-ilgili-olarak-avrupa-parlamentosunda-yapilan-gorusmeler , Erişim Tarihi: 07.04.2019.
AB TÜRKİYE DELEGASYONU	Türkiye'deki Mülteciler İçin AB Mali Yardım Programı, FRIT programı bilgi notu, https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2018-03/FRIT%20Factsheet%20TR%20version.pdf . Erişim Tarihi: 01.04.2019.
AB TÜRKİYE DELEGASYONU	Göç Politikaları, https://www.avrupa.info.tr/tr/goc-politikalari-6892 , Erişim Tarihi: 01.04.2019.
AB TÜRKİYE DELEGASYONU:2019	Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programının Üçüncü Yıllık Raporu, 10.04.2019, https://www.avrupa.info.tr/tr/turkiyedeki-multeci-krizine-avrupa-birliginin-mudahalesi-710 , Erişim Tarihi: 22.07.2019
AB TÜRKİYE DELEGASYONU:2019	Türkiye'deki Mülteciler için AB Mali Yardım Programı Taahhüt edilen / karar verilen, sözleşmeye bağlanan ve ödemeleri yapılan projelerin listesi, https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/uploads/190601_facility_table_tr.pdf , Erişim Tarihi: 22.07.2019
AÇSHB	Faaliyet Raporları, https://www.ailevecalisma.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/ Erişim Tarihi: 22.07.2019.
AÇSHB	Yabancıların Çalışma İzinlerine İstatistikleri, https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/ , Erişim Tarihi: 06.03.2019

- AÇSPB: 2019 Çalışma Hayatı İstatistikleri,
<https://www.ailevecalisma.gov.tr/istatistikler/calisma-hayati-istatistikleri/resmi-istatistik-programi/yabancilarin-calisma-izinleri/>,
Erişim Tarihi: 06.03.2019
- ADANA KENT KONSEYİ Adana Kent Konseyi Resmi web sitesi, www.adanakentkonseyi.org.tr,
Erişim Tarihi: 06.03.2019
- AFAD Türkiye Afet Müdahale Planı,
https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2419/files/Afet_Mud_Pl_ResmiG_20122013.pdf, Erişim Tarihi:22.07.2019.
- AFAD, 2015 AFAD Dergi, Ağustos 2015, S.1,
<https://www.afad.gov.tr/upload/Node/3508/xfiles/agustos-dergi.pdf>,
Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- AFAD:2017 **Türkiye’deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Çalışması Araştırması**, Ankara, (Çevrimiçi),
<https://www.afad.gov.tr/upload/Node/25337/xfiles/17a-Turkiye-deki-Suriyelilerin-Demografik-Gorunumu-Yasam-Kosullari-ve-Gelecek-Beklentilerine-Yonelik-Saha-Arastirmasi-2017.pdf>,
Erişim Tarihi: 04.05.2019
- AFAD:2019 Açıklamalı Afet Terimleri Sözlüğü,
<https://www.afad.gov.tr/tr/23792/Aciklamali-Afet-Yonetimi-Terimleri-Sozlugu?kelime=geri+g%C3%B6ndermeme+ilkesi>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- AKPINAR, H.:2016 Yerel Yönetimlerde Göç Politikası, (Çevrimiçi)
https://www.academia.edu/33257046/YEREL_Y%C3%96NET%C4%B0MLERDE_G%C3%96%C3%87_POL%C4%B0T%C4%B0KASI,
Erişim Tarihi: 05.08.2018.
- AKŞAM:2018 Küresel Mülteci Mutabakatı, 181 ülkenin desteğiyle kabul edildi. ABD anlaşmaya 'hayır' dedi, <https://www.aksam.com.tr/dunya/abd-kuresel-multeci-anlasmasina-da-hayir-dedi/haber-804466>, Erişim Tarihi: 07.04.2019.

- AKTAR, Y.:2000 **Varlık Vergisi ve Türkleştirme Politikaları**, İstanbul, İletişim.
- ANADOLU AJANSI 64. Hükümet Programı,
https://www.aa.com.tr/uploads/TempUserFiles/64.hukumet_programi.pdf, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- ANADOLU
AJANSI:2018 BM Küresel Göç Mutabakatını Kabul Etti,
<https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-kuresel-goc-mutabakatini-kabul-etti-/1343525>, Erişim Tarihi: 07.04.2019.
- APAYDIN, F.:2009 Kurumsal Teori ve İşletmelerin Kurumsallaşması, **Journal of Academic Studies**, 10 (37), 1-22.
- AYDINLIK
GAZETESİ:2019 İçişleri Bakanı Soylu: Kapıları Açtığımızda Hükümetleri 6 Ay Dayanamaz, 21.07.2019, <https://www.aydinlik.com.tr/icisleri-bakani-soylu-kapilari-actigimizda-hukumetleri-6-ay-dayanamaz-turkiye-temmuz-2019-1>, Erişim Tarihi: 22.07.2019
- BAĞCILAR
BELEDİYESİ Bağcılar Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu,
<http://www.bagcilar.bel.tr/Files/faaliyetraporu/faaliyetraporu2017/mobile/index.html#p=124>, Erişim Tarihi:05.04.2019.
- BAHÇECİ, H. I.;
UZUN, Ş.: 2016 Türkiye’de Uluslararası Göç ve Yerel Politika,
<http://www.yyusbedergisi.com/dergi/turkiyede-uluslararasi-goc-ve-yerel-politika20180101032144.pdf>, Erişim Tarihi: 05.08.2018.
- BAYRAMPAŞA
BELEDİYESİ Bayrampaşa Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu,
<http://www.bayrampasa.bel.tr/dosyalar/dosya/is-eg6o-2017-pdf-faaliyet-ktapiibb-faaliyet-raporu-2017-2.pdf>, Erişim Tarihi: 05.04.2019.
- BBC:2016 Zengin ülkeler Suriyeli mültecilerin sadece %1,4'ünü kabul etti,
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160329_oxfam_suriyeli_multeciler, 18.07.2018.
- BBC:2018 Grafiklerle: Suriye'de 8. Yılına Giren Savaş,
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>, Erişim Tarihi:
- BBC:2018 Cumhurbaşkanı Erdoğan Varna'daki AB zirvesinin ardından konuştu: AB'nin Türkiye'yi genişleme politikasının dışında bırakması vahim bir hata olur, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-43544932>,

- Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- BBC:2018 İtalya göç kurallarını sıkılaştırdı, sol muhalefet tepkili: 'Görünmez insanlar yaratacak', <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-46385728>, Erişim Tarihi: 04.08.2019.
- BBC:2018 Almanya Başbakanı Merkel: Göç, Avrupa Birliği'nin geleceğini belirleyebilir, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44642647>, Erişim Tarihi: 04.08.2019.
- BBC:2019 Türkiye'deki Suriyeliler hakkında neler biliyoruz?, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-49150143> Erişim Tarihi: 02.08.2019.
- BBC:2019 Yerel Seçim 2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-47734323>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- BBC:2019 Nobel Barış Ödülü Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos'un, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37583352>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- BEYLİKDÜZÜ BELEDİYESİ Beylikdüzü Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu, <https://www.beylikduzu.istanbul/BBIImages/Slider/Image/beylikdu%CC%88zu%CC%88-faaliyet-raporu-2017-ok-proof.pdf>, Erişim Tarihi:05.04.2019.
- BEYOĞLU BELEDİYESİ Beyoğlu Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu http://beyoglu.bel.tr/files/uploads/Beyoglu_Faaliyet_Raporu_2017.pdf, Erişim Tarihi: 05.04.2019.
- BIANET:2019 Suriyeliler Geri Göndermelere Karşı Sokağa Çıkıyor, 26.07.2019, <https://bianet.org/bianet/insan-haklari/210888-suriyeliler-geri-gondermelere-karsi-sokaga-cikiyor>, Erişim Tarihi:27.07.2019.
- BM TÜRKİYE DERGİSİ Mülteci Krizlerine Daha Etkili ve Daha Adil Bir Müdahale İçin Devletler Arasında Tarihi Anlaşma, <https://www.bmdergi.org/language/tr/multeci-krizlerine-daha-etkili-ve->

- [daha-adil-bir-mudahale-icin-devletler-arasinda-tarihi-anlasma/](#), Erişim Tarihi: 07.04.2019.
- BOUCHER, A., GEST, J.:2015 Göç Çalışmaları Dönüm Noktasında: Göç Rejimi Tipolojilerine İlişkin Bir Eleştiri, **Göç Araştırmaları Dergisi**, c.1.s.2.ss.152-187. (Çevrimiçi), <http://www.gam.gov.tr/files/sayi2-5.pdf>, Erişim Tarihi, 20.11.2018.
- BOZKAYA, Ö., KINCAL, A.:2018 Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri ve Suriyeli Yerinden Edilmiş Kişiler Bağlamında Türkiye'nin Göç Politikasındaki Gelişimin Değerlendirilmesi, **Göç Araştırmaları Dergisi**, Sayı 2, Temmuz Aralık 2018, ss.90-126, <http://www.gam.gov.tr/files/8-4.pdf>, (Çevrimiçi) Erişim Tarihi:22.07.2019.
- ÇAĞLAYAN, S.:2006 Çağlayan, “**Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi**”, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), Güz 2006 Sayı 17, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/download/article-file/217328>, Erişim Tarihi:15.04.2019.
- ÇAĞLAYAN, S.:2015 “**Suriye Savaşı ve Suriyeli Göçmenler: Teori ve Kavramsal Anlama Çabası**”, Sosyoloji Divanı Dergisi. Cilt: 3. Sayı:6, ss: 193-209.
- ÇAKIRER ÖZSERVET, Y.: 2016 Yasemin Çakırer Özservet ile Söyleşi: Kentler, Yerel Yönetimler ve Göç Politikaları, **Global Göç Çalışmaları Merkezi**, https://www.researchgate.net/publication/306097163_Kentler_Yerel_Yonetimler_ve_Goc_Politikalari_konulu_soylesi/link/57b068bf08ae0101f17946cb/download, Erişim Tarihi: 04.08.2019.
- CASTELLS: 2008 **Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür (Birinci Cilt): Ağ Toplumunun Yükselişi**, (2.Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- CASTLES, S, DE HAAS, H., MİLLER, M, J.:2013 **Age of Migration 5e: International Population Movements in the Modern World**, (Çevrimiçi) <http://migrationmatters.me/wp-content/uploads/2016/11/AgeOfMigrationChapter1and.pdf>, Erişim Tarihi: 04.03.2019.
- CASTLES, S.,M. MİLLER, M. J.:2008 **Göçler Çağı**, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- ÇAVUŞ M. F., DEMİR, Y.:2011 Institutionalization And Corporate Entrepreneurship In Family Firms, **African Journal Of Business Management** , V1. 5(2), Pp 416-422, January.
- ÇEKMEKÖY BELEDİYESİ Çekmeköy Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu
https://www.cekmekekoy.bel.tr/isDosyalar/2018/04/30/stratejik-plan-ve-pe_MqRt.pdf, Erişim Tarihi:05.04.2019.
- ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI:2017 Şehircilik Şurası Sonuç Bildirgesi, 9 Kasım 2017, Ankara, (Çevrimiçi),
<https://webdosya.csb.gov.tr/db/sehirciliksurasi/icerikler/n-ha--sonuc-b-ld-rges--20180226120835.pdf> (Erişim 03.04.2019)
- CHISWICK, B. R.:2000 “Are Immigrants Favorable Self-Selected? An Economic Analysis”, C B. Bretelli ve J. F. Hollified (der.), Migration Theory: Talking Across Disciplines, New York: Routledge.
- CHP BİLİM PLATFORMU CHP Bilim Platformu Politika Notları, Mart 2019, S.39 Sarayın Yanlış Göçmen Politikasının Faturasını Vatandaş Ödüyor,
<https://chp.azureedge.net/a10fe87d039c4459938a878c4a33aa9a.pdf>, Erişim Tarihi:22.07.2019.
- CNN TÜRK:2019 Suriyelilere Plaj Yasası, 11.06.2019,
<https://www.cnnturk.com/turkiye/suriyelilere-plaj-yasagi>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- ÇOBANOĞLU, S.: 2018 Kamu Örgütlerinde Reform Ve Kurumsallaşma Süreci: Sosyolojik Bir Analiz, **Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 141-160, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/download/issue-full-file/42591#page=141>, Erişim Tarihi,
- ÇOLAK, B.:2019 Kilis Artık Türk Şehri Değil, Yeniçağ Gazetesi,
<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/kilis-artik-turk-sehri-degil-50492yy.htm>, 22.01.2019, Erişim Tarihi: 18.07.2019.
- ÇOLAK: 2013 “Bulgaristan Türklerinin Türkiye’ye Göç hareketi”, **Tarih Okulu Dergisi**, S.14,s.113-145.
- CUMHURBAŞKANLIĞI Suriyeli misafir ibaresinin kullanıldığı açıklamalar ve haberler,
<https://www.tccb.gov.tr/Search?s=suriyeli%20misafirler&p0=suriyeli%20misafirler&p1=-410--365--356--353--1709--1695--355--354->

- <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>, Erişim Tarihi:22.07.2019.
- CUMHURBAşKANLIğI STRATEğİ VE BÜTÇE BAşKANLIğI Onuncu Kalkınma Planı, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf>, Erişim Tarihi: 05.04.2019.
- CUMHURBAşKANLIğI STRATEğİ VE BÜTÇE BAşKANLIğI Onbirinci Kalkınma Planı, <http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>, Erişim Tarihi: 30.08.2019.
- DANIşTAY Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Universal Ded of Human Rights, <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf>, Erişim Tarihi 09.03.2019.
- DANIşTAY Cenevre Anlaşması, http://www.danistay.gov.tr/upload/multecilerin_hukuki_durumuna_dair_sozlesme.pdf, Erişim Tarihi:
- DANIşTAY Gayriinsani veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme, http://www.danistay.gov.tr/upload/iskence_ve_diger_zalimane_gayri_in_sani_veya_kucultucu_muamele_veya_cezaya_karsi_sozlesme.pdf, Erişim Tarihi: 09.03.2019.
- DEMİRHAN, Y., ASLAN S.:2015 Birey ve Toplum Dergisi, Bahar 2015, c. 5. s.9, (Çevrimiçi), <https://dergipark.org.tr/download/article-file/307114>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- DEUTSCHE WELLE Suriyelilere yardım tartışması: Tepkiler yerel yönetimlere yöneliyor, 17.04.2019, <https://www.dw.com/tr/suriyelilere-yard%C4%B1m-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-tepkiler-yerel-y%C3%B6netimlere-y%C3%B6neliyor/a-48365681>
- DEUTSCHE WELLE:2018 DW editörü Daniel Heinrich, Deutsche Welle, Yorum: Mülteci Anlaşması Yalanı, 18.03.2018, <https://www.dw.com/tr/yorum-m%C3%BClteci-anla%C5%9Fmas%C4%B1-yanan%C4%B1/a-43027862-0>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- DIşIşLERİ BAKANLIğI Türkiye-AB Siyasi Diyalog Toplantısı Ortak Bildirisi, 25 Ocak 2016, Ankara, (Çevrimiçi), <http://www.mfa.gov.tr/joint-statement-following->

- [the-high-level-political-dialogue-between-turkey-and-the-eu_-25-january-2016_-ankara.tr.mfa](http://www.mfa.gov.tr/the-high-level-political-dialogue-between-turkey-and-the-eu_-25-january-2016_-ankara.tr.mfa), Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- DIŞİŞLERİ
BAKANLIĞI Türkiye'ye Sığınan Vatandaşlar Hakkında Basın Açıklaması, http://www.mfa.gov.tr/no-209_-turkiye_je-siginan-suriyeli-vatandaslar-hk_-basin-aciklamasi.tr.mfa, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- DIŞİŞLERİ
BAKANLIĞI Türkiye-AB Arasında 18 Mart'ta Varılan Mutabakata İlişkin Soru-Cevaplar, http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ab-arasinda-18-mart_ta-varilan-mutabakata-iliskin-soru-cevaplar.tr.mfa, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- DOĞANAY, F.:2009 “Türkiye’ye Göçmen Olarak Gelenlerin Yerleşimi”, **Toplum ve Göç, II. Sosyoloji Kongresi Bildirileri**, Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara, s.6-7.
- DÖNMEZ KARA, C.
Ö.: 2015 “Göç Bağlamında Uluslararası İşbirliği Ve Türkiye’nin Politikaları”, Çanakkale, (Çevrimiçi), http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/COMU/1241/Canan_%C3%96yk%C3%BC_D%C3%B6nmez_Kara_Doktora_tez.pdf?sequence=1, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- ECHO - AVRUPA
SİVİL KORUMA VE
İNSANİ YARDIM
GENEL
MÜDÜRLÜĞÜ <http://echo.info.tr/>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- ECHO TANITIM
BELGESİ, 2019 <http://echo.info.tr/nasil-echo-ortagi-olabilirsiniz>, Erişim Tarihi: 22.07.2019
- EKŞİ, N.:2014 Türkiye’de Bulunan Suriyelilerin Hukuki Statüsü, 2014 <http://www.icapff.com/4-Uluslararası-Suc-ve-Ceza-Film-Festivali-Akademik-Program-Tebliğleri.pdf>, (Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 18.07.2019
- EKŞİ, N.:2014 Suriyeli Mülteciler: 2011’den Günümüze Genel Durum ve Hukuki Boyut, Çalıştay Kitabı, Türkiye İnsan Hakları Kurumu, 11.12.2014, s.24-35,

- <http://www.madde14.org/images/f/fa/TihkSuriyeMultCalistay2015.pdf>,
(Çevrimiçi), Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- ERDOĞAN, M. M.:
2017 “‘Kopuş’tan ‘Uyum’a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği”, **Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları**, (Çevrimiçi)
<http://marmara.gov.tr/userfiles/attachments/2017/05/09/2a50f712-6413-489f-9deb-56dc52de7264.pdf>, Erişim Tarihi: 03.05.2018.
- ERDOĞAN, M.
M.:2015 “**Türkiye’ye Kitlesel Göçlerde Son ve Dev Dalga: Suriyeliler**”, M. Murat Erdoğan & Kaya Ayhan (Der.), *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* içinde (s. 315-342). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınevi.
- ERDOĞAN, M.
M.:2015 **Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum**. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- ERDOĞAN, M.
M.:2017 **Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı**, Liberal Perspektif Analiz, Sayı 5, (Çevrimiçi),
https://mmuraterdogan.files.wordpress.com/2016/06/oad_c2lgwsk.pdf, Erişim Tarihi:
- ERDOĞAN, M.M.,
KAYA, A.:2015 **14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler**, Bilgi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.
- ERDOĞAN,
M.M.:2018 **Suriyeliler Barometresi Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi**, 1.Baskı, İstanbul, Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- ESENLER
BELEDİYESİ Esenler Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu,
https://www.esenler.bel.tr/Files/Esenler_Belediyesi_Faaliyet_Raporu_2017.pdf, Erişim Tarihi:05.04.2019.
- ESENYURT
BELEDİYESİ Esenyurt Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu,
https://www.esenyurt.bel.tr/Resimler/RaporlarResim/2017_YILI_FAAL_IYET_RAPORU.pdf, Erişim Tarihi:05.04.2019.
- EURONEWS Suriyelilere Destek Eylemi Öncesi Sosyal Medyada Nefret Söylemi, 27.07.2019, <https://tr.euronews.com/2019/07/27/suriyelilere-destek-eylemi-oncesi-sosyal-medyada-nefret-soylemi-suriyelileriistemiyoruz>,

Erişim Tarihi: 28.07.2019.

- EURONEWS:2019 Ekrem İmamoğlu Suriyeli mültecilerle ilgili planını 3 adımda anlattı, 12.04.2019, <https://tr.euronews.com/2019/04/12/ekrem-imamoglu-suriyeli-multecilerle-ilgili-planini-3-adimda-anlatti-bolu-ozcan-chp> Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- EURONEWS:2019 İmamoğlu - Yıldırım münazarası: 5 başlıkta adayların seçim vaatleri, <https://tr.euronews.com/2019/06/17/imamoglu-yildirim-munazarasi-5-baslikta-secim-vaatleri> Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- EURONEWS:2019 Erdoğan: Mültecilere 35 milyar dolar kaynak aktardık, 2019, <https://tr.euronews.com/2019/01/28/erdogan-multecilere-35-milyar-dolar-kaynak-aktardik>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- EURONEWS:2019 CHP raporu: 1 milyon Suriyeli kayıt dışı çalışıyor, 200 bini çocuk, <https://tr.euronews.com/2019/08/05/chp-raporu-1-milyon-suriyeli-kayit-disi-calisiyor-200-bini-cocuk>, Erişim Tarihi: 05.08.2019.
- EYÜP SULTAN BELEDİYESİ Eyüp Sultan Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu, https://www.eyupsultan.bel.tr/userfiles/files/faaliyet_2017.pdf, Erişim Tarihi: 05.04.2019.
- FINDIKÇI, İLHAMİ:2005 **Aile Şirketlerinde Yönetim ve Kurumsallaşma**, Alfa Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- GAZETE DUVAR:2019 “Yıldırım İstanbul’un Huzurunu Bozarlarsa Suriyelileri Göndeririz”, <https://www.gazeteduvar.com.tr/politika/2019/03/26/yildirim-istanbulun-huzurunu-bozarlarsa-suriyelileri-gondeririz/>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- GİGM Uluslararası Koruma Çeşitleri, http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548_icerik, Erişim Tarihi: 30.01.2019.
- GİGM Göç Tarihi http://www.goc.gov.tr/icerik/goc-tarihi_363_380, Erişim Tarihi: 23.01.2019
- GİGM İpek Yolu Göç Ortaklığına İlişkin İstanbul Bakanlar Bildirisi, http://www.goc.gov.tr/files/files/budapeste_sureci_istanbul_bakanlar_bildirisi_tr.pdf, Erişim Tarihi: 08.04.2019.

GİGM	Göç Politikaları Kurulu İkinci Kez Toplandı, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gocpolitikolari-kurulu-ikinci-kez-toplandi_350_361_10621_icerik ; http://www.goc.gov.tr/icerik6/gocpolitikolari-kurulu- , Erişim Tarihi: 19.01.2019
GİGM	Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı Geliştirme Komisyonu Toplantısı Gerçekleştirildi, http://www.goc.gov.tr/icerik6/uyum-strateji-belgesi-ve-ulusal-eylem-plani-gelistirme-komisyonu-1-toplantisi-gerceklestirildi_350_359_9031_icerik , Erişim Tarihi: 19.01.2019.
GİGM	Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Sözleşme, http://www.goc.gov.tr/icerik3/multecilerin-hukuki-durumuna-iliskin-sozlesme_340_341_641 , Erişim Tarihi: 08.08.2017.
GİGM	GİGM Bütçe, http://www.goc.gov.tr/icerik/butce_308_4606 , Erişim Tarihi: 22.03.2017.
GİGM	GİGM Teşkilat Şeması, http://www.goc.gov.tr/icerik3/teskilat-semasi_273_274_281 , Erişim Tarihi: 22.03.2018.
GİGM	6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf , Erişim Tarihi: 18.11.2019
GİGM	Geçici Koruma Yönetmeliği, 2014, http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf , Erişim Tarihi: 10.02.2019.
GİGM	Küresel Göç Mutabakatı Hakkında Basın Açıklaması, http://www.goc.gov.tr/icerik6/kuresel-goc-mutabakati-hakkinda-basin-aciklamasi_350_359_11823_icerik , Erişim Tarihi: 07.04.2019.
GİGM	İltica ve Göç Alanındaki Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı, http://www.goc.gov.tr/icerik3/iltica-ve-goc-ulusal-eylem-plani_327_344_699 , Erişim Tarihi: 18.11.2019.
GİGM, 2018	2018-2023 Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı
GİGM, 2019	Göç Strateji Belgesi, https://www.goc.gov.tr/icerik3/goc-strateji-belgesi_327_344_694 , Erişim Tarihi: 22.07.2019

- GİGM: 2018 Güvenli, Sistemli ve Düzenli Göç için Küresel Mutabakat, Hükümetler arası Müzakere Edilen ve Mutabık Kalınan Nihai Belge
<http://www.goc.gov.tr/files/files/k%C3%BCresel%20g%C3%B6%C3%A7%20mutabakat%C4%B1.pdf>, Erişim Tarihi: 07.04.2019.
- GİGM: 2018 2017-2021 Stratejik Planı,
http://www.goc.gov.tr/files/files/stratejik_plan_sitede_yay%C4%B1nlan.pdf, Erişim Tarihi: 01.01.2018.
- GİGM:2016 **Türkiye Göç Raporu 2016**, Ankara, T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Yayınları. Yayın No: 40.
- GİGM:2017 Budapeşte Süreci, http://www.goc.gov.tr/icerik6/budapeste-sureci_576_577_578_icerik, Erişim Tarihi: 08.04.2019.
- GİGM:2018 Küresel Göç Mutabakatı Hakkında Basın Açıklaması,
http://www.goc.gov.tr/icerik6/kuresel-goc-mutabakati-hakkinda-basin-aciklamasi_350_359_11823_icerik, Erişim Tarihi: 07.04.2019.
- GİGM:2019 İkamet İzinleri, http://www.goc.gov.tr/icerik3/ikamet-izinleri_363_378_4709, Erişim Tarihi: 05.03.2019.
- GİGM:2019 Budapeşte Süreci 6. Bakanlar Konferansı Gerçekleşti,
http://www.goc.gov.tr/icerik6/budapeste-sureci-6-bakanlar-konferansi-gerceklesti_350_359_12107_icerik, Erişim Tarihi: 08.04.2019.
- GİGM:2019 Geçici Koruma Yönetmeliği,
http://www.goc.gov.tr/files/files/03052014_6883.pdf (Erişim 10.02.2019)
- GİGM:2019 Geçici Koruma İstatistikleri, http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik, Erişim Tarihi: 07.06.2019
- GÖK, G.O:2016 Kimin Güvenliği? Uluslararası Göç-Güvelik İlişkisi ve Uluslararası Örgütlerin Rolü, **KOSBED**, 2016, 31: 65 – 82,
<http://kosbed.kocaeli.edu.tr/sayi31/4.pdf>, Erişim Tarihi: 05.08.2018.
- GÜLEÇ, C.:2015 Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Türkiye'ye Yansımaları, **Tesam Akademi Dergisi**, Sayı 2, s. 81-100.

- HABER SOL:2019 “Hatay’da Seçim Günü Suriyelilere Sokağa Çıkma Yasağı”,
<http://haber.sol.org.tr/secim-2019/hatayda-secim-gunu-suriyelilere-sokaga-cikma-yasagi-255952>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- HABERLER:2018 “Adana'da "Mülteci Meclisi" Kuruldu”,
<https://www.haberler.com/adana-da-multeci-meclisi-kuruldu-10587850-haberi/>, Erişim Tarihi: 31.03.2019
- HABERTÜRK:2019 Ege’de Düzensiz Göçmen Akını Sürüyor 2019’da 7 bin 378 Düzensiz Göçmen Ege’de Yakalandı, 12.05.2019,
<https://www.haberturk.com/balikesir-haberleri/69003058-ozel-egede-duzensiz-gocmen-akini-suruyor2019da-7-bin-378-duzensiz-gocmen-egede-yakalandi>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- HABERTÜRK:2019 "Fatih'i Suriyelilere teslim etmeyeceğim" pankartına suç duyurusu”,<https://www.haberturk.com/fatih-i-suriyelilere-temim-etmeyecegim-pankartina-suc-duyurusu-2414962>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- HALAÇOĞLU, Y.:2006 **XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nun İskan Siyaseti ve Aşiretlerin İskanı**, Ankara: T.T.K. Yayınları.
- HASANOĞLU,İ:2016 “Ahıska Türkleri: Bitmeyen Bir Göç Hikâyesi”, **Ege Üniversitesi Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi**, C.16, S.1, s.15.
- HÜRRİYET:2018 İdilb’e sınır Hatay’da, Suriyelilerin çoğu esnaf
<http://www.hurriyet.com.tr/idilbe-sinir-hatayda-suriyelilerin-cogu-esna-40957715>, Erişim Tarihi: 31.03.2019.
- HÜRRİYET:2019 Suriyeli göçmenlerin yoğun olduğu 19 ile 220 yeni okul yapılıyor,
<http://www.hurriyet.com.tr/egitim/suriyeli-gocmenlerin-yogun-oldugu-19-ile-220-yeni-okul-yapiliyor-41086237>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- HÜRRİYET:2019 Suriyelilere Plaj Yasağı Kararı Reddedildi,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/suriyelilere-plaj-yasagi-karari-reddedildi-41261054>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.

- HÜRRİYET:2019 Çalışmalar başladı! Hepsi tek tek tespit edildi,
<http://www.hurriyet.com.tr/gundem/calismalar-basladi-hepsi-tek-tek-tespit-edildi-41277887>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- İBRAHİM K.,
YILMAZ EREN,
E.:2015 Türkiye'deki Suriyelilerin Hukuki Durumu Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri, **SETA Yayınları**,
http://file.setav.org/Files/Pdf/20151017001210_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu.pdf, Erişim Tarihi: 03.04.2019.
- İÇDUYGU, A.,
ERDER, S.,
GENÇKAYA Ö. F.:
2014 Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikaları 1923-2023: Ulus-Devlet Oluşumundan Ulus-Ötesi Dönüşümlere, İstanbul: **MiReKoç Proje Raporları** 1. <https://mirekoc.ku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/Tu%CC%88rkiyenin-Uluslararası%C4%B1-Go%CC%88c%CC%A7-Politikalar%C4%B1-1923-2023-.pdf>, Erişim Tarihi: 05.08.2018.
- İÇDUYGU, A.,
SİRKECİ, İ.:1999 **Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri**, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları.
- İÇDUYGU, A.:2004 Türkiye'de Kaçak Göç. **İstanbul Ticaret Odası Yayınları** No: 2004-65, Can Ajans ve Matbaacılık, İstanbul.
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI Basın Açıklaması, <https://www.icisleri.gov.tr/basin-aciklamasi30092017>, Erişim Tarihi: 09.03.2019
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
SİVİL TOPLUMLA
İLİŞKİLER GENEL
MÜDÜRÜĞÜ www.siviltoplum.gov.tr, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- ICMPD <https://www.icmpd.org/>, Erişim Tarihi:22.07.2019.
- ILO <https://www.ilo.org>, Erişim Tarihi:22.07.2019.
- ILO:2016 Suriyeli İşçi, İşveren Ve Girişimcilerin İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Genel Değerlendirmesi 2016, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/meetingdocument/wcms_533055.pdf, Erişim Tarihi:

22.07.2019

- IOM <https://turkey.iom.int/tr>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- IOM Göç Yönetimi Çerçeve Broşürü,
https://www.iom.int/sites/default/files/about-iom/migof_brochure_a4_en.pdf, Erişim Tarihi:22.07.2019.
- IOM Göç Konusunda Küresel Mutabakat, <https://www.iom.int/global-compact-migration>, Erişim Tarihi: 18.11.2019
- IOM:2009 **Göç Terimleri Sözlüğü**, (Ed Bülent Çiçekli). İstanbul: IOM Yayınları, No:18, (Çevrimiçi),
http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- IOM:2013 **Göç Terimleri Sözlüğü**, 2. Baskı,
http://publications.iom.int/system/files/pdf/iml31_turkish_2ndedition.pdf, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- İSTANBUL VALİLİĞİ Düzensiz Göçle Mücadele Hakkında Basın Açıklaması, 22.07.2019,
<http://www.istanbul.gov.tr/duzensiz-gocle-mucadele-ile-ilgili-basin-aciklamasi>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- JACOUB M TWITTER <https://twitter.com/JacoubM/status/1152917343946903552>, Erişim
HESABI Tarihi: 22.07.2019
- KABAKUŞAK, Küresel Göç Yönetişimi Çerçevesinde Türkiye’de Göç Olgusunun
D.:2014 Kurumsallaşması, Quo Vadis: Sosyal Bilimler – Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa Uluslararası Sosyal Bilimler Konferansı, Artvin.,
https://www.academia.edu/10369263/K%C3%9CRESEL_G%C3%96%C3%87_Y%C3%96NET%C4%B0%C5%9E%C4%B0M%C4%B0_%C3%87ER%C3%87EVES%C4%B0NDE_T%C3%9CRK%C4%B0YEDE_G%C3%96%C3%87_OLGUSUNUN_KURUMSALLA%C5%9EMASI, Erişim Tarihi: 05.08.2019.
- KAĞITHANE Kağıthane Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu,
BELEDİYESİ http://www.kagithane.istanbul/images/download/2017_yili_faaliyet_raporu.pdf, Erişim Tarihi:05.04.2019.
- KAMU DENETÇİLİĞİ Suriyeliler Özel Raporu, Kamu Denetçiliği Kurumu, Ankara, Elma

- KURUMU:2018 Teknik Basım Matbaacılık, (Çevrimiçi)
https://www.ombudsman.gov.tr/suriyeliler/ozel_rapor.pdf
Erişim Tarihi: 09.03.2019.
- KARA, M, DÖNMEZ
KARA, C. Ö.:2016 Türkiye’de Göç Yönetişimi: Kurumsal Yapı ve İşbirliği, (Çevrimiçi),
http://acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080/xmlui/bitstream/handle/COMU/1469/Mustafa_Kara_Makale.pdf?sequence=1&isAllowed=y Erişim Tarihi: 18.07.2019.
- KARPAT, K.:2015 “Önsöz”, (Ed. Murat Erdoğan ve Ayhan Kaya), Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler. İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları. ss.xxiv-xi.
- KAVAS,A, İLDERYA
AVŞAR, KADKOY, O,
ÇAĞDAŞ BILGIÇ E.: İstanbul’da Suriyeliler ve Savaş Sonrası Suriye Gettoları Final Raporu, TEPAV, https://www.tepav.org.tr/upload/files/1556426663-5.TEPAV_Istanbulda_Suriyeliler_ve_Savas_Sonrasi_Suriye_Gettolari.pdf, Erişim Tarihi:
- KAYA, EREN:2015 Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Durumu, İstanbul, SETA, (Çevrimiçi),
http://file.setav.org/Files/Pdf/20151017001210_turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-durumu.pdf, Erişim Tarihi: 03.04.2019
- KİRİŞCİ, K.:2003 Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration, <http://www.migrationpolicy.org/article/turkey-transformation-emigration-immigration>, (Erişim Tarihi: 19.11.2018).
- KİRİŞCİ, K: 2000 Disaggregating Turkish citizenship and immigration practices, **Middle Eastern Studies**, 36:3, 1-22.
- KİRİŞCİ, K:2004 Reconciling Refugee Protection with Efforts to Combat Irregular Migration: the Case of Turkey and the Europe - an Union, **Global Migration Perspectives**, No.11, October, s. 2
- KOÇAK O., GÜNDÜZ, D.:2016 Avrupa Birliği Göç Politikaları ve Göçmenlerin Sosyal Olarak İçerilmelerine Etkisi, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/271558>, Erişim Tarihi: 04.08.2019.
- KÜÇÜKÇEKMECE Küçükçekmece Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu,

- BELEDİYESİ <http://kucukcekmece.istanbul/Content/dosya/1946/kcm-2017-faaliyet-raporu-small77-42764-0238726.pdf>, Erişim Tarihi:05.04.2019.
- MACAR, E.:2015 “Yunanistan’dan Anadolu’ya Göç: Nüfus Mübadelesi”, M. Murat Erdoğan & Kaya Ayhan (Der.), *Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler* içinde (s. 171-185). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınevi.
- MALTEPE BELEDİYESİ Maltepe Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu, <https://docplayer.biz.tr/106718885-Faaliyet-raporu-2017-maltepe-belediyesi-faaliyet-raporu.html>, Erişim Tarihi: 05.04.2019.
- MASSEY, D. S.: 2014 Uluslararası göç kuramlarının bir değerlendirmesi, Göç Dergisi, Cilt 1, s.1. s.11-46, Ekim 2014, <https://dergi.tplondon.com/index.php/goc/article/view/546/539>
- MBB:2015 Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü Çalıştay Raporu, <http://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/28b3e8d5-e08a-4f5a-a310-b3c71b91b23d.pdf>, Erişim: 01.01.2018.
- MBB:2016 “Marmara Belediyeler Birliğinden Kilis’e Nobel İçin Tam Destek”, <http://marmara.gov.tr/marmara-belediyeler-birligi-nden-kilis-e-nobel-icin-tam-destek-3335>, Erişim Tarihi: 31.03.2019.
- MBB:2017 MBB Göç Platformu Kuruldu, <http://marmara.gov.tr/mbb-goc-platformu-kuruldu-17055>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- MEB:2018 Suriyeli Çocukların Eğitimi İçin AB İle Yeni İş Birliği, <https://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-ab-ile-yeni-is-birligi/haber/17688/tr>, Erişim Tarihi: 22.07.2019
- MİLLİYET:2017 “Suriyeli Misafirlerin Adaptasyonu Bu Merkezde Sağlanıyor”, <http://www.milliyet.com.tr/suriyeli-misafirlerin-adaptasyonu-bu-gaziantep-yerelhaber-1777618/>, Erişim Tarihi: 20.03.2019.
- MİREKOÇ <https://mirekoc.ku.edu.tr/tr/mirekoc/hakkimizda/>
- MOHAMMED, A.:2000 “Bulgaristan’daki Türk Azınlığın Türkiye’ye Göçü”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.1 (1), s.36.

- MÜLTECİLER
DERNEĞİ <https://multeciler.org.tr/>, Erişim Tarihi:22.07.2019.
- NİŞANCI, Z.N.,
OĞRAK, A., KAYA,
A., ÖZÇELİK, S.,
DÜZGÜN, H.A.: 2015 Kurumsallaşma, Kurumsal Kuram Ve Kurumsal Yönetim: Kavramlar Arası Farklılıklar ve Biçimselleşme, **Turgut Özal Uluslararası Ekonomi ve Siyaset Kongresi**, 11-13 Haziran 2015, Malatya, (Çevrimiçi),
https://www.researchgate.net/profile/Cevdet_Kizil/publication/287643308_Malatya_Bildiri_Kitabi/links/567813df08aebcdda0ebb95d/Malatya-Bildiri-Kitabi.pdf#page=180
- NTV:2017 AHEF'ten Sığınmacı ve Bulaşıcı Hastalık Uyarısı, 22.09.2017,
<https://www.ntv.com.tr/saglik/aheften-siginmaci-ve-bulasici-hastalik-uyarisi,8NaSJt3QkUa94zQASpKAAH>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- NTV:2019 İçişleri Bakanı Soylu'dan Suriyeli Eylemi İddiasına Yanıt,
<https://www.ntv.com.tr/turkiye/icisleri-bakani-soyludan-suriyeli-eylemi-iddiasina-yanit,SDLivPrl6Emkz4Lk04Oa8g>, Erişim Tarihi:25.07.2019.
- OECD Uluslararası Göç: Küreselleşmenin insani yüzü,
<http://www.oecd.org/insights/43569201.pdf>, Erişim Tarihi: 04.08.2019.
- ORSAM:2012 Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi, **ORSAM**, Rapor No: 123, Ankara.
- ORSAM:2012 Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi Rapor No:22
- ÖRSELLİ E.,
BABAHAÑOĞLU:
2016 Türkiye'nin Göç Yönetimi ve Göç Politikalarının Gelişimi: Bir Kamu Politikası Analizi, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt: 9 Sayı: 43, Nisan 2016,
http://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi43_pdf/6iksisat_kamu_isletme/orSELLI_erhan.pdf, Erişim Tarihi: 05.08.2018.
- ÖZER, Y.YEŞİM:2011 Türk Kamu Yönetiminde Yeni Bir Çalışma Alanı Olarak Uluslararası Göç: Yasalaşma ve İdari Yapılanma Sürecinin Değerlendirilmesi,
<https://dergipark.org.tr/download/article-file/5686> (Çevrimiçi), Erişim Tarihi:22.07.2019.
- ÖZGÜR
BAKLACIOĞLU, “Yugoslavya’dan Türkiye’ye Göçlerde Sayılar, Koşullar ve Tartışmalar”, M. Murat Erdoğan & Kaya Ayhan (Der.), Türkiye’nin

- N.:2015 Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler içinde (s. 191-215). İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayinevi.
- ÖZİPEK, B. B.:2018 Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi, Uluslararası Teknoloji Ekonomi Ve Sosyal Araştırma Vakfı, İstanbul, 2018,
<http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/2018/suriyeli-siginmacilar-ve-turkiye-ekonomisi-raporu.PDF>, Erişim Tarihi: 18.07.2019.
- PENDİK BELEDİYESİ Pendik Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu,
https://www.pendik.bel.tr/data/dokumanlar/5ad04bc3f39f8_pb-2017-faaliyet-raporu.pdf, Erişim Tarihi: 05.04.2019.
- RESMÎ GAZETE 14/06/1934 tarihinde kabul edilen 2510 sayılı İskan Kanunu,
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2019
- RESMÎ GAZETE GİGM Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev Ve Çalışma Yönetmeliği,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/11/20131114-4.htm>,
Erişim Tarihi: 05.01.2018.
- RESMÎ GAZETE 31/05/1926 tarih ve 885 sayılı İskân Kanunu,
<http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2733.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2019
- RESMÎ GAZETE:2013 Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Taşra Teşkilatı Kuruluş, Görev ve Çalışma Yönetmeliği (2013). T.C. Resmi Gazete, 28821, 14 Kasım 2013.
- SABAH Suça Karıştığı Tespit Edilen Suriyeliler Sınır Dışı Edildi, 09.07.2019,
GAZETESİ:2019 <https://www.sabah.com.tr/gundem/2019/07/09/suca-karistigi-tespit-edilen-suriyeliler-sinir-disi-edildi>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- SAĞLIK BAKANLIĞI <https://www.saglik.gov.tr/TR,49241/ab-projesi-kapsaminda-asi-alimi-icin-ilgi-bildirimine-davet.html>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- SAĞLIK BAKANLIĞI <https://hsgm.saglik.gov.tr/tr/haberler/249-g%C3%B6%C3%A7-sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-dairesi-ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1.html>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- HALK SAĞLIĞI
- GENEL
- MÜDÜRLÜĞÜ
- ŞAUL, M.:2015 **Geçmişten Bugüne Siyah Afrika'dan Türkiye'ye Göçler: Kölelikten Küresel Girişimciliğe**, Erdoğan, M. M. A. Kaya (Der.), *Türkiye'nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye'ye Göçler* içinde (s. 75-98),

İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınevi.

- SCOTT, W. R.:1987 The Adolescence of Institutional Theory, **Administrative Science Quarterly**. Vol. 32 (December), 4, 493-511, (Çevrimiçi), https://www.jstor.org/stable/2392880?seq=1#page_scan_tab_contents, Erişim Tarihi: 03.03.2019
- ŞEMŞİT, S.:2018 Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış, Manisa Celal Bayar Üniversitesi İ.İ.B.F, **Yönetim ve Ekonomi**, 2018, c.25, S.1 <https://dergipark.org.tr/download/article-file/464912>, Erişim Tarihi: 05.08.2019.
- SETA:2016 Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları, SETA, Şubat, 2016, S.153, http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyedeki-suriyeli-cocuklarin-egitimi-pdf.pdf, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- SEYHAN BELEDİYESİ Seyhan Belediyesi, Tamamlanan Projeler, <http://www.seyhan.bel.tr/tamamlanan-projeler/10>, Erişim Tarihi:
- SİRKECİ, İ. VE COHEN, J. H.:2015 Hareketlilik, Göç, Güvensizlik, (Ed. Mustafa Altunoğlu ve dig.). **İdeal Kent Göç-II**, içinde (ss. 8-21), Sayı:15. Ankara, Kent Araştırmaları Enstitüsü.
- ŞİŞLİ BELEDİYESİ Şişli Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu, <https://www.sisli.bel.tr/uploads/files/2018/4/636589686280139012-2017-faaliyet-raporu.pdf>, Erişim Tarihi: 05.04.2019.
- SÖZCÜ:2019 “Bolu’da En Rahat Suriyeliler Yaşıyor”, <https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/boluda-en-rahat-suriyeliler-yasiyor-4416313/>, Erişim Tarihi: 14.04.2019.
- SPUTNİKNEWS, 2015 Kilis Belediye Başkanı: Suriyeli sığınmacı sayısı kent nüfusunu geçti, 25.08.2015, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201508251017318846/>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- SPUTNİKNEWS:2019 “Türkiye’den Ülkesine Dönen Suriyeli Sayısı”, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201903011037938794-turkiyeden-ulkesine-donen-suriyeli-sayisi/>, Erişim Tarihi:

- SPUTNİKNEWS:2019 “Bolu Belediye Başkanı Özcan Hakkında Suç Duyurusu”,
<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201904181038808822-bolu-belediye-baskani-ozcan-hakkinda-suc-duyurusu/>, Erişim Tarihi: 18.04.2019.
- SPUTNİKNEWS:2019 “Ağrı’da Başkanlık Koltuğuna Oturan Suriyeli Berivan:...”,
<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201904231038849937-agrida-baskanlik-koltuguna-oturan-suriyeli-berivan-bolu-belediye-baskanim-suriyeli-kardeslerimin/>, Erişim Tarihi: 24.04.2019.
- SPUTNİKNEWS:2019 “Hatay Büyükşehir Belediye Başkanı Savaş: Suriyeliler Kendi Nüfuslarını Korumak İçin Doğum Oranlarını Yüksek Tutuyor”,
<https://tr.sputniknews.com/turkiye/201903051038008648-hatay-buyuksehir-belediye-baskani-savas-suriyeliler-kendi-nufuslarini-korumak-icin-dogum-oranlarini-yuksek-tutuyor/>, Erişim Tarihi: 31.03.2019.
- SULTANBEYLİ BELEDİYESİ Sultanbeyli Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu,
<http://www.sultanbeyli.istanbul/media/files/1988/2017-faaliyet-1525688495.pdf>, Erişim Tarihi:05.04.2019.
- T24 BAĞIMSIZ HABER GAZETESİ Süleyman Soylu Vatandaşlık Verilen Suriyelilerin Sayısını Açıkladı,
02.08.2019. <https://t24.com.tr/haber/suleyman-soylu-vatandaslik-verilen-suriyelilerin-sayisini-acikladi,833262>, Erişim Tarihi: 02.08.2019.
- T24 BAĞIMSIZ HABER GAZETESİ İstanbul’da Yaşayan On Binlerce Kayıtsız Göçmen Sınır Dışı Ediliyor;
Evinden Çıkamayan Suriyeliler Var!, 20.07.2019,
<https://t24.com.tr/haber/iddia-istanbul-da-yasayan-on-binlerce-kayitsiz-gocmen-sinir-disi-ediliyor-evinden-cikamayan-suriyeliler-var,831447>,
Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- T24 BAĞIMSIZ İNTERNET GAZETESİ:2017 ‘Barış şehri Kilis’te bir pankart: Nüfus: 93.400 Suriyeli misafir: 130.825,
24.10.2019, <https://t24.com.tr/haber/baris-sehri-kiliste-bir-pankart-nufus-93400-suriyeli-misafir-130825,472720>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- TAKVİM:2019 “İYİ Parti Belediye Başkan adayı İlay Aksoy'dan ırkçı provokasyon!..”,
<https://www.takvim.com.tr/guncel/2019/03/14/iyi-parti-belediye-baskan-adayi-ilay-aksoydan-irkci-provokasyon>, Erişim Tarihi:

01.04.2019.

- TDK <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- TEKELİ, İ.:2000 Kent Yoksulluğu ve Modernite'nin Bu Soruya Yaklaşım Seçenekleri Üzerine", (Ed.) AKDER, H. ve GÜVENÇ, M., Devlet Reformu: Yoksulluk, TESEV Yayınları, İstanbul, 139-160.
- TEPAV:2018 [Suriye Sermayeli Şirketler Bülteni - Aralık 2018,](https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2019/bultenler/suriye_sermayeli_sirketler_bulteni/tepav_suriye_sermayeli_sirketler_bulteni_aralik_2018.pdf)
https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2019/bultenler/suriye_sermayeli_sirketler_bulteni/tepav_suriye_sermayeli_sirketler_bulteni_aralik_2018.pdf, Erişim Tarihi: 06.03.2019
- TEPAV:2019 Yabancı Sermayeli Şirketler Bülteni, Suriye Sermayeli Şirketler, (Çevrimiçi),
[https://www.tepav.org.tr/upload/files/15565181019.TEPAV Suriye Ser](https://www.tepav.org.tr/upload/files/15565181019.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Mart_2019.pdf)
[mayeli Sirketler Bulteni Mart 2019.pdf](https://www.tepav.org.tr/upload/files/15565181019.TEPAV_Suriye_Sermayeli_Sirketler_Bulteni_Mart_2019.pdf), Erişim Tarihi: 06.03.2019
- TESEV: AB'nin Göç Politikaları Çerçevesinde Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin Yönetimi, Sosyal Eşitsizlikler ve Kapsayıcılık Etkinlik Raporu, Mersin Sanayi ve Ticaret Odası, 2015, [http://teseiv.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/ABnin Goc Politikalari Cercevesinde Turkiy](http://teseiv.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/ABnin_Goc_Politikalari_Cercevesinde_Turkiyedeki_Suriyeli_Gocmenlerin_Yonetimi.pdf)
[edeki Suriyeli Gocmenlerin Yonetimi.pdf](http://teseiv.org.tr/wp-content/uploads/2015/11/ABnin_Goc_Politikalari_Cercevesinde_Turkiyedeki_Suriyeli_Gocmenlerin_Yonetimi.pdf), (Çevrimiçi), Erişim Tarihi:22.07.2019.
- TOLBERT, P. S., ZUCKER, L. G.:1996 The institutionalization of institutional theory, In S. Clegg, C. Hardy and W. Nord (Eds.), **Handbook of organization studies** (175-190), London, SAGE, (Çevrimiçi),
[https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1430](https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1430&context=articles)
[&context=articles](https://digitalcommons.ilr.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1430&context=articles), Erişim Tarihi: 03.03.2019
- TRT TÜRK:2018 Çavuşoğlu'ndan Küresel Mülteci Mutabakatı mesajı
[https://www.trtturk.com.tr/haber/turkiye/cavusoglundan-kuresel-](https://www.trtturk.com.tr/haber/turkiye/cavusoglundan-kuresel-multeci-mutabakati-mesaji_1504)
[multeci-mutabakati-mesaji_1504](https://www.trtturk.com.tr/haber/turkiye/cavusoglundan-kuresel-multeci-mutabakati-mesaji_1504), Erişim Tarihi: 07.04.2019.
- TÜİK:2019 Nüfus İstatistikleri, www.tuik.gov.tr, Erişim Tarihi: 01.07.2019.
- TÜRK KIZILAYI www.kizilay.org.tr, Erişim Tarihi:22.07.2019.

- TÜRK KIZILAYI Türk Kızılayı Stratejik Planı, 2016-2020,
[https://www.kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/T%c3%bcrk%20K%c4%b1z%c4%b1lay%c4%b1%20Stratejik%20Plan%c4%b1%20\(2016-2020\)%20TUR.pdf](https://www.kizilay.org.tr/Upload/Editor/files/T%c3%bcrk%20K%c4%b1z%c4%b1lay%c4%b1%20Stratejik%20Plan%c4%b1%20(2016-2020)%20TUR.pdf), Erişim Tarihi:22.07.2019.
- TÜRK KIZILAYI:2019 Suriye Krizi İnsani Yardım Operasyonu Raporu,
<https://www.kizilay.org.tr/Upload/Dokuman/Dosya/haziran-2019-suriye-krizi-insani-yardim-operasyonu-raporu-23-07-2019-47904971.pdf>, Erişim Tarihi: 22.07.2019
- TURKSAM:2019 Göç, Göçmen Bülteni, <http://turksam.org/turksam-goc-gocmen-bulteni-5-mart-2019>, Erişim Tarihi: 09.03.2019
- ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ:2016 Uluslararası Af Örgütü Basın Açıklaması, 08.08.2016, Türkiye, 65 yıl önce imzalanan Cenevre Mülteci Sözleşmesi'ne koyduğu sınırlamayı kaldırmalıdır, <https://www.amnesty.org.tr/icerik/turkiye-65-yil-once-imzalanan-cenevre-multeci-sozlesmesine-koydugu-sinirlamayi-kaldirmalidir>, Erişim Tarihi:22.07.2019.
- UNDP <http://www.tr.undp.org>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- UNHCR www.unhcr.org, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- UNHCR Mülteciler İçin Küresel Mutabakat,
<https://www.unhcr.org/5b3295167.pdf>, Erişim Tarihi: 18.11.2019
- UNHCR, İÇİŞLERİ BAKANLIĞI:2005 İltica ve Göç Mevzuatı, 2005,
https://www.goc.gov.tr/files/files/iltica_goc.pdf, Ankara, Erişim Tarihi: 18.11.2018.
- UNHCR:1958 Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme.
<http://www.goc.gov.tr/files/files/multec%C4%B1ler%C4%B1nhukuk%C4%B1statusune%C4%B1%C4%B1sk%C4%B1nsozlesme.pdf>, Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2019.
- UNHCR:1997 UNHCR Comprehensive Policy on Urban Refugees, Cenevre, 25 Mart 1997, (Çevrimiçi), <http://www.refworld.org/pdfid/41626fb64.pdf>, Erişim Tarihi: 01.02.2018.
- UNHCR:2017 **Küresel Eğilimler Raporu**, <https://www.unhcr.org/global-trends-2017->

- [media](#), Erişim Tarihi: 23.01.2019.
- UNHCR:2018 “Suriye Acil Durumu”, <https://www.unhcr.org/tr/suriye-acil-durumu>, 19 Nisan 2018, Erişim Tarihi:30.01.2019
- UNHCR:2018 Provision of Life-Saving Assesment and Supporting Communities, End of Year Report 2018 <https://www.unhcr.org/sy/wp-content/uploads/sites/3/2019/02/End-of-Year-2018-S.pdf>, Erişim Tarihi:
- UNHCR:2019 Syria Regional Refugee Response. <https://data2.unhcr.org/en/situations/syria>, Erişim Tarihi: 04.03.2019
- UNİCANKARA BM Genel Kurulu Tarihi Mülteci Mutabakatını Onayladı, <http://www.unicankara.org.tr/tr/bm-genel-kurulu-tarihi-multeci-mutabakatini-onayladi/>, Erişim Tarihi: 07.04.2019.
- UNİCANKARA İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/h_rigths_turkce.pdf, Erişim Tarihi 09.03.2019
- UNİCANKARA Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi, http://www.unicankara.org.tr/doc_pdf/metin133.pdf, Erişim Tarihi:18.11.2019
- UNICEF www.unicef.org, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- UNICEF Türkiye www.unicefturk.org, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- UNICEF:2017 Children of Syria, Ocak, 2017, http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/Children%20of%20Syria_01.2007_TR.pdf, (Çevrimiçi), Erişim Tarihi:22.07.2019.
- ÜNVER, O. CAN. (2015) **Azerbaycan Türkleri Örneğinde Avrasya Coğrafyasından Türkiye’ye Yönelik Yüksek Nitelikli İnsan Göçü**, M. Murat Erdoğan & Kaya Ayhan (Der.), Türkiye’nin Göç Tarihi 14. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Türkiye’ye Göçler içinde (s. 243-256). İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınevi.
- VATANDAŞ, S.:2016 “Avrupa’ya Göçmen Akışı ve Türkiye’de Göç Politikaları”, İlke İlim Kültür Eğitim Derneği, Sayı: 3. ss. 1-19.
- WOODS, A., KAYALI, “Suriyeli Topluluklarla Etkileşim: İstanbul’daki Yerel Yönetimlerin

- N.: 2017 Rolü”, **İstanbul Politikalar Merkezi**, İstanbul, (Çevrimiçi), http://ipc.sabanciuniv.edu/wpcontent/uploads/2017/01/Suriyeli-Topluluklarla-Etkile%C5%9Fim-Istanbuldaki-Yerel-Yonetimlerin-Rolu_Auveen-Woods-Nihal-Kayal%C4%B1.pdf, Erişim Tarihi: 03.05.2019.
- YABANCILARIN
ÇALIŞMA İZİNLERİ
HAKKINDA KANUN T.C. Resmi Gazete, 25040, 6 Mart 2003, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4817.pdf>, Erişim Tarihi: 18.06.2019.
- YENİAKİT:2019 “Bolu Belediye Başkanı Hakkında Suç Duyurusu”, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/bolu-belediye-baskani-hakkinda-suc-duyurusu-713529.html>, Erişim Tarihi:
- YENİÇAĞ GAZETESİ Aile Bakanlığı ile İŞKUR’dan Suriyeliler İçin İstihdam Seferberliği, 28.01.2019, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/aile-bakanligi-ile-iskurdan-suriyeliler-icin-istihdam-seferberligi-221797h.htm>, Erişim Tarihi: 22.07.2019.
- YENİÇAĞ
GAZETESİ:2019 “Seçimlerde Oy Kullanacak Suriyeli Sayısı Belli Oldu”, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/secimlerde-oy-kullanacak-suriyeli-sayisi-belli-oldu-220425h.htm>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- YILDIZ, Z,
ANTYPAS,I:2018 AB-Türkiye Mülteci Anlaşması: AB fonları nereye ve nasıl harcanıyor, <https://tr.euronews.com/2018/03/26/ab-turkiye-multeci-anlasmasi-ab-fonlari-nereye-ve-nasil-harcaniyor->, Erişim Tarihi:24.03.2019.
- YÜRÜK, B.:2018 BM Küresel Göç Mutabakatı’nı kabul etti, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-kuresel-goc-mutabakatini-kabul-etti-/1343525>, Erişim Tarihi: 07.04.2019.
- YÜZBAŞIOĞLU, N:
2017 AB'nin 3+3 Milyar Avro Taahhüdünden 838 Milyonu Ödendi, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/abnin-3-3-milyar-avro-taahhudunden-838-milyonu-odendi/913681>, Erişim Tarihi: 01.04.2019.
- ZEYTİNBURNU
BELEDİYESİ Zeytinburnu Belediyesi 2017 yılı Faaliyet Raporu, <http://www.zeytinburnu.istanbul/Document/FileManager/2017FaaliyetR>

[aporu.pdf](#), Erişim Tarihi:05.04.2019

ZUCKER, L. G.:1977

The Role of Institutionalization in Cultural Persistence”, **American Sociological Review**, 42(5), 726-743,

https://www.jstor.org/stable/2094862?seq=1#page_scan_tab_contents

Erişim Tarihi: 03.03.2019

10. Kalkınma Planı, [http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-](http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf)

[2014-2018.pdf](http://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2018/11/Onuncu-Kalk%C4%B1nma-Plan%C4%B1-2014-2018.pdf), Erişim Tarihi: 19.01.2019

19/9/2006 tarihinde kabul edilen 5543 sayılı İşkan Kanunu,

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5543.pdf>, Erişim Tarihi:

18.11.2019

5682 sayılı Pasaport Kanunu,

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5682.pdf>, Erişim Tarihi:

03.04.2019.

Ba_Yıldırım twitter hesabı

https://twitter.com/BA_Yildirim/status/1110301594401296384, Erişim

Tarihi: 01.04.2019.

Ba_Yıldırım twitter hesabı

https://twitter.com/BA_Yildirim/status/1110301440801689600 Erişim

Tarihi: 01.04.2019.

Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair

Yönetmelik, 2016,

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf>, Erişim

Tarihi: 21.11.2018

Göç İhtisas Komisyonu Raporu

<http://www.cka.org.tr/dosyalar/Ozel%20Ihtisas%20Komisyonu%20Raporlar%C4%B1/g%C3%B6c.pdf>, Erişim Tarihi: 05.04.2019.

Küresel Göç Mutabakatı,

https://refugeesmigrants.un.org/sites/default/files/180711_final_draft_0_

[pdf](#), Erişim Tarihi: 07.04.2019.

Savci Sayan twitter hesabı,

<https://twitter.com/SavciSayan/status/1115657680654409728>, Erişim

Tarihi: 10.04.2019.

Savci Sayan twitter hesabı,

[https://twitter.com/SavciSayan/status/1120661340073472006 /](https://twitter.com/SavciSayan/status/1120661340073472006/), Erişim

Tarihi:10.04.2019

Tanjuozcanchp twitter hesabı,

<https://twitter.com/tanjuozcanchp/status/1115731532818284544> Erişim

Tarihi: 09.04.2019.

Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere
Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca
Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus
Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik

<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeligi.pdf>, Erişim Tarihi: 03.04.2019.

Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu: 2013, Resmi Gazete

(Sayı:28615), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>,

Erişim Tarihi:18.11.2019

Yabancıların Türkiye'deki İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun

madde 17 <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5683.pdf>

Erişim Tarihi: 03.04.2019

Antalya: Gazipaşa İlçe Meclisi'nden Suriyeli mültecilere plaj yasağı,

<https://www.haberler.com/antalya-gazipasa-ilce-meclisi-nden-suriyeli-12131968-haberi/> (Erişim Tarihi: 22.07.2019)

EKLER

Ek 1: Anket Soruları

Sayın Belediye Yetkilisi,

Bu anket, “Göç Yönetiminin Yeni Aktörleri Olarak Yerel Yönetimler: İstanbul Alan Araştırması” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına veri toplamayı amaçlamaktadır. Anket formunda kolaylık sağlaması açısından göçmenler/geçici koruma kapsamındakiler/ sığınmacı/ mülteci kavramları yerine göçmen ve mülteciler ifadesi sosyolojik olarak kullanılacaktır. Araştırma kapsamında kişisel bilgileriniz gizli tutulacak olup verdiğiniz bilgiler yalnızca ilgili tez çalışmasında kullanılacaktır. Bilimsel nitelikteki araştırmanın amacına ulaşması özenle vereceğiniz cevaplarla sağlanacaktır. Araştırmaya yapacağınız katkılardan dolayı şimdiden teşekkür eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

Doç. Dr. Sevim BUDAK
İstanbul Üniversitesi
Tez Danışmanı

Merve AĞCA
İstanbul Üniversitesi
mmerve.agca@gmail.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Belediye:

Birim:

Görev:

Eğitim durumu (Bölüm):

KURUMSAL YAPI

1. Belediyeniz bünyesinde göçmen ve mültecilere ilişkin hizmette bulunuyor musunuz?

Evet ( )

Hayır ( )

2. İlçenizdeki göçmen ve mültecilere ilişkin sayılar kayıtlarınızda mevcut mu?

Evet ( )

Hayır ( )

2.a. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise bu sayılara ilişkin verileri hangi kaynaktan sağlıyorsunuz?

- ( ) Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
( ) TUİK
( ) Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları (Belirtiniz.....)
( ) Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları (Belirtiniz .....)
( ) Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü
( ) Kaymakamlık
( ) UNHCR
( ) İstanbul Büyükşehir Belediyesi
( ) Belediye Veri Tabanı
( ) Din görevlileri
( ) Mahalle Muhtarı
( ) Diğer (Belirtiniz) .....

2.b. Göçmen ve mültecilere ilişkin veriler ne sıklıkla güncelleniyor?

- ( ) Ayda bir kez
( ) Ayda bir kezden fazla
( ) Üç ayda bir kez
( ) Altı ayda bir kez
( ) Yılda bir kez
( ) Bir yıldan fazla

3. Belediyeniz bünyesinde göçmen ve mültecilere ilişkin çalışmalar yürütmeye hangi yıl başladınız? Belirtiniz.

.....

4. Belediyeniz bünyesinde Suriyelilere ilişkin çalışmalar yürütmeye hangi yıl başladınız? Belirtiniz

.....

5. Belediye meclisi bünyesinde göçle ilgili komisyon var mı? Varsa ismini belirtiniz.

- ( ) Evet (.....) ( ) Hayır

5.a. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise hangi yıl kuruldu? Belirtiniz.

.....

6. Belediyeniz bünyesinde kent konseyi etkin çalışıyor mu?

( ) Evet ( ) Hayır

6.a. Bir önceki soruya yanıtınız “Evet” ise belediyeniz kent konseyi bünyesinde ayrı bir göçmen meclisi var mı?

( ) Evet (ismini belirtiniz .....) ( ) Hayır

6.b. Göçmenler ve mülteciler kent konseyindeki diğer meclislere katılım sağlıyorlar mı?

( ) Evet ( ) Hayır

6.c. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise hangilerine katılım sağlıyorlar? Belirtiniz.

.....

7. Belediyenizde göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürüten ayrı/özel bir göç birimi var mı?

( ) Evet ( ) Hayır

Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise 7.a. 7.b. ve 7.c sorularına cevap veriniz.

7.a. Göç biriminin ismini ve bağlı olduğu daire başkanlığı/müdürlüğü belirtiniz.

.....

7.b. Göç birimi kurma sebebiniz nedir?

- ( ) Merkezi yönetimin isteği
( ) Belediye başkanının inisiyatifi üzerine
( ) Göçmen ve mültecilerin talebi üzerine
( ) Uluslararası sivil toplum kuruluşlarının yönlendirmesi
( ) Proje faaliyet adımları
( ) Diğer (Belirtiniz) .....

7.c. Belediyenizdeki göç birimi hangi yılda kuruldu? Belirtiniz

.....

8. Belediyeniz bünyesinde göçmen ve mültecilere ilgili faaliyette bulunan birimde kaç kişi istihdam ediliyor?

( )1 ( )2 ( )3 ( )4 ( )5 ( )Diğer .....

9. Belediyenizin göçmen ve mültecilere ilgili faaliyette bulunan biriminde çalışanlar hangi pozisyonlarda görev yapıyor?

( )Sosyolog ( )Psikolog ( )Tercüman
( )Sosyal Hizmetler Uzmanı ( )Sağlık Personeli ( )Pedagog
( )Eğitmen ( )İstihdam Uzmanı ( )Avukat
( )Diğer (Belirtiniz) .....

10. Belediyeniz bünyesinde müstakil bir göç birimi (şeflik, koordinatörlük, müdürlük vb.) yoksa göçmen ve mültecilere ilişkin hizmetler hangi birim tarafından yürütülmektedir?

( )Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü ( )Sosyal Kültür İşleri Müdürlüğü
( )Strateji Geliştirme Müdürlüğü ( )Zabıta Müdürlüğü
( )Halkla İlişkiler Müdürlüğü ( )Destek Hizmetleri Müdürlüğü
( )Diğer (Belirtiniz) .....

11. Göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyette bulunan birimde yabancı dil bilen personel sayısı nedir?

( )Yok ( )1 ( )2 ( )3 ( )4 ( )5 ( )Diğer .....

12. Dil bilen personel varsa bunlar hangi dillerdir?

( )Arapça ( )Farsça ( )İngilizce ( )Diğer .....

13. Sizce özel/ayrı bir göç birimi kurmaya ihtiyaç var mı?

( )Evet ( )Hayır

14. Belediyenizde özel/ayrı bir göç birimi yoksa kurmayı düşünüyor musunuz?

( )Evet ( )Hayır

15. Belediyelerde özel/ayrı göç birimlerinin kurulması durumunda kaç personel istihdam edilmeli?

( )1 ( )2 ( )3 ( )4 ( )5 ( )Diğer .....

16. Belediyelerde özel/ayrı göç birimlerinin kurulması durumunda hangi meslek grupları istihdam edilmeli?

( )Sosyolog ( )Psikolog ( )Tercüman
( )Sosyal Hizmetler Uzmanı ( )Sağlık Personeli ( )Pedagog
( )Eğitmen ( )İstihdam Uzmanı ( )Avukat
( )Diğer (Belirtiniz) .....

17. Göç biriminde çalışacak kişilerin sahip olması gereken özellikler nelerdir? 3 tanesini işaretleyiniz.

( )Dil bilgisi ( )Psiko sosyal yetkinlik
( )Pedagojik formasyon ( )Göçmen ve mültecilere ilişkin mevzuat bilgisi
( )Empati kurma yeteneği ( )Proje yönetimi bilgisi
( )Saha tecrübesi ( )Diğer .....

18. Belediye başkanı ve/veya belediye başkan yardımcıları ile göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyetler hakkında istişarede bulunuyor musunuz?

( )Evet ( )Hayır

18.a Belediye başkanı ve/veya belediye başkan yardımcıları ile istişare için ne sıklıkla bir araya geliyorsunuz?

( ) Ayda bir kez
( ) Ayda bir kezden fazla
( ) Üç ayda bir kez
( ) Altı ayda bir kez
( ) Yılda bir kez
( ) Bir yıldan fazla

19. Göçmen ve mültecilere yönelik faaliyetlerin finansmanı ne şekilde sağlanıyor?

- ( ) Belediyenin kendi öz kaynakları
( ) Merkezi yönetim destekleri
( ) Bağışlar
( ) Sivil toplum kuruluşlarının yardımları
( ) Ulusal projeler
( ) Uluslararası projeler
( ) Diğer (Belirtiniz) .....

20. Belediyeniz bünyesinde göçmen ve mültecilerle ilgili yıllık kaç TL bütçe ayrılıyor?
(Son 3 yıllık rakamları belirtiniz.)

.....

21. Belediyeniz bünyesinde ayrı bir göç birimi var ise bu birim için ayrılan bir bütçe var mı?

.....

21.a. Var ise bütçesi nedir? Sizce yeterli mi? Yeterli değilse ne kadarlık bütçe ayrılmalı?

.....

21.b. Yok ise bütçe ayrılmalı mı? Ne kadarlık bir bütçe ayrılmalı?

.....

22. Faaliyet Raporlarında göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalara yer verilebiliyor mu? Veriliyorsa hangi başlık altında yer veriliyor?

.....

GÖÇMEN VE MÜLTECİLERE SUNULAN HİZMETLER

1. Belediyeniz bünyesinde göçmen ve mültecilere yönelik yetki alınan faaliyetler nelerdir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

( ) Okul öncesi eğitim	( ) Gıda yardımı	( ) Sağlık hizmetleri
( ) Dil eğitimi	( ) Giyecek yardımı	( ) Psikososyal destek
( ) Mesleki eğitim	( ) Barınma yardımı	( ) İlgili kuruma yönlendirme

- ☐ Tematik eğitimler   ☐ Nakdi yardım   ☐ İstihdam desteği
☐ Sosyal uyum çalışmaları   ☐ Sosyal yardım   ☐ Hukuki danışmanlık
☐ Hobi kursları   ☐ Diğer .....

2. Bütçenin azaltılması halinde öncelikli faaliyetler hangileri olmalıdır? En fazla 3 seçenek işaretleyiniz.

- ☐ Okul öncesi eğitim   ☐ Gıda yardımı   ☐ Sağlık hizmetleri
☐ Dil eğitimi   ☐ Giyecek yardımı   ☐ Psikososyal destek
☐ Mesleki eğitim   ☐ Barınma yardımı   ☐ İlgili kuruma yönlendirme
☐ Tematik eğitimler   ☐ Nakdi yardım   ☐ İstihdam desteği
☐ Sosyal uyum çalışmaları   ☐ Sosyal yardım   ☐ Hukuki danışmanlık
☐ Hobi kursları   ☐ Diğer .....

3. Belediyeniz sosyal uyum ve birlikteliğin artırılmasına yönelik sosyal aktiviteler vb. kültürel faaliyetlerde bulunuyor mu?

- ☐ Evet   ☐ Hayır

3.a. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise bu faaliyetlerde kimler yer alıyor?

- ☐ Sadece göçmen ve mülteciler   ☐ Sadece yerel halk   ☐ İkiisi birlikte

3.b. Bu faaliyetler nelerdir?

- ☐ Yabancı dil kursları   ☐ Meslek edindirme kursları
☐ Hobi kursları (dikiş, nakış, el sanatları vb.)   ☐ Kültürel geziler
☐ Çocuklara yönelik kaynaştırma etkinlikleri   ☐ Kermes
☐ Kültür günleri   ☐ Dini eğitim
☐ Kadınlara yönelik mutfak kursları   ☐ Diğer (Belirtiniz .....)

4. Aşağıdaki ifadelere ne ölçüde katıldığınızı belirtiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
Göçmen ve mültecilere Türk kültürüne ilişkin oryantasyon/bilgilendirme çalışmaları yapılmalı					
Göçmen ve mültecilere belediye hizmetleriyle ilgili bilgilendirmede bulunulmalı					
Göçmen ve mültecilere yönelik kurumlarla ilgili oryantasyon/bilgilendirme çalışması yapılmalı					
Göçmen ve mültecilere yönelik sağlık hizmeti verilmeli					
Göçmen ve mültecilere yönelik kente aidiyet/şehir hayatına uyum çalışması yapılmalı					
Göçmen ve mültecilere yönelik çevre bilinci çalışması yapılmalı					
Göçmenlerin entegrasyonu için dil eğitimi verilmeli					
Göçmen ve mültecilere istihdam desteği verilmeli					
Göçmenlere nakdi yardımda bulunulmalı					
Göçmenlerin uyumuyla ilgili sosyal ve kültürel faaliyetler yapılmalı					
Bu faaliyetlere yalnızca göçmen ve mülteciler katılmalı					
Bu faaliyetlere yalnızca yerel halk katılmalı					
Bu faaliyetlere göçmen ve mülteciler ile yerel halk birlikte katılmalı					
Mültecilere yönelik hizmet sunumunda belediyeler daha fazla görev almalı					

5. Sizce göçmen ve mülteciler geldikleri il/ilçeye belediye hizmetlerinden haberdar mı geliyor?

( ) Evet

( ) Hayır

6. Göçmen ve mültecilere belediye hizmetlerinden duydukları memnuniyetle ilgili araştırma (anket vb.) uyguluyor musunuz?

( )Evet ( )Hayır

6.a. Bir önceki soruya yanıtınız “Evet” ise ne sıklıkta uyguluyorsunuz?

- ( ) Verilen hizmet sonrasında
( ) Ayda bir kez
( ) Üç ayda bir kez
( ) Altı ayda bir kez
( ) Yılda bir kez
( ) Bir yıldan fazla
( ) Diğer (Belirtiniz) .....

7. Göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda karşılaştığınız sorunlar var mı?

( )Evet ( )Hayır

8. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise karşılaşılan sorunlar nelerdir?

- ( ) Dil problemi ( ) Bütçeyle ilgili sorunlar
( ) Personel yetersizliği ( ) Yasal mevzuattan kaynaklananeksiklikler/belirsizlikler
( ) Mükerrer yardımlar ( ) Yerel halktan gelen tepkiler
( ) Diğer (Belirtiniz) .....

9. Bu sorunların çözülebilmesi için önerileriniz nelerdir? Lütfen düşüncelerinizi bizimle paylaşınız.

.....

10. Göçmen ve mültecilere hizmet sunumunda motivasyon kaynağınız nedir? En fazla 3 seçenek işaretleyiniz.

- ☐ Kentsel düzenin korunması
☐ Kent estetiğinin korunması
☐ Suçun engellenmesi
☐ İnsani yardım
☐ Merkezi politika
☐ Belediye başkanının yaklaşımı
☐ Diğer (Belirtiniz) .....

11. Suriyelilerin Türkiye’de kalmaları ile ilgili ne düşünüyorsunuz?

- ☐ Güvenlik sağlandığında ülkelerine dönmeliler
☐ Türkiye’de kalmalılar
☐ Kendi tercihlerine göre hareket etmeliler
☐ İş piyasasına dahil olanlar (ara eleman vb.) Türkiye’de kalmalı
☐ Nitelikli olanlar Türkiye’de kalmalı
☐ Diğer (Belirtiniz) .....

12. Suriye’deki kriz bittiğinde ülkelerine dönmeleri ihtimali sizce nedir?

	1	2	3	4	5	
Çok düşük	☐	☐	☐	☐	☐	Çok yüksek

GÖÇ POLİTİKALARI

1. Yasal olarak belediyelerin göçmen ve mültecilerle ilgili faaliyetler yürütme yetkisi ve sorumluluğu var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

1.a. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise hangi yasal düzenlemeden yola çıkarak yetki ve sorumluluğu var?

.....

2. Yerel yönetimlerin göç konusunda çalışmalarını düzenleyen mevzuatın yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

( )Evet ( )Hayır

3. Mevzuatta değişiklik yapılmalı mı?

( )Evet ( )Hayır

3.a. Bir önceki soruya cevabınız “Evet” ise mevzuatta değişiklik yapılması gereken alanlar nelerdir?

( ) Bütçe ( ) Personel sayısı
( ) Yetki ve sorumluluk alanları ( ) Kurumsal yapılanma
( ) Hizmet alıcıların tanımı ( ) Diğer (belirtiniz.....)

4. Merkezi yönetim tarafından göçmen ve mültecilere yönelik faaliyetlerinizde bir yönlendirme ya da rehberlik var mı? Kurum ismi belirtiniz. Ne tür rehberlik faaliyetleri gerçekleştirilmektedir belirtiniz.

( )Evet ..... ( )Hayır

5. Ulusal bir göç politikası belirlenirken yerel yönetimlerin rolü ne olmalıdır?

( ) Belediyelerin bir rolü yoktur
( ) Belediyelere görüş sorulmalı
( ) Yerel yönetimler ve merkezi yönetimin katılımıyla düzenli toplantılar/çalıştaylar yapılmalıdır
( ) Belediyeler politikanın belirlenmesinde en aktif rolü üstlenmelidir.
( ) Diğer (.....)

KURUMLAR ARASI İLİŞKİLER

1. Göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalar yürüten diğer ilçe belediyeleri, İBB, kamu kurumları ve/veya merkezi hükümetle işbirliği yapıyor musunuz? İşbirliği yaptığınız kurumlar hangileridir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

☐ İstanbul Büyükşehir Belediyesi	☐ İlçe belediyeleri
☐ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	☐ Yerel yönetim birlikleri (Belirtiniz)
☐ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	☐ Milli Eğitim Bakanlığı
☐ Valilik	☐ Kaymakamlık
☐ İl Emniyet Müdürlüğü	☐ İl Sağlık Müdürlüğü
☐ İŞKUR	☐ AFAD
☐ Üniversiteler	☐ Diğer (Belirtiniz) .....

1.a. Ne şekilde işbirliği yapıyorsunuz?

- ☐ Ortak proje geliştirme
☐ Ortak etkinlik düzenleme
☐ Maddi destek
☐ Düzenlenen etkinliklerine katılma
☐ Görüş-tavsiye alma
☐ Diğer (belirtiniz) .....

2. Göçmen ve mültecilerle ilgili çalışmalarınızda ulusal/yerel/ uluslararası sivil toplum kuruluşlarıyla ve göçmen ve mültecilerden oluşan sivil toplum kuruluşlarıyla/kanaat önderleriyle işbirliği yapıyor musunuz? İşbirliği yaptığınız ulusal/yerel/uluslararası sivil toplum kuruluşları hangileridir? Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz.

☐ Kızılay	☐ ASAM
☐ İHH	☐ İKGV
☐ IOM	☐ UNHCR
☐ UNDP	☐ GIZ
☐ ICMPD	
☐ Göçmen ve mültecilerden oluşan STK'lar (Belirtiniz.....)	
☐ Diğer (Belirtiniz.....)	

2.a. Ne şekilde iş birliği yapıyorsunuz?

- ☐ Ortak proje geliştirme
- ☐ Ortak etkinlik düzenleme
- ☐ Maddi destek
- ☐ Düzenlenen etkinliklerine katılma
- ☐ Görüş-tavsiye alma
- ☐ Diğer (belirtiniz) .....

3. Ulusal kaynaklı (ISTKA, güdümlü projeler vs.) projelerde yer alıyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

3.a. Bu projeler daha çok hangi alanlardadır?

- ☐ Temel ihtiyaçların karşılanması
- ☐ Sosyal uyum
- ☐ Meslek edindirme
- ☐ Mülteci profili çalışmaları
- ☐ Göç konusunda yerel yönetim kapasite güçlendirme çalışmaları
- ☐ Diğer (Belirtiniz.....)

4. Göçmen ve mültecilerle ilgili dış kaynaklı (AB, Büyükelçilikler vs.) projelerde yer alıyor musunuz?

- ☐ Evet
- ☐ Hayır

4.a. Bu projeler daha çok hangi alanlardadır?

- ☐ Temel ihtiyaçların karşılanması
- ☐ Sosyal uyum
- ☐ Meslek edindirme
- ☐ Mülteci profili çalışmaları
- ☐ Göç konusunda yerel yönetim kapasite güçlendirme çalışmaları
- ☐ Diğer (Belirtiniz.....)

Ek 2: Etik Kurul Kararı

Tarih ve Sayı: 14/02/2019-37080

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı :35980450-663.05-
Konu :Merve AĞCA

Sayın Merve AĞCA

İlgi :25/01/2019 tarihli, 6835 sayılı yazı

Sorumlu araştırmacılığın üstlendiğiniz 2019/54 dosya numaralı "Göç Yönetiminin Yeni Aktörleri Olarak Yerel Yönetimler: İstanbul Alan Araştırması" başlıklı çalışma Kurulumuzun 04.02.2019 tarih 02 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-İmzalı
Prof. Dr. N. Tolga SARUÇ
Başkan

EK :
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

13/02/2019 B.İşl. : S.ARIK

[Doğrulamak için: http://194.27.126.65/envisyon.sorgulama/geogruama.aspx?V=BENNETPU46](http://194.27.126.65/envisyon.sorgulama/geogruama.aspx?V=BENNETPU46)

Ayrıntılı bilgi için iribat : Selimcan ARIK Dahili : 10689

İstanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü

34452 Beyazıt/Fatih-İstanbul

Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88

e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

17